

A woman with blonde hair, wearing a black leather jacket, a white t-shirt, and dark jeans, is sitting on a gold-colored chair. She is looking directly at the camera. The background is a white sheet of paper held up by black tape against a textured wall. The text 'DANSK POLITIK 2007-2012' is printed in large, bold, black letters on the white paper. Below the title, the text 'ARTIKLER FRA RÆSON' is printed in a smaller, bold, black font.

DANSK POLITIK 2007-2012

ARTIKLER FRA RÆSON

DANSK POLITIK
2007-2012,
Redigeret af Lasse Marker og
Villads Andersen

Udvalgte artikler fra RÆSON siden december 2007
RÆSONS FORLAG 2012
Top 25

Opdateret 14/8 2012 (Første udgave)
Udgivet af RÆSON MEDIER, KØBENHAVN
www.raeson.dk

Indholdsfortegnelse	
Naser Khader: 116 dage	4
Ole Borre: Kampen om den politiske dagsorden	12
Analyse: Helles hold	26
Analyse: Liberal Alliance ændrer faktisk spillet – VK kan ikke længere tage de borgerlige vælgere for givet	41
Henrik Dahl: Det håbløse alternativ – hvorfor oppositionen ikke kan slå regeringen	43
Rune Lykkeberg: Det ultimative løftebrud	48
Johannes Andersen: Statsministeren, der ikke kan vinde valget.....	52
Troels Mylenberg om Christiansborg: Da Danmark fik en opposition	57
Analyse: ”Topstyring gør, at vælgerne ved, hvad de får”	60
Jørgen Grønnegård Christensen: Tør politikerne reducere velfærdsYDELSERNE?	64
Henrik Qvortrup: Politik er personer – en guide til de syv partiledere	69
Lars Olsen: Helle fra Ishøj.....	77
Peter Kurrild-Klitgaard: Udkast til obduktion af en politisk selvmorder.....	81
Portræt af Thor Möger Pedersen: Den praktiske socialist	88
Interview med Hans Engell: Derfor fortsætter Løkke efter nederlaget.....	92
Preben Wilhjem: S og SF er krysternes kartel.....	102
Kommentar: Det kunne Fogh, som Helle ikke kan	105
RÆSON spørger Vestager: Hvad hvis væksten udebliver?.....	110
Ekspertter om Thorning: ”De første 100 dage er ikke bare spildt, de har gjort ondt værre”	115
RÆSON spørger Anders Samuelsen: Hvem er mere magtfuld end dig? Ingen	118
RÆSON spørger Kristian Thulesen-Dahl: Blev samfundet mere lige, da i var støtteparti? Nej.....	124
RÆSON spørger Johanne Schmidt-Nielsen: Er du enig i, at der SKAL spares? Nej.....	128
RÆSON spørger Villy Søvndal: Skal vi skele til danske interesser, når vi vælger vores krige? Nej.....	132
Emma Knudsen og Lasse Marker: Ministeriet for krig.....	139
RÆSON spørger Torsten Schack (V): var jeres skattereform mere blå?.....	160

Naser Khader: 116 dage

Fra stiftelsen af Ny Alliance den 7. maj 2007 til fremlæggelsen af partiets program den 30. august gik der 116 dage. Godt 3 måneder med sorg, lettelse, eufori og spændt forventning, da partiets 3 stiftere lod mavefornemmelsen råde og hjertet regere.

Af Naser Khader

Det var da karavanen satte i gang nede fra Nybrogade, at det for alvor gik op for mig. „Det er nu, vi bliver et rigtigt parti.“

De andre milepæle – stiftelsen af partiet, afleveringen af underskrifterne og godkendelsen af samme – havde også været vigtige. Meget vigtige. Spænding, nervøsitet og eufori havde rumlet rundt inde i hovederne på Anders, Gitte og mig i skiftende tempi ved de begivenheder.

Men det var først nu – 15 minutter før præsentationen af vores partiprogram, d.30. august, at jeg kunne mærke helt ned i maven, at NU er vi et rigtigt parti.

Karavanen satte sig i bevægelse med os tre stiftere forrest. Medarbejdere, frivillige, kommende kandidater og koner snoede sig i en lang hale efter os.

Ned forbi fiskerkonen, et enkelt nik op til Biskop Absalon, over fodgængerfeltet ved Christiansborg Slotskirke og hen forbi Frederik den 7. højt til hest. Grundlovens fader og ham der med sin underskrift banede vejen for, at vi kunne gøre det, vi gjorde den 7. maj 2007: at sende et nyt parti i kredsløb på Folkestyrets himmelhvelving.

Jeg skulle tisse. Det skulle vi alle tre.

Vi var nået til det yderste af Slotspladsen, lige før man drejer ind i „slotsgården“, hvor *Folketingets* Store Trappe befinder sig.

Karavanen bremsede op bag os, da vi stoppede for at finde ud af, hvordan vi lige skulle få ordnet den sag. Ingen af havde lyst til at træde ind i *Folketingets* haller og storme ud på toiletterne. Vi var mere end klar over, at pressen nok ikke sad pænt på deres pladser i Fællessalen og ventede på, at mødet skulle begynde. Som ved pressemødet den 7. maj ville kamerafolk og fotografer formentlig agere modtagelseskomité allerede ved portvagten, og ingen af os havde lyst til at træde af på naturens vegne foran de snurrende kameraer.

Jovist, vi ville gerne være cool og undgå billedtekster som „nervøse partistiftere kunne ikke holde på vandet“!

Så vi konfererede kort og efterlod resten af karavanen på slotspladsen, mens vi tre hastede ind i Finansministeriet og fandt et par ledige toiletter. Jeg takkede i det stille for, at begivenheden trods alt ikke var stor nok til at sende TV2 News' helikopter i luften. Rulleteksten „Ind og tisse hos Thor“ under nyhedsindslaget om pressemødet ville gudskelov ikke ramme skærmene rundt om i de små hjem.

Således lettet genfandt vi karavanen og gik de sidste skridt hen til Store Trappe. Hver gang jeg går op ad den trappe, bliver jeg glad og stolt. I dag var ingen undtagelse.

Men en anden følelse blandede sig også. Lettelse. Nu skulle jeg ikke længere høre mig selv sige: „Det vender vi tilbage til med et udspil om den 30. august!“. Nu *var* det 30. august. Yes!

Ganske rigtig ventede kameraerne allerede inden for dørene og fulgte os helt ind i Fællessalen, hvor bordene var stillet op ganske som ved pressemødet den 7. maj.

Vi var vendt tilbage til der, hvor vi begyndte.

Nu med partiprogram, godkendte underskrifter, to folketingsmedlemmer større – Leif Mikkelsen og Inge Lene Ebdrup – med nyt logo og ikke mindst tre en halv måneds erfaringer rigere.

Jeg satte mig ved bordet sammen med de andre, hældte vand i glasset og kiggede flygtigt ned på mine talekort. Jeg var klar.

Et tilbageblik

Tre en halv måned tidligere havde jeg også været klar. Her var maven også på spil. Den mavefølelse, som man lige efter stiftelsen grinede lidt af i medierne, fordi jeg havde sagt, den fortalte mig, at der var brug for et opgør med blokpolitikken, en ny alliance mellem politikerne og vælgerne – simpelthen et nyt parti. Der blev – med rette – grinet lidt over det med maven.

Det var ikke det bedste ordvalg, det indrømmer jeg, men det var det, der bedst beskrev, hvordan jeg havde det.

Men dengang til pressemødet den 7. maj var der også en anden følelse i maven, der fyldte en del: en knude af sorg. Det er aldrig sådan lige at forlade sit parti.

Det føltes som en skilsmisse, og det som gik forud var vel nærmest også lidt som det, der går forud for, at man opløser sit ægteskab: Man prøver at få det til at virke, så bliver man frustreret og vil ud, så prøver man lidt igen.

Derfor var det også med blandede følelser, at jeg gik ind til pressemødet i Fællessalen dengang den 7. maj. Sorg, lettelse og spændt forventning på en og samme gang. Sorg over at skulle forlade det parti, hvor jeg havde trådt mine politiske barnesko og nærmest var blevet voksen sammen med, siden jeg 20 år tidligere meldte mig ind i *Det Radikale Venstre*. Lettelse over at have taget beslutningen efter lang tids hovedbrud og hjertekramper, men ikke mindst spændt forventning over at skulle søsætte noget helt nyt og se, om det kunne sejle.

I det hele taget var – og er – det vigtigere for os at finde løsninger frem for at grave politiske grøfter, der ikke fører til noget som helst konstruktivt.

På grund af både Anders', Gittes og min loyalitet over for vores gamle partier, havde vi fravalgt at udarbejde et detaljeret program. Det havde bare ikke været ordentligt og redeligt, hvis vi havde siddet med til gruppemøder i vores respektive partier og samtidig var gået så meget ned i detaljen med det nye parti. Det var hovedårsagen til, at vi den 7. maj erklærede, at vi først ville melde vores partiprogram ud senere.

Men der var også en anden grund, der egentlig kun eksisterede som en idé på det tidspunkt, og som vi endnu ikke havde fuldstændigt klarlagt: nemlig at vi ville lave politik på en ny måde.

Vi ønskede at lave en anden slags organisering af partiet, vi ønskede at inddrage vores medlemmer i langt højere grad, end man traditionelt havde, og vi ønskede en mere direkte dialog mellem os og vælgerne om, hvilke løsninger der kunne være på de udfordringer, vi står overfor i Danmark i de kommende år. I det hele taget var – og er – det vigtigere for os at finde løsninger frem for at grave politiske grøfter, der ikke fører til noget som helst konstruktivt. Det har vi set med blokpolitikken, og

det ville vi bare ikke være med til længere. Vi ville med andre ord være et midterparti, der ikke hang fast i ideologiske hængedynd, men havde en moderne tilgang til at lave politik.

Lanceringen af Ny Alliance

Pressemødet den 7. maj blev en mærkelig oplevelse. Vi havde været sammen alle tre hele morgenen for at forberede os og berolige hinanden. Nervøsiteten var til at føle på! Lidt for sjov har vi sagt, at vi nærmest „lavede en Hamas“ på hinanden i timerne op til pressemødet – ligesom når Hamas sørger for, at selvmordsbombere aldrig er alene i døgnnet inden, så de ikke fortryder.

Da vi kørte ind i Gittes bil, havde vi kun en anelse om, hvad der ventede os. BT havde kørt historien om morgenen, alle andre medier var sprunget på, tv-stationer interviewede kommentatorer i en lind strøm, vores telefoner bimlede i ét væk, der holdt journalister hjemme på vejen (men jeg var der ikke), og stort set alle prøvede at få bekræftet historien.

Så vi vidste godt, at det her ikke bare var enhver anden dag i dansk politik, men jeg tror ikke, nogen af os havde forestillet sig, at ingen dage i dansk politik efter den 7. maj ville blive helt, som de plejede.

Inden vi tog af sted, sendte vi vores udmeldelser til vores partier. Det var hårdt. Men også det endegyldige *point of no return*. Nu gjaldt det om at kigge fremad, og vi var alle 3 meget bevidste om, at de taler, vi skulle holde på pressemødet, skulle afspejle vores drømme og ønsker – ikke sparke bagud.

Da vi kom ind på Christiansborg var det alligevel overvældende. Jeg tror, de føromtalte maver tog sig nogle ordentlige elevatorture. Alle Christiansborgsjournalister var der sammen med en voldsom mængde af kameraer. Der var også nogle Christiansborgsansatte, både fra administrationen og partierne. Også fra den Radikale gang. Det var alligevel lidt mærkeligt. Men vi kom da igennem mængderne af kameraer og hen på plads.

Jeg kiggede ned på min tale og gik i gang. Forklarede, at vi syntes, det nu var på tide med en ny alliance i dansk politik. Vi forklarede, at nok var nok, at vi ønskede at bryde med Dansk Folkepartis vetoret, der efter vores opfattelse havde blokeret for midtsøgende, resultatorienterede løsninger på væsentlige områder i snart 6 år. Det var også her, at vi fortalte, at det politiske program først ville komme til august. Hvad jeg senere skulle komme til at gentage mange, mange gange senere.

Spørgsmålene fra journalisterne var mange, men vi tog ikke dem allesammen og sluttede pressemødet hurtigt. Grunden var ikke, at vi var bange for at svare – men mere, at vi syntes, at mange af vores pointer – vores håb og drømme for fremtiden – godt kunne tåle at stå alene lidt. Vi ville gerne give vælgerne tid til selv at reflektere lidt over dem frem for at vikle os ind i dialoger med Christiansborgjournalisterne lige nu og her. Det var ikke for at være nedladende over for journalisterne. Tværtimod. Det var mere, fordi vi vidste, at vi ville komme til at forklare mangt og meget de næste dage, uger og måneder. Så vi ville lige lade den stå et øjeblik, om man så må sige.

Da vi gik ud af døren igen, var det helt surrealistisk. Vi var gået ind ad døren som „overløbere“ og gik ud af den som partistiftere.

Efter pressemødet tog vi hjem til Gitte og forberedte os igen til interviews i tv om aftenen. Telefonerne bimlede fortsat, og der var en

stemning så hektisk, at jeg nærmest havde svært ved at få vejret. Vi skråkiggede på tv-stationerne og analyserne: nogle vendte tommelfingrene opad, andre nedad. Som sædvanligt var „Cæsarpanelet“ af kommentatorer delte. Men alle var enige om, at det var nyt og kunne betyde en forandring i dansk politik. Og det vigtigste var egentlig alle de sms-beskeder, der rullede ind. „Godt gået“, „Tillykke“ osv. Det var dét, der egentlig talte. Ikke hvad den ene eller anden analyserede sig frem til, men hvad mennesker fra både nær og fjern mente. Vi hørte selvfølgelig desuden alle kommentarerne fra vores kolleger på Christiansborg.

Der var ingen ende på velkomsthilsnerne, men selvfølgelig også en vis skepsis: „hvad vil de, hvor vil de hen“. Vi havde forventet den der „de har jo ikke noget på“-retorik, der hurtigt opstod i dagene og ugerne efter. Men det betød faktisk ikke så meget for os. Vi var meget mere optaget af, om selve idéen holdt vand, og om grundudgangspunktet – det midtersøgende, bruddet med blokpolitikken og ønsket om at lave politik på en ny måde – gik hjem hos vælgerne. Det gjorde det umiddelbart, og de første meningsmålinger var helt forrygende og urealistisk høje, men det fortalte os, at vi i det mindste havde set rigtigt. Den tørre plet, vi alle tre havde indeni, følelsen af at være politisk hjemløse, den delte vi med mange.

Underskriftsindsamling

Vores første store opgave var at få samlet de godt 19.000 underskrifter. Det virkede uoverkommeligt i starten. Vi havde ikke engang nogen base, men startede ud hjemme i mit køkken, rykkede til en af mine venners mødelokaler, indtil vi fik lånt nogle kontorer i Kompagnistræde et par dage efter stiftelsen. Det var ret kaotisk. Vi havde ingenting. Et par borde og stole. Det var det. Men vi havde frivillige! Det var helt vildt overraskende så mange, der tilbød deres hjælp. Med alt – fra at få banket søm i væggen, til at åbne de mange breve med underskrifter, som væltede ind i store sække allerede dagen efter. Anders' nabos søn og hans gymnasiekammerat havde knoklet med at få en hjemmeside op og stå, og de to havde sørget for, at hjemmesiden gik i luften i samme sekund, vi indledte pressemødet den 7. maj. Det var på hjemmesiden, at man kunne melde sig ind i partiet, og det var også på hjemmesiden, man kunne udskrive opstillingsblanketten. Det betød, at den første dag meldte mange tusind sig ind i partiet, og allerede et par dage efter måtte posten slæbe indtil flere sække med underskrifter af sted til os. Og underskrifterne fortsatte med at komme. Det var helt utroligt. Mange af de frivillige arbejdede ene og alene med at åbne kuverter, sortere efter kommuner, sende tilbage til bopælskommunen til bekræftelse, og siden åbne og sortere de hjemvendte bekræftelser, så de kunne blive klar til at blive bragt til Indenrigsministeriet. Det var et kæmpe arbejde, og jeg er de frivillige dybt taknemmelig for, at de havde lyst til at gøre sådan en kæmpe indsats. Jeg kan oven i købet godt huske, da den første bekræftelse kom på, at en underskrift var godkendt: Dét var stort. Så var der bare lidt over 19.000 igen! Vi besluttede os for, at vi også skulle på en underskriftsturné rundt om i landet. Vi startede i Anders' hjemby Horsens den følgende lørdag.

Gang i gågaden

Den dag var også noget helt specielt. Vi tre gik ned ad gågaden i Horsens og fik talt med så mange mennesker, fik så mange skulderklap og håndtryk, at følelsen af, at vi havde sat gang i noget, skabt en bølge af

en eller anden art, blev yderligere forstærket. Vi samlede flere tusinde underskrifter på kun et par timer.

Horsens var vigtig på mange måder. Det var også der, det gik op for os alle tre, at vi hører hjemme „på gågaden“. At vi simpelthen har det bedst med at føre, høre og diskutere politik i øjenhøjde. I mine mange år som debattør og foredragsholder er jeg kommet rundt i hver en krog af Danmark, og har altid elsket det. Og senere som politiker, har jeg altid følt mig allermest tilpas, når jeg kunne stå og tale direkte med folk.

Derfor var jeg også glad for vores lille danmarksturné. Jeg hyggede mig rent faktisk, og det var dejligt at høre, hvad forskellige mennesker rundt om i landet mente om de store udfordringer. Og helt banalt er mennesker forskellige, men deres syn på, hvilke problemer, der trænger til at blive løst, er forbavsende ens.

Sjovt nok blev skat det største tema i starten med vores bud på, at vi skulle have en skattereform, hvor bl.a. skatten skulle sænkes til godt 40% på arbejde, og topskatten skulle væk. Det havde vi nok ikke helt selv forventet, selvom vi udmærket var klar over, at det var kontroversielt – og direkte uspiseligt for nogle partier – men ikke desto mindre troede vi fuldt og fast på, at det godt kan lade sig gøre at indrette os skattemæssigt anderledes og samtidig sikre velfærden.

Så samtidig med, at vi talte skat i medierne, fortsatte vi vores underskriftsindsamling, der gik overraskende let og godt. Danskernes demokratiske grundindstilling fornægtede sig ikke: man skrev gerne under på, at vi kunne stille op.

En tur i medietørretumbleren

Vi talte selvfølgelig meget om, hvordan vi skulle håndtere det enorme mediepres, der lige pludselig maste sig på. Jeg havde nok efterhånden vænnet mig til, at mange af de ting, jeg sagde eller gjorde – indimellem helt uforvarende! – blev til overskrifter eller ligefrem forsider. Men det var stadig en ny situation også for mig. Jeg vidste udmærket godt, at jeg stort set altid havde fået en pæn omend indimellem noget overeksponeret behandling af medierne. Jeg husker, at jeg under og efter Muhammedkonflikten blev overrasket over, hvad der indimellem var interessant at putte på en forsider om mig. Men nu måtte jeg vænne mig til, at lodderne blev vejet i en lidt anden type vægtskål. Nu var jeg partileder, og det er en helt anden sag. Det fik jeg at mærke, da en tv-station næsten gik i selvsving over, hvorvidt jeg havde eller ikke havde set Elsebeth Gerners „tørklædestunt“, mens jeg var i USA. Der blev talt om, at jeg havde lavet en „Stoltenberg“ og løjet om grundlaget for *Ny Alliance*. Det synes jeg selv var lige at stramme den, men jeg erkendte, at jeg nu skulle være mere opmærksom, når jeg udtalte mig, fordi tingene blev vendt og drejet på helt andre måder end tidligere.

Opmærksom, ja, men helt overforsigtig bliver jeg aldrig – jeg har aldrig brudt mig om selvcensur, hverken under Muhammedkonflikten eller senere. Jeg er, som jeg er, og jeg vil hellere slå en skæv en gang imellem end at ende med at blive så „politikersigtig“, at alt, hvad jeg siger, bliver lige gyldigt.

Men henover sommeren skulle der komme mange flere historier, som jeg opfattede sådan, at dagens gode historie nu og her ville være, hvis man kunne bevise, at „den troværdige“ Naser Khader var utroværdig.

Der var Eyvind Vesselboe, der ikke gik fra *Venstre*, og der var historier, som ikke blev til noget, fordi de var for langt ude – f.eks.

avisen, der mente (inspireret af et indlæg på deres blog), at jeg aldrig havde taget et sommerkursus i Egypten for 10 år siden. Det har jeg faktisk, men jeg måtte bruge mere tid end godt var på at bevise det, end avisen brugte på at bevise, at det ikke var sandt. Det var, for at sige det mildt, ret irriterende.

Men ellers lever man med og af medierne i den symbiose, der altid vil være mellem pressen og politikerne, og jeg har alt i alt følt, at vi i *Ny Alliance* har fået en god behandling af pressen.

Der skal gås hårdt til et nyt parti, men selvfølgelig er der jo også en grænse for, hvad man synes er rart at være med til på det helt personlige plan.

Hedeture

Men det blev en varm sommer, selvom regnen helt fysisk stod ned i tove.

Efter at underskriftsindsamlingen var afsluttet, og vi kunne bære alle vores kasser over i Indenrigsministeriet, startede endnu en spurt. Vi havde hele tiden knoklet for at få partiorganisationen op og stå i de nye kontorer i Nybrogade, og nu skulle den bredes ud til resten af landet, der skulle etableres vælgerforeninger, findes kredsbestyrelser osv. Vi gik i gang med at gå i dialog med vores medlemmer om de politiske udspil, hvilket påkaldte sig mine folketingskollegers hovedrysten. Jeg for min del rystede på hovedet af, at man kunne anse inddragelse af medlemmerne som et problem.

Vi synes nemlig, at det var ret demokratisk. Vi lagde en række politiske udspil ud på vores hjemmeside, så vores medlemmer kunne kommentere på dem og komme med andre eller supplerende forslag og ideer. Det var en fremragende proces, som Gitte, Anders og jeg er meget stolte af.

Samtidig skulle partiet etableres som en spiller på den politiske scene – vores synspunkter skulle kunne høres i de politiske spørgsmål, der opstod i medierne, og vi skulle vise, at vi både kunne og ville noget. Det var en stor gevinst, at folketingsmedlem Leif Mikkelsen var sprunget fra *Venstre*, og at folketingsmedlem Inge Lene Ebdrup senere gjorde det samme. Det betød, at vi blev en hel lille folketingsgruppe på Christiansborg, som kunne forhandle os frem til nogle relevante udvalgsposter. Rent teknisk gik vi i såkaldt valgforbund med VKO, som afgav nogle af deres pladser i udvalgene til os, men dét samarbejde var rent teknik. Og jeg måtte da også forklare mere end én gang, at det blot var dem, der havde reageret først på vores henvendelse om, at vi gerne ville ind og sidde i udvalgene. Vi fik faktisk overraskende mange gode poster – personligt var jeg glad for at kunne fortsætte arbejdet i Udenrigspolitisk Nævn.

Men det var vigtigt hele tiden at huske os selv og vælgerne på, at vi altså ikke var valgt ind endnu. Der var et langt sejt træk forude og ikke mindst en valgkamp, som ingen vidste, hvornår ville komme, selvom valgtrommerne lød med jævne mellemrum.

Min største personlige udfordring i sommer var, at jeg havde sagt ja til at deltage i Venstres sommertræf, hvor alle de øvrige partiledere deltog. Sommertræffet var den 12. august, og jeg skulle derfor endnu engang gentage det fortærskede: „vi kommer med et udspil den 30.august“. Jeg løftede dog sløret for noget af partiets kommende program, idet jeg præsenterede et par af vores ideer.

I øvrigt havde vi meldt ud på forskellige politikområder lige siden stiftelsen; faktisk havde vi stået skarpt på en række områder og sat nye dagsordener. Før *Ny Alliance* turde ingen diskutere skat, men nu kom der et opbrud på den front, da regeringen gav en skattelettelse. Desværre uden at røre synderligt ved topskatten. Vi havde stået virkeligt markant på asylpolitikken, hvilket også satte de andre partier i bevægelse; selv *Venstre* flyttede sig! Vi meldte ud på U-landsbistand og EU-afstemning, og var i det hele taget meget på banen lige fra begyndelsen.

Men de mange udmeldinger forhindrede selvfølgelig ikke det sædvanlige „hvad vil de egentlig“ på Christiansborg.

Sjovt nok kom „efterbehandlingen“ af mig slet ikke til at handle om de ting, jeg rent faktisk præsenterede. Det kom derimod til at handle langt mere om min form.

Det var ikke, fordi jeg ikke var forberedt. Tværtimod var jeg nok OVERforberedt. Jeg havde brugt de foregående 14 dage på at lukke mig inde og læse, lytte til radio og tv-debatter, skrive tale osv. Jeg ville gerne være velforberedt og seriøs. Jeg synes, det var vigtige emner, der skulle diskuteres.

Men jeg forberedte mig så meget på indholdet, at jeg simpelthen ikke brugte tid på, hvordan „kaffen skulle serveres“, om man så må sige. Og det kunne ses. De andre partiledere havde været på sommerferie, var friske og sommerbrune. Og sjove! Jeg havde brugt hele sommeren på *Ny Alliance* indendørs (men det regnede nu også det meste af tiden udenfor). Dertil kom, at der var så hamrende varmt i lokalet til sommertræffet, og jeg begik den fatale fejl at tage jakke på. Da jeg lynhurtigt havde svedt så meget, kunne jeg ikke lide at tage den af, og det gjorde det hele meget værre. Medierne viste gang på gang den storsvedende Khader, og kommentatorerne vendte tommelfingrene ihærdigt nedad.

Og ja, jeg klarede det sgu skidt. Det ved jeg.

Da jeg dagen efter gik rundt oppe i sommerhuset sammen med min familie, gik det op for mig, at der var én eneste grund til min dårlige præstation: mig selv.

Der var andre ting under valgkampen, der ikke gik som det skulle for *Ny Alliance* – det erkender jeg blankt.

Jeg glemte nemlig at være mig selv og i min iver efter at fremstå på en bestemt måde, glemte jeg fuldstændig, at jeg i årevis har deltaget i debatter, har diskuteret og atter diskuteret med andre på min helt egen måde. Den havde jeg ikke taget med til sommertræffet, men nu var det på tide at tage Naser frem igen. Jeg erkendte også, at jeg stadig havde meget at lære som partileder, og at der kun var en måde at lære det på – øvelse.

Ryst posen

Ingen tvivl om, at det også ville hjælpe svært på situationen at få et partiprogram. Og det fik vi. Henover de 116 dage fik vi samlet alle trådene, fik diskuteret med medlemmerne og besluttet os for, hvilke udspil vi ville komme med den 30. august.

Derfor var det også en enorm lettelse, der fløj igennem mig, da jeg bød velkommen til vores andet store pressemøde den 30. august.

Siden skulle det vise sig, at et valg kun lå et par måneder fremme, udskrevet til afholdelse den 13. november. Valgkampen er i skrivende stund på sit højeste, og *Ny Alliance* klarer sig godt, synes jeg. Vi har vist, at vi gjorde det, som dansk politik trængte til. Vi skabte et opbrud, og nu bliver det spændende at se, hvad det fører med sig.

Der er ingen tvivl om, at vi længe har trængt til at få rystet posen i dansk politik. Og det bliver den.

Efterskrift

Vi kom ind!

Det er det første og største, der kan siges om valgkampen. Vi har kun været et parti i et halvt år, og alligevel lykkedes det. Det er jeg enormt stolt af, selvom vi ikke fik de afgørende mandater, vi havde håbet på. Til gengæld viste valgkampen, at der hos de fleste partier er en vilje til at lave politik omkring midten og Ny Alliance fik sat afgørende debatter i gang om Danmarks fremtid.

Men jeg må også sige, at valgkampen nåede et uhørt lavt niveau på andre områder. Her tænker jeg selvfølgelig på de historier, der ramte forsiderne under valgkampen om mig personligt. Det var en barsk omgang for både min familie og jeg, at vi midt i valgkampen skulle forholde sig til usandheder, der uden videre gik fra at være sladderhistorier til nyhedshistorier i næsten samtlige medier.

I de sidste to uger af valgkampen blev jeg, min kone, min mor, mine svigerforældre, mine søskende, mine studiekammerater, vores netværk og hvem som helst vi gennem tiden har entret med, ringet op af forskellige medier og foreholdt diverse påstande, som var det fakta, vi skulle modbevise. Vi har rendt fra kælder til kvist og fundet fakturaer og eksamensbeviser, beroliget meget urolige og efterhånden stressede familiemedlemmer, som ikke er vant til at blive ringet op af journalister og „afhørt“ osv. At vi samtidig lige skulle få malet det berømte plankeværk over et par gange, og forklare ungerne, hvorfor i alverden der stod „perker“ hen over det, ja det lagde jo til „mentaltrætheden“.

Det ikke som bortforklaring, men blot forklaring på en af valgkampens knap så kønne sider.

Der var andre ting under valgkampen, der ikke gik som det skulle for Ny Alliance – det erkender jeg blankt, og påtager mig også som partileder det fulde ansvar for det. Det er blevet – mere end grundigt – beskrevet i medierne efter valget. Men jeg kan sige, at jeg har lært meget i de seneste uger; det har alle i partiet. Et er et søkort at læse, et andet et skib at føre. Eller det skulle måske hellere hedde: ét er et partiprogram at skrive, noget andet en politik at føre.

Men jeg er faktisk glad for, at vi ikke blev båret ind på skjolde. Nu skal vi arbejde og bevise vores værd, og jeg synes, at vi allerede er godt på vej med en lille, men stærk folketingsgruppe, og et Folketing, der viser tydelige tegn på at ville det ,vi hele tiden har villet – at lave gode, brede aftaler til gavn for Danmark.

Naser Khader (f. 1963) er cand.polit. og var fra 1984 - 2007 medlem af Radikale Venstre og medlem af Københavns Borgerrepræsentation for samme parti 1997 - 2000. Siden 2001 medlem af Folketinget. Han har desuden fungeret som indvandrerkonsulent og oversætter og har skrevet en række bøger. I Maj 2007 stiftede han sammen med Gitte Seeberg og Anders Samuelsen partiet Ny Alliance, som han er formand for.

Ole Borre: Kampen om den politiske dagsorden

Det politiske landskab har ikke ændret sig, men det ser anderledes ud, fordi lyset falder på en anden måde, end da man sidst betragtede det.

Af Ole Borre

Det er pudsigt at se, hvordan partierne af taktiske eller strategiske grunde undgår at tale om venstre og højre, når man samtidig som valgforsker kan konstatere, at vælgerens position på venstre-højre akse er langt det vigtigste parameter til at forudsige partivalget. Ideologisk set flytter vælgerne sig ikke meget fra valg til valg. Det sker sjældent, at venstreorienterede vælgere bliver til højreorienterede vælgere i løbet af et par år, og endnu sjældnere at det sker over en så kort periode som en valgkamp. Ændringer i ideologiske holdninger sker i reglen langsomt og næsten umærkeligt, fordi sådanne holdninger er knyttet sammen i en slags fletværk og ofte forankret i mere grundlæggende politiske værdier. Og det er en langsigtet opgave for partierne at påvirke vælgerne i denne henseende, for hovedparten af værdierne bliver fastlagt i vælgerens barndom og ungdom og følger med som en slags bagage hele livet igennem. Derfor ser man også hvordan de „gamle 68ere“ – generationerne der er født i slutningen af 1940'erne og den første del af 1950'erne – bliver ved med at stemme i uforholdsmæssigt stort antal på venstrefløjens partier, selv nu hvor disse generationer nærmer sig pensionsalderen.

Hovedtrækkene i det danske politiske landskab er dermed fastlagt. Det udgøres af nogle socialt og ideologisk bestemte langtidsholdninger, der kommer til udtryk i partisystemet. Og også partisystemet har demonstreret en betydelig stabilitet. Dets omrids blev til i slutningen af 1800-årene, og hidtil har alle danske statsministre tilhørt partier, der var stiftet før første verdenskrig. Det forhindrer dog ikke, at der med 10 - 12 års mellemrum dukker virkelige nyheder frem som *Dansk Folkeparti* i 1995 eller *Ny Alliance* i maj i år.

Men det efterlader til gengæld spørgsmålet om, hvad der så skaber udsvingene fra valg til valg, og dermed også skaber mulighederne for ændringer i regeringens sammensætning eller dens flertalsbase i folkettingen. Her er det nemme svar, at udsvingene kommer fordi nogle politikere er bedre end andre til at kommunikere deres budskaber eller undgå at træde i spinaten. Men hvad er det politiske indhold i disse budskaber? Og hvad er det for en spinat, man ikke må træde i? Hvorfor bliver nogle politiske spørgsmål afgørende for udfaldet af et valg, mens andre, der kan forekomme vigtigere, ikke får nogen betydning, der kan spores? Danmarks deltagelse i Irak-krigen fik for eksempel ikke nogen mærkbar indflydelse på 2005-valget. Hvorfor bliver nogle partier og politikere hårdt ramt af skandaler, mens andre ikke gør det i nævneværdig grad?

Det er spørgsmål, der mere overordnet har at gøre med *den politiske dagsorden*, vi kan beskrive som en prioriteret liste over de politiske mål og problemer, som offentligheden på et givet tidspunkt anser for vigtige. Som udgangspunkt kan man antage, at et politisk spørgsmål vil være til gavn for et parti, hvis spørgsmålet (1) er på den politiske dagsorden og (2) er positivt forbundet med partiet i vælgernes bevidsthed. I modsætning til at bearbejde vælgernes holdninger går partiernes kamp

om dagsordenen i første række ud på at fremhæve de emner, der er positivt forbundet med partiet – hvor partiet har et positivt *image* – og bortlede opmærksomheden fra de emner, der er negativt forbundet med partiet – hvor partiet har et negativt *image*. At et emne indgår i partiets positive *image* indebærer typisk, at vælgeren ledes til at se emnet som et *problem* og partiet som *løsningen* på dette problem; eller emnet ses som et *mål* og partiet som *midlet* til at realisere det. En anden bestræbelse for partierne går ud på at ændre partiets *image* overfor et givet emne fra at være negativt til at være positivt i vælgerens bevidsthed. Men det er straks en mere tvivlsom strategi, for det kræver, at vælgerens opmærksomhed rettes mod et emne, der i forvejen er negativt forbundet med partiet, dvs. et emne som andre partier plejer at vinde stemmer på og derfor er henrykte over at debattere.

Valget bliver på denne måde en kamp om den politiske dagsorden, hvor hvert parti søger at gøre reklame for de emner, som partiet har en særlig interesse i at få på dagsordenen. Valgkampen kommer på en måde til at tage sig ud som om partierne taler forbi hinanden. Hver gang et parti retter fokus mod et emne, svarer de andre partier med at flytte fokus over på et andet emne. Når en partileder stilles over for et spørgsmål, svarer han eller hun med et modspørgsmål, der drejer opmærksomheden i retning af et emne, der er mere positivt, set fra den pågældendes synspunkt. Hvis for eksempel en regering bryster sig af, at landets økonomi har været i kraftig vækst, svarer oppositionen med at pege på befolkningsgrupper, der ikke har fået del i opsvinget.

Afhængigt af hvem der vinder kampen om dagsordenen, kan to valg i princippet falde helt forskelligt ud, selv om ikke en eneste vælger skifter holdning – simpelthen fordi dagsordenen er skiftet. Hvis f.eks. de spørgsmål, hvor der er venstreorienteret flertal, er gledet ud af dagsordenen, mens de spørgsmål hvor der er højreflertal, er kommet øverst på dagsordenen, vil valgresultatet blive et højresving, selv om opinionen er ganske uændret. Det politiske landskab har ikke ændret sig; men det ser anderledes ud, fordi lyset falder på en anden måde, end da man sidst betragtede det.

En økonomisk dagsorden?

Hvad er bestemmende for, om et spørgsmål kommer på den politiske dagsorden? Her kan vi søge svar i mindst 3 teorier – lad os kalde dem henholdsvis den *økonomiske* dagsorden, den *nypolitiske* dagsorden, og den *mediestyrede* dagsorden.

I 1980'erne var det som regel økonomiske problemer som arbejdsløshed, betalingsbalance og statsunderskud, der var hovedemnerne ved folketingsvalgene – i hvert fald når man spurgte vælgerne. De eneste andre emner, der ved enkelte valg kunne konkurrere med de økonomiske, var miljøproblemerne (især ved valget i 1987) og sikkerhedsproblemerne (især i 1988).¹ Dominansen af økonomiske problemer skabte en forestilling, både blandt politikere og samfundsforskere om, at vælgernes oplevelse af den økonomiske udvikling næsten automatisk havde førstepladsen på den politiske dagsorden. Teorien havde sin oprindelse i USA og syntes at blive bekræftet ved de fleste præsidentvalg til og med perioderne med Reagan og Clinton. Hvis økonomien var i fremgang, gavtede det den siddende præsident og hans parti. Efter sigende havde Clinton et skilt hængende på sit kontor, der skulle minde ham om, at „it's the economy, stupid!“

(„det handler om økonomien, dit fæ!“).

Herhjemme har erfaringerne været mere blandede. Ved nogle af folketingsvalgene igennem den sidste snes år finder man ganske rigtigt, at jo flere vælgere, der mener, den økonomiske udvikling er positiv, desto bedre går det regeringen ved det efterfølgende valg. For eksempel mente et flertal af vælgerne i 1987, at økonomien var gået tilbage i det sidste par år. Det ramte tilsyneladende Schlüters firkloverregering, der havde tilbagegang på næsten 4% af stemmerne ved valget i september 1987. Kun 8 måneder senere faldt regeringen. Den direkte årsag var ganske vist, at den kom i mindretal på spørgsmålet om atombevæbning, men det er værd at bemærke, at økonomien ikke var blevet bedre i mellemtiden.

Ved 1990-valget mente de fleste vælgere, at økonomien var i fremgang. Måske var det derfor, at VKR-regeringen klarede sig igennem valget næsten uden tab. Den efterfølgende VK-regering gik af i januar 1992, men det skete i utide på grund af Tamil-affæren. Her vil vi derfor ikke få at vide, hvordan den ville have klarer den økonomiske udvikling, der på det tidspunkt ikke var den bedste. I stedet trådte Nyrups fireparti-regering til og „kickstartede“ økonomien med det udtrykkelige formål at knække arbejdsløshedskurven. Men da den gik til valg i september 1994, havde vælgerne en overvejende negativ vurdering af økonomien – skuffende for regeringen, i betragtning af at forbruget var steget voldsomt det sidste halve år inden valget. Åbenbart talte vælgerne vurdering mere end kendsgerningerne – i hvert fald klarede regeringen sig dårligt med en tilbagegang på 4% af stemmerne, spredt over de fire partier. Ved 1998-valget var vurderingen af økonomien bedre, og denne gang klarede Nyrups regering, som i mellemtiden var reduceret til en SR-regering, sig pænt med en svag fremgang i andelen af stemmer.

Indtil da kunne det se ud til, at der var en rimelig overensstemmelse mellem økonomiske vurderinger og regeringens valgresultat. Men ved 2001-valget fik teorien om den økonomiske dagsorden et grundskud. Vælgerne vurdering af økonomien har næppe nogen sinde været mere positiv. Alligevel mistede SR-regeringen næsten 6% af stemmerne og måtte gå af til fordel for den nuværende VK-regering med støtte af *Dansk Folkeparti*. Undersøgelser har vist, at hovedårsagerne var flygtningepolitikken og velfærdspolitikken. Hvad det sidste angår, var det i øvrigt ikke så meget efterlønsagen som de ældres forhold i almindelighed samt sygehusene, der skadede regeringen.²

Heller ikke ved 2005-valget holdt teorien stik. Vurderingen af økonomien var meget positiv, idet 52% af vælgerne mente, at økonomien var gået fremad, kun 11% at den var gået tilbage. Alligevel fik VK-regeringen en tilbagegang på 1% af stemmerne. Tilbagegangen blev imidlertid mere end opvejet af fremgangen for støttepartiet DF.

Det ser altså ikke ud til, at økonomien spiller den store rolle, når vælgerne skal stemme for eller imod en regering. Regeringerne er i de fleste tilfælde gået tilbage ved det følgende folketingsvalg, selv når landets økonomi har været i fremgang. Man kan altså ikke regne med, at danske vælgere stemmer af taknemlighed. Men pudsig nok sker det også, at en regering klarer sig godt, selv om økonomien vakler. Helt tilbage ved valget i januar i 1975 demonstrerede Poul Hartling, at en regering udmærket kan få fremgang, selv om arbejdsløsheden stiger stærkt. Det synes at have gjort indtryk på Anker Jørgensen, eftersom han gentog bedriften i 1977 og 1979.³

Forestillingen, om at de økonomiske spørgsmål altid er de vigtigste, ligger dybt i navnlig de store og regeringsbærende partiers politikere, men der er egentlig ikke meget, der støtter den, når man ser på vælgeradfærden.

En nypolitisk dagsorden?

Spørger man i vore dage de danske vælgere, hvad der efter deres mening er de vigtigste problemer, politikerne bør tage sig af, er det da heller ikke de økonomiske problemer, der nævnes først. Siden 1980'erne er andelen af økonomiske problemer, der betragtes som vigtige blevet reduceret kraftigt. Den svækkede interesse for økonomiske spørgsmål falder godt i tråd med teorien om den *nypolitiske dagsorden*.

Allerede i 1970'erne fremsatte den amerikanske forsker Ronald Inglehart sin teori om „*postmaterialisme*“ med udgangspunkt i socialpsykologien Abraham Maslows teori om „*behovspyramiden*“.⁴ I takt med at fattigdommen forsvandt blandt de brede masser i de vestlige samfund, blev andre behov mere fremtrædende: behovene for social kontakt og anerkendelse, aktivitet og selvudfoldelse, etc. Et værdiskift, eller hvad Inglehart kaldte en „*stille revolution*“, var i gang i de yngre generationer i Vesteuropa.

Dette værdiskift har imidlertid vist sig at have mange forskellige politiske udtryk, både på venstre og på højre side af det politiske spektrum. Inglehart forestillede sig en udvikling i retning af mere tolerance, demokrati, åbenhed og kreativitet – altså nogle af de værdier, som ungdomsoprøret i slutningen af 1960'erne gik ind for. Ingen synes at have forestillet sig, at nationalisme og religiøs fundamentalisme senere hen kunne erobre den politiske dagsorden.

En mere generel teori har efterhånden vundet frem, ifølge hvilken der er en naturlig rækkefølge i de opgaver og problemer, staten står overfor.⁵ I første omgang må staten løse nogle ydre og indre sikkerhedsproblemer. Grænserne må fastlægges, røverbaroner må afvæbnes og gadevolden reduceres så meget, at det økonomiske liv kan komme i gang. Næste fase bliver da at skabe økonomisk vækst og tilvejebringe infrastrukturen hertil – veje, havne, postvæsen etc. I tredje fase rettes opmærksomheden mod den sociale dagsorden. Borgerne ønsker at føle sig som ligeberettigede medlemmer af samfundet, også når de bliver gamle, eller hvis de rammes af sygdom og arbejdsløshed eller andre ulykker. Fjerde og foreløbig sidste fase kommer, når alle disse opgaver er nogenlunde tilfredsstillende løst. Nu ønsker borgeren, at staten skal interessere sig for det, vi med et noget vagt begreb kalder *livskvalitet*. Vi ønsker at bo i et pænt nabolag og bevæge os i et rent og smukt miljø. Vi ønsker også frihed til at være os selv, til selvudfoldelse og aktivitet.

Alt dette skal staten og kommunerne tage sig af i det moderne samfund, og teorien går da også ud på, at forventningerne til staten er voksende, en „*forventningernes revolution*“. Det er altså ikke just nogen ønskedrøm for vore dages liberalister, der jo gerne ser staten begrænset mest muligt – de engelske liberalister fra 1800-tallet forsøgte faktisk at skære statens rolle ned til det, vi her kalder fase 1-opgaverne, altså den fysiske sikkerhed. Det viste sig imidlertid politisk nødvendigt at gøre noget ved de tilbagevendende økonomiske kriser og den voksende økonomiske ulighed, og siden er statsmagten vokset støt.

Når politikerne og statens funktionærer ikke bukkes under for forventningspresset, skyldes det, at opgaverne tilhørende fase 1 og 2

faktisk *er* blevet løst i de fleste moderne lande, heriblandt Danmark. De falder derfor ud af dagsordenen, undtagen når der opstår kriser. Tilbage bliver opgaverne i fase 3 og 4, og af dem er de basale opgaver i fase 3 endda for længst løst med velfærdsstatens udvikling. De resterende opgaver i fase 3 er dem, der har mere at gøre med livskvalitet end med fordelingspolitik og social tryghed, nemlig sundhed og ældreomsorg. De problemer, der kan ventes at toppe dagsordenen, bliver derfor problemerne i fase 4 samt de avancerede problemer i fase 3.

Den ændrede dagsorden giver anledning til ændringer i partisystemet. Siden slutningen af 1980'erne finder vi i danske vælgerholdninger og det danske partisystem en sondring mellem det *gamle* og det *nye* venstre-højre i partisystemet. Til forskel fra den klassiske venstre-højre akse, der drejede sig om økonomisk politik og fordelingspolitik, beskæftiger den nyere akse sig med værdier som tolerance og humanisme på venstrefløjen, nationalfølelse og respekt for lov og orden på højrefløjen. Den sidstnævnte, nypolitiske akse er ved de sidste valg blevet mindst lige så vigtig for vælgerne partipræferencer som den klassiske økonomiske akse.⁶ Det synes som om politikerne med statsministeren i spidsen også har erkendt dette ved at tale om en *værdikamp* eller kulturkamp i dansk politik.

Figuren og nogle af de følgende tabeller er taget fra en artikel af to yngre valgforskere.⁷ Figuren viser hvilke typer af problemer, vælgerne mente var vigtige ved interviewundersøgelserne af folketingsvalgene siden 1990. Disse problemer er klassificerede i 4 typer: økonomiske problemer inklusive skat og arbejdsløshed (gul), velfærdsproblemer (rød), værdipolitiske emner såsom udlændingepolitik, retspolitik, miljøpolitik og ulandshjælp (blå), samt EU-politik og sikkerhedspolitik (grå).

Figuren afslører en stærk tilbagegang for økonomiske problemer i vælgerne bevidsthed: i 1990 udgjorde deres andel 60% af samtlige nævnte problemer. I 1994 var den faldet til 40%, og ved de sidste tre valg har den ligget på omkring 20% eller derunder – i 2001 endda kun på 13%. Det forklarer måske, hvorfor SR-regeringen i 2001 ikke høstede nogen tak fra vælgerne for dens gode økonomiske resultater – og hvorfor Nyrup Rasmussen næsten desperat kunne spørge fra folketingets talerstol, om der da slet ikke længere var nogen, der tænkte på økonomien?

Til gengæld er interessen for værdipolitiske problemer og velfærdsproblemer steget stærkt. Ved de sidste tre valg har velfærdsproblemerne under ét udgjort den største andel, og værdipolitiske problemer den næststørste andel af de problemer, vælgerne nævner som de vigtigste. Tilbage står de sikkerhedspolitiske problemer, som – trods al omtale af Irak-krigen og terrortrusler – befinder sig på et lavt niveau også ved de seneste valg.

Den nye dagsorden

Figuren bekræfter teorien om en nypolitisk dagsorden, og det samme gør tabel 1, der mere detaljeret viser topscorerne blandt de problemer, som vælgerne ved de seneste valg har udnævnt til at være de vigtigste. Tallene er i procent af samtlige nævnte problemer, ordnet efter deres forekomst ved 2005-valget. Til sammenligning ser man de tilsvarende tal fra 1998 og 2001.

Tabel 1. Hvilke problemer mener du er de vigtigste, som politikerne burde tage sig af i dag? Fordeling i procent 1998-2005

	1998	2001	2005
Udlændinge	15	22	17
Ældre	13	17	13
Uddannelse	4	8	11
Arbejdsløshed	7	3	10
Sundhed	15	17	8
Skat	4	6	6
Børn	8	4	5
Miljø	9	4	5
Andre problemer	25	19	25
Tilsammen	100	100	100

To af disse emner – udlændingepolitik og miljøpolitik – er klassificeret som værdipolitik i figur 1. To andre – arbejdsløshed og skat – er klassificeret som økonomisk politik. De øvrige fire er klassificeret som velfærds politik. Udlændingepolitikken ligger meget højt: den indtager førstepladsen både i 2001 og 2005, og en delt førsteplads i 1998. Ældrepolitikken, herunder efterlønnen, indtager andenpladsen i 2005, en delt andenplads i 2001, og tredjepladsen i 1998. Sundhedspolitikken indtager en delt førsteplads i 1998 og en delt andenplads i 2001. Ved 2005-valget trænger uddannelse sig ind på en tredjeplads, og arbejdsløshed kommer pludselig frem på fjerdepladsen, formentlig ansporet af nedlæggelsen af nogle slagterier og frygten for at arbejdspladser flyttes til lande med billig arbejdskraft.

På den ene side er der altså en betydelig spredning over emnerne – kun i et enkelt tilfælde nåede et emne op over de 20% (udlændingepolitikken i 2001). På den anden side er der tale om et fast sortiment af yndlingstemaer blandt vælgerne: de samme 8 emner står tilsammen for mellem tre fjerdedele og fire femtedele af alle de problemer, der nævnes. Påfaldende er det, at hverken EU, krigen i Irak, terrortrusler, eller de hjemlige voldtendenser er blandt de problemer, befolkningen oplever som vigtige.

Det er interessant, at vælgerne optagethed af velfærdsproblemer ikke blot er et dansk særtræk. Sammenligner vi med de to lande, der ligner os mest, gør den samme tendens sig gældende. Blandt de norske vælgere var det ved stortingsvalget i 1989 miljøet, der var øverst på dagsordenen, og i 1993 var det forholdet til EU. Men i 1997 var det ældreomsorg og sundhed, der stod øverst, og i 2001 var det skolepolitik og skat – dog ikke personskat, men benzinafgifter og omlægning af momsens.⁸

De svenske rigsdagsvalg viser en lignende udvikling i retning af forstærket interesse for velfærdsproblemer.⁹ I 1988 og igen i 1991 var det miljøproblemer, der toppede dagsordenen. I 1994 var det økonomien – hvilket ikke var så underligt i betragtning af de problemer, Bildt-regeringen var løbet ind i med at finansiere nogle store skattelettelser. Men både i 1998 og 2002 var det social- og sundhedspolitik, fulgt af uddannelse og pensioner, der var øverst på dagsordenen.

I alle tre lande er tendensen den, at velfærdsproblemerne i løbet i den sidste halve snes år er vokset frem til en dominerende plads på den

politiske dagsorden. Men på et enkelt punkt skiller Danmark sig afgørende ud fra de to øvrige lande, nemlig i vores optagethed af flygtninge- og indvandrerproblemer. Hvor disse problemer har toppet dagsordenen i Danmark ved de tre sidste valg, har de ved det seneste rapporterede valg indtaget en beskedent syvendeplads i Norge og en endnu mere beskedent tiendeplads i Sverige. Mange danskere har da sikkert også mærket fornemmelsen af at komme hjem til indvandrerdebatten, efter at de har tilbragt en uge eller to i udlandet, hvor de næsten havde glemt at indvandrere kunne være et problem.

Mediestyring af dagsordenen

Vi kan indrømme teorien om den nypolitiske dagsorden en betydelig succes. Tilbage står at vurdere den *mediestyrede dagsorden*. Den kommer til udtryk ved, at dagsordenen blandt vælgerne i store træk stemmer overens med indholdet i massemediernes, således at jo mere et emne fylder i medierne, desto vigtigere mener vælgerne, at emnet er. Det er i overensstemmelse med den gængse teori om, at mediernes effekt er at sætte dagsordenen for den politiske debat, snarere end at ændre befolkningens holdninger.

Massemediernes indhold af politisk stof under valgkampene ved folketingsvalgene har været genstand for en del studier. Nedenstående tabel 2 er opstillet af de samme forskere som tabel 1.

Tabel 2. Avisartikler og tv-indslag under valgkampene 1998-2005, fordelt efter hovedemner i procent

	1998	2001	2005
Udlændinge	13	42	24
Ældre	4	11	13
Uddannelse	7	2	8
Arbejdsløshed	5	5	17
Sundhed	11	11	5
Skat	8	14	7
Børn	8	2	6
Miljø	8	1	4
Andre problemer	36	12	16
Tilsammen	100	100	100

Rækkefølgen af emnerne er den samme som i tabel 1, altså efter vælgerne oplevelse af de vigtigste problemer ved 2005-valget. Hvis der var overensstemmelse mellem de to dagsordener, skulle tallene i tabellens tredje kolonne derfor være faldende ned igennem tabellen. Det er de også i betydelig udstrækning, men der er afvigelse, hvoraf den mest iøjnefaldende er, at arbejdsløshed står højere på mediernes dagsorden end på vælgerne. I det hele taget ser det ud til, at medierne interesserer sig mere for økonomiske spørgsmål og mindre for velfærdsspørgsmål, end vælgerne gør. Desuden har medierne ved de sidste to valg interesseret sig abnormt meget for udlændingsproblemer, der ved 2001-valget udgjorde hele 42% af det politiske stof! I 1998 omfatter gruppen af „andre problemer“ hele 36% i medierne, mod kun 25% blandt vælgerne. Denne forskel dækker over, at EU samt forskellige

økonomiske problemer optog en del plads i medierne, mens de næsten blev negligeret af vælgerne.

Men det er vanskeligt at komme uden om, at vælgerne i store træk prioriterer de politiske problemer i det omfang, de er mest omtalt i medierne. Det stemmer overens med teorien om den mediestyrede dagsorden, skønt det må indrømmes, at styringen også kan gå i modsat retning, altså således at medierne afspejler den prioritering, der er opstået i vælgerbefolkningen.

Teorien om den mediestyrede dagsorden strider naturligvis ikke mod teorien om en nypolitisk dagsorden. Både i medierne og i vælgerbefolkningen har værdipolitikken sammen med velfærdspolitikken erobret dagsordenen på bekostning af nationaløkonomiske og fordelingspolitiske problemer.

Ud fra traditionel demokratisk teori skulle det imidlertid være politikerne og deres partier, der repræsenterede befolkningen og bragte dens ønsker og krav ind i det politiske system. Man kan derfor spørge, hvor stor en rolle politikere spiller i opstillingen af dagsordenen.

Ser vi lidt tilbage i tiden, virker det som om, politikerne ikke er særlig gode til at identificere befolkningens dagsorden. Navnlig har de socialdemokratiske politikere været langsomme i optrækket. Det er måske en lidt uretfærdig anklage, for *Socialdemokratiet* har jo mere end noget andet parti stået for opbygningen af velfærdsstaten. Alligevel kom det i midten af 1960erne bag på partiet, at der kunne opstå en magtfuld venstrefløj i form af SF. I begyndelsen af 1970erne var de gamle partier med S i spidsen meget sene til at erkende de problemer med skattesystemet og statsbureaukratiet, der i 1973 gav Glistrup chancen for at splitte partisystemet. Og 20 år senere var en S-ledet regering uforberedt på, at flygtningeproblemer kunne blive så vigtige, at *Dansk Folkeparti* kunne mobilisere en slags national rejsning på det grundlag.

Ikke engang *Socialdemokratiet*, massepartiet over alle massepartier, har altså historisk været i stand til at forudse og reagere på vælgerne dagsorden. Det kan blive spændende at se, om en regering som den nuværende med en stab af spindoktorer kan forhindre, at et uønsket problem skyder til vejrs på dagsordenen.

Dagsorden og partivalg

Som nævnt er emnerne på dagsordenen positivt forbundet med nogle partier og negativt med andre.

De emner, partierne tager op, bliver selvfølgelig udvalgt med et sideblik til partiets ideologi. Et klassisk venstreorienteret parti vil være tilbøjeligt til at tage afsæt i problemer, der knytter sig til den sociale ulighed, mens et klassisk højreorienteret parti vil tage afsæt i de stigende offentlige udgifter, eller de byrder, der lægges på erhvervslivet. Et parti, der står til venstre på den nye venstre-højre akse, vil kunne finde ammunition i miljøproblemer eller i krænkelser af menneskerettighederne. Et højreorienteret parti på den nye akse finder stof i tilstrømningen af flygtninge eller den manglende lov og orden. I sidste instans kan det føre til, at partierne så at sige *ejer* bestemte emner og profilerer sig udelukkende på dem. *Dansk Folkeparti* ejede udlændingepolitikken indtil for nylig, men ved det seneste valg gik tendensen i retning af, at også de radikale og venstrefløjen gjorde krav på emnet – selvfølgelig med budskaber der gik i modsat retning af DFs.

Men selv om problemerne udpeges med en slags skjult reference til

partiets ideologi, er det karakteristisk, at de som oftest opstilles som gyldige for samfundet som helhed. Alle kan være enige om at ønske en høj beskæftigelse, økonomisk vækst, et rent miljø, nedbringelse af kriminalitet, et velfungerende sundhedssystem, bevaring af sammenhængskraften i samfundet, etc. Sådanne spørgsmål er blevet kaldt *valensspørgsmål*, fordi de i modsætning til *positionsspørgsmål* ikke giver et valg mellem to modsatte positioner, for og imod. På valensspørgsmål er det overvældende flertal og samtlige partier stemt for at få problemet løst; det man så kan diskutere er, hvor *vigtigt* problemet er, *hvordan* det kan løses, *hvem* der er bedst til at løse det, *hvorfor* det ikke allerede er blevet løst og lignende.

Vi kan med en vis sandsynlighed gå ud fra, at kampen om de øverste pladser på dagsordenen ved et kommende valg kommer til at udfolde sig inden for den arena, der er givet med de 8 emner i tabel 1 og 2. Hvordan vil det påvirke valgets udfald? Det er det naturligvis umuligt at sige noget eksakt om. Hvad vi kan konstatere ud fra vælgerundersøgelserne er, at de interviewpersoner, der nævner bestemte problemer som vigtige, stemmer anderledes end de interviewpersoner, der ikke nævner dem. I en vis forstand kan man sige, at hvert emne på den politiske dagsorden har sin egen offentlighed, sit eget publikum, og at publikummet har en forkærlighed for bestemte partier.

Det vil vi se nærmere på med tallene fra 2005-valget i tabel 1. Hvis vi for eksempel tager de 17% af interviewpersonerne, der nævnte udlændingeproblemer som vigtige, vil vi finde at uforholdsmæssig mange af dem stemte på *Dansk Folkeparti*, og uforholdsmæssigt få på *Socialdemokratiet*, sammenlignet med de 83%, som *ikke* nævnte udlændingeproblemerne. Går vi så videre til næste emne – ældreproblemerne – vil det være andre partier, der står henholdsvis stærkt og svagt i den gruppe interviewpersoner, der nævner problemet. For ethvert parti kan vi derigennem måle, hvor meget de forskellige emner betyder for partiets tilslutning ved at finde frem til de emner, hvor partiet står henholdsvis stærkt eller svagt, eller med andre ord, hvor partiet ved 2005-valget havde et positivt eller negativt image.

En sådan analyse viser, at *Socialdemokratiet* havde et positivt image med hensyn til problemer med ældre (hvor partiet fik 33% blandt dem, der nævnte problemet), arbejdsløshed (31%) og miljø (30%). Det havde et negativt image med hensyn til udlændinge og skatter (20% i begge grupper).

Venstre havde et positivt image, især hvor det drejede sig om skatter (36% blandt dem der nævnte problemet). Det havde et ret neutralt image på en række punkter, men et negativt image blandt dem, der nævnte ældre (25%), arbejdsløshed (også 25%) og miljø (22%) – altså i de samme tre grupper, hvor S havde et positivt image.

De Konservative havde ligesom V et positivt image på skatteområdet (20% i denne gruppe), og et negativt på miljøområdet (7%). På alle de øvrige punkter var *De Konservatives* image ret neutralt (omkring 10%).

Dansk Folkepartis stærke emner var udlændingeproblemer (21%) og ældreproblemer (16%). Dets svage emner var uddannelse og miljø (begge 9%).

De Radikales stærke dagsordenemner var uddannelse (14%), børn (12%) og miljø (ligeledes 12%) – med andre ord, to af de grupper, hvor DF havde et negativt image. De radikales svage emner var især ældreproblemer (55) og skatteproblemer (7%).

SF's stærkeste emne var miljøområdet (10%), fulgt af uddannelse (8%) og ældre (7 %). Dets svageste var skatter (3%).

Enhedslistens stærke punkter var miljø, skoler og børn. Blandt dem, der nævnte miljøet, fik partiet over 7% af stemmerne. Blandt dem, der nævnte skatter, fik det kun 1%.

Sammenfattende kan vi heraf se, hvilke dagsordenemner, der er positive for VKO-flertallet som helhed, og hvilke emner der er negative. *Udlændingepolitikken* er en guldgrube for *Dansk Folkeparti*, men for *Venstres* og De Konservatives stemmetal var spørgsmålet derimod ikke afgørende. Tilsammen fik de to partier 39 - 40% både blandt dem, der nævnte problemet og blandt dem, der ikke nævnte det. Men for VKO-flertallet som helhed var emnet altså af afgørende betydning. V, K og O fik tilsammen 60% af stemmerne blandt dem, der nævnte spørgsmålet, mod kun 48% blandt dem, der ikke nævnte det.

Spørgsmål om *de ældres problemer* var til fordel for tre partier, nemlig S, SF og DF. Som helhed var det til en vis fordel for VKO, at ældreproblemerne blev omtalt, for *Venstre* og De Konservative fik kun 34% af de vælgere der nævnte de ældre, mod 42% af dem, der ikke nævnte emnet.

Skole- og uddannelsesproblemer var til fordel for de Radikale, SF og Enhedslisten. Det skadede VKO-flertallet, for *Venstre* og *Dansk Folkeparti* fik tilsammen kun 35% af vælgerne i den kategori, der fandt skole- og uddannelsesproblemerne vigtige, mod 45% blandt de øvrige vælgere.

Sundhedsproblemerne var ikke specielt knyttet til noget af partierne. VKO-partierne fik 53% af stemmerne blandt de vælgere, der anså disse problemer for vigtige, men ligeledes 53% blandt dem, der ikke gjorde det.

Derimod var problemer knyttet til *arbejdsløshed* noget højere på dagsordenen blandt de socialdemokratiske vælgere end blandt venstrevælgerne. Af dem der nævnte arbejdsløshedsproblemer, stemte 31% socialdemokratisk og kun 25% på *Venstre*. Af dem, der ikke nævnte disse problemer, var det omvendt. Her stemte 25% socialdemokratisk og 30% på *Venstre*. Emnet var således skadeligt for VKO-partierne under ét.

Skatteproblemer er, som man kunne vente det, en borgerlig specialitet. Blandt dem, der i 2005 nævnte skatterne som et af de vigtigste problemer, stemte ikke færre end 20% konservativt og 36% på *Venstre*. Blandt dem, der ikke gjorde det, stemte kun 9% konservativt og 28 % på *Venstre*. Hvis skatterne var det eneste problem, der optog befolkningen, kunne man følgelig vente, at VK-regeringen havde flertal selv uden om *Dansk Folkeparti*.

Børnefamiliernes problemer var derimod et emne, der begunstigede oppositionen. Af dem, der lagde vægt på denne type af problemer, stemte kun 46%. på VKO-partierne, mod 56% af dem, der ikke nævnte børneproblemer.

I endnu højere grad talte *miljøproblemer* til fordel for oppositionspartierne. *Venstre*, *De Konservative* og *Dansk Folkeparti* kunne tilsammen kun samle 37% af de vælgere, der nævnte miljøproblemer – mod 56% af dem ikke nævnte miljøproblemer. Det har lige siden begyndelsen af 1970'erne været en kilde til ærgrelse for navnlig konservative politikere, at venstrefløjen dengang så grundigt satte sig på miljøproblemet; nu har de dog i kraft af Connie Hedegaard fået en chance for at skabe sig et positivt image her.

For at sammenfatte situationen for disse 8 problemområder, er der tilsyneladende kun 2 der entydigt begunstiger regeringen og dens

støtteparti DF. Det er problemer vedrørende udlændinge og skatter. 4 problemområder begunstiger oppositionen: uddannelse, arbejdsløshed, børnefamilier og miljø. De 2 resterende emner på dagsordenen fra 2005 er ældrepolitik og sundhedspolitik. Det første af dem tæller positivt for DF, men negativt for V og K. Det andet tæller lige positivt eller negativt for alle partierne.

Regeringskompetence

Når partierne associeres med bestemte politiske spørgsmål, er det først og fremmest, fordi hvert enkelt parti tidligere har profileret sig på emnet ved at *tale* om, hvad det vil gøre. Men der findes en anden og, set fra en demokratisk synsvinkel, nok så sund måde, hvorpå et parti etablerer en positiv forbindelse til et emne – simpelthen ved at udføre et godt stykke arbejde på området igennem en regeringsperiode. Herved kan regeringspartierne håbe på at etablere et positivt image, som kan få betydning i den efterfølgende valgkamp, hvis ellers emnet kommer til at stå højt på dagsordenen. I nogle lande, især lande med to dominerende partier, tillægges denne sammenhæng mellem dagsorden og oplevet regeringskompetence stor betydning for valgets udfald. Således kunne man høre engelske valgforskere forklare et valgresultat med, at *Labour* blev anset for mere kompetent end *De Konservative* på 4 ud af de 5 vigtigste af valgets *issues*.

Spørgsmål om regeringernes kompetence findes også i de danske valgundersøgelser. I interviewundersøgelsen af 2005-valget blev de interviewede spurgt om, hvorvidt en socialdemokratisk-ledet eller en borgerlig regering ville være bedst til at løse en række problemer. I alt 15 problemer var nævnt i spørgeskemaet. Stillingen mellem de to regeringer blev næsten uafgjort, idet den socialdemokratisk-ledede regering vandt på 8 af emnerne, den borgerlige regering på 7 emner.

Tabel 3. Hvilken regering, en socialdemokratisk ledet regering eller en borgerlig regering, er bedst til at løse følgende problemer? Procentfordeling 2005.

	<i>S-ledet regering bedst</i>	<i>Borgerlig regering bedst</i>	<i>Ingen forskel</i>	<i>Tilsammen</i>	<i>Overvægt til borgerlig reg.</i>
Fornuftig flygtninge - indvandr erpolitik	29	55	16	100	+26
Tilfredsst illende forhold for ældre	48	24	28	100	-24
God undervisning i folkeskolen	33	41	26	100	+8
Arbejdslø	47	32	21	100	-15

shedsbek æmpelse					
Velfunger ende sundheds væsen	38	31	31	100	-7
Retfærdig t skattesyst em	38	40	22	100	+2
Børnefam iliernes behov	50	23	27	100	-27
Miljøet	62	19	19	100	-43

Tabel 3 viser kompetenceoplevelsen for de 8 emner, der i den foregående tabel toppede dagsordenen i 2005. Som det fremgår, blev en borgerlig regering anset for mere kompetent end en socialdemokratisk-ledet regering, når der var tale om udlændingepolitik, skolepolitik og skattepolitik, mens en socialdemokratisk ledet regering blev anset for mere kompetent end en borgerlig regering på de fem øvrige områder. Forskellen mellem de to regeringer var mest markant på det miljøpolitiske område, men også markant når det handlede om flygtninge- og indvandrerproblemer, de ældres problemer, børnefamiliernes problemer og arbejdsløshedsbekæmpelse. Og af disse var det kun det første, der talte til den borgerlige regerings fordel. Skulle vi konkludere noget på dette grundlag, skulle det være *enten* at flygtninge-indvandrerpolitikken (ligesom i 2001) blev afgørende for valgets udfald – *eller* at disse kompetencer er af tvivlsom betydning for partivalget. Den første mulighed kan bestemt ikke udelukkes: den borgerlige regerings overvægt på 55 mod 29% på den udlændingepolitiske arena *er* en væsentlig del af forklaringen på, at VKO erobrede flertallet både i 2001 og 2005.

Men på den anden side har regeringskompetence næppe så stor betydning i Danmark som for eksempel i England eller USA. Hverken SF, DF eller Enhedslisten har nogen sinde været i regering, og dog har de ikke hidtil haft problemer med at overleve i folketinget. Omvendt har CD og Kristeligt Folkeparti deltaget i regeringer igennem en årrække, uden at deres regeringskompetence har sikret dem en plads i folketinget.

I det store og hele støtter tallene det foregående afsnits oplysninger om partiernes stærke og svage punkter på den politiske dagsorden. En undtagelse er skatteproblemet, hvor en socialdemokratisk ledet regering regnes for lige så kompetent som en borgerlig regering til at levere „et retfærdigt skattesystem“. Men man kan indvende at denne form for kompetence nok ikke er den mest afgørende. De fleste af dem, der sætter skatter på dagsordenen, gør det simpelthen for at få sat skatterne ned.

Hvert parti har åbenbart sine stærke punkter, som det vil lønne sig for partiet at få opprioriteret på vælgernes dagsorden, samtidig med at partiet har sine svage punkter, som det helst vil se elimineret fra dagsordenen. Yderligere har disse punkter klare tematiske forbindelser til partiets ideologi. Vel kommer ideologien ikke direkte til udtryk i valgkampen som i gamle dage, hvor man slog om sig med socialistiske eller liberale slagord,

kæmpede mod kapitalismen eller mod kommunismen, etc. I stedet bliver det partiets opgave hele tiden at ajourføre sine ideologiske budskaber på en sådan måde, at de kan udstilles i en attraktiv form, hver gang medierne åbner et nyt vindue i den politiske dagsorden.

Konklusioner før valgets udskrivelse

Det ville tydeligvis være hasarderet, hvis vi ud fra disse tal skulle spå om chancerne for, at få en regering af den ene eller den anden observans. Hvad vi i øjeblikket ser, er en klar tendens til at regeringen forsøger at styrke sine to svageste områder med nye, kvindelige ministre: Connie Hedegaard og Karen Jespersen. Den slags opsigtsvækkende skaktræk kan en opposition ifølge sagens natur ikke foretage. Men Socialdemokraterne og SF kan i stedet glæde sig over udsigten til en valgkamp, hvor alternativet til skattnedsættelser bliver en bedre offentlig service.

Erfaringerne fra de sidste to-tre valgkampe peger imidlertid i retning af, at udlændingepolitik, integration og fremmed arbejdskraft kan gå hen og blive udslagsgivende faktorer. Her er det ikke de klassiske ideologier, hvor V og K står over for S og SF, der tørner sammen, men snarere de nypolitiske holdninger repræsenteret af navnlig DF og R og med Naser Khader i en form for mæglerrolle. Her er partiernes positioner i skred, fordi alle vist erkender at der er brug for mere pragmatiske løsninger og mindre „værdikamp“ end hidtil. Men samtidig er det et stærkt mediestyret område, hvor dagsordenen kan skifte fra den ene dag til den næste.

Konklusioner efter valget

Endnu foreligger der ikke målinger af hvilke emner, der i vælgeres øjne kom til at præge valgkampen. At dømme efter mediernes referater og spørgsmål til politikerne blev det et valg om velfærdsproblemer, skattelettelser og asylpolitik, hvorimod spørgsmål om udenrigspolitik og miljøpolitik ikke fyldte meget. At dømme efter valgets udfald var vælgerne mere optagede af velfærd end af skattelettelser. På velfærdsområdet, navnlig sundheds- og ældreområdet, overbød partierne hinanden for at undgå at tabe stemmer; på skatteområdet derimod var der ikke noget at hente for de partier, der gik ind for lettelser: *De Radikale*, *Ny Alliance* og *De Konservative*.

I indvandringspolitikken er alle partier blevet mere optaget af at fremme integrationen og dermed også mere pragmatisk orienterede. Men kontroverserne om den danske (og finske!) asylpolitik, sammen med det spændte forhold mellem Naser Khader/Jørgen Poulsen og *Dansk Folkeparti*, viser, at det er et område, der stadig slår gnister.

Tendensen til, at partierne taler forbi hinanden, var formentlig mindre ved dette valg end tidligere. Hovedårsagen til det var, at partierne var nødt til at indgå i en dialog om de nye flertals- og forligsmuligheder, som Ny Alliances opstilling skabte.

Ole Borre (f.1932) var indtil 2002 professor i sociologi ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Har især forsket i vælgeradfærd og politiske værdier og holdninger, blandt andet gennem interviewundersøgelser af folketingsvalgene fra 1971 og fremefter.

Noter

¹Karen Siune, „Valgkampen og vælgerne“, kap. 4 i Jørgen Elklit og Ole Tonsgaard (red.), *To folketingsvalg. Vælgerholdninger og vælgeradfærd i 1987 og 1988* (Århus: Politica, 1989).

²Jørgen Goul Andersen, „Vælgerens nye politiske dagsorden“, kap. 9 i Jørgen Goul Andersen og Ole Borre (red.), *Politisk forandring. Værdipolitik og nye skillelinjer ved folketingsvalget 2001* (Århus: Systeme, 2003).

³Peter Nannestad, Danish Design or British Disease? Danish Economic Crisis Policy 1974 - 1979 in *Comparative Perspective* (Århus: Aarhus University Press, 1991), kap. 4.

⁴Ronald Inglehart, *The Silent Revolution. Changing Values and Political Styles among Western Publics* (Princeton: Princeton University Press, 1977); Abraham Maslow, *Motivation and Personality* (New York: Harper, 2. udg. 1971).

⁵Edeltraud Roller, “Political Agendas and Beliefs about the Scope of government”, kap. 3 i Ole Borre & Elinor Scarbrough (red.), *The Scope of Government* (Oxford: Oxford University Press, 1995, 1998).

⁶Ole Borre, „Issue voting i Danmark 2001 - 2005“, kap. 8 i Jørgen Goul Andersen m.fl. (red.), *Det nye politiske landskab. Folketingsvalget 2005 i perspektiv* (Århus: Academica, 2007).

⁷Jimmy van der Brugge og Henning Voss, „Årsager til de socialistiske partiers tilbagegang i perioden 1990 - 2005“, kap. 6 i Jørgen Goul Andersen m.fl. (red.), *Det nye politiske landskab. Folketingsvalget 2005 i perspektiv* (Århus: Academica, 2007).

⁸Bernt Aardal (red.), *Velgere i villrede. En analyse av stortingsvalget 2001* (Oslo: N.W.Damm & Søn AS, 2003), s. 16.

⁹Sören Holmberg og Henrik Oscarsson, *Väljare. Svenskt väljarbeteende under 50 år* (Stockholm: Norstadts Juridik AB, 2004), s. 123.

Vælgerens grundholdninger ændres kun meget langsomt. Når vi alligevel skifter regering, skyldes det, at dagsorden faktisk skifter fra valg til valg. Partierne vil helst kun diskutere de emner, hvor de selv står stærkest. De er ikke længere i stand til at sælge hele deres ideologi – i stedet må de vise, hvordan de gamle doktriner relaterer til de skiftende historier, som medierne bringer frem.

Analyse: Helles hold

SOCIALDEMOKRATERNE: Trods mediernes fokus på partiernes ledere står de naturligvis ikke alene. Derfor spørger vi: hvem er folkene omkring Helle Thorning-Schmidt?

Af Nikolaj Vitting Hermann

12. april 2005. Helle Thorning-Schmidt kan, som den første formand i Socialdemokratiets historie, der er valgt direkte af medlemmerne, modtage sit partis hyldest i det københavnske Musikhuset VEGAs største koncertsal – i selvsamme bygning hvor tidligere tiders partisoldater forsamlede sig, dengang VEGA hed Folkets Hus og var befolket af den danske fagbevægelse. Thorning-Schmidt har slået den erfarne Frank Jensen og skal nu stå i spidsen for Danmarks gamle arbejderparti, til trods for, at hun stort set er et ubeskrevet blad i dansk politik. Den drevne veteran Mogens Lykketoft har fået en afløser, der aldrig har stået på Folketingets talerstol. Historikeren Søren Mørch, der er forfatter til bogen 25 Statsministre, bekendende socialdemokrat, og i øvrigt gift med Ritt Bjerregaard, konstaterer: „Det siger noget om, at partiets medlemmer og organisation må være i voldsomt bekneb, når man vælger én, der hverken har folketings- eller ministererfaring og heller ikke har fortalt om nogen politik“.

Helle Thorning-Schmidt har dog stået på en anden og afgørende talerstol en måned forinden. På den ekstraordinære partikongres i Odense kæmper hun for at overbevise sine partikammerater om, at de skal vælge hende. Valgtalen kulminerer med det berømte valgløfte: „Jeg kan slå Anders Fogh.“¹ Den dag sætter hun selv en standard for, hvordan man i fremtiden skal måle hende. Den på Christiansborg helt uerfarne formand vil få brug for et godt hold omkring sig for at kunne leve op et sådant løfte.

14. januar 2008. Ritt Bjerregaard, Peter Aalbæk Jensen og tre andre socialdemokrater udsender en pressemeddelelse. Teksten er en række af uhørt skarpe angreb på partiledelsen. For valgkampen: „Velfærd frem for skattelettelse er ikke politik – det er et slogan!“ Der spørges: „Skal vi bare raffe om stemmerne, eller skal vi lave politik?“ Der konstateres, „Hvis man venter længe nok, kan man som bekendt blive konge af Sverige“ – og fortsættes med Thorning-Schmidts løfte fra 2005: „Til den tid kan vi så nok slå Fogh, eller hvem det nu er tid til at slå.“ De fem afsendere åbner Den Røde Skole for at diskutere Socialdemokraternes fremtidige politik. For oppositionen står på syvende år over for en statsminister, hvis regering nyder et intakt flertal i meningsmålingerne. Nu vil andre kræfter i partiet forsøge at få Socialdemokraterne op i gear.

På den sidste blæsevejrsmøde i januar 2008 møder flere hundrede socialdemokrater op på den økologiske Café Krunch på Amager for at sætte sig på skolebænken til første time i Den Røde Skole og få ny politik på skemaet. Flere kendte socialdemokrater sidder omkring bordene – Anker Jørgensen, Christine Antorini. Mogens Lykketoft har også fundet vej til Amager. Men formanden udebliver. Det er ikke her hun diskuterer sit partis politik. Hun har andre sparringspartere.

En uge senere. Andet møde i Den Røde Skole. Helle Thorning-

Schmidt er stadig ikke til stede. Hun holder møde med Socialdemokraterne på Christiansborg – de evaluerer valgnederlaget.

En måned senere. Socialdemokraterne i Kalundborg indkalder til møde i Den Røde Skole. Partiet har i mellemtiden, chokeret, måtte se sig overhalet af SF i meningsmålingerne. Thorning-Schmidt har brug for sine partimedlemmer. Hun har brug for politik. Formanden kører til Kalundborg.

Trekløveret

Den helt tætte inderkreds omkring Helle Thorning-Schmidt rummer ingen overraskelser: det er de folk, der oftest taler for partiet i pressen. Den mest betydningsfulde er den politiske ordfører Henrik Sass Larsen – Thorning-Schmidts absolutte chefstrateg. Hans støtte til hende vakler aldrig, selv ikke i perioder, hvor resten af partiet tvivler. Godt et år efter formandsvalget viser en meningsmåling i Dagbladet Børsen 7. april 2006 at kun 19 % af danskerne vil stemme på partiet, hvis valgurnerne stilles frem. Samme dag erklærer Marianne Jelved, at hun nu er sit partis statsministerkandidat. Thorning-Schmidt har mistet vælgerne og De Radikale, men Sass Larsen står, som en af de få, last og brast med sin formand. Forfatteren til Thorning-Schmidt-biografien **Helle for Magten** Jakob Nielsen karakteriserer ham således: „Henrik Sass Larsen er en usandsynligt vigtig person for Helle Thorning-Schmidt, også selv om hans popularitet i resten af folketingsgruppen er stærkt begrænset.“

Ifølge Nielsen eksisterer der et udpræget hierarki blandt folkene omkring Thorning – især blandt dem, der befinder sig på Christiansborg. Sass Larsen er den tætteste. Derefter følger folk som Morten Bødskov, Noa Redington, samt de to ledere af den socialdemokratiske Analyse- og Informationsafdeling, AIA, Bjarne Corydon og Asbjørn Riis, samt gruppeformanden i folketingsgruppen Carsten Hansen.

Bødskov er finansordfører og næstformand i folketingsgruppen. Han er gammel DSU-formand – præcis som Sass Larsen – og har sit første socialdemokratiske møde med Helle Thorning-Schmidt tilbage i 1994 i diskussionsklubben **Hartvig Frisch-selskabet**, der bl.a. også talte Sass Larsen og den nuværende redaktør på A4, Per Michael Jespersen. Henrik Sass Larsen stiftede selskabet i 1994 sammen med Kresten Schultz-Jørgensen. Navnet var en hilsen til den gamle socialdemokratiske undervisningsminister. Thorning-Schmidt blev inviteret med – det samme gjorde Morten Bødskov. Jespersen er ikke længere en del af Thorning-Schmidts netværk, som konsekvens af, at hans ledere i A4 gang på gang kritiserer den strategi, som Henrik Sass m.fl. repræsenterer.

Sammenlignet med Sass Larsen betegnes Bødskov af flere som den operative type, orienteret mod den konkrete politik frem for partiets lange politiske linjer. De er Thorning-Schmidts to faste løjtnanter. "Tim og Bum", som Politikens Peter Mogensen har døbt dem efter de to mus, der hjælper Askepot med at nå til bal på slottet. Det er ofte dem, der står for skud, når der rettes kritik mod partiet. Men ifølge politisk kommentator Thomas Larsen skal ingen forvente, at formanden vil skille sig af med de to for at imødekomme kritikken: „Internt hos Socialdemokraterne kan kritikerne ganske vist forlænge listen over Sass' og Bødskovs mangler i det uendelige, men det får ingen

effekt, for Thorning vil ikke så meget som i ét sekund overveje at ofre de to.“ (Berlingske Tidende 15. marts 2008). De tre udgør tilsammen projektet Helle Thorning-Schmidt. De har valgt hinanden.

Den tredje mand – den fjerde musketer

På trods af at Helle Thorning-Schmidt kun har siddet i formandsstolen i tre år, er hun allerede på sin tredje personlige rådgiver. I 2005 ansatte hun Mogens Lykketofts meget udskaeldte „spindoktor“ Morten Boje Hviid. Han måtte 2006 forlade sit job, som for en kort bemærkning blevet overtaget af kommunikationskonsulenten Lars Kaspersen. Nu er tiden så kommet til Noa Redington, der kommer fra Ugebrevet Mandag Morgen og før Jespersen var redaktør på fagbevægelsens blad A4.²

Formanden har valgt en mand, der helt fra starten af sit arbejdsliv har levet af at producere analyser af dansk politik. For tre år siden besluttede Redington sig for, at han ville skrive en bog om Helle Thorning-Schmidt. Hun sagde ja og de indledte samtaler, der endte med at vare mere end 20 timer. „Verdens længste jobsamtale“, som flere ifølge Jakob Nielsen kalder den.³ Redington satte sig bag sit nye skrivebord hos Socialdemokraterne 7. januar 2008 som særlig rådgiver for Helle Thorning-Schmidt – klar til at rådgive formanden – om? – ja, det er måske netop spørgsmålet. En uge før sin ansættelse sagde han til Politiken: „Jeg tror ikke på spin. Generelt skal man passe på med at overvurdere betydningen af personlige rådgivere.“ Men hvad er det så for en opgave, han skal løse? Ifølge politisk kommentator Henrik Qvortrup er det ikke traditionel kommunikationsrådgivning, der er brug for: „Det, Helle Thorning-Schmidt behøver, er en, der kan hjælpe med adskille Socialdemokraternes politik fra midtergrøden i dansk politik. Fogh **har** nappet hendes politik, og det er en tvingende nødvendighed at definere et nyt socialdemokratisk projekt. Det er en stor udfordring, og der kan Noa Redington vise sig at være en god mand.“ (Qvortrup til Politiken 31. december 2007)

Intern terrorbalance eller sammenvævede skæbner

Om Thorning-Schmidt, Sass Larsen, Bødskov, Redington, gruppeformand Carsten Hansen og de to ledere af Analyseafdelingen og Informationsafdelingen siger Jakob Nielsen: „De har etableret noget, som jeg ikke vil tøve med at kalde en terrorbalance, der betyder, at de hver især har en begrundet forventning om at blive hørt, inden der træffes større beslutninger – hvilket i sagens natur hæmmer Helle Thornings handlefrihed enormt meget.“ Han er heller ikke i tvivl om, hvad det har af konsekvenser for partiet: „Den interne konkurrence betyder også, at der ikke kan foregå en åben udveksling af idéer og overvejelser i partitoppen, fordi man ofte er bange for, at oplysninger kan bruges mod én senere. Der hersker kort sagt efter min vurdering et ganske usundt klima, som bl.a. er affødt af manglen på en fælles idé om, hvad strategien er – samt af de elendige meningsmålinger.“

Hvorvidt denne påståede interne høringsrunde kun gælder de ovennævnte, kan man måske endda betvivle. Et par uger inden valget i 2007 udgav den tidligere partisekretær – og tidligere DSU-formand – Jens Christiansen sin bog **Hvem vinder valget? – om strategi, kampagne og valgkamp**. I den forbindelse udtalte han sig om partiets gamle konger: „Socialdemokratiet har en ledelsesmæssig udfordring. Hvis ledelsen hele tiden skal spørge Svend Auken eller Mogens Lykketoft eller alle mulige fløje, inden man kan justere kursen,

bliver man for langsom. Det nytter heller ikke, at man har tidligere formænd rendende rundt og udtale sig på områder, hvor den nuværende ledelse bør markere sig. Det giver helt urimelige vilkår.“ (Weekendavisen 5. oktober 2007). Og ifølge Hans Engells kommentar i Ekstra Bladet, på februardagen hvor SF overhalede S i meningsmålingerne, er dette stadigvæk tilfældet: „Det er ikke Thorning, der svarer på kritikken, men Svend Auken. I det hele taget bliver hun stadig langsommere på aftrækkeren, hendes offentlige udtalelser er uldne, uskarpe og uinteressante. Politisk slås hun med to fløje – den ene ønsker, (at) partiet hurtigt gør sig gældende med markante substansudspil. Den anden mener, hun skal have is i maven. Der er tre år til næste valg, og det er vigtigere at forme en strategi, der er holdbar, end at reagere panisk.“ (Ekstra Bladet 24. februar 2008).

En, der har særligt kendskab til Helle Thorning-Schmidt er veninden og tidligere næstformand i LO Tine Auvig-Huggenberger. Hun kan ikke tilslutte sig **terrorbalancefortællingen**, men erkender at ledelsen ikke er fri for konflikt og kontrolbehov: „Det er jo nogle stærke personligheder, og de har i hvert fald nogle meget – ikke fastlåste – men bastante holdninger til tingene.“ Kontrolbehovet skyldes ifølge Auvig-Huggenberger, at partiet har været igennem en helingsproces: „Det at få helet partiet gør selvfølgelig også, at den kontrollerende ledelsesform stadig et eller andet sted spiller en stor rolle også i deres måde at samarbejde på.“

Men en klar afvisning af kontrolbehov giver Nicolai Wammen, en af partiets to næstformand, og af flere kommentatorer betegnet som en af de centrale sparringspartnere for Thorning-Schmidt. Wammen konstaterer blot: „Der er et godt samarbejde i ledelsen.“ Den anden næstformand Nick Hækkerup uddyber: „Personlig profilering på partiets eller andre i ledelsens bekostning vil kun være til gavn for den enkelte i kort tid, da alle vores skæbner er vævet sammen.“ En af de føromtalt konger, Mogens Lykketoft, der ikke selv sidder med i ledelsen, siger at formanden "har sammensat en ledelse, som ganske godt afspejler vores parti, og som har gjort det nemmere at komme ud over traditionelle opdelinger.“

Flere peger på at Carsten Hansen som gruppeformand er en af de centrale personer i ledelsens forsøg på at bilægge de opdelinger, der altid har gået under betegnelsen fløjkrige. Hansen var en klar støtte til Frank Jensen under formandsvalgekampen og som følge deraf fik han intet ordførerskab efter Thornings sejr. I utilfredshed opererede Hansen frem til 2006 efter en obstruktionsstrategi, han efterfølgende har beskrevet på sin hjemmeside: „Vi var kørt alt for langt ud. Uenighederne var helt fortegnede, og vi havde malet hinanden op i nogle hjørner. Det var sådan i gruppen, at hvis nogle bestemte tog ordet, så rejste nogle andre sig op for at danne modvægt, og så kørte konflikten. Jeg behøvede bare at kigge på en to-tre stykker, så nikkede vi til hinanden, og så rejste vi os op, når nogle stykker fra den anden fløj havde sagt noget“. Men da partiet ramte de 19% i 2006 gik Alvoren op for Carsten Hansen. På foranledning af Henrik Sass Larsen indledte de to og Helle Thorning-Schmidt en række møder. Det førte til forsoning. Hansen blev udnævnt til gruppeformand 25. april 2008 og sammenbindende faktor. Dette har efter sigende stabiliseret gruppen, og placeret Carsten Hansen centralt i Thorning-Schmidts netværk. Carsten Hansens egen åbenhjertige forklaring lyder: „Det giver den styrke, at der altid er opbakning fra både den gamle højre- og venstrefløj. Så hvis man laver ballade, går man

op imod en kæmpe majoritet i gruppen".

Ifølge Tine Aurvig-Huggenberger har valget af Carsten Hansen som gruppeformand for folketingsgruppen været bedre end hun havde forventet: „Dengang de udnævnte ham som gruppeformand, der indrømmer jeg gerne, at jeg troede de havde fået en galopperende hjerneblødning alle sammen, men jeg må konstatere, at Carsten jo formår at løse sin opgave. Han formår jo at bygge bro mellem de meget traditionelt tænkende i gruppen og de mere moderne unge.“ Aurvig-Huggenberger uddyber hvad hun mener med traditionelt tænkende: „Det er dem, der mener at det er befolkningen, der skylder os (Socialdemokraterne red.) noget, fordi vi har udviklet velfærdssamfundet. Eksempelvis Bjarne Laustsen og Svend Auken, selv om de garanteret ville benægte det pure, hvis man spurgte dem.“

Ideer fra landet

Thorning har naturligvis også et netværk udenfor borgen: men der er forskellige bud på, hvor veludviklet det er. Jacob Nielsen er skeptisk: „I en lang periode har hun helt oplagt haft det problem, at hun faktisk slet ikke dyrkede noget netværk uden for Borgen, og der er ingen tvivl om, at hendes mand Stephen i perioder har været hendes vigtigste rådgiver uden for hendes arbejdsplads – muligvis er han det stadig.“

På baggrund af interviews til nærværende artikel med personer omkring Helle Thorning-Schmidt tegner der sig dog et billede af, at hun nu i større grad end tidligere sparrer og netværker med folk uden for Christiansborg. Igennem længere tid har hun arbejdet på at udbygge sine relationer til socialdemokratiske borgmestre rundt omkring i landet, gennem besøg i deres kommuner. Den mest centrale borgmester i hendes netværk er uden tvivl Århus' Nicolai Wammen. Udover en stor legitimitet i kraft af sin høje vælgeropbakning i Århus – hvor han pt. fastholder langt flere af stemmerne end partiet på landsplan – har han en direkte adgang til formanden i kraft af sin næstformandspost. Wammen mener, at relationen til borgmestrene fungerer som en vigtig idébank for politikudvikling. Men Thorning-Schmidt nøjes ikke med at hente gode råd inden for landets grænser.

Internationale forbindelser og prominente venner

Thornings vej ind i Socialdemokraterne og dansk politik var på mange måder utraditionel. Som klassisk socialdemokrat vokser man op i Danmarks Socialdemokratisk Ungdom (DSU), og gør her sine første politikererfaringer – lærer magtspillet – og spinder de første tråde til sit politiske netværk. Thorning-Schmidt tog en anden vej: i 1999 blev hun medlem af Europa-Parlamentet. Fem år senere var valgperioden slut og turen gik til Danmark, hjem, hvor Socialdemokratiet var på vej mod et opbrud.

Thorning-Schmidts politiske opdragelse var ikke det eneste, der fik et internationalt tilsnit af hverdagen i Europa – det samme gjorde hendes netværk. Den afgørende milepæl blev sat, da hun gik på eliteuddannelsen Europakollegiet i Brügge. Her mødte hun sin mand Stephen Kinnock – søn af Neil Kinnock, lederen af det britiske Labour-parti 1983-92. Det åbnede en dør til britisk politik elite, og Helle Thorning-Schmidts bekendtskabskreds tæller nu folk som den tidligere premierminister Tony Blair, hans spindoktor Alastair Campbell, ideologen bag „Den tredje Vej“ Anthony Giddens og den nuværende

premierminister Gordon Brown. Flere af dem støttede hende i valgkampen i 2007: både Brown og Campbell lagde opmuntrende kommentarer på hendes blog.⁴ Kinnock senior selv valgte at levere et af sine råd på det mest afgørende tidspunkt overhovedet for Thorning-Schmidt. Han ringede den aften – netop i det øjeblik – hvor hun sad rundt om bordet med Henrik Sass, Jan Trøjborg og Lotte Bundsgaard og var ved at beslutte at stille op som formandskandidat. Kinnock ringede for at overbevise hende om, at hun ikke skulle tage opgaven på sig.⁵

Hun sparrer desuden jævnlige både med sin svenske og norske kollega, Mona Sahlin og Jens Stoltenberg. Især Stoltenberg, Norges statsminister siden 2005. Han forsøger, ifølge Tine Auvig-Huggenberger, pragmatisk at berolige Thorning-Schmidt med, at han har været ned på 12% vælgeropbakning og alligevel er blevet statsminister. Ifølge Jakob Nielsen betyder hendes Bruxelles-netværk til gengæld ikke noget særligt i det daglige politiske arbejde. Men, tilføjer han, „den dag, hun måtte blive stats- eller udenrigsminister vil det netværk selvfølgelig være guld værd.“

Kaffeklubberne

Socialdemokraterne har om noget parti tradition for at drikke politisk kaffe. De politiske netværk og debatgrupper i partiet går under betegnelsen kaffeklubber – de har spillet en central rolle i partiets fløjkrige, men i fredstid er det sociale element betonet. Klubber eksisterer stadig i bedste velgående, nye kommer til og andre glider ud af billedet. I dag er gruppeformand Carsten Hansen eksempelvis med i **Rustbankerne**, mens politisk ordfører, Henrik Sass Larsen, indtager sin kaffe i **Morgenmadsklubben**.

Socialdemokraterne selv gør meget ud af, at der er forskel på kaffeklub og netværksmøde. Ordet Kaffeklub lugter af formandskup, og man vil hellere kalde sine diskussionsklubber for netværk.

Thorning fik sin kaffe-debut før hun overhovedet blev socialdemokrat. Hun blev inviteret med i diskussionsklub hos Ritt Bjerregaard af sin studiekammerat og tidligere kæreste Kresten Schultz-Jørgensen, mens hun stadig læste statskundskab på Københavns Universitet. En anden af de politikelskende unge, der kom hjemme hos Ritt, var den ambitiøse DSU'er Henrik Sass Larsen. I Ritts lejlighed mødtes de to for første gang. Det er symptomatisk for partiets kultur, at det er Ritt Bjerregaard, der var arrangør af de første relationer i Thornings socialdemokratiske netværk. Da Ritt i januar åbnede „Den Røde Skole“ gjorde partiledelsen meget ud af at sige, at man hilser diskussion velkommen. Men bag facaden var irritationen svær at skjule – iscenesættelsen og det faktum, at ledelsen kun blev adviseret én dag før den officielle udmelding fra Ritt Bjerregaard var en kold spand vand i hovedet på Thorning-Schmidt og folkene omkring hende.

Tine Auvig-Huggenberger udlægger det således: „Problemet med Den Røde Skole er, at man ikke kan adskille den fra Ritts motiver. Det kan godt være, at der ikke er nogen, der har villet sige det før, men det vil jeg gerne. Den måde, Ritt lancerede det her på, var ene og alene for at genere Helle Thorning. Det skulle lanceres med bål og brand som en kritik af partiledelsen“. Lykketoft istemmer samme kritik: „Jeg synes, at Ritt skulle have ringet og foreslået, at det der var et joint venture med partiet i stedet for at lancere det som noget, der blev opfattet som

konspiratorisk mod partiet. Det havde været god og gavnlig virksomhed i forhold til partiet. Der er jo ingen tvivl om, at man har brug for den der diskussion – man har bare ikke brug for den som sådan en konfrontation."

Røde faner, blå toner

At Thorning i 2005 modtog sin valghyldest i en gammel arbejderbygning var bestemt ikke et udtryk for noget varmt forhold mellem parti og fagbevægelse. Fra tidernes morgen til 2003 havde fagbevægelsens fællesorganisation LO ydet økonomisk støtte til Socialdemokraterne, og fagbevægelsens opbakning blev betragtet som et af de vigtigste støttepunkter for en S-formand. Men i 2003 smækkede LO pengekasen i. Man ville ikke længere lade sig begrænse af Socialdemokraterne: „Det var blevet svært at lave politik, da man altid blev mødt med indstillingen om at „det er ligegyldigt hvad I siger“, der er altid socialdemokratisk propaganda!“⁶. Sådan lyder forklaringen på bruddet fra den nuværende LO-formand, Harald Børsting.

Skilsmissen var ikke enestående. Mange steder i Europa har man gennem de senere år kappet båndene mellem fagbevægelser og Socialdemokratier. Men smertetærsklen for Socialdemokraterne blev for alvor nået, da Fogh-regering i foråret 2007 indgik trepartsaftale med LO, AC og de offentlige arbejdsgivere. Det stod nu sort på hvidt, at Socialdemokraterne ikke havde monopol på at samarbejde med fagbevægelsen.

Socialdemokraterne og fagbevægelsen var vokset op sammen. Udsprunget af samme kilde og kæmpende under samme røde faner. Knyttet sammen både åndeligt og formelt, politisk og økonomisk. Partiet var i mange år repræsenteret i LOs forretningsudvalg og der sad fagbevægelsesledere i partiets forretningsudvalg. Men nu var der dybe sår mellem LO og Socialdemokraterne. Ifølge den tidligere næstformand Tine Aurvig-Huggenberger er der en almindelig opfattelse i partiet af, at fagbevægelsen ikke arbejder med i forhold til projektet: „Det manifesterer sig i et lidt anstrengt forhold til hinanden både på personligt niveau og i en generel opfattelse.“ Weekendavisens Hans Mortensen supplerer: „Partiledelsens forhold til LO er anstrengt efter fagbevægelsens deltagelse i regeringens trepartsaftale, som udløste kraftig kritik fra Helle Thorning-Schmidts to løjtnanter, Henrik Sass Larsen og Morten Bødskov“.⁷

Thorning-Schmidt startede sit eget danske arbejdsliv hos LO, hvor hun var international konsulent fra 1997-99. Her fik hun en tilknytning til fagbevægelsen, som hun ikke har sluppet siden. Aurvig-Huggenberger: „Helles udgangspunkt er 3Fere (medlemmer af Danmarks største fagforening 3F, red.)“⁸ Det er dem, hun mener, der skal laves politik for. Hun mener jo dybt nede i sin sjæl, at mange af de andre, de skal nok klare sig. Det er derfor ingen hemmelighed at, hun synes det er irriterende, at forholdet mellem LO og Socialdemokraterne er gået så skævt.“

Indtil efteråret 2007 havde Helle Thorning-Schmidt en meget tæt kontakt i LO. Under sin ansættelse i LO var hun nemlig blevet gode veninder med netop Aurvig-Huggenberger. Da Aurvig-Huggenberger sidste efterår stillede op som formand for LO, var det med Thorning-Schmidts fulde støtte. Men da hun tabte formandsvalget til Harald Børsting forlod hun LO samme dag, og Thorning-Schmidts direkte adgang til LO-ledelsen forsvandt. Jakob Nielsen: „Efter kampvalget i

LO er der mig bekendt ikke er en eneste topleder fra fagbevægelsen, som Helle har et nært forhold til. Tværtimod har hun et anstrengt forhold til en række af topfolkene.“ Ifølge Aurvig-Huggenberger taler Thorning-Schmidt naturligvis med Børsting: „Jeg mener jo Helle er en dygtig og professionel leder, og derfor har hun også en relation til LO. Men alle ved, at Helle gerne havde set, at jeg blev formand.“

Fagbevægelsen er som bekendt mere end LO, og Socialdemokraterne omkring Helle Thorning-Schmidt orienterer sig måske blot mod andre dele af bevægelsen. Ifølge Aurvig-Huggenberger taler Thorning-Schmidt godt med Thorkild Jensen fra Dansk Metal. Forholdet mellem Dansk Metal og „højrefløjen“ hos Socialdemokraterne, dvs. dem, der ønsker at partiet bevæger sig mod midten af dansk politik, har altid været ganske godt. Aurvig-Huggenberger uddyber: „Helle har et vældigt godt forhold til Børge Frederiksen, der er formand for 3Fs industrigruppe – og hun søger jo så også at udvide sit netværk med de folk, som er relevante i den sammenhæng.“ Ligeledes fortæller partiets ene næstformand Nick Hækkerup, at han også har et godt forhold til både til Dansk Metal og 3F. Jørgen Elikofer, sekretariatschefen fra Dansk Metal nævnes også ofte som en central person for partiledelsens netværk.

Det er et udbredt ønske blandt Socialdemokraterne at alliancen med fagbevægelsen igen bliver stærk, ikke mindst af økonomiske hensyn. Som gruppeformand Carsten Hansen udtrykte det før valgkampen i 2007: „Jeg synes, vi har et godt samarbejde med hele LO-familien i hverdagen, men tæt samarbejde gør det ikke alene. Der skal også penge til. For kommunikation og synlighed betyder alt i en valgkamp, og det koster. Vi er ude i en ulige kamp mod en regering, der har 60 medierådgivere ansat og tre-fire gange så mange penge til rådighed.“

Hvad forhindrer så alliancen i at vokse til fordums højder? Kommentator Thomas Larsen gav i marts denne analyse i Berlingske Tidende: „Dagens socialdemokratiske drømmere glemmer imidlertid, at alliancen mellem parti og bevægelse i stigende grad blev belastet af strategisk uenighed om, hvordan man hver især bedst kunne opnå resultater. De har glemt, at det tætte samspil ofte udviklede sig til at blive en spændetrøje, og at samarbejdet til sidst var præget af voldsomme konfrontationer.“ Han fortsætter: „Endelig er det klart, at flere af de faglige ledere ikke kunne drømme om at indgå en tæt alliance med den nuværende S-ledelse til fordel for de forbindelser, de systematisk har bygget op til de øvrige partier – herunder Venstre og Dansk Folkeparti – for de er klar over, at de må spille på hele det politiske klaviatur for at få maksimal indflydelse.“

Blandt Socialdemokraterne er ikke enighed om hvem, der ville have størst fordel af et fornyet samarbejde. Tine Aurvig-Huggenberger: „Alle analyser var jo, at fagbevægelsen ville tabe på det (en tæt alliance med S, red.). Jeg tror i dag, at det var hårdere for partiet end for fagbevægelsen. Det er jo ikke kun et spørgsmål om penge – det er et spørgsmål om mennesker, om engagement. Jeg må nok konstatere, at den diskussion (om fagbevægelsens rolle, red.) har fyldt så meget, også lokalt, at det er det, energien er gået med, frem for at sige, hvor kan vi lave noget sammen, hvor har vi fælles interesser, hvor har vi ikke.“

Mogens Lykketoft er af den modsatte opfattelse: „Jeg tror i virkeligheden, at jo længere Fogh-regeringen sidder, jo endnu værre er det for fagbevægelsen end for Socialdemokratiet. For det politiske

pendul svinger altid tilbage, men der kan godt på arbejdsmarkedspolitikken ske nogle helt uoprettelige skader. Så derfor har vi nogle fælles interesser.“

At vende nedturen: To veje – begge op ad bakke

Langt hovedparten af partiets presseomtale handlede indtil for kort tid siden om faldende tilslutning fra befolkningen; SF stormer frem i hele landet, partiet står til 36 mandater, mod 23 ved valget⁹. S bliver derimod beskyldt for ikke at have et projekt. Efter Ritts Røde Skole, kom bl.a. Mette Frederiksens 10 teser og ikke mindst en kohorte af analytikere og kommentatorer, der fylder spalter, skærm og blogs med løsninger på hvordan man vender nedturen.

De utallige bud falder i to typer løsninger – to veje til Statsministeriet. Enten vil man arbejde med **politikindholdet**, eller også skal man **reformere ledelsen**. De to bud har forskellige implikationer for Thorning-Schmidts netværk. Hvis den er gal med politikindholdet, så er hun nødt til at få flere input og gerne fra mange kanaler. Og hvis det simpelthen er personerne, så må hun forme sit netværk på en ny måde, lade nye folk komme tæt på og andre glide i baggrunden.

Efterlysning: Politikindhold

„Jeg tror ikke på, at vi løser den aktuelle alvorlige situation, vi står i, ved at flytte rundt på nogle ansigter. Jeg tror, at svaret skal findes i, at vi skal have et socialdemokrati, der er skarpere. Og det handler ikke kun om kommunikation, det handler om, hvordan vi forholder os til afgørende politiske spørgsmål.“¹⁰ Næstformand for folketingsgruppen Mette Frederiksen sagde dette til Politiken i dagene op til den, for Socialdemokraterne sørgelige dag, hvor SF for første gang overhalede partiet i meningsmålingerne. Frederiksen udsendte 30. marts 2008 selv en serie socialdemokratiske teser med bud på et fremtidigt politikgrundlag. Ritt Bjerregaards Røde Skole havde samme formål, men dog med en mere kritisk tone, i hvert fald ved lanceringen: „Noget tyder på, at vi i valgkampen blev bange for vores egen skygge. Strategien var, at skræmme færrest mulige vælgere væk ved at sige mindst muligt, som kunne være kontroversielt. Der er vist ingen tvivl om, at den vej endte blindt“.

For at konkurrere med Fogh Rasmussen må man erobre og udfolde nye politikområder, sagde den tidligere partisekretær Jens Christiansen til Weekendavisen sidste år. Der er ikke den kommentator – fx Michael Kristiansen, Peter Mogensen og Henrik Qvortrup – der i senere tid ikke har efterlyst en ny politik fra Socialdemokraterne. Ifølge Christiansen betyder det store fokus på strategiske undersøgelser af vælgerne, at partiet har haft vanskeligt ved at komme i offensiven. Konsekvensen har været, at partiet er blevet reaktivt.

Alle er tydeligvis enige om, at der skal gøres noget.

11. og 12. april 2008 melder Thorning-Schmidt sig selv på banen med to kronikker i dagbladet Politiken hvor hun forsøger at udstikke en retning – et projekt – for Socialdemokraterne. Den første kronik fortæller, at partiet nu er nået til enden af den Tredje Vej, og må derfor tænke nyt.¹¹ Den anden opstiller ni valg som danskerne er nødt til at tage – velfærd-eller-skattelettelse er nu kun ét af valgene.¹² Ritt Bjerregaard roser initiativet.

Initiativet udlægges som Noa Redingtons første forsøg på at tage initiativet. Tydeligt er det, at der er blevet lyttet til kritikken fra Den Røde Skole og arbejdet videre på elementer fra Frederikssens 10 teser.

Holdopstillingen – ingen mirakelkur

Ingen rokker ved formandsstolen. Thomas Larsen gav i Berlingske Tidende et bud på hvorfor: „De færreste har lyst til at skyde på Helle Thorning-Schmidt, for næsten ingen kan få øje på en kvalificeret afløser, og endnu færre har lyst til at gennemleve endnu et traumatisk og ødelæggende opgør om formandsposten. Dertil skræmmer sporene fra kampvalget mellem Svend Auken og Poul Nyrup Rasmussen den 11. april 1992 for meget.“ (Berlingske Tidende 15. marts 2008)

De, der mener, at partiets problemer skal løses ved at skifte ud i persongalleriet, er som oftest ude efter Sass Larsen og Bødskov. Flere undersøgelser gennem de sidste par måneder blandt det socialdemokratiske bagland bl.a. fra Berlingske Research¹³ og Ritzau¹⁴ viser, at der blandt socialdemokratiske borgmestre er ringe opbakning til Bødskov og Sass. De kritiseres for mangt og meget. Sass Larsen bliver klandret for ikke at slå til som politisk ordfører, og for flittigt at have deltaget i magtkampe og intriger gennem årene, hvilket skaffer ham interne fjender. Bødskov knægtes for ikke at kunne løfte opgaven som finansordfører og for at være usynlig. Ifølge kritikken er ingen af dem i stand til at matche regeringens topfolk.

Men som nævnt er der ringe sandsynlighed for, at de to skiftes ud. I øvrigt er det nok naivt at tro, at udskiftning af to personer i hele Socialdemokratiet ville kunne løse partiets problemer. Gruppeformand Carsten Hansen forsvarer sine to kollegaer og peger på et andet problem: „Partiet er ikke i en krise, men vi står overfor nogle store udfordringer. Det handler ikke om, at hver gang der er et problem, så skal vi skifte leder. Det handler om, (hvorvidt) vi rammer plet i forhold til tidens udvikling. Det har vi ikke været god nok til, viser det seneste valgresultat. Det betyder ikke, at vi er dårlige, men lige nu er det sådan, at alle dårlige nyheder om Socialdemokratiet er gode nyheder i pressen. Derfor er det svært at komme til med vore politiske budskaber,“ siger Carsten Hansen til TV2.dk 19. marts 2008.

I sin bog „Fremtidens Partier“ fremsætter Christine Antorini en kombination af ledelsesforklaringen og politikforklaringen. Ifølge hende er forudsætningen for at kunne skabe ny politik, at ledelsen agerer på en ny måde. Partiledelser er nødt til at åbne mere op for debat for at partiet skal forsætte med at leve: „De gamle partier [har] enormt svært ved at slippe debatten fri. Partierne lukker de væsentlige debatter ned. Og medlemmerne får at vide, at de bare har at marchere i takt.“ (Ugebrevet A4 17. marts 2008). Per Michael Jespersen fra Ugebrevet A4 konstaterer: „Overfører man dette direkte på Socialdemokraterne må man indse, at når man lukker mere op for debat er man også nødt til at afgive kontrol. Dét har været et problem for den socialdemokratiske ledelse.“

Hvorfor er det nu så svært? Tine Aurvig-Huggenberger giver dette bud: „Ikke kun Helle, men hele ledelsen, har haft så travlt med at have kontrol med processen for at få ro i partiet. Nu er det min anbefaling, at man åbner mere op og fortæller om overvejelserne. Jeg mener jo ikke, at man skal forsøge at matche Anders Fogh på dét der med at holde sin kæft, indtil man har fundet ud af, hvordan alles holdninger bevæger sig, hvorefter landsfaderen træder op på scenen og siger, at „det ikke er

samfundets skyld!“ Per Michael Jespersens analyse følger samme spor: „De fik skabt ro, og når man har succes med at skabe ro, bliver man bange for at skabe kaos. Men der kan komme så meget ro på bagsmækken, at debatkulturen dør ud.“

I kølvandet på kritikken af Sass og Bødskov mener flere, at ordet **udskiftning** skal droppes og erstattes af **udvidelse**: Lad **flere** personer tegne Socialdemokraterne i offentligheden og internt. Det hyppigst nævnte navn er ubetinget: Mette Frederiksen. Partiledelsen vælger at bakke op om hendes 10 teser og udsender dem som pressemeddelelse – så Frederiksen står som afsender, men med partiledelsen bag sig. Ledelsen kan hente legitimitet hos hende, mens hun kommer til at stå mere centralt i partiet. En win-win situation. Også Nick Hækkerup køres i stilling til at indtage en mere central position i partiets offentlige profil.

Den interne arbejdsplan for folketingsgruppens forårsarbejde afspejler præcis denne nye arbejdsdeling. Thorning, Mette Frederiksen og Nick Hækkerup skal stå i spidsen for hver deres arbejdsgruppe: Frederiksen leder gruppen om den nye ulighed. Helle Thorning-Schmidt tager sig af globalisering og vækst. Og Nick Hækkerup sidder i spidsen for den arbejdsgruppe, der skal udvikle ideer om, hvordan man revolutionerer velfærdssamfundet, som det hedder sig.

Formanden har nu tre års folketingserfaring, men har i de seneste tre måneder været i sin værste krise ifølge medierne. Tilsyneladende er svaret på forårets katastrofale opinionstal: bred ledelsen ud, slæk på kontrollen og giv plads til politik, hvis partiet skal gøre sig forhåbninger om at finde vejen til statsministeriet.

„Jeg kan slå Anders Fogh.“ Valgløftet fra 2005 svæver stadig i luften – hvis formanden tør gentage det, bør hun tilføje: **men ikke alene**.

Q&A Mogens Lykketoft: Konsulenten

Hvordan ser du din rolle i forhold til Helle Thorning Schmidt?

Som tidligere formand, der selv valgte at gå, har jeg en eneste opgave, og det er at gøre, hvad jeg kan med de råd, jeg kan give, og den arbejdsindsats jeg kan yde for at hjælpe den nye ledelse til succes og til at få Socialdemokratiet styrket og komme i regering. Jeg vil aldrig nogensinde tage nogen kritisk diskussion med medlemmer af ledelsen i offentligheden. Men jeg giver dem naturligvis mine vurderinger. De sidste par år er jeg blevet inviteret med til ledelsesmøderne i partiet. Jeg har fået en slags konsulentrolle, hvor jeg så deltager i diskussionerne og siger min mening. Nogle gange skriver jeg måske også nogle ideer eller synspunkter til formanden.

Hvad er det, hun har mest brug for at blive rådgivet om?

Det er svært at svare på, for jeg mener, at hun jo er meget slagkraftig også i medierne. Hun har et utroligt stabilt humør og stædighed og styrke, som er helt nødvendig for at fylde rollen ud. Men hun har selvfølgelig også det handicap – mindre og mindre, men i sit udgangspunkt – hun er blevet katapultet ind som leder uden at have nogen fortid i folketingsgruppen. Der kan jeg jo bidrage og det er helt naturligt. Det er en usædvanlig karriere at komme og blive partileder efter en enkelt tur i Europaparlamentet, der jo ikke giver nogen særlig oplæring i forhold til den rolle, hun nu spiller.

Du tænker på det praktiske?

Ja, kendskab til folk, hvordan de er, og hvordan hele opspillet har været til den situation, vi er i nu. På den måde er der meget uddannelse og opdatering undervejs, mere end i så mange andre partilederskifter i dansk politik. Hun er utrolig dygtig og hurtig i sit hoved, men hun har skullet løfte en meget stor opgave, fordi hun har haft det stejle karriereforløb, hun har.

Oplever du, at hendes netværk qua hendes karriereforløb har været større uden for borgen end indenfor?

Ja, det er klart og det er jo også dér, hun har fået flettet netværket herinde – både indenfor partiet og på tværs af partierne – det er jo noget, hun har skullet indhente.

Er det noget, du har kunnet hjælpe hende med?

I et eller andet omfang. Men der er vi jo så mange, for de fleste i ledelsen har trods alt været på borgen.

Hvordan foregår det?

Nogle gange kan en af os i kraft af et personkendskab til nogen i et andet parti være den, der etablerer kontakt. Det er det svært at give nogen generelle regler for, men vi kan jo også bidrage med en indsigt omkring nogle personer, vi har med at gøre, i en erkendelse af, at forskellen i partitilhørsforholdet er én ting, men forskellen i hvordan folk er personligt – kan man regne med dem, kan man ikke regne med dem, kan man stole på dem, kan man ikke stole på dem, hvordan reagerer de på forskellige ting... det er en vigtig observation at have med i bagagen.

Skal Helle Thorning kunne udvikle sit netværk i forhold til at forøge tilgangen af økonomiske midler til partiet?

Det tror jeg, at hun bliver nødt til at gøre, og jeg tror også, at de overvejelser kører.

Hvad er dit gode råd til Helle Thorning Schmidt?

Jeg har kun det ene gode råd, at hun bevarer den utrolige ro og balance, hun har i forhold til medgang og modgang, og holder fast i, at det her kan være lidt sejt, men det skal nok gå alt sammen

Q&A: Tine Aurvig-Huggenberger: Vennen

Hvordan ser du din rolle i din relation til Helle Thorning-Schmidt?

Jeg har jo en lidt anderledes rolle ift. Helle, end så mange andre – altså fordi vi har en meget dyb personlig relation. Det gør det jo både nemmere i nogle sammenhænge, men også sværere. For Helle og mig står det over alt, dét er at vi er venner. Vi kan sagtens være politisk uenige – men det er vores venskab, der kommer først. Det gør det selvfølgelig nogle gange svært. Fx i sådan en periode som det her år, hvor det går mildt sagt elendig. Så er hun omgivet med folk, som skal fortælle hende, at nu skal hun gøre det ene og nu skal hun gøre det andet. Og så skifter min rolle jo lidt. Så reagerer jeg personligt sådan, at så passer jeg på hende. Altså fordi hun er en ven. Men vi diskuterer også en del politik, vi snakkede faktisk om, så sent som i går, at vi har for lidt tid til at diskutere politik.

Hvad er det Helle Thorning-Schmidt gør for Socialdemokraterne?

Helle har noget, mange af de andre (socialdemokrater, red.) ikke har. Hun har i sin grund erkendt, at Socialdemokraterne har ikke førstefødselsretten til magten. Der er masser af Socialdemokrater, der går

rundt og siger „åh gud, vi er nede på 22% „ og de ser samfundskonstruktionen bryde sammen for øjnene af dem. Her har Helle noget fuldstændig afgørende, når man skal nyorientere Socialdemokratiet. Hun har erkendt, at det ikke er befolkningen, der skylder Socialdemokratiet noget, det er Socialdemokratiet, der skylder befolkningen. Man har ingen førstefødselsret, man skal hver dag argumentere for, hvorfor man har lov til at være på den politiske platform. Det er jeg faktisk i tvivl om, hvor mange der rent faktisk har erkendt.

Den ikke-erkendelse, hvor i partiet findes den?

Min påstand er, at den findes rigtig bredt i partiet. I alle lag. Det er noget af den samme syge, der kendetegner fagbevægelsen. Og det er, efter min opfattelse, lige præcis i det felt, man skal finde kilden til Socialdemokratiets problemer, fordi det jo medfører åndelig dovenskab, fordi folk tænker „hvor er det uretfærdigt, det er jo os, der har opfundet velfærdsstaten, hvorfor stemmer de ikke på os?“

Er det den nye stillinje internt i partiet?

Det tror jeg. Det kan godt være, jeg ikke har ret, men det tror jeg. Jeg tror det, fordi jeg så det i min tid i fagbevægelsen, den der evne til ikke at kunne forstå, hvor fundamentalt de ændringer er, der er sket oppe i folks hoveder. Ungdommen er ikke usolidarisk, det er noget grundlæggende sludder. Dem der er unge i dag, er langt mere konkret solidariske end f.eks. min generation var. Det betyder jo, at man sådan set opfører sig ordentligt over for hinanden. Nu snakker vi ikke Afrika, men om den der solidaritet, der bandt samfundet sammen i gamle dage. Det Anders Fogh kalder sammenhængskraft. Havde vi taget patent på det ord, dengang vi skrev Forsvar for Fællesskab (debatbog af bl.a. Thorning-Schmidt, Aurvig-Huggenberger og Bødskov om opgør med rettighedsegoisme, red.), så havde vi været meget rige i dag.

Ser du Helle som repræsentant for den nye solidaritet?

Jamen, det gør jeg jo, jeg ser Helle som repræsentant for den erkendelse af, at man skal gøre sig fortjent, og man skal udlægge svar, og man kan ikke bare forvente, at folk vågner op om morgenen og tænker „jeg er født som Socialdemokrat“. Og der er der jo folk omkring hende som mener det samme. Det gør Henrik og Morten, og Nick Hækkerup jo også.

Har du et godt råd til Helle Thorning-Schmidt?

Det ene råd er „hold ud!“ Det andet er, „du skal ikke være så nærig med dig selv“. Helle er pissegod til medierne, hun skal bare lade være med at være så nærig med sig selv. Hun skal give noget mere af sig selv sådan personligt. Ikke dét der med at invitere folk eller pressen ind til pandekager hjemme i privaten – det er ikke dét, jeg snakker om. Men dét der med at give noget mere af sig selv personligt, fordi hun jo er et meget sprudlende menneske, og efter min mening en fantastisk leder, for jeg kender ikke andre der kan og kunne skabe ro i partiet, og samtidig står ret op endnu – på trods af at hun er dømt død, utallige gange. Derfor skal hun give noget mere af sig selv på den konto. For at kunne være en del af moderne politik skal folk kunne identificere sig med én, uanset om de er sosu-assistenten eller overlægen på Rigshospitalet. Og for at kunne det, skal man kunne mærke personen.

Q&A: Nick Hækkerup: Næstformanden

Hvad er det, du kan give Helle Thorning-Schmidt?

Det tror jeg nok, har skiftet lidt. I de første år, indtil jeg kom i

Folketinget, kunne jeg navnlig se tingene lidt udefra; fra den kommunale verden; fra borgmesterstolen i en stor provinskommune. Efter jeg kom i Folketinget har jeg en mere direkte føling med den politiske hverdag – hvornår er det klogt at gå ud med den historie, og hvordan skal vi holde det tilbage, og hvilken rækkefølge skal vi sige tingene i?

Er der noget du specielt tager dig af?

Jeg har jo navnlig haft opgaver, udover det, der er dagen og vejen, der koncentrere sig om de længere politikudviklingslementer særligt i rapporten Tid til Velfærd (udkom 2007 og handler om den offentlige sektors fremtid, red.) . Den rapport bliver nu fulgt op af en ny rapport, som både handler om velfærd og familieliv. Politikudvikling på den lidt længere bane, er et af de områder, hvor jeg bliver brugt.

Hvordan har forholdet mellem Socialdemokraterne og fagbevægelsen det?

Der er ingen hemmelighed, at forholdet til fagbevægelsen har været svingende gennem de senere år, men det har klart forbedret sig de sidste par år, i kraft af at folk er kommet til at kende hinanden bedre. Det er blevet meget nemmere at ringe op sige, at „det er Nick“ eller „Helle“, og så komme til at tale direkte sammen.

Hvem har bidraget til forbedringen af forholdet?

Carsten Hansen har spillet en central rolle i genopbygningen, da han også havde et godt forhold til den inden han indtrådte i gruppeledelsen.

Hvordan foregår samarbejdet nu?

Vi forsøger for eksempel at tale med fagbevægelsen inden vi kommer med udspil til pressen, da det virker stærkere, hvis det følges op med støtte fra fagbevægelsens ledere.

Hvad med den økonomiske støtte?

Finansieringen skal hentes nye steder, fx virksomheder og interesseorganisationer. Jeg har selv som borgmester i Hillerød hentet flere penge hos arbejdsgiverorganisationer end hos fagbevægelsen. Så det ser jeg afgjort som en mulig vej for partiet i fremtiden.

Senest har Mette Frederiksen været ude som afsender af sine 10 teser. Er I er i gang med at sætte flere ansigter på Socialdemokratiet?

Jeg tror, at det er en bred erkendelse, at Helle gjorde det utroligt godt i valgkampen og matchede Fogh, men samtidig også en erkendelse af, at vi er nødt til at have flere ansigter at kunne præsentere for at kunne vise, at holdet er bredt, og for at vise de forskelligheder og de styrker, som er det samlede hold.

Så det er, hvad man kan kalde en bevidst strategi?

Ja

Hvad er partiets udviklingsmulighed i forhold til kommunikation?

Der skal skabes en bevidsthed – den er meget stor i den øverste partiledelse, kan man sige – men der skal skabes en bevidsthed i folketingsgruppen iøvrigt og organisationen iøvrigt, om, at der ikke er nogen sag, der er slut, før den også er fortalt i medierne. At gøre det gode arbejde som borgmester i en kommune er ikke tilstrækkeligt, man bliver nødt til også at få fortalt det gode arbejde, som bliver gjort. Og få fortalt det billede på Socialdemokraterne og den socialdemokratiske indsats.

Er det et emne, hvor I ikke synes, at det har været tilstrækkeligt indtil videre?

Nej, det synes jeg, at man kan sige. Det er bare min holdning til, at

her er der en mulighed for også at gøre en ekstra indsats.

Nikolaj Vitting Hermann (f.1983) er BA.scient.pol. Arbejder på Deadline, DR2. Har undervist i politologi på Institut for Statskundskab, Københavns Universitet. Har skrevet i Ugeskrift for Læger og arbejdet med ledelse og karrierevalg i Yngre Læger. Optaget på University of Minnesota (2008). Medredaktør af RÆSON.

Noter:

- 1 Se talen på: <http://s-dialog.dk/default.aspx?site=hellethorning-schmidt&func=article.view&id=80688>
- 2 www.mm.dk og www.ugebreveta4.dk
- 3
<http://www.kommunikationsforum.dk/default.asp?articleid=12962>
- 4
<http://socialdemokraterne.dk/personal.aspx?site=helle2&func=article.view&id=206487> og
<http://socialdemokraterne.dk/personal.aspx?site=helle2&func=article.view&id=210059>
- 5 Jf. Jakob Nielsen „Helle for Magten“
- 6 Børsting i Ugen på Spidsen på P1;
<http://www.dr.dk/P1/ugenpaaspidsen/Udsendelser/2007/1102160850.htm>
- 7 Weekendavisen 19. marts 2008
- 8 Medlemmer er både faglærte og ufaglærte inden for områderne Industri, Transport, Den offentlige sektor, Bygge og anlæg, Gartneri-, land- og skovbrug og Privat service, Hotel & Restauration. Kilde: www.3f.dk
- 9 Professor Søren Risbjerg Thomsens prognose over mandatfordelingen i marts måned til altinget.dk 13. april 2008
- 10 <http://politiken.dk/politik/article484627.ece>
- 11 <http://politiken.dk/debat/kroniker/article493745.ece>
- 12 <http://politiken.dk/debat/kroniker/article493817.ece>
- 13
<http://www.berlingske.dk/article/20080406/politik/704060027/>
- 14 <http://politiken.dk/politik/article484619.ece>

Analyse: Liberal Alliance ændrer faktisk spillet – VK kan ikke længere tage de borgerlige vælgere for givet

Af Frederik Hjorth

Da Ny Alliance som et lyn fra en klar majhimmel annoncerede sin stiftelse sidste sommer var det virkeliggørelsen af enhver kulturradikal journalists hedeste drømme: det nydannede parti var anført af Naser Khader, der havde nærmet sig helgenkåring for sin ageren under Muhammedkrisen. Dansk politik vrimler med kælne mediedarlings, der danser, quizzer, klovner og crooner sig til spaltepads og skærmtid. Men ingen har som Naser Khader formået at omsætte sin popularitet til politisk gravitas – om ikke på Christiansborgs korridorer så dog i lederspalterne. Da Ny Alliance blev stiftet udråbte Nyhedsavisens redaktør David Trads således, tilsyneladende helt uden ironi, Khader til ”en ny Kennedy”. Dertil kom Anders Samuelsen urokkelige saglighed og Gitte Seebergs borgerlige indignation, hvis deltagelse lagde tyngde og troværdighed til det nye partis politiske selvbillede. Og så selvfølgelig det for pressen altoverskyggende kriterium: Khaders, Samuelsen, og Seebergs parti var endelig noget nyt. Ny Alliance lagde an til at ruske op i et politisk system, der under fem et halvt års klippesolidt VKO-flertal var gået helt i stå. Det er ikke mærkeligt, at de danske medier af ren og skær taknemmelighed suspendede den kritiske sans og overøste det nye parti med positiv dækning. Siden er der så til gengæld blevet rigeligt kompenseret. Efter kamikazekampagnen sidste efterår, hvor Ny Alliance på rekordtid formøblede sine lovende meningsmålinger, måtte partiet erfare, at pressen kommer både til brylluppet og begravelsen. Skulle man tro det sidste halvårs mediehistorier er partiet, der indtil i torsdags hed Ny Alliance, et galehus af halvstuderede karrierepolitikere, vindbøjtler, dilettanter, primadonnaer og storbytusser.

Det er faktisk urimeligt. Det står hævet over diskussion, at Ny Alliances valgkamp i november 2007 var en himmelråbende fiasko, ligesom ingen kan anfægte, at det efterfølgende mandefald i folketingsgruppen har været pinligt. Men på bundlinjen står, at partiet blev den første politiske nydannelse i mere end et årti, der formåede at komme i Folketinget. Og de to vel nok største grunde til dets stemmeimplosion under sidste års valgkamp – en række ustyrlige kendiskandidater og en parlamentarisk strategi, der blafrede i vinden – er begge to ryddet af vejen. Alligevel har de danske medier tilsyneladende lagt sig fast på vinklingen af Khaders og Samuelsen parti: kaos, splittelse, intriger, skandale.

Set i dét lys er det både fornuftigt og forventeligt, at partiet nu skifter navn til Liberal Alliance og erstatter det gamle partiprogram, der afspejlede studehandlerne mellem de tre oprindelige stiftere, med et nyt. Det nye navn er partiets bedste chance for at lægge luft til det sidste års intriger og ændre den negative mediedækning. Det nye partiprogram løser det store problem, der martrede Ny Alliance: at partiets politik var et mismask af de tre stifters personlige kæpheste og derfor strittede i mindst tre forskellige retninger. Den stilforvirring er nu erstattet af ideologisk klarhed. Og så har den liberale profil den

umiskendelige fordel, at den rammer ned i et segment i det politiske spektrum, hvor der bør være vælgere nok til at sikre Liberal Alliance politisk overlevelse efter næste valg.

Men Liberal Alliance er ikke kun en mulighed for Anders Samuelsen og Naser Khader til at genopfinde deres politiske projekt og sikre sig selv en ekstra valgperiode. Det er også en uvurderlig mulighed for borgerlig-liberale danske vælgere til at sætte en hårdt tiltrængt politisk dagsorden:

Det har næppe de seneste år forbigået nogen observatør af dansk politik, at mange borgerlige vælgere gerne så VK-regeringen føre mere liberal politik. Med rette. Regeringen har ganske vist sat liberale fingeraftryk på udvalgte politikområder – det gælder især institutionaliseringen af skattestoppet – men Danmark har efter syv år med en borgerlig regering stadig verdens højeste skattetryk. Borgerlige vælgere har måttet sande, at Anders Fogh Rasmussens inkrementalistiske styringsdoktrin har ført til systembevarende politik selv på områder, der burde stå øverst på den liberale dagsorden.

Den linje har langt fra stået uanfægtet. Men hver gang, ideologiske røster har lydt internt i regeringsblokken – det skete nok tydeligst med en række prominente Venstrefolks 10 liberale teser fremsat i sommeren 2003 – har statsministeren med sindsro kunnet lægge diskussionen stendød og forsikre pressen om, at der som altid intet som helst er at komme efter. Det har han kunnet, fordi liberale vælgere aldrig har haft et troværdigt alternativ til V og K: uanset regeringens uambitøse linje er alle andre partier i Folketinget indlysende værre. De liberale vælgersegmenter råber måske op fra tid til anden, men de skal derfor nok blive i folden.

Det er den situation, Liberal Alliance kan ændre. Modsat partiet Liberalisterne, der aldrig formåede at rekruttere den nødvendige frontfigur, har det to landskendte politikere som talsmænd – og i kraft af sin plads i Folketinget en platform for politiske markeringer. Liberal Alliance giver derfor vælgere, der ønsker mere liberal politik, deres første seriøse mulighed for at sende et umiskendeligt signal til regeringen om, hvor de står – og at deres stemmer ikke længere kan tages forgivet. Den mulighed må de ikke lade gå fra sig.

Drømmescenariet for liberale vælgere – og for Anders Samuelsen og Naser Khader – er selvfølgelig, at partiet vil kunne indtage den feterede rolle som tungen på vægtskålen. Som Det Radikale Venstre gennem mange år har demonstreret, er der ingen sammenhæng mellem et partis størrelse og dets indflydelse, så længe det evner at placere sig på det parlamentariske balancepunkt.

Men selv når Liberal Alliance som i dag er langt fra spærregrænsen kan det tjene en vigtig signalfunktion. Ingen partier kan være ligeglade med at tabe en-to procent af deres egne vælgere. Så selvom det isoleret set er rigtigt, at Liberal Alliance får mere end vanskeligt ved at blive i Folketinget kan partiets blotte tilstedeværelse på stemmesedlen tvinge regeringspartierne til at tage deres kernevælgere alvorligt.

Hjorth er statskundskabsstuderende og - fra og med denne artikel - fast kommentator i RÆSON. I RÆSON3 skrev han - under sit studieophold i Californien - om USA: "4 spådomme om valget".

Henrik Dahl: Det håbløse alternativ – hvorfor oppositionen ikke kan slå regeringen

Det er fuldkommen utænkeligt, at oppositionen kan bringe sig selv til magten ud fra egen styrke.

Af Henrik Dahl

Et fornuftsægteskab uden andre fjender end sig selv

I løbet af 2008 har der været et par meningsmålinger, som viste, at oppositionen er tæt på at kunne slå regeringen. Mens jeg skriver dette – i november 2008 – snakker kommentariatet også om en enkelt måling, som angiver, at der er flere vælgere, som foretrækker Helle Thorning-Schmidt, end der er vælgere, som foretrækker Lars Løkke Rasmussen.

Det korte af det lange er imidlertid, at det er fuldkommen utænkeligt, at oppositionen kan bringe sig selv til magten ud fra egen styrke. Det eneste, der kan forhindre VKO i at fortsætte, er indre forhold i konstellationen. Træthed. Rivalisering. Almindelig dødsdrift.

Det er vanvittig hårdt arbejde at være minister eller for den sags skyld i regeringsposition (som Dansk Folkeparti). Derfor er der ikke noget at sige til, at de centrale aktører føler sig mere og mere fladmaste, som tiden går, og i deres stille sind tænker, at en meget, meget lang ferie uden samråd og journalister og ustandselige deadlines ikke ville være det værste.

Det er en kendt sag, at VKO er et fornuftsægteskab. At man ikke er sammen af kærlighed eller sympati, men fordi det anses som nødvendigt for at bevare magten og dermed muligheden for at udføre sin historiske pligt: frelse Danmark fra kultureliten og al dens højrovede uvæsen.

Endelig skal man ikke undervurdere dødsdriften. Jo mere, man slipper af sted med at udføre utrolige og farlige **stunts**, jo mere tror man, at man er usårlig. Jo mere undervurderer man risikoen for, at det går galt. Jo mere foragter man de magter, der normalt straffer hybris med nemesis – men som åbenbart sidder lammede hen, og ikke længere har viljen eller evnen at kaste tordenkiler og personlig ødelæggelse efter de forblindede stakler, der tror, de kan udfordre skæbnen med held. Regeringen er i sine første år sluppet frelst fra at håne og ydmyge oppositionen i en grad, så man må både undres og forbløffes. Statsministeren og hans ministerkolleger – samt ikke mindst Dansk Folkeparti – har vasket gulv med oppositionen og tørret deres fødder i den på en måde, selv Picasso ikke vovede i forhold til sine kasserede elskerinder.

Derfor er der ikke noget at sige til, at regeringen og Dansk Folkeparti efterhånden tror, de kan alt og ikke kan rammes af noget. Hvilket selvfølgelig er en misforståelse. Selv den dygtigste testpilot kan styrte ned. Selv den dristigste tyrefægter kan blive ramt af et horn. Selv den mest arrogante statsminister kan lave en dum fejl, som sætter alting over styr. Det kræver blot, at man glemmer den fare, som selvfølgelig altid truer den, der arbejder i et farligt miljø. Uanset hvor ufarligt, det umiddelbart måtte forekomme.

Et realistisk scenarium kunne være, at regeringen ganske vist endnu engang tværer oppositionen ud – men at vælgerkorpset begynder at føle, det i sig selv er usympatisk at opføre sig sådan. Og derfor gradvis flytter

sin sympati over på underhunden.

SF er de stærkeste – De Radikale er de svageste

Regeringen kan falde. Men det vil i så fald først og fremmest skyldes, at den snubler. Sagen i en nøddeskal er nemlig, at selve den for det politiske systems funktion helt afgørende opposition er i en meget ramponeret forfatning.

Hvis vi tager den mindst ramponerede del af oppositionen først, er det klart, at Socialistisk Folkeparti har fået fat i en lang ende. Partiet har klaret sig fantastisk flot under Villy Søvndals ledelse. I praksis er SF det ledende parti i oppositionen: det har både den dygtigste leder og den bedste folketingsgruppe. Ikke mindst fordi der ved valget i 2007 kom så mange dygtige, unge mennesker ind i gruppen.

Derfor går mine kritiske anmærkninger til SF først og fremmest på to forhold: hvor robust er pragmatismen? Og hvor er SF's hovedbestyrelse?

Hvad angår pragmatismen, så er der ingen tvivl om, at den har bragt SF meget godt de senere år. Men kan folketingsgruppen levere den pragmatiske vare i forbindelse med en afstemning om et eller flere af de fire forbehold? Kan den levere den pragmatiske vare i forhold til finanslovsaftaler og andre store, nødvendige forlig? Kan den levere den pragmatiske vare, hvis man kommer i regeringsposition, og det for eksempel viser sig, at der ganske enkelt ikke er nogen nemme og populære løsninger i Afghanistan?

Jo tættere, man kommer på magten, jo mere pragmatisk bliver selv de venstre-orienterede som regel. Glem ikke Joschka Fischer. Men hvordan med SF's hovedbestyrelse? Den er med rette berygtet for sin molboagtighed og sine hardcore, grøntsegmentagtige fikse idéer. For at være opsamlingsbassin for dem, der ikke rigtig duer, men som man på den anden side ikke rigtig ved, hvordan man skal skaffe sig af med i et system, hvor repression kun kan ske i form af repressiv tolerance. Lige nu er succesen så stor, at selv den største landsbytosse i hovedbestyrelsen kan finde ud af at holde sin kæft. Men hvor længe? Det er i højeste grad et springende punkt.

Fra den socialdemokratiske front har der i lang tid ikke været noget nyt. Partiet har i forhold til sin historie en ganske lille folketingsgruppe, der til gengæld ikke er specielt fremragende. Det ytrer sig ved, at Socialdemokraterne notorisk ikke kan sætte spændende dagsordener, der samtidig er så folkelige, at det fanger uden for Politikens og Informations redaktionskollegium. Sundhed? Nej. Moderne familieliv? Nix. Bæredygtighed? Nul. Mobilitet? Nope. Fødevarerikkerhed og -kvalitet? Sorry. Europa? Beklager. Globalisering? Har ikke hørt noget – tjekker lige, og vender så tilbage.

Det falder først og fremmest tilbage på partiets ledelse. Det er den, der leder og fordeler arbejdet, og som kan og bør tage de nødvendige initiativer. Men hvor ledelsen af partiet efterhånden har oparbejdet en vis anciennitet, er den ikke på nogen måde slået over i rutine. Det påstås med vedholdende stædighed af alle, der er tæt på hverdagen i Socialdemokratiet, at folketingsgruppen kun lejlighedsvis hører fra ledelsen. Og lige så vedholdende, at når de menige medlemmer endelig selv tager initiativer og har brug for lidt hjælp fra partiets politisk-økonomiske sekretariat dertil, kan det ikke lade sig gøre. Helt rutinemæssigt skulle det være drænet for energi, fordi det er så

tidskrævende at holde lektiecafé med ledelsen, at der hverken har tid til mere eller orker at høre efter.

Endelig er der så Det Radikale Venstre. Der taler de sidste to års historie i den grad for sig selv: i maj 2007 en sprængning, der ganske vist udartede sig til en farce (jeg er meget stolt over, at jeg på min blog på www.kommunikationsforum.dk allerede midt i maj 07 skrev, at Ny Alliance let kunne blive en politisk pendant til Dagbladet Dagen). Men som ikke desto mindre viste, i hvor katastrofal grad RV allerede dengang havde tabt grebet om alt, hvad der har med indvandring og globalisering og den slags at gøre. Siden er der så, i oktober 08, slået endnu en flis af partiet derved, at Simon Emil Ammitzbøl er blevet løsgænger. Igen: ganske vist og med alle forbehold. Ammitzbøls kritik af den radikale ledelse lød på, at man for det første skulle have gjort behård modstand mod 24-årsreglen og for det andet have søgt en tilnærmelse til den borgerlige fløj. Analysen er mageløs, og får mig uvilkårligt til at tænke på anekdoten om de århusianske terrorister, der låser sig inde i et fly og kaster en seddel ud ad vinduet i cockpittet, hvorpå der står: „Vi er terrorister! Vi forlanger våben og gidsler!“

Problemet med RV er imidlertid, at det, så vidt jeg kan se, ikke bare er Ammitzbøl, men hele folketingsgruppen – og ikke mindst ledelsen – der giver den som århusianske terrorister. Det er simpelthen meget sværere at stille krav og gøre sig ud til bens, når man ikke har noget at true med.

At det forholder sådan, er så indlysende, at man kan bygge en ganske morsom anekdote, som selv større børn kan fatte, op på det grundlag. Men åbenbart ikke så indlysende, at det er trængt ind hos alle de pæne højskolefolk og statskundskabsstuderende, der er rygraden i partiet. Hvor partiet ifølge sin egen selvforståelse altid var det-bedre-arguments-tvangfri-tvangsparti, så virkeligheden helt anderledes ud: partiet var den håndfaste trussels parti. Hvis I vil have magten, må I gøre, hvad vi siger! Uanset hvor åndssvagt, det kan lyde – eller måske ligefrem er. Det var partiets reelle basis for indflydelse i det meste af det tyvende århundrede – men er det ikke længere.

Det Radikale Venstre er det absolut svageste parti i oppositionen. Ikke bare fordi det lider under en arrogant og selvtilstrækkelig ledelse, men også fordi det er præget af illusioner og vrangforestillinger i en grad, så det end ikke har et ønske om at blive helbredt for dem. At det forholder sig sådan, kan illustreres på mange måder. Med den personlige erfarings styrke kan jeg gøre det ved at berette om en aften i marts 08, hvor jeg var gæst hos Radikal Ungdom i København. Igen og igen spurgte de sympatiske, unge mennesker mig, hvorfor i alverden partiet dog ikke fik særlig mange stemmer. Men atter og atter gjorde de vantro miner, når jeg sagde, at det nok først og fremmest havde at gøre med den politik, partiet havde fremlagt. Uanset hvor gerne, man vil, er det beklageligvis mere end svært at hjælpe mennesker, der tænker sådan.

Oppositionen og oplysningstidens værdier

Det er nok først og fremmest Det Radikale Venstres nedtur, der får mig til at overveje, om der ikke – sideløbende med de helt åbenbare problemer af ledelsesmæssig art – også er en dybere bevægelse i gang? En bevægelse, som fører til, at oppositionen, for at sige det forenklet, simpelthen ikke er i stand til at fremlægge en politik, der kunne friste et flertal af de danske vælgere.

Ved gennem snart mange år at rejse rundt i Danmark og tale med alverdens mennesker, der enten kommer til mine foredrag eller indgår i mit feltarbejde, er jeg kommet frem til, at de fleste danskere er både inderligt og oprigtigt optaget af, at landet og de værdier, det bygger på, ikke må bryde sammen.

Danmark bygger på en række værdier, der tilsammen giver et højt niveau af velfærd, et højt niveau af tillid, et højt niveau af tryghed, et højt niveau af lov og orden, et lavt niveau af korruption, et højt niveau af godt naboskab, en rimelig høj levestandard og mange andre af de ting, der uden tvivl er med til at sende landets borgere langt, langt op på listen over de lykkeligste mennesker i verden.

Problemet for oppositionens partier er, at de ikke for alvor er kommet frem med nogle gode svar på spørgsmålet: hvordan sikrer vi, at vores livsform kan opretholdes?

Hvad angår økonomi kan oppositionen formentlig gøre det lige så godt som regeringspartierne med hensyn til at opretholde vores system. Hvad angår miljømæssig bæredygtighed m.v. er det sandsynligt, at den kan gøre det bedre. Men hvad angår beskyttelse af de værdier, der skaber tryghed og tillid, er det klart, at oppositionen ikke har noget troværdigt at sige.

Den afgørende grund er naturligvis, at de fleste af vælgerne faktisk mener, at der er nogle ting, der ubetinget er bedre end andre. Ytringsfrihed er bedre end (selv)censur. Ligestilling er bedre end patriarkat. Demokrati er bedre end totalitarisme. Satire er bedre end ærbødighed. Personlig frihed er bedre end gruppepres. Viden er bedre end uvidenhed. Eller kort og godt: arven fra oplysningstiden er langt bedre end arven fra både den førmoderne tid og fra romantikken.

Det mærkelige er, at regeringspartierne faktisk har bygget en dårlig sag op i sit forsvar for den danske livsform. Den har nemlig knyttet livsformen sammen med perioden omkring det danske demokratis og det moderne Danmarks fødsel. Det vil sige med perioden fra midten til slutningen af 1800-tallet. Denne periode er i høj grad domineret af forestillinger om (national) kultur, eftersom den type af forestillinger er et centralt træk ved romantikken. Men fordi regeringspartierne abonnerer på denne konstruktion, siger de ting som, at ytringsfriheden, ligestillingen, og udviklingen af anerkendelse og personlig frihed er danske værdier. Det er bevisligt forkert. Alle de ting, jeg har nævnt – og alt andet af samme skuffe – er danske fortolkninger af universalistiske strømninger fra oplysningstiden. Men da regeringens chefideologer i Dansk Folkeparti faktisk hader oplysningstiden, er de mere vidende og tænksomme elementer i selve regeringen (for eksempel udenrigsministeren) afskåret fra at sige den slags.

Hvis oppositionen kunne og turde, ville det være fuldkommen oplagt at sige, at oplysningstidens værdier, som blandt andet det danske samfund bygger på, i disse år er under pres. Forfattere og karikaturtegnere trues på livet, og ved Durban II-konferencen er der kræfter, der pønser på at genindføre religiøs censur.

Men det er ikke muligt for en samlet opposition at sige det – ikke mindst fordi Det Radikale Venstre betragter „kultur“ som hellig – og derfor ikke magter at udtale den simple kendsgerning, at den vestlige civilisation er alle andre civilisationer totalt overlegen i henseende til økonomisk fremgang, personlig frihed samt beskyttelse af de svage, syge og afvigende.

Alle fornuftige mennesker i det danske vælgerkorps ved det. Derfor orker de ikke at stemme på partier, som kan bringe en regeringskonstellation til magten, der kunne finde på at benægte det. Man orker ikke at stemme på relativister og kulturalister, der vil bringe oplysningstidens landvindinger i fare – sådan som vi gennem mange, mange år har udviklet og fortolket dem her i Danmark. Og de orker slet, slet ikke at stemme på partier, der bagatelliserer bekymringerne.

Det ville være pærenemt for oppositionen at formulere den position, at man står vagt om oplysningstiden (som den er blevet fortolket og praktiseret her til lands). Man kunne oven i købet presse regeringen (lidt) på det, fordi dens chefideologer som sagt ikke kan fordrage oplysningstiden og mener, at den ender i Robespierres terror (selvom den, som de fleste ved, også ender i så forskelligartede ting som Frederik den Stores Preussen og i det amerikanske demokrati). Det kræver bare, at Det Radikale Venstre vil droppe sin relativisme og sin ophøjelse af „kultur“ til hellig ko. Men det vil partiet under ingen omstændigheder.

Fogh skal bare træde på gaspedalen

Man skal overhovedet ikke tage sig af de meningsmålinger, det giver oppositionen et lille forspring. Så snart valgkampen nærmer sig, vil Fogh træde på gaspedalen, og VKO vil accelerere væk fra S-R-SF så let som ingenting. Alt, hvad han skal gøre, er at minde vælgerne om, hvad de tre partier rent faktisk mener.

Mange af oppositionspartiernes vælgere mener i virkeligheden det samme som regeringen på spørgsmålet om vigtigheden af at bevare den danske livsform. Men enten har man en rent identitetsmæssig blokering i forhold til at stemme borgerligt. Det vil sige: man føler sig i grunden tiltrukket – men man kan ikke rigtig se sig selv efter det tidspunkt, hvor man så at sige er „kommet ud“. Eller også stemmer man på oppositionen i tryk forvisning om, at den ikke kommer til magten alligevel.

Det særlige ved et velfungerende demokrati som det danske er, at det er i stand til at lægge positioner bag sig. Vi har allerede lagt både afvisningen af velfærdsstaten og afvisningen af forpligtende, internationalt samarbejde definitivt bag os. Vælgerne har også lagt relativismen og ligegyldigheden over for den danske livsform, baseret på vores lokale tolkninger af oplysningstiden, bag sig. Oppositionen har kun delvist opdaget dette. Og derfor vil den forblive i opposition i mange år endnu.

Henrik Dahl (f. 1960) er udviklingschef i NIRAS Konsulenterne og forfatter til en række bøger om samtiden. Senest Krigeren, Borgeren og Taberen (med Ole Thyssen) 2006 og Den Usynlige Verden 2008.

Rune Lykkeberg: Det ultimative løftebrud

I 2001 lovede Fogh vælgerne én ting: Selvbestemmelse. Vælgerne skulle have magten tilbage – fra politikere, eksperter og internationale autoriteter. I 2008 brød løftet sammen. For i al diskretion har regeringen i EU selv undermineret den skarpe danske udlændingepolitik. Statsministerens løfte er brudt sammen. Selvbestemmelsen er afsløret som en ren illusion.

Af Rune Lykkeberg

Man kan resumere Anders Fogh Rasmussens løfte til vælgerne i 2001 i et slogan: Vi bestemmer selv. Ingen eksterne instanser skal bestemme over os. Konkret skulle borgerne selv bestemme på fire niveauer:

Han lovede for det første **national** selvbestemmelse. **Danskerne skulle selv have lov til at bestemme over den danske grænse.** De danske folkevalgte skulle regere over den danske udlændingepolitik. Man bør i den kontekst erindre, at adskillige eksperter op til valget i 2001 havde hævdet, at den danske udlændingepolitik ikke kunne strammes uden at bringe Danmark på kant med internationale konventioner.

Fogh Rasmussen lovede for det andet borgerne **selvbestemmelse i forhold til forvaltningen af velfærdsstaten.** Det hed sig, at regeringen Fogh ville sætte mennesket før systemet. Borgerne blev garanteret frit valg af offentlige ydelser, så de ikke var tvunget til at affinde sig med det, de fik. Det skulle ikke være forbeholdt mennesker med særlige politiske ressourcer at gøre sig gældende med deres gode sprog over for myndighederne. Patienter skulle ikke finde sig i ventelister. De blev garanteret en offentligt betalt plads på privatsygehuse, hvis der ikke var plads på offentlige sygehuse.

Som statsminister lovede Fogh for det tredje borgerne **kontrol med politikerne.** Hans kontraktspolitik var baseret på en radikal mistillid til politikerne som sådan. Reformen plejede ifølge Fogh at 'komme som en tyv om natten': De blev gennemført i et for offentligheden uigennemskueligt mørke, og de resulterede som regel i, at der blev taget noget fra borgerne. Det skulle være slut med den slags tyveri. Ifølge Grundloven er de folkevalgte alene bundet af deres overbevisning og samvittighed. Denne binding var slet ikke tilstrækkelig for Anders Fogh Rasmussen. Han lovede vælgerne at fremlægge alle store reformer inden valgene, så de kunne tage stilling til, om de ville have dem eller ej.

Kontraktpolitikken bryder med det, der ellers er en intuitiv opfattelse hos mange mennesker: nemlig at politikerne rent faktisk lytter til argumenter i den offentlige debat. Man diskuterer politik i tillid til, at der bliver lyttet, svaret og ultimativt handlet. Men statsministerens politiske stil („der er ikke noget at komme efter“) og kontraktpolitikken markerer et decideret mistillidsvotum til den offentlige debats evne til at vejlede den politiske proces. Skattestoppet er udtryk for samme skepsis over for politikerne og den offentlige diskussion. Borgerne skal ikke finde sig i alle mulige begrundelser for at hæve specifikke skatter. De skal have klare garantier.

For det fjerde satte statsministeren i sin første nytårstale **klare**

grænser for ekspertise. Det er i liberale demokratier ganske udbredt, at politiske dagsordener trumfes igennem med nødvendighedsargumenter. Ved Euro-afstemningen i 2000 blev det fx sagt, at euro-medlemskab var en økonomisk nødvendighed. At et nej ville koste arbejdspladser og belaste den danske økonomi betydeligt. Da disse konsekvenser udeblev, afslørede det de økonomiske nødvendighedsargumenter som en politisk strategi. Det er ligeledes almindeligt, at lovforslag begrundes med henvisning til „udviklingen“ eller argumenter, som startede med ordene: „Al forskning viser...“ eller „Det er videnskabeligt bevist at...“. I et demokrati er det ikke muligt at afvise politiske modstanderes ret til indsigelse eller påberåbe sig højere magter som begrundelse. Men nødvendighedsargumenter – om udviklingen eller videnskaben – kan fungere tilsvarende ekskluderende. Det betyder ikke, at forskere generelt forsøger at maskere deres egeninteresser med videnskabelige og uimodsigelige argumenter. Det betyder heller ikke, at enhver politisk henvisning til forskningsresultater er strategisk. Men nødvendighedsargumenter og videnskabelige argumenter har den demokratisk destruktive effekt, at de er uimodsigelige. Anders Fogh Rasmussens lancering af Bjørn Lomborgs cost-benefit-analyser var et forsøg på at oversætte vanskeligt tilgængelige problematikker til et sprog, som alle kan forstå og tale.

Man kan være for eller imod Foghs opgør med smagsdommere og lancering af Lomborgdoktrinen som klimapolitik, men man kan ikke ignorere, at der var tale om svar på virkeligt eksisterende demokratiske udfordringer. Lomborg-optikken blev en eklatant fiasko, fordi den ikke erkender, at kompleksiteten og uvisheden ikke er noget eksperterne har fundet på, men er en direkte konsekvens af klimaudfordringens karakter. Men det ændrer ikke ved, at udfordringen var og er relevant: Hvordan kan borgerne i fællesskab regere et samfund, hvor de fleste beslutninger kræver vidtgående indsigt og kompetence, og hvor store problematikker som finanskrise, klimaudfordring og afstemning mellem national lovgivning og overnationale forpligtelser bliver diskussioner for højtuddannede fagfolk?

Men selvbestemmelsen har grænser.

Den mest omfattende reform, regeringen overhovedet har gennemført, var slet ikke annonceret på forhånd. Strukturreformen var hverken genstand for stor offentlig debat eller resultatet af krav fra kommunerne eller de offentlige institutioner.

Foghs løfte om at give magten tilbage til borgerne gælder heller ikke hele befolkningen. Borgerne på overførselsindkomst, ca. en fjerdedel af danskerne i den arbejdsdygtige alder, har ikke fået mere selvbestemmelse: tværtimod er krav om aktivering, mødepligt og jobsøgning blevet markant skærpet. Bortset fra at føre juridiske processer, som kræver både kulturel og økonomisk kapital, har borgerne på starthjælp, kontanthjælp og dagpenge ingen sanktionsmuligheder over for myndighedernes sanktioner.

De omfattende krav om dokumentation og evaluering af de offentlige ydelser har belastet kerneydelserne i den offentlige sektor. Professionerne i velfærdsstaten har protesteret: pædagoger, sygeplejersker, social- og sundhedspersonale og skolelærere. Selv politiet har klaget over, at den reform, som skulle sikre mere politi på gaderne, er endt med at sende flere politifolk hjem på kontoret. En fællesnævner

har været utilfredshed med, at arbejdstid gik fra kerneydelser til dokumentation af kerneydelser. Eller som det hedder med et slogan: Tiden går fra varme hænder til kolde hænder. Det overraskende er ikke, at de offentligt ansatte har klaget – at et omfattende kontrol-regime, som skal sikre borgernes kontrol med de offentligt ansatte, fører til protester fra dem, der kontrolleres. Det overraskende er, at der samtidig er så mange borgere – som forbrugere af offentlige ydelser – der har klaget over, at de ikke fik, hvad regeringen havde lovet dem. Regeringen Fogh lovede lov og orden i 2001. I 2008 oplevede borgerne, at de ikke kunne få fat i politiet, når de ringede 112.

Forandringerne har heller ikke ført til udligningen af uligheden mellem de sociale klasser – tværtimod. Pointen med frit-valg og klageordninger var, at det ikke kun skulle være dem med det gode sprog og de lange uddannelser, som skulle kunne gøre sig gældende over for myndighederne. Men det viser sig, at frit-valgsordninger igen favoriserer dem med de lange uddannelser og det gode sprog. Det kræver de samme ressourcer at overskue og gennemskue de forskellige institutioners tilbud, som det krævede tidligere at stille sig op og tale sin sag. Det er børn fra akademikerfamilier, som har nemmest ved at orientere sig i gymnasiernes forskelligartede udbud og tilbud. Det er sværere for dem, der ikke kommer fra akademikerhjem at sammensætte deres personlige gymnasiale karriereforløb, sådan som de skal kunne ifølge regeringen Foghs gymnasiereform.

Det er heller ikke lykkedes Fogh at regere uden brug af nødvendighedsargumenter. Nu er det ikke udsagn som „det er videnskabeligt bevist at“ eller „al forskning viser“, som retfærdiggør reformer. Det gælder derimod reformerne af hele uddannelsessystemet, at de er retfærdiggjort med henvisning til „globaliseringen“. På trods af at Danmark internationalt ses som forbillede for koblingen mellem socialstat og global konkurrenceevne, er globaliseringen i Danmark italesat som en trussel, der tvinger danskerne til omstilling og forandring. Globalisering er blevet brugt som den økonomisk nødvendighed, man ikke kan diskutere med.

Det mest spektakulære nederlag er opgivelsen af national selvbestemmelse over udlændingepolitikken.

Der er et stort sammenfald mellem de vælgere, der er skeptiske over for EU, og dem, der kræver en streng kontrol med indvandring og flytningestilstrømning. Disse vælgere har fået at vide, at de ikke skulle finde sig i noget, og de er blevet lovet, at statsministeren talte deres sag, når det handlede om flygtninge og indvandrere. De samme vælgere må finde sig i, at de ikke har noget at skulle have sagt, og at de ikke får noget at vide, når det handler om EU. Sammenstødet mellem de to politik-områder i løbet af sommeren 2008 markerer selvbestemmelsens sammenbrud.

Det viser sig, at regeringen Fogh har været med til at forhandle det direktiv om „unionsborgeres og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område“, som nu underminerer den danske udlændingepolitik. I det åbne har statsministeren lovet national selvbestemmelse og uafhængighed, i det skjulte har regeringen forpligtet sig på fælleseuropæiske standarder. Direktivet blev godkendt i april 2004, men det var først med den såkaldte Metock-dom fra EF-domstolen fra juli 2008, at

konsekvenserne blev kendt for den danske offentlighed.

Regeringen Foghs reaktion var en lille komedie om uretfærdighed og afmagt: Statsministeren reagerede, som om nationen og regeringen fuldstændigt uskyldigt var truffet af en meteor eller en virus. Regeringen Fogh gik til angreb på EF-domstolen. Men domstolen havde ikke fortolket direktivet ekspansivt. Den havde blot håndhævet direktivets bogstavelige mening. Og som erhvervsminister var vice-statsminister Bendt Bendtsen med til at forhandle dette direktiv på ministerrådsmøder. Direktivet og dets konsekvenser havde været fremlagt i Folketingets Europa-udvalg, og Venstres fem medlemmer af Europaparlamentet stemte for forslaget. Her er om noget tale om et stykke lovgivning, som er udarbejdet langt væk fra borgerne og den politiske offentlighed. Som en tyv om natten.

Det burde ikke have været vanskeligt at retfærdiggøre direktivet offentligt: Hvis man har tilsluttet sig det indre marked og kravene om arbejdskraftens fri bevægelighed, må der følge visse borgerlige og demokratiske rettigheder med. Mennesker lever ikke kun som arbejdskraft. Direktivet er et eksempel på et typisk kompromis mellem kapitalisme og demokrati. Men det kom til at underminere hele den udlændingepolitik og det løfte om national selvbestemmelse, som blev udråbt til fundamentet for regeringen Fogh.

Det kompromis, som regeringen efterfølgende lavede med Dansk Folkeparti på udlændingeområdet, er en demonstration på politisk afmagt. For at opvise konsekvens og fasthed strammede man vilkårlige krav i dansktest og skærpede arbejdstidskrav. Man vil ikke erkende, at man selv har været med til at afgrænse selvbestemmelsen – ved at deltage i vedtagelsen af direktivet om den frie bevægelighed.

Det ironiske er, at Socialdemokraterne i mellemtiden havde tilsluttet sig Foghs doktrin. Der var ingen samlet opposition til at udstille udlændingepolitikens destruktive effekter og hykleri. Det, som var blevet vedtaget i EU, kom til at fremstå som diktater fra ubønhørlige fremmede magter. Og det, som blev vedtaget i Folketinget, blev en parodi på selvbestemmelse.

Man kan sådan set resumere moralen i historien om de brudte løfter om selvbestemmelse i et andet slogan: Friheden i liberale demokratier vindes ikke negativt. **Det er ikke tilstrækkeligt at kræve frihed fra eksterne instanser.** Kampen om selvbestemmelse kræver noget langt vanskeligere: Nemlig anvisninger på en politisk procedure, der udvikler frihed til at være med til at bestemme og regere i en dialog med de såkaldt eksterne instanser.

Rune Lykkeberg (født 1974) har studeret litteratur og filosofi ved Københavns Universitet. Siden 2001 ansat på Information, først som kulturskribent, siden som kulturredaktør og weekendredaktør. Nu som redaktionschef for kultur og weekend. Rune Lykkeberg har redigeret antologierne Samtaler med tidsånden og Et kullet klarsyn. Lykkeberg udgav i 2008 bogen Kampen om sandhederne.

Johannes Andersen: Statsministeren, der ikke kan vinde valget

Regeringen er slidt op. Det bliver næsten umuligt at genvinde initiativet.

Af Johannes Andersen

Det er ikke hans skyld. Årsagen er, at regeringen har siddet så længe, at den ikke længere er i stand til at gå i offensiven for alvor. Løkke er oppe imod nogle grundlæggende strukturelle begrænsninger, der er forbundet med en regering, der har siddet i en længere periode. Han kan overraske. Selvfølgelig kan han det. Men det er ikke sandsynligt.

En regering, der lige er trådt til, er normalt fyldt med optimisme og masser af ideer til nye politiske initiativer. Man har lige vundet et valg, og man har vundet over den siddende regering. Derfor er det frem over stepperne. Regeringen fremstår som et hold, hvis enkelte dele (de enkelte ministre) er fulde af energi, og hvis samlede effekt er en forandring og fornyelse af en række centrale forhold i samfundet. Man lærer sig stadig op af den retorik, der var med til at vinde valget::

1) Den gamle regering er kommet til kort, fordi den ikke kan løse de problemer, den står overfor.

2) Der skal der nye kræfter til, for det er nødvendigt med en fornyelse af samfundet.

Disse to dimensioner er standard for enhver opposition, der skal vinde over den siddende regering. Her er det afgørende, at man har en værdi eller et perspektiv, der kan overbevise vælgerne om, at der er noget om snakken. Altså en måde at omtale tingenes tilstand på, som stimulerer troen på, at noget andet kunne være bedre.

Ved valget i 2001 var Venstres stærke kort, at der skulle gøres noget ved ventelisterne til især sygehusene, og at der skulle strammes op over for indvandrerne. Endelig skulle det hele bindes sammen med et skattestop, så befolkningen vidste, hvad den havde at gøre godt med. Disse punkter blev gentaget ved valget i 2005, mens valget i 2007 mere var præget af en fremhævelse af fortidens gevinster og politiske personlighedens store kvaliteter.

Enhver dynamisk regering med respekt for sig selv vil naturligvis gennemføre reformer. Derfor bruges der i begyndelsen af en regerings liv meget energi og især retorik på at reformere samfundet. Klassikerne: en skattereform, en arbejdsmarkedsreform og en pensionsreform.

Siden 1985 har der været gennemført 6 skattereformer i Danmark, alle beregnet på grundlæggende forandringer af skattesystemet. De sidste nødvendige forandringer er heller ikke nu gennemført, så derfor er der allerede nu lagt op til en ny skattereform om 3-4 år, hvis alt går som det plejer.

På arbejdsmarkedsområdet er der siden 1992 gennemført 5 reformer, hvis man medtager strukturreformen, som indebar markante ændringer på området. Men det betyder, at der nu også snart er brug for en ny reform på dette område, hvis kadencen skal holdes.

På uddannelsesområdet, pensionsområdet og en række andre områder er der også blevet gennemført en række reformer, og det er alt sammen blevet suppleret med en strukturreform og en kvalitetsreform.

Man kan ikke reformere for 2. gang

For en regering er en ny reform et svar på den forrige regerings begrænsninger. Hvilket betyder, at det også er her, enhver regering når sin grænse. Reformen på områder, hvor man tidligere har gennemført en reform, er ensbetydende med en erkendelse af, at man ikke har lavet sit arbejde ordentligt første gang. Og den nuværende regerings lidt famlende forhold til den såkaldte kvalitetsreform vidner om, at man skal passe på med reformer: hvis de trækker for længe ud, er de svære at få afsluttet. Forandringer på områder, man tidligere har været inde over, vil ramme regeringen selv. Og dét bliver svært at løfte – både mentalt og politisk. Logisk nok er den nuværende regering derfor også holdt op med at komme med forslag til nye vidtgående reformer. Men dermed er det vanskeligt at se, hvordan en fornyet energi skal opstå.

En opposition gennemlever normalt det modsatte forløb. Man starter på hælene: vælgerne har frakendt én regeringsmagten – og dertil kommer, at man idémæssigt er præget af at have siddet med ansvaret. Man er blevet vant til at forsvare dét, man hidtil har gjort – og dét har kostet den politiske opfindsomhed. Men nederlaget åbner for nye diskussioner og nye muligheder, når nu den gængse tilgang er kommet til kort. Derfor opstår der altid nye fronter. Og ikke sjældent også et pres på den forhenværende statsministers position som den naturlige partileder. Socialdemokraternes udvikling i 2000'erne illustrerer ganske tydeligt, hvordan disse modsætninger kan få mere og mere vind i sejlene. Jo længere den forhenværende statsminister bliver siddende, jo længere bliver man politisk hængende i de positioner, der var blevet til selvfølgeligheder, mens man sad inde med regeringsmagten. Derfor sker der tit først et rigtigt opgør med disse selvfølgeligheder, når man også får en ny ledelse.

Umiddelbart efter nederlaget, er det tabende regeringsparti en meget passiv brik i den nye opposition. Men interne uenigheder og et muligt skifte på lederpositionen er langsomt men sikkert medvirkende til, at man får ny energi. Nogle gange hurtigt – andre gange skal man lige se hinanden an, før man for alvor finder den nøgle, der kan forløse energien i et stort oppositionsparti. Tag S. Umiddelbart efter valget af Helle Thorning-Schmidt som partileder var nervøsiteten internt i partiet så stor, at ingen turde udfordre hverken den nye leder eller de traditionelle selvfølgeligheder. Nu skulle der være ro på alle fronter, så fortidens spøgelser kunne manes i jorden. Man skulle ligne den nuværende regering, som jo i de første år havde succes. Ubevidst nærrede man et håb om, at regeringens succes også kunne smitte af på det store oppositionsparti. Men det var kun en overgang. Langsomt men sikkert får oppositionen ny energi. Hver gang der dukker et problem op i medierne er man parat til at slå til: Hvorfor har regeringen ikke gjort noget ved X, når nu man har haft så mange år til at gøre noget ved det? Dét er skabelonen for en offensiv opposition.

Den grundlæggende politiske logik er, at det er nemmere at være kritisk og kræve nye initiativer end det er at forsvare det eksisterende.

Der udvikler sig et grundlæggende retorisk rollespil mellem en veletableret og gammel regering og en mere og mere bevidst opposition. Jo mere oppositionen taler om nye forslag på givne problemer, jo mere fremstår regeringen som den part, der skal modtage disse forslag. Hvis man erklærer sig enig i forslaget, og tager det til sig, erkender man samtidig, at oppositionen har fat i den lange ende. Derfor afviser

regeringen ofte oppositionens forslag – men tvinges ind i rollen som netop en forsvarer for det. Oppositionen vil gerne i medierne med problemerne. Regeringen vil helst ikke forbindes med dem: kan de forties eller nedtones, er det bedst.

I dette spil kan tricket for oppositionen ofte være at lægge sig relativt tæt på regeringens politik, men blot overtrumfe den en anelse. Enten med flere penge eller med flere besparelser, alt afhængig af dét perspektiv, man gerne vil dyrke. På den måde fremlægger man masser af gode forslag, som ofte vil få regeringen til – måske lettere desperat – at svare, at det, oppositionen foreslår, er noget, regeringen allerede praktiserer. Hvilket så åbner for den anden flanke: Virker dét, som regeringen satser på? Problemerne indikerer noget andet – selvom regeringen nu har indrømmet, at der ER tale om et vigtigt område.

Oppositionens fremstød følges ofte op med bemærkninger om at være konstruktiv, fremtidsorienteret og samarbejdsvillig. Om at etablere brede samarbejder hen over midten, hvad de fleste regeringer har svært ved, når det virkelig gælder. Når det spidser til, er regeringer altid tilfreds med at have mindst 90 mandater bag sig.

Dette retoriske spil er sammenfattet i figuren. Det vil folde sig mere og mere ud i de kommende år. Sådant som udgangspunktet er for den nuværende statsminister, vil han komme til kort rigtigt mange gange i forhold til ikke mindst medier og meningsmålingerne. Ikke fordi han og regeringen nødvendigvis gør det dårligt, men fordi de strukturelle begrænsninger for regeringens arbejde er så stærke.

Figur 1. Det retoriske spil mellem en veletableret regering og en reorganiseret opposition.

Felt	En reorganiseret opposition	En veletableret regering
Central aktivitet	Nye forslag Nye reformer	Forsvar for det bestående
Handling	Aktiv Handlingsorienteret Løsningsorienteret	Passiv Gør det nødvendige
Aktuelle problemer	Taler meget om dem Skærper dem Vil gerne forbindes med dem i medierne	Gør meget ud af at fortie dem Vil gerne nedtone dem
Strategi	Overtrumfer regeringen lidt Vil gøre mere <i>Vil</i>	Det gør vi allerede Det er det nødvendige og det vi kan <i>Kan</i>
Perspektiv	Fremtidsorienteret Samarbejdsvillig Idealister Fornyende	Praktiske Snæversynede Administrerende Systemtænkere
Politiske samarbejde	Det brede flertal Samarbejde hen over midten Mod blokpolitik	De nødvendige 90 mandater Magtens logik

Regeringens problemsager

Indholdsmæssigt vil der være nok at tage fat på for oppositionen i de kommende år frem mod det næste folketingsvalg. Man kan nærmest plukke løs fra de områder, hvor regeringen har forsøgt sig med en reform:

Når det drejer sig om arbejdsmarkedsområdet vil der inden længe være rigeligt at se til. Arbejdsløsheden vil sandsynligvis vokse, og dermed åbne for en diskussion af, om man nu også har været gode nok til at få folk i arbejde. Og her vil opmærksomheden i stor stil blive rettet mod de mange initiativer, der har haft til formål at disciplinere arbejdsløse – fx til at skrive et stort antal jobansøgninger.

Dette område er tæt forbundet med styringen af økonomien. Her har vælgerne haft stor tillid til den nuværende regering. Men dens kompetencer vil blive vurderet mere og mere kritisk af vælgerne, efterhånden som krisen tager til i omfang og dybde. Her kan regeringen formodentlig stadig hente positive forventninger, men det er også et område, hvor oppositionen kan markere sig.

Ventelisterne til sygehusene vil også få en omgang. Ud fra den logik, at nu har regeringen siddet så længe, uden at den har ændret fundamentalt ved det forhold, at der jævnligt dukker ulykkelige mennesker frem i medierne, hvis tilværelse er blevet ødelagt af en uoverskuelig venteliste og en personlig økonomi, der ikke har gjort det muligt med en privat og individuel løsning.

Strukturreformen vil blive set nærmere efter i sømmene. Et af emnerne her vil være de forandringer, der er sket på især det sociale område. Alle de institutioner, der er gået fra de tidligere amter til kommunerne, vil blive vurderet ud fra hvilke kompetencer, der er gået tabt i denne proces. Både når det drejer sig om at overskue de mulige sociale tilbud og iværksætte udviklende foranstaltninger for områdets klienter.

Oppositionen vil også slå på, at de mange privatiseringer har gjort det vanskeligt for de dårligst stillede i samfundet at få en ordentlig behandling, hvad enten det gælder sociale problemer, sygdom eller økonomisk nød. Her skal der nok komme masser af konkrete historier.

Det er også strukturreformen, der vil stå for skud, når man kaster sig over miljøområdet. Det er oven i købet et af Venstres nyeste offensive områder. Her vil oppositionen langsomt men sikkert åbne mere og mere op for et synspunkt om, at miljøkontrollen ikke har det for godt i kommunalt regi. Også her har man efter strukturreformen mistet overblikket, centrale kompetencer og dermed evnen til at kontrollere i dybden. Da ingen er i stand til det, får området lov til at flyde.

På skatteområdet vil der komme øget fokus på skatteligningen. Ud fra det perspektiv, at omlægningen af skatteområdet har ført til flere og flere besværlige bureaukratiske procedurer, der er gået ud over skattefastsættelsen. Færre skatteydere bliver kontrolleret og færre bliver bedt om efterbetaling af skat. Det kan selvfølgelig afspejle, at danskerne er blevet bedre til at opgive deres skat. Men det vil vælgerne næppe tro. Det har allerede vist sig, at skatteområdet, trods en omfattende skattereform, har givet anledning til uro omkring regeringen. Ikke mindst i spørgsmål om boligejernes situation. Her har regeringen nærmet sig en situation, hvor mange vælgere fik en mistanke om, at man ikke kunne stole på Venstre – hvilket selvfølgelig er en gave til oppositionen. Dette område

kan også give anledning til gnidninger mellem de to regeringspartier, fordi de vil noget ret forskelligt her. Når så Dansk Folkeparti skal med i spillet, bliver uenighederne blot endnu større.

Det kan godt være, regeringen kan give et vist indtryk af, at skattestoppet kan være lidt usikkert, hvis oppositionen kommer til magten. Omvendt er der altså også usikkerheder at spore i egne rækker.

Når det drejer sig om indvandring, integration og nydanskere, står regeringen til gengæld stærkt. Det er i virkeligheden oppositionens svageste punkt. For danskernes massive krav om opstramminger kan næppe matches af hverken Socialistisk Folkeparti eller Det Radikale Venstre. Derfor vil regeringen og især Dansk Folkeparti have gode kort til modsvar, når oppositionen fører sig frem. Her er der basis for virkelig at så tvivl.

Listen over oppositionens angrebepunkter vil kun blive længere i de kommende måneder. Men grunden til at listen er så lang er først og fremmest, at regeringen har siddet så længe som den har. Den er kort sagt et udtryk for den strukturelle inerti, enhver regering løber ind i, når den har siddet i flere valgperioder. Listen er altså også et resultat af et andet strukturelt forhold, nemlig at enhver opposition skal have tid til at komme til hæfterne efter et valgnederlag. Men så sker der også noget, selv om man må sige, at den nuværende opposition har haft usædvanligt lang tid til at komme frem i skoene.

Nu er det selvfølgelig ikke sikkert, at det går som præsten prædiker. Man kan sagtens forestille sig, at regeringen med udnævnelsen af to nye kvindelige ministre har fået lidt ny dynamik og energi. Det kan også være, at den har fået skarpe kanter, når de kommende retoriske slag skal slås. Endvidere kan man sagtens forestille sig, at en kommende regeringsrokade i lidt større stil kan give endnu mere gejst og energi.

Men det er stadig påfaldende, at Anders Fogh Rasmussen, en af de dygtigste politikere i Danmark, har valgt at forlade regeringen og statsministerposten frivilligt. Til fordel for en administrativ stilling i en større international organisation. En stilling, hvor det administrative element og nødvendigheden af at træde varsomt er det dominerende. Det giver en vis fornemmelse af, at han ikke kan lide at tabe. Lars Løkke Rasmussen virker som om han bedre kan tåle et nederlag. Det er vist godt for ham!

Vigtig inspiration: Mie Femø Nielsen. „Foghs Forslag. Sammenhæng mellem tale, identitet og strategi“, i **Mediekultur** 44, 2008.

Johannes Andersen (f. 1950) er lektor og samfundsforsker ved Aalborg Universitet. Forsker og underviser i folketingsvalg, politisk kommunikation, demokrati og hverdagens identiteter. Forfatter til bl.a. Hverdagens centrifuge (1997), Unge mellem hoved og krop (2001), Den politiske blender (2003) og Unge stemmer (2008).

Troels Mylenberg om Christiansborg: Da Danmark fik en opposition

Tirsdag åbner Folketinget. Oppositionspartierne er tilbage, men balancen mellem blokkene synes foreløbig urokkelig. Det kommende år bliver afgørende for næste valg: Det er over de næste 12 måneder, regeringsalternativet skal optjene vælgernes tillid.

Af Troels Mylenberg

På tirsdag skal statsminister Lars Løkke Rasmussen (V) for første gang åbne Folketinget på den traditionsrige første tirsdag i oktober, hvor folkestyret rulles ud i al sin glamourøse pragt med alt fra gudstjeneste og dronningebesøg over forudsigelig oppositionskritik af statsministerens tale til Enhedslistens larmende ankomst i folketingssalen efter hilsnen til kongehuset – det republikanske partis repræsentanter deltager ikke i den slags royalt pladder.

Men selv om det meste vil se ud og lyde, som det plejer, er der i år ganske meget nyt at lægge mærke til. Nye magtstrukturer og frontlinjer er ved at materialisere sig. Til gavn for spændingen og underholdningen, men nok også for debatten, som de senere år har været solidt præget af den urokkelige flertalskonstellation, som Dansk Folkeparti har forsynet VKO-mindretalsregeringen med.

Flertallet lever stadig godt og trygt, men sidste weekends socialdemokratiske kongres viste tydeligt, at Socialdemokraterne efterhånden er færdige med kun at slås med sig selv. Det betyder reel modstand til VKO og dermed også en mulighed for, at se VKO-blokken blive udfordret. Og hvordan klarer VKO sig så?

I Anders Fogh Rasmussens syv et halvt år ved magten var han reelt aldrig rigtig presset af oppositionen. Der var kun lige en kort overgang tilbage i 2004, hvor daværende S-formand Mogens Lykketoft havde et pludseligt overtag i meningsmålingerne, hvor ledigheden steg en smule, og hvor Fogh syntes at have mistet sit greb om regeringen og magten.

Men dengang formåede oppositionen på ingen måde at udnytte det pludselige overtag til at blive en trussel, og faren drev hurtigt over. Ikke mindst fordi oppositionen var kronisk splittet og stadig led af den individuelle markeringstrang, som følger af et langt regeringssamarbejdes mange kompromisser. Lykketoft, den daværende radikale leder Marianne Jelved og SF's Holger K. Nielsen repræsenterede tilsammen en svunden tid, mens Fogh trods alt var fremtidens mand for de fleste danskere.

I dag er oppositionen en helt anden med nye folk på posterne, som efter valgnederlaget i 2007 har fundet ud af, at hvis de skal lykkes, så skal der trækkes i samlet flok. Bevares, Det Radikale Venstre med Margrethe Vestager i spidsen har ikke mistet sin hang til masochisme, men de radikale kamptropper er langt tættere på Helle Thorning-Schmidt og Villy Søvndal og deres S-SF-ægteskab, end de har været før.

Det Radikale Venstre er, hvad enten de selv vil erkende det eller ej, et parti, der for længst har meldt sig ind i den røde blok. Den fløj i partiet, der besynger friheden til at kunne samarbejde med VK-regeringen, er reelt ikke længere eksisterende. Morten Helveg Petersen forlod politik denne sommer. Hans far, Niels Helveg Petersen, genopstiller ikke, og

tilbage i gruppen sidder nu alene Johs. Poulsen og repræsenterer den såkaldte højrefløj i partiet. Han er sjovt nok tidligere SF'er med byrådsæde i Herning tilbage i 1990'erne – og han tilhørte dengang den del af SF, der forsøgte at trække partiet ind mod midten. Det lykkedes ikke under Holger K. Nielsens SF-ledelse, og Johs. Poulsen blev radikal. Og der er han altså nu ret alene om at være meget skeptisk over for SF.

Margrethe Vestager selv holder fast i sit (ultimative) krav om, at hun ikke vil acceptere ultimative krav i et samarbejde, sådan som S og SF har stillet dem på skatte- og udlændingeområdet. Men at hun som snart sagt eneste ledende oppositionspolitiker med ministererfaring (undervisnings- og kirkeminister fra 1998-2001) skulle lade radikal regeringsdeltagelse glide fra sig på den baggrund, er utænkeligt.

Dér skal man nok få forhandlet et resultat hjem. Ikke mindst fordi både Helle Thorning-Schmidt og Margrethe Vestager så gerne vil i regering. Thorning vil gerne have De Radikale med – så hun kan skærme sig mod kritik af, at hun reelt skaber et rødt kabinet. Og Vestager har reelt samme begrundelse, dog med den ekstra tilføjelse, at det regeringsvante radikale parti efterhånden er så tynget af manglen på indflydelse, at der skal tankes den slags rygradsrankende benzin, som får den radikale motor til at spinde. Dvs.: ministerposter.

Det behøver ikke være mange ministerposter til De Radikale, men et økonomisk ministerium – skat, erhverv, økonomi eller beskæftigelsesministeriet – samt et af holdningsministerierne – kultur, undervisning eller udvikling – vil styrke den skrantende radikale selvfølelse gevaldigt.

Selv om SF udadtil virker som oppositionens stærkeste kort, og selv om Søvnald er dansk politisk svar på Kong Midas – eller måske snarere fætter Højben – så vil situationen for SF formentlig forandre sig drastisk, når et regeringssamarbejde bliver reelt. Sådan noget har SF aldrig prøvet før, og euforien over en given valgsejr og over at have bragt SF helt ind i magtens inderste gemakker vil nok gøre det vanskeligt for SF'erne at stille meget skrappe krav til et regeringssamarbejde, hvor Socialdemokraterne og De Radikale basalt set blot vil føle at de er tilbage, hvor de hører hjemme.

DET folketingsår, der blæses i gang på tirsdag, er præcis det mellemår, hvor oppositionen skal vise, at den slås mere mod regeringen end med sig selv. Det sigte blev præsenteret meget klart på Det Radikale landsmøde i Nyborg for et par uger siden og ikke mindst på den socialdemokratiske kongres i sidste weekend. Begge partier lykkedes – stort set – med at få knæsat regeringen som den egentlige fjende. Og hvor indlysende den strategi end lyder, så har det faktisk de senere år vist sig at være særdeles vanskeligt for de to partier at nå derhen.

Lad os tage De Radikale først. Optakten til det lille partis landsmøde var præget af diskussioner med S og SF om, hvordan de såkaldt ultimative krav kunne spænde ben for samarbejdet. Men weekenden i Nyborg afsluttedes i en hel anden toneart, hvor De Radikale hyldede og priste tidligere Venstre-formand Uffe Ellemann-Jensen for hans indsats i dansk politik.

”Jeg savner Uffe Ellemann-Jensen,” lød det fra Margrethe Vestager, der ud over at glæde den gamle venstrekæmpe også fik sendt et klart signal til alverden om, at Venstre har flyttet sig og fjernet sig gevaldigt fra de værdier, som Uffe Ellemann-Jensen stod for. Uagtet at han ikke lykkedes med at vinde regeringsmagten, så var det ham, der gennem

1980'erne og 1990'erne fik mobiliseret vælgerne til at gøre Venstre til landets stærkeste parti. Og i dag står hans stemme stærkt blandt de borgerlige, der føler, at Dansk Folkeparti i lige vel høj grad fører taktstokken i regerings samarbejdet.

De mennesker fik Vestager sendt et signal til på sit landsmøde – og hun fik tilmed vist noget af det overskud, som ellers ikke har været en del af hendes offentlige fremtoning, siden hun i juni 2007 overtog partilederposten efter Marianne Jelved.

Helle Thorning's kongres i Ålborg gav hende lignende succeser. Thorning talte længe og markant om Dansk Folkepartis magt og fik dermed smart iscenesat Pia Kjærsgaard som regeringens egentlige magthaver. Tricket er velkendt – Fogh var en mester i at udråbe Villy Søvndal til oppositionens åndelige leder for på den måde at udstille Thorning's svaghed, og nu anvender Thorning altså samme trick over for dansk politik's tavse mand, statsminister Lars Løkke Rasmussen.

Samtidig lå Thorning & Co's spark til Dansk Folkeparti godt i fortsættelse af den DF-frustration, som venstremanden Eyvind Vesselbo luftede i en kronik i Berlingske Tidende i ugen om til S-kongressen. Godt nok blev kritikken af regeringens følgagtighed over for Pia Kjærsgaard skudt prompte ned af Venstres ledelse. Men Vesselbos tanker flugter godt med de frustrationer, som mange, rigtig mange, venstrefolk stadig oftere lufter uden for citat over for journalister på Christiansborg. Det er frustrationer, som Lars Løkke Rasmussen nok ikke slipper for at forholde sig til, når han fra sine mange rejser verden rundt indimellem mellemlander på Christiansborg.

LØKKE. Han farer rundt til møder i Indien, New York, Paris og møder alle de store internationale politiske stjerner, men er reelt ude i præcis samme rille, som gjorde Poul Nyrup Rasmussen til taber i 2001. Det var dengang lige efter 11. september, hvor Nyrup opøvede al sin statsmandskraft og fløj til møder med FN's generalsekretær og den slags folk, og hvor oppositionsleder Fogh i valgkampen i november 2001 blæste Nyrup af banen med det primære argument om, at valg ikke vindes på de bonede gulve, men handler om danskernes hverdag.

Godt nok har Løkke en bunden – og helt afgørende – opgave i et klimatopmøde og adskillige internationale forpligtelser, men sandheden er stadig den, at valget, når det kommer, vindes på hjemlig grund. Det kan nok så mange Obama-besøg ikke gøre noget ved. En stærk klimaaf tale i december vil selvfølgelig give Løkke mange point, men samtidig vil alle de store landes ledere kæmpe om opmærksomheden – og få den.

For dansk politik er det en gave, at kampen mellem blokkene synes at blive mere ligeværdig. Det giver klarere valg og dermed bedre og mere interessant politik. Der er langt til valget, og Lars Løkke Rasmussen skal nok få chancer for at vise, hvad han kan. Faktum er, at han indtil videre blot har administreret sin forgængers regering. Det siger en hel del om tilliden til Løkke's forgængers politiske jugement, og om manglen på samme hos oppositionen, at Løkke står forholdsvis stærkt – helt uden at sige, ville eller gøre noget på den politikformulerende front.

Analyse: "Topstyring gør, at vælgerne ved, hvad de får"

Politisk succes kræver topstyring. DF har haft det siden bruddet med Glistrup, og med Villy Søvndahl er SF på vej i samme retning. Konsekvens: mandatfremgang hos begge partier, men også eksklusioner og selvcensur. Forskellen på de to partiers historie betyder dog, at DF kan tåle langt mere topstyring end SF, uden at baglandet for alvor gør oprør.

Af Jesper Stegmann Mortensen

Året er 2005, og et indlæg på daværende folketingsmedlem for Dansk Folkeparti Louise Freverts hjemmeside sammenligner muslimer med kræftceller. En mediestorm bryder løs, men Freverts webredaktør tager skylden for straks at blive ekskluderet af partiet. En eksklusion, der skulle vise sig ikke at være den sidste. Året efter lider ni personer samme skæbne, da de ikke afviser, at nazi-sympatisører kan få medlemskab i DF. Få måneder efter kritiserer endnu ni medlemmer partiledelsen for at være topstyret og bliver ligeledes bedt om at forlade partiet. På trods af en række sager om kritik af ledelsesmåden i DF, mener pressechef i Dansk Folkeparti, Søren Søndergaard, dog alligevel, at partiets topstyring, har været årsag til den stigende succes hos vælgerne.

Nødvendig topstyring

"Topstyring er nødvendigt, så vælgerne ved, hvad de får, når de stemmer på Dansk Folkeparti. Jeg går meget ind for, at man har få regler, men håndhæver dem. Til gengæld falder hammeren også, hvis man bryder de få regler, der er," siger han, og henviser til dengang Dansk Folkeparti opstod i bruddet med Fremskridtspartiet og dets leder, Mogens Glistrup.

"Topstyring stammer fra de anarkistiske tilstande i Fremskridtspartiet. I dag vil man ikke længere have landsbytosserne fra Glistrups tid, så nutidens topstyring har man fordi, den virker. Inden for rammen har folk i partiet al den ytringsfrihed, de vil."

Når et medlem af Dansk Folkepartis folketingsgruppe skriver et debatindlæg eller udtaler sig til pressen, har de ifølge Søren Søndergaard derfor også frie hænder. Alligevel råder han dem til at stikke hovedet forbi hans kontor og rådføre sig med ham forinden. For folk uden for Christiansborg har det givet anledning til spekulationer om, at partiets menige medlemmer kun har en minimal indflydelse i partiet. Det er en opfattelse Mikkel Dencker, der er menigt medlem af partiets folketingsgruppe kender til, men afviser er et problem. "Den måde at gøre det på har medvirket til en opfattelse i befolkningen om, at medlemmer, der ikke sidder med i ledelsen, har svært ved at få sine synspunkter igennem både internt og eksternt. Men sådan synes jeg ikke, det er – det må være en opfattelse, der er opstået hos folk selv," siger han.

DF drives som en virksomhed

Ifølge ph.d.-stipendiat Kim Lilholt Ruggaard fra Institut for Sprog og Erhvervskommunikation på Handelshøjskolen ved Aarhus

Universitet er det ”en sandhed med modifikationer”, at der skulle være ytringsfrihed i DF. ”Måden, de kommunikerer på i partiet, sender et klart signal om, at medlemmerne ikke får lov til at melde ud, hvad de vil. Alene de mange eksklusioner viser tydeligt, at det forholder sig anderledes.” I stedet sammenligner han DF’s styring af kommunikationen med det at drive en virksomhed. ”Man har en meget lille ledelse, der tegner organisationen udadtil og cementerer retningen i partiet med få enkelte budskaber. Det gør beslutningsprocessen mere strømlinet, så man hurtigt kan reagere på politiske initiativer og melde ud til offentligheden, hvad man mener,” siger Kim Lilholt Ruggaard.

Og at DF gik fra 24 til 25 mandater ved folketingsvalget i 2007 og samtidig sikrede sig 8,1 procent af stemmerne ved det netop overståede kommunalvalg viser, at det virker. Internt i partiet er bølgen af eksklusioner taget af, og kritikken af ledelsen er forstummet. Ifølge professor Tim Knudsen ved Institut for Statskundskab på Københavns Universitet sker det dog på bekostning af den konstruktive debat. ”Under Dansk Folkepartis landsmøde er der ingen form for diskussion blandt mødedeltagerne. Jeg vil nærmest bare betegne det som et årligt show,” siger han og forklarer det med, at konsekvensen af den professionelle topstyring er et meget reduceret partidemokrati. Noget, Tim Knudsen mener, er særdeles udbredt i DF, men i stigende grad også ses ude på den anden fløj hos SF.

SF er Dansk Folkeparti-light

”Der er trods alt mindre topstyring og højere til loftet i SF end i DF. Men sammenligner man SF før og efter Villy Søvndal, er der ingen tvivl om, at topstyringen er taget til. Der er kommet en snæver topledelse, som lægger stilen og laver strategien. Hovedbestyrelsen og folketingsgruppen er blevet mere tam,” siger Tim Knudsen.

Alligevel er han ikke helt enig med DF’s pressechef, Søren Søndergaard, der mener, at SF’s måde at tegne partiet på er blevet til ”ren copy-cat” af DF.

”Der er kommet noget Dansk Folkeparti-light over SF, men SF er ikke en kopi af DF. Jeg var til deres 50-års jubilæumsfest, hvor de havde erstattet de røde faner med dannebrog, og så spillede de countrymusik – noget man ellers forbinder med Dansk Folkeparti-segmentet. Men det er jo ikke unormalt i politik, at succes inspirerer andre til at efterligne,” siger Tim Knudsen.

I SF er det velkendt at blive sammenlignet med DF, og man kender også til historierne om, at medlemmer kommer til en kammeratlig samtale med ledelsen, hvis de går imod partiets linje. En metode pressechef, Søren Søndergaard, i øvrigt ikke lægger skjul på foregår i DF. Alligevel forholder Villy Søvndal sig afvisende over for, at SF skulle være topstyret. Senest i sagen om SF’eren Andreas Røpke, der efter regionsvalget indgik i et samarbejde med V,K og DF uden om S, men trak sig ud af det få dage senere. Flere medier såede tvivl om, hvorvidt Røpke gik selv, eller om det var SF’s ledelse, der fik ham til at droppe sit kandidatur til formandsposten. I et Ritzau-telegram den 23. november 2009 udtaler Søvndal, at det ikke er ledelsens stil at blande sig i interne anliggender: ”Vi er ikke et topstyret parti, modsat Dansk Folkeparti.” I forbindelse med partiets nye linje har antallet af indmeldelser da også langt oversteg de få udmeldinger, der – trods alt – også har været. De seneste to år er medlemstallet steget markant, og partiet tæller i dag over

16.000 medlemmer – en fordobling på bare tre år.

Desuden fordoblede SF ligeledes sit antal af stemmer ved kommunalvalget til i dag at have opbakning fra 14,5 procent af vælgerne. Den megen polemik om ledelsens styring af partiet bekymrer derfor ikke SF's pressechef, Claus Perregaard, der er enig med Villy Søvnal og afviser påstanden om topstyring i SF. Perregaard mener i stedet, at kritikken skyldes, at partiet nu har fået en ledelse. "Jeg køber ikke præmissen om, at der skulle være topstyring i SF. Det er en myte, som kommer af, at der i mange år ikke havde været nogen rigtig ledelse. Sammenlignet med alle andre partier, har SF en ekstrem åben proces, og det har vi stadigvæk, til trods for at vi har fået en ledelse. I dag træffer man bare nogle afgørelser og udstikker en kurs. Det er ledelse, og det er ikke det samme som topstyring," siger Claus Perregaard.

Han lægger dog ikke skjul på, at det bedste for partiet er at stå sammen om nogle fælles budskaber og undlade at indblande pressen i uenigheder, som kan løses internt på et af de daglige gruppemøder. "Jeg må være ærlig og sige, at det er jo ikke sådan, at vi sidder og klapper i hænderne, når nogen lufter deres utilfredshed offentligt. Jeg synes ikke, problemet er så stort i SF, men enhver organisation står selvfølgelig stærkest, hvis den står forenet om et fælles budskab, fordi internt fnidder-fnadder hurtigt kan flytte fokus hen på noget andet. Så jeg er helt enig med Søren Søndergaard i, at ledelseskritik i offentligheden er skadeligt for et parti. Det er der ingen tvivl om," siger Claus Perregaard.

Og der har været ledelseskritik. Sidste år da Villy Søvnal bad Hizb ut-Tahrir om at "gå ad helvede til", var flere ude og undsige formandens hårde retorik. En af dem, som mente, at tonen var blevet skærpet en tand for meget, var SF's folketingsmedlem Kristen Touborg. Han valgte dengang at udtale sig offentligt, men peger på, at der kan være forskellige grunde til, at andre i partiet holder sig tilbage, hvis de er uenige med ledelsen i dag. "Det er klart, at hvis man går med ministerambitioner i maven, så skal man nok ikke fare alt for meget frem. Så selvom vi har god mulighed for at sige vores mening på de fælles gruppemøder, og vi har frihed til at styre vores egen presse og politiske udmeldinger, er nogle måske alligevel nok underlagt en mildere form for selvcensur," siger Kristen Touborg.

Topstyring virker

Topstyring eller ej – i hvert fald lader det til, at både DF og SF har succes med at i at trænge igennem medierne og levere deres politiske budskaber. Ifølge en rapport fra Aalund i 2008, mener en stor del af landets journalister, at DF er det politiske parti, der kommunikerer bedst med pressen – skarpt efterfulgt af SF. Professor i retorik ved Københavns Universitet, Christian Kock, er da heller ikke i tvivl om, at de to partier gør det rigtige ved at strømline kommunikationen og lade en lille ledelse sætte den politiske dagsorden. "Hvis partier som DF og SF vil have vælgersucces, bliver de nødt til at gøre, som de gør. Vi har jo tidligere set en del eksempler på, at landsbytosserne kommer ind over laver en del signalforvirring i partier, der er placeret ude på fløjene. Hvis man vil undgå det, er det nødvendigt med en eller anden form for topstyring," siger Christian Kock. Professor Tim Knudsen ved Institut for Statskundskab på Københavns Universitet peger samtidig på Pia Kjærsgaard og Villy Søvnals klare retorik som en del af partiernes

succes. ”I modsætning til de andre partiledere er de ikke DJØF’ere, og de taler et meget direkte sprog. Det er en stil, der trænger igennem hos brede grupper af befolkningen og giver pote hos mange vælgere,” siger han, men lægger samtidig vægt på, at for SF kan den direkte retorik være et problem. ”SF går en halsbrækkende balancegang. På den ene side skal de være klare i mælet, når de støtter op om Socialdemokraterne og konkurrerer med DF om den politiske dagsorden. På den anden side har de samtidig et latent problem i baglandet,” siger Tim Knudsen.

At kontakten til baglandet har betydning for, hvordan højre- og venstrefløjen taler om topstyring er ph.d.-stipendiat Kim Lilholt Ruggaard fra Institut for Sprog og Erhvervskommunikation på Handelshøjskolen ved Aarhus Universitet enig i. Han peger på, at SF og DF’s afhængighed af baglandet er forskelligt, og at det er årsagen til, at opfattelsen af topstyring er forskellig i de to partier.

”SF er et parti, der bygger på rummelighed, og de har sværere ved at blive for diktatoriske, fordi græsrodderne er så stor en del af partiet. Den historik har DF ikke, og derfor definerer de begrebet forskelligt i de to partier. DF har en profil, hvor det er i orden at snakke om reprimander og straf. Det er deres måde at se verden på, men det har man traditionelt set ikke haft i SF. For begge partier gælder det, at det smitter af på deres politiske udmeldinger og interne kommunikation,” siger Kim Lilholt Ruggaard. Han pointerer dog, at det til syvende og sidst kan reduceres til at være et spørgsmål om magt

”Både i DF og i SF gælder det om, at styre partiet, så man kan vinde noget af midten. I sidste ende er det jo det, det hele handler om.”

Jesper Stegmann Mortensen er freelancejournalist

Jørgen Grønnegård Christensen: Tør politikerne reducere velfærdsYDELSERNE?

Af Jørgen Grønnegård Christensen

I det forgangne efterår tilbragte jeg en aften med norske kolleger. De arbejder med den offentlige sektor, og en af dem er ganske liberal. Den liberale holdning er hos ham parret med en dybtgående og forskningsbaseret viden om den offentlige sektor. De to ting har givet ham et skarpt og kritisk blik for velfærdsstatens (og hele den offentlige sektors) svagheder. Til dem hører, at den er dyr, at ingen rigtigt interesserer sig for dens omkostninger og effektivitet, samt at der er tvivl om dens bæredygtighed.

Den har uden for al tvivl også sine gode sider, men det var altså disse ting, der sammen med vinen, på et tidspunkt fik ham til at spørge: „Tror I, at den nordiske velfærdsstat også eksisterer om halvtreds år?“

Det var et godt spørgsmål, så godt, at det skabte tavshed for en stund, hvorpå en ikke særlig præcis diskussion om de politiske og institutionelle forudsætninger for radikal forandring af det nordiske velfærdsprojekt startede. Men nu er spørgsmålet igen stillet, denne gang med krav om et begrundet scenarie for, hvad der vil eller i det mindste med sandsynlighed kan ske, hvis vi vover at tænke frem.

Det er ikke overførslerne, der er problemet

Den konventionelle visdom har to grene, den bekymrede og den fortrøstningsfulde. Den bekymrede visdom finder sine talsmænd blandt økonomer; det kan være dem, der bemandede Velfærdskommissionen; det kan være de økonomiske vismænd; eller det kan være landets makroøkonomer, som arbejder på de etablerede universiteter. Deres grundsynspunkt er, at det ikke går. I hvert fald ikke i længden. Deres argumenter er mange, men mest sigende er deres påvisning af, at hver dansker i gennemsnit i løbet af livsforløbet modtager mere, end de selvsamme danskere i gennemsnit betaler i skatter, afgifter, gebyrer og brugerbetaling. Det siger sig selv, at det giver en spænding. Det kan også skabe tvivl om velfærdsstatens bæredygtighed.

Det er imidlertid på langt sigt. Og politikere har det meget svært med udfordringer, der toner frem i fremtidens fjerne horisonter. De forholder sig til nutiden og den meget nære fremtid. Der er hele tiden problemer nok, som presser sig på. Tag bare finanskrisen og dens økonomiske og sociale eftervirkninger. Lige så vigtigt og måske endnu vigtigere er det, at stemmerne, som giver dem magt og myndighed aldrig falder på det lange sigt. De falder i den nære fremtid eller, når det går højt, på det mellemlange sigt. Derfor repræsenterer politikerne altid en grundfæstet optimisme. Deres konventionelle visdom er, at noget vil vise sig. Det kan være gode konjunkturer, som de kan tage æren for, selv om de ofte kommer udefra, eller det kan være det heldige øjeblik, hvor der ved et lykketræf opstår en politisk konstellation, der tillader at gøre noget, der reducerer udfordringen i en synlig og mærkbar grad.

De to former for konventionel visdom trives side om side. De har imidlertid et fællestræk. De ser overførslerne som det store problem og den store og i praksis uløselige udfordring. Det vil sige de

skattefinansierede betalinger til de gamle og til dem, der ikke er på arbejdsmarkedet, selv om de tilhører de arbejdsdygtige aldersklasser. De ser også de unge under uddannelse som et problem. Det skyldes ikke bare en i international målestok overmåde gavmild SU, men lige så meget, at de unge alt for længe vegeterer i uddannelsessystemet og dermed ikke bidrager til at finansiere og reducere den ældrebyrde, som de selv bliver en del af allerede, når de har nået godt og vel de 60.

Den besværlige velfærdsservice

Det ensidige fokus på velfærdsstatens sociale overførsler gør dem til den store, ofte eneste udfordring af velfærdsstatens bæredygtighed. Samtidig ligger der i den politiske logik, at det kan man ikke gøre noget ved, fordi politikerne ikke tør udfordre de meget store vælgergrupper, som enten aktuelt er modtagere eller på sigt vil blive det. De rigtigt klarsynede mener her at kunne se en velfærdskoalition, som blokerer for enhver forandring til det bedre. Deres lære må logisk være, at vi er dømt til undergang, fordi politikerne ikke åbent tør erkende, at de med deres egne tidligere beslutninger har placeret sig selv i en fælde, som det er umuligt for dem at komme ud af. Det handler nemlig ikke bare om, at de ikke tør træffe beslutninger. Endnu værre er det, at de politisk aldrig får mulighed for det, fordi ethvert tilløb til at gøre det uvægerligt vil føre til, at de må overgive magten til andre, som udnytter situationen til at forsvare hver en velerhvervet velfærdsrettighed netop for at vippe den siddende regering af taburetterne.

Denne logik er brøstfældig og et udtryk for en fantasiløs vanetænkning. Det er der to grunde til. Den ene er, at den hviler på en ufuldstændig forståelse af den danske velfærdsstat. Den anden er, at den hviler på en elendig politisk diagnose. Eller sagt med andre ord: Der er i velfærdsdebatten alt for meget fokus på økonomi og alt for lidt på grundlæggende og dermed ret elementær politologi.

Svagheden viser sig ved, at man i velfærdsdebatten fortrinsvis gør de store og omfattende overførsler til problemet. Dermed overser man fuldstændigt, at velfærdsstaten også producerer og leverer velfærdsservice. Det vil sige børnepasning, undervisning af børn og unge, behandling og pleje af syge, ældrepleje og ældreservice, erhvervsuddannelser og videregående uddannelser. Det særlige ved denne velfærdsservice er i dens danske udformning, at denne velfærdsservice enten er gratis eller meget stærkt subsidieret af stats- og kommunekasserne. Til denne gratissektor bør man tilføje en række kulturinstitutioner, der tilsammen forbruger godt en snes milliarder kroner, og som forsyner os med fri adgang til bøger og andre medier og stærkt statsstøttet adgang til koncertsale, museer, opera og teatre.

Det er sjældent, at denne side af velfærdsstaten bliver problematiseret på samme måde som de sociale overførsler. Det hænger utvivlsomt sammen med, at den i et økonomisk perspektiv producerer noget. Man får altså noget for sin skat. Når det gælder de sociale overførsler, forholder det sig derimod sådan, at dens modtagere per definition intet yder til gengæld. Der er altså ingen produktion og dermed ingen værdi, der modsvarer de kostbare ydelser. I det omfang, der er et problem her, er man tilbøjelig til at gøre det til et spørgsmål om bedre styring og moderne management.

Overførslerne er politisk håndterlige

I et politisk perspektiv er det en tvivlsom problemdiagnose. Den ser helt bort fra, at det politisk er meget lettere at gøre noget ved udgifterne til indkomstoverførsler end ved udgifterne til velfærdsservice. Ja, den ser bort fra, at politikerne i al stilfærdighed har gjort og gør noget ved overførselsproblemet, mens de slet ikke har samme handlekraft, når det gælder velfærdsservice, ja, helt generelt offentligt forbrug.

Denne forskel har to forklaringer. Den ene er, at det er relativt omkostningsfrit politisk at handle langsigtet på overførselsområdet. Man kan skalere sine indgreb sådan, at de næsten ikke er til at mærke nu og således først viser deres fulde effekt om føje år. Det er i øvrigt den samme logik, der har gjort successive skatteomlægninger mulige, selv om de slet ikke har sænket skattetrykket; tværtimod har de hver for sig bidraget til at fastholde og i langt perspektiv at øge det. Den anden forklaring er, at velfærdskoalitionen viser sin styrke i forhold til velfærdsservice snarere end i forhold til de sociale overførsler.

Der er således en forskel i handling. Tag som eksempel det danske pensionssystem. Det har fra midten af det 20. århundrede været baseret på offentlig forsørgelse for de mange. Sådan er det ikke længere. Baggrunden er, at der i et samspil mellem politikerne i regeringen og Folketinget og arbejdsmarkedets parter siden 1980'erne er indført et system med arbejdsmarkedspensioner. De er siden blevet udbygget, en reformproces, der ikke er bragt til ende endnu. Det aflaster for det første de offentlige finanser for en del af ældrebyrden; for det andet har det bragt os langt i forhold til en række andre lande, og for det tredje er der skabt en sammenhæng mellem den enkelte lønmodtagers aktive tid på arbejdsmarkedet og hans og hendes fremtidige pension. Hvis økonomerne har fat i noget, skulle det med tiden tilskynde den enkelte til nøje at overveje sin tilbagetrækningsalder. Man skal i den sammenhæng huske på, at nutidens pensionister og efterlønsmodtagere ikke har mærket den fulde effekt af denne glidende pensionsreform.

Det ændrer ikke ved, at flere hundrede tusinde står uden for arbejdsmarkedet, fordi de er sygemeldte i længere tid, fordi de er tildelt førtidspension eller under dårlige konjunkturer, fordi de mærker arbejdsløshedens svøbe. Men læg så også mærke til, at det er et af de felter, hvor politikerne godt tør tage fat, har taget fat og åbent taler om at tage fat. Det kan være, at det ikke er nok, men 1990'ernes arbejdsmarkedsreformer demonstrerede faktisk handling. Og interessant nok taler VK-regeringen i sit 2020-program ganske åbent om „at optage forhandlinger med partierne om et helt nyt regime for førtidspension og fleksjob. Målet er, at langt flere skal opnå og kunne fastholdes i ordinær beskæftigelse, og at langt færre skal have tilkendt førtidspension og fleksjob“.

Man har altså for lang tid siden lettet pensions- og ældrebyrden, og man har politisk kunnet gøre det, fordi man samtidig skabte et gode. Man tager nu igen fat på overførslerne, fordi der ikke bare er tale om et socialt og økonomisk problem, men fordi den varslede reform vedrører en meget stor gruppe, hvis medlemmer har det til fælles, at de er politisk svage. De er ikke særligt politisk aktive, de har ingen stærke fortalere, heller ikke blandt arbejdstagernes organisationer, som grundlæggende repræsenterer de stærke, og de er ikke selv organiserede. Man kan altså politisk ignorere dem. Den store risiko er social, og den består i, at hvordan man end vender og drejer det, så er der på nutidens og

fremtidens arbejdsmarked en ret stor gruppe af borgere, som ikke honorerer normalarbejdspladsernes krav. Men det udelukker altså ikke sociale og økonomiske stramminger.

Men hvad med velfærdsservicen?

Tag så den dyre velfærdsservice. Her er det helt anderledes. Der er ikke ét eksempel, der godtgør politikernes mod til at indskrænke service – eller at effektivisere dens produktion. Nuvel, det vrimler konstant med historier om besparelser i kommunernes børneinstitutioner, skoler og ældrepleje, og er det ikke rigtigt, at mange af regionernes sygehuse lige nu opsiges både læger og sygeplejersker? Javel, det er en del af kampen om sjælene. Vedkommende vinder, der kan få os alle sammen til at tro, at der er skåret, og at der i løbet af kort tid igen vil blive skåret på bevillinger og normeringer. Sandheden forbliver imidlertid, at udgifterne til velfærdsservice sammen med antallet af medarbejdere i velfærdsservice støt og roligt vokser. Sektoren har aldrig været større.

Sandheden er også, at politikerne på stribe får uld i mund, når man nærmer sig dette emne. Her står man nemlig over for en solidt fasttømret velfærdskoalition bestående af velformulerede brugere. Ikke en af dem har det mindste at tabe ved at insistere på deres adkomst til en service, som er gratis for dem. Deres støtter er hundredtusinder af velorganiserede ansatte, hvis tillidsfolk har et meget stort ord at sige i den del af den politiske og administrative beslutningsproces, som fastlægger bevillinger og organiseringen af sektoren, og som på hverdagsbasis er med til at lede og drive dens institutioner. En sådan magtbastion berører politikere, der er ved deres fulde fem, kun med bløde vanter.

Det kommer også til udtryk i regeringens nye 2020-plan. Man taler nok engang om afbureaukratisering og bebuder lanceringen af plan II, hvor ingen husker, hvad plan I gik ud på, og i særdeleshed ikke om den leverede varen. Man taler tilsvarende om effektivitet, men det er i løsningen af administrative opgaver. Det er fint nok, men kunne det ikke tænkes, at der også var et effektivitetsproblem inden for velfærdsservicen? Jo vel, men det rører vi ikke ved, for der er politisk alt for meget på spil, og derfor ved vi ikke, hvordan vi skal gribe det an.

Efterlønnen og den sprængfarlige service

„Det er mig en gåde, at det kan være et tabu at bede en rask og rørig 60-årig frisør, læge eller pædagog om at tage endnu et par år på arbejdsmarkedet,“ anførte Margrethe Vestager for nylig. Ikke desto mindre er det politisk sådan, at lige netop efterlønnen siden 1990'erne har opnået samme politiske urørlighed som velfærdsservicen. Der er en vis logik i det, for efterlønnen, der var tænkt som en gave til 1970'ernes ældre og langtidsledige, blev også grebet med kyshånd af en del af dem, som den radikale leder refererer til i ovenstående citat. De er i arbejde, de har været i arbejde, og derfor har de råd til at forlade arbejdsmarkedet før tiden, når det offentlige gennem efterlønnen spæder lidt til. Samtidig skræmmer 1998-indgrebet i efterlønnen fortsat alle de partier, hvoraf mere end ét nødvendigvis skal med i en ny aftale.

Før man fortvivler over politikernes endnu en gang manglende mod til at gøre noget ved fremtidens udfordringer, skal man huske på, at det faktisk lykkedes for daværende finansminister Lars Løkke Rasmussen at indbygge en ny begrænsning i ordningen, da velfærdsforliget blev

indgået i 2006. Man skal også huske på, at efterlønnen som andre overførselsordninger ikke er særlig robust, hvis en omhyggelig salamistrategi bliver rettet mod den. For det er jo ikke bare ordningens indhold og aldersgrænser, der kan bringes i spil. Det er også dens finansiering, dens sammenkobling med arbejdsløshedsforsikringen og bidragsperiodens tidsmæssige profilering.

Mit bedste bud er således, at man nok skal finde en vej ud af den politiske klemme med efterlønnen. Det sker ikke hurtigt, og det behøver ikke at blive smukt. Langt værre er det derimod med velfærdsservice, som ikke bare er dyr, men også skal have sine medarbejdere fra en arbejdsstyrke, der skrumper. Der er intet tegn på, at nogen politikere vil nærme sig den del af velfærdsproblemet. Derfor vil velfærdsservice med tiden blive til stort besvær.

Jørgen Grønnegård Christensen, (f. 1944). Professor i offentlig forvaltning, Institut for Statskundskab, Århus Universitet. Uddannet Cand.scient.pol. Tidligere ansat i bl.a. Finansministeriet.

Du kan lede efter substansen, men sandheden er: Politik er personer

Henrik Qvortrup: Politik er personer – en guide til de syv partiledere

Af Henrik Qvortrup

Ikke helt sjældent hænder det, at jeg modtager mails fra danskere, som er meget bekymrede. Budskabet er klart: Det er gået dramatisk ned ad bakke for dansk politik. Det hele har udviklet sig til en veritabel skønhedskonkurrence. Form har besejret indhold. Spin er blevet det evige omdrejningspunkt.

Synderen bag disse triste tilstande udpeges også entydigt i de mange bekymrede mails. Det er sådan nogle som mig; politiske journalister og kommentatorer, der uden sans for demokratiets sande værdier bærer ansvaret for en degenereret beskrivelse af politik.

Nu kunne man selvfølgelig på standens vegne blot tørt konstatere, at politikerne får den dækning, de fortjener. Den dag, de kommer med tanker, der er nytænkende og bryder med det forsigtigheds-paradigme og den vælgerlammelse, der hærger Christiansborg og har gjort det i efterhånden mange år – ja, den dag skal danskerne se journalistik, der tager afsæt i substansen frem for formen.

Dér befinder vi os bare *ikke*. Med få perifere undtagelser fremstår dansk politik som dansen om midtervælgerne – dem, man for alt i verden ikke ønsker at skubbe fra sig. For et parti med seriøse magtambitioner er øvelsen ikke at fremstå med *for* afstikkende budskaber i forhold til de øvrige aktører. Tilsvarende gælder det om hurtigt at dække sig ind, hvis konkurrenterne melder sig med et tilbud til vælgerne. Underforstået: Dansk politik har udviklet sig til en avanceret form for „hvem blinker først“. Ingen ønsker for alvor at blotte sig. Mod er ikke en størrelse, der honoreres.

Politikerne vil selvfølgelig til enhver tid påstå det modsatte; at forskellene – ikke mindst de substantielle – er afgrundsdybe. For deri ligger jo deres og partiernes eksistensberettigelse.

Realiteten er imidlertid, at selv om forskellene, ret skal være ret, er blevet større det seneste års tid, så er det fortsat meget vanskeligt at forklare en udlænding, hvori den realpolitiske forskel består – alt afhængig af, om statsministeren er fra Venstre eller Socialdemokratiet. Har det en afgørende betydning for, hvilken vej samfundet bevæger sig? Næppe.

Sandheden er, at luppen skal frem. Vi snakker nuancer. Politikerne – i al fald dem, der repræsenterer de største af partierne – er grundlæggende enige om, hvordan samfundet skal være skruet sammen.

Tag de to statsministerkandidater. De er rørende enige om ikke at ændre på det princip, at 80 procent af danskerne betaler skat, således at 80 procent af danskerne fortsat kan oppebære de almisser fra samfundet, de betragter som velerhvervede rettigheder, men dybest set ikke behøver. Efterlønsændringer er Løkke og Thorning enige om er *no go*. Ligesom deres syn på skatten heller ikke afviger væsentligt fra hinandens. Tankevækkende er det i al fald, at den skattereform, som S og SF i dag skarpt kritiserer, reelt blot er en udvandet udgave af de

konklusioner fra Skattekommissionen, som rød blok i første omgang valgte at skamrose.

Det er noget helt andet, der for alvor skiller. Politik er personer. Og er blevet det mere og mere. Hvad politikerne og deres rådgivere i øvrigt er sig pinligt bevidst. For nok synger de fleste af dem med på den rituelle klagesang over, hvor personorienteret den politiske journalistik er blevet. Det afholder dem dog ingenlunde fra at indgå i netop de mediasammenhænge, de hævder at afsky.

Og danskernes kryds er i høj grad påvirket af, hvorvidt partiernes ledere har troværdighed, er i besiddelse af lederegenskaber, evner at kommunikere – hvorvidt de i det hele taget er nogle, vi grundlæggende *kan lide*. Man kan vinde valg på at have den rigtige frontfigur – også selv om politikken måske ikke hænger helt sammen. Omvendt hjælper det fedt at have et program, der nøgternt set er meget fornuftigt – hvis det markedsføres af den forkerte.

Før sommerferien stod rød blok ifølge meningsmålingerne til en sikker sejr. Kun et mirakel syntes at kunne forhindre Helle Thorning i at indtage Statsministeriet efter det kommende valg. Men søreme, om ikke miraklet tilsmilede Løkke, men – og det er pointen – netop *ikke* i form af noget politisk. At Løkke efter sommerferien for alvor er tilbage i kampen, hænger overhovedet ikke sammen med regeringens politik. Det skyldes heller ikke, at vælgerne pludseligt har vendt sig fra oppositionens politik.

For snakkede danskerne Afghanistan, økonomiske genopretningsplaner eller integrationsproblemer hen over sommeren 2010? Nej, overhovedet ikke. Vi talte om Thornings mands skatteforhold. Og vi talte om udenrigsministerens ferievaner.

Om den politiske substans var der ikke megen medieopmærksomhed. Af gode grunde: For *intet* i partiernes politik har forandret sig. Og derfor kan sommerens dramatiske bevægelser i meningsmålingerne kun forklares med én ting: Toppolitikerne som personer. Det kunne flytte på meningsmålingerne.

Til gengæld var der ikke det helt store at spore, da kritikken haglede ned over socialdemokraternes bud på en økonomisk genopretningsplan. Ligesom det øjensynligt heller ikke anfægtede vælgerne, at Lene Espersen som justitsminister stod bag en i mange henseender mislykket politireform.

Thornings skattesag har betydet, at Løkke nu er tilbage som andet og mere end en outsider-kandidat til statsministerposten. Det er indiskutabelt, at Lars Løkke Rasmussen – fagligt set – er en dygtig politiker. Givetvis også dygtigere – igen fagligt set – end hans hovedmodstander. Lars Løkke Rasmussen ved i dén grad, hvor håndtagene sidder i det politiske maskinrum. Baggrunden som finans-, indenrigs- og sundhedsminister fornægter sig ikke. Løkke forstår sine embedsmænd, han taler deres sprog – ja, tænker som dem.

Hvilket så muligvis også udgør et af hans største problemer. Statsministeren ligner mere og mere en mand, der er gået i ét med systemet. Han frustreres tydeligt over, at de konklusioner, som forekommer så indlysende rigtige i selskab med en departementschef, ikke nødvendigvis vækker jubel blandt vælgerne.

Løkke har vanskeligt ved at skjule sin irritation over, at danskerne – for da **slet** ikke at tale om journalisterne – vægrer sig ved at se storheden i regeringens politiske projekt. Her minder han til forveksling

om Mogens Lykketoft, der også i sin ministertid syntes permanent fortørnet over, at vælgerne ikke kvitterede for regeringens fortræffeligheder.

Der er givetvis al mulig grund til at græmme sig over danskernes generelle oplysningsniveau, men det er temmelig dumt for en statsminister at lade sig gå på af det. Vælgerne – herunder ikke mindst deres begrænsede indsigt i finere nationaløkonomiske sammenhænge – er et uomgængeligt vilkår i politik.

Også Løkkes forhold til journalisterne forekommer anstrengt. Han har det med journalister som med vælgere; han ser ikke noget stort lys i dem. Ved pressemøderne i Statsministeriet (hvor Løkke i øvrigt har fået talerstolen forkortet, så han dog synes af lidt mere i højden) bider han ad reporterne og angriber rutinemæssigt præmissen for de spørgsmål, der bliver stillet. Problemet for statsministeren er blot, at hans snerrende og belærende stil bærer straffen i sig selv, fordi den emmer af underskud. Og lige i dén rolle ønsker danskerne næppe at se deres statsminister.

Det ved de politiske modstandere naturligvis. Drømmescenariet for Thorning er en valgkamp med en bidsk og irriteret Løkke. Og hvis han så samtidig tapsveder, skal hun ikke bede om mere. Thorning satser på så mange dueller som muligt, idet hun ved, at hun kan tirre Løkke og dermed bringe ham derud, hvor han ikke kan tøjle sit temperament. For Løkke er det – ligesom tilfældet er med Thorning – vind eller forsvind efter næste valg. Det er vanskeligt at se en af de to fortsætte efter at have tabt valget. Hvilket i øvrigt også gælder for Lene Espersen.

I det omfang Thorning frustreres over de uvidende vælgere eller inkompetente journalister (hvad hun givetvis gør i enrum), formår hun at skjule det langt bedre end statsministeren. Hvor Løkke entydigt er bedst i medvind, har Thorning flere gange i sine mere end fem år som socialdemokratisk leder afsløret en evne, de færreste politikere har. Nemlig evnen til at stå imod, til at holde sig oprejst. Om Thorning kan man i al fald konstatere, at hun adskillige gange – også før skattesagen – er blevet dømt ude, men at hun i dag har en historisk chance for at blive Danmarks første kvindelige statsminister.

Thornings problem er hendes faglige tyngde. Hun kommer end ikke i nærheden af Løkkes indsigt i den politiske substans. Løkke vil til enhver tid kunne vinde over Thorning i en diskussion på Det Økonomiske Institut.

Uheldigvis for Løkke er det bare ikke på de kanter, at valgkampe vindes, men ude blandt almindelige, i virkeligheden ikke synderligt politisk interesserede danskere. Og her kommer teknokratiske argumenter altså nemt til kort. Det samme gælder ikke nødvendigvis hurtige punchlines om, at de fattige skal betale til bankdirektørernes skattelettelser.

Den går rent ind. Eller gjorde det i al fald, indtil sagen om Thornings mand i schweizisk skattely dukkede op.

Med ét fik det pludselig noget mindre vægt, når Thorning indigneret talte om, at de rige får lov at skumme fløden. Godt nok har Thorning og ægtefælle lagt sig fladt ned i sagen, men en vis skade er allerede indtruffet. Alene dét, at det er *Schweiz*. Havde det bare været ethvert andet sted. Netop alpelandet giver associationer til det Gucci-image, som Thorning ellers havde lagt bag sig.

Skattesagen viste, at nok har Thorning et betydeligt kommunikativt talent, men hun (og rådgiverne) har også en tendens til i første omgang

at undervurdere potentielt farlige sager. Således var der et umiskendeligt element af Ritt Bjerregaardsk „jeg ved bedst og alle andre er idioter“, da Thorning i første omgang blankt afviste, at skattesagen overhovedet kunne være et problem. Men til forskel fra Ritt fik Thorning rettet ind, da hun med nogle dages forsinkelse omsider erkendte, at ét er jura; noget helt andet er de politiske realiteter for en kvinde, der vil magten.

Får hun dén, magten altså, bliver det sammen med Villy Søvndal. En mand, hvis personlige fremtoning har haft stor betydning for partiet. Blot på en hel anden vis end alle troede. Da Søvndal for over fem år siden blev valgt til SF-formand mente et enigt kor af kommentatorer at vide, at netop Søvndal-figuren ville forhindre succes til folkesocialisterne. Forestillingen om, at denne karikatur af en udbrændt skolebibliotekar kunne tilføre SF'erne ny og tiltrængt dynamik, virkede helt ude i hegnet.

Men vi blev til grin, gjorde vi kommentatorer. For det skulle vise sig, at netop alt det, der lignede en ulempe for Søvndal, skulle udvikle sig til hans fordel. Han blev simpelthen anti-helt – i første omgang dog uden, at Venstre og de Konservative helt opdagede, hvad der skete.

Så mens Søvndal blev mere og kult, sørgede ikke mindst Anders Fogh og Lene Espersen for at give ham al tænkelig opmærksomhed. Til sidst faldt tiøren dog, hvorefter løsenet for de borgerlige pludselig blev at bogstavere S-O-C-I-A-L-I-S-T-I-S-K, hver eneste gang Søvndal og SF blev nævnt.

Lige meget hjalp det. Søvndals „omvendte Fogh“, hvor han har bevæget sit parti fra fløjen ind mod midten, er grundlæggende rigtigt tænkt. Det så muligvis en overgang lidt faretruende ud, da Søvndal i forbindelse med sagen om mødremøder på Holbergskolen i Københavns nordvestkvarter skrævede lige den centimeter mere, end baglandet brød sig om. Søvndal holdt vejret og frygtede en nedtur med samme kraft som opturen. Men højst en krusning i meningsmålingerne blev det til. Tilsvarende tyder målingerne på, at danskerne har vænnet sig til tanken om en Søvndal i en (udenrigs-?)ministerbil.

Heller ikke forsøgene på at anfægte Søvndals troværdighed synes for alvor at have gjort indtryk. Danskerne placerer ham fortsat helt i top i diverse „hvem har du mest tillid til-målinger“. Men efter fadæsen, hvor han (bevidst?) forvekslede fire milliarder med 24 milliarder er Søvndals kvote for tilbagelænet omgang med fakta nok opbrugt.

Med SF's ryk mod højre burde det logisk set være nemt for Enhedslisten at opsamle de vælgere, der trods alt finder Søvndals midterprojekt *for* vidtgående. Tilbage står bare at konstatere, at Johanne Schmidt-Nielsen langt fra har udnyttet potentialet. Schmidt-Nielsen, der som den første i Enhedslistens historie er officiel frontfigur, er for så vidt dygtig nok og hun appellerer fint til de klassiske enhedsliste-vælgere. Problemet er, at hun ikke rigtig formår at trække nye til – dertil ligner hun i for høj grad en elevrådsformand snarere end en parlamentarisk leder.

Op til 2005-valget var det den radikale Marianne Jelved, der kortvarigt opnåede kultstatus blandt ikke mindst de storby-hippe. Men lige så hengiven den kreative klasse er i forhold til en politiker med tidsånden i ryggen, ligeså flygtig er den i modgangstider. Og storby-klakørerne har for længst forladt de Radikale, hvor Margrethe Vestager

tydeligvis ikke har samme appel til de smarte som sin forgænger.

Egentlig underligt nok. For Vestager er uovertruffen stærk i politiske dueller, hun er en skarp retoriker. Men hvor Jelved blev belønnet for at være besjælet af overbevisningen om egen fortræffelighed, irriteres vælgerne over det selvsamme karaktertræk hos Vestager.

Spørgsmålet er imidlertid, hvor meget det egentlig generer Margrethe Vestager. Indimellem kunne man få indtrykket af, at Vestager – og med hende mange andre radikale – fortolker den beskedne folkelige appel som et bevis på partiets uovertrufne eksklusivitet: Man ved, at man har ret. Og dybest set luner man sig ved, at så få har opdaget det.

Gik Thorning og Søvnald og drømte om, at den radikale selvbevidsthed skulle følge tilslutningen i meningsmålingerne nedadgående retning, blev de slemt skuffede. Ydmyghed har aldrig ligget naturligt for radikale og da slet ikke for Vestager. De lunkne meningsmålinger har på ingen måde fået hende til at overveje, om hun skulle gøre livet nemmere for Thorning ved at holde lidt igen med radikale særstandpunkter.

Udadtil kan Thorning og Vestager måske nok minde om hinanden med deres storbychikke look. Men man skal ikke tage fejl. Forholdet mellem Thorning og Vestager er ikke ret meget mere end tåleligt. Godt nok mødes de med jævne mellemrum til, hvad der betegnes som „koordinerende“ møder, men i det omfang Thorning forsøger at afstemme udmeldinger med R må hun konstatere, at den slags meget vanskeligt lader sig praktisere med de Radikale. Det er en helt anden historie med SF'erne, med hvem Thorning kører et meget tæt parløb.

Parløb er der også tale om mellem Løkke og Lene Espersen. Omend enhver jo kan se, at forholdet er mere fornufts-baseret end på nogen måde båret af kærlighed. På samme vis som Thorning kan føle, at med venner som Vestager er det overflødigt med fjender, så må Løkke have det på samme med den konservative regeringspartner, der i den grad har beredt ham og regeringen problemer.

Da Lene Espersen i 2008 blev valgt som formand på det konservative landsråd skete det til tonerne af Tina Turner-sangen „Simply the Best“ og med løfter om, at nu ville den ti-procents-forbandelse, som Bendt Bendtsen havde nedkaldt over partiet blive brudt. I dag ville de fleste konservative give deres højre arm for en partileder, der i det mindste kunne skaffe partiet ti procent.

Historien om Lene Espersen deroute som udenrigsminister er velbeskrevet. Den er dels påmindelsen om, at negative forløb i politik ofte er selvforstærkende. Dels er den et vidnesbyrd om, at vælgerne trods alt siger fra, når det gustne overlæg bliver for tydeligt. Lene Espersen blev afsløret i et projekt, der var **for** gennemskueligt: nemlig at skaffe sig hurtig og nem popularitet ved at tage sig en ministerpost, hvor den folkelige succes – troede hun – var en selvfølge. Og når så den alt for sene undskyldning ledsages af en selvretfærdig „verden er ond ved mig“-attitude, har vi opskriften på en af de største nedture i nyere dansk politik. Mallorca-mareridtet blev Anders Samuelsens store chance. Godt nok er der et reform-positivt publikum derude blandt vælgerne, men det helt store skub fremad i meningsmålingerne skyldtes næppe Liberal Alliances politiske programmerklæring, men snarere at Venstre og de Konservative i foråret 2010 gav mindelser om det muntre køkken. Men medvinden i målingerne havde en selvforstærkende

virkning. Især fordi Samuelsen med en unik timing valgte at brænde de statslige støttekroner samt ikke mindst Saxo Bank-subsidierne af på dagbladsannoncer frem for at satse på at ansætte kommunikationsfolk til at forfatte pressemeddelelser, som ingen alligevel ville gide læse.

Med dagbladsannoncerne og fremgangen i meningsmålingerne fremstår Samuelsen ikke længere som denne næsten ynkværdige politiker-fantast, der stædigt tror på det umulige. Status er, at hvad der for få måneder siden lignede et dødfødt projekt, rent faktisk kan lykkes (og som en konsekvens heraf skal mindst én kommentator indtage én gammel hat).

Samuelsen-figuren skiller sig på mange måder ud. Hans øjeblikkelige succes kan ikke forklares med, at han er nogen populær figur. Til forskel fra Khader i dennes første tid som partileder er Samuelsen ikke nogen folkekær politiker. Han har til gengæld forstand på politisk substans, hvad Khader aldrig har været mistænkt for.

Samtidig skiller han sig ud fra de fleste andre på Christiansborg ved at sige det forbudte, ikke mindst om efterlønnen. Samuelsen har slået sig op på at være den (foruden Vestager), der tør indtage standpunkter, der netop ikke flugter med almindelig midtervelger-logik. Det er selvfølgelig også nemmere, når man repræsenterer partier, hvor succeskriteriet hverken er 20 eller 10 procent af stemmerne, men hvor blot det at forcere spærregrensen udgør ambitionen.

For Pia Kjærsgaard må Anders Samuelsens øjeblikkelige succes give mindelser. Også hun blev dømt definitivt ude, da hun i 1995 stiftede Dansk Folkeparti. Nu her 15 år senere kan hun og vi andre konstatere, at det gik meget anderledes.

Om Samuelsen står over for samme danmarkshistoriske politiske succes er næppe sandsynligt. Men tankevækkende er det, at **hvis** Venstre og de Konservative fastholder magten efter næste valg, vil Dansk Folkeparti sandsynligvis ikke kunne levere de nødvendige stemmer til et flertal. Alt tyder på, at Liberal Alliances mandater i så fald også bliver nødvendige. Med andre ord: Pia Kjærsgaard skal vænne sig til en position, hvor magten ikke er uindskrænket.

Spørgsmålet er, om hun gider. Hun er på vej mod de 63 år, og de seneste måneder har vist, at nok er Pia Kjærsgaard fortsat en uovertruffent dygtig politiker – ikke mindst til at kommunikere. Men hun har det bedst med værdipolitiske anliggender; den økonomiske krisedagsorden, der på det seneste har været fremherskende, er langt fra hendes hjemmebane.

Uanset det kommende valgs udfald må Pia Kjærsgaard indstille sig på nye tider: Falder VK-regeringen, mister Dansk Folkeparti den nøgleposition, som partiet har haft siden 2001.

Og hvis blå blok fastholder flertallet, er der alligevel dømt nye vilkår – al den stund, at det rene VKO-flertal med stor sikkerhed vil være historie efter valget. Og så vil situationen være den delikate for Løkke, at han skal forene en Pia Kjærsgaard og Anders Samuelsen.

Noget af en udfordring. Men så måske alligevel heller ikke mere. Sagen er, at nok betjener såvel Pia Kjærsgaard som Samuelsen sig udadtil af en rimelig hårdkogt retorik, men de ved begge, at de stejle krav kun går til et vist punkt. Hverken Samuelsen eller Kjærsgaard har kamikazegenet i sig. Dertil er de begge for meget pragmatikere.

Henrik Qvortrup (f.1963) er politisk redaktør på TV2. Var chefredaktør på

SE og HØR 2002-2008, redaktør på BT 2001 og pressechef i Venstre 1998-2001. Fra 1991-1998 politisk reporter på Jyllands-Posten, Berlingske Tidende samt Ekstra Bladet. Censor på Journalisthøjskolen. Medforfatter til biografien „Nyrup“.

OPFØLGENDE INTERVIEW MED HENRIK QVORTRUP
(OKTOBER 2010)

Du begynder dit essay med at skrive: ”du kan lede efter substans, men sandheden er: politik er personer”. Politikerne klager også over, at den politiske journalistik er blevet for personorienteret. Hvor er den politiske substans?

Den politiske substans er der selvfølgelig. Men hvis vi skal være helt ærlige, er det ikke helt galt at sige, at de to kandidater, der stiler efter topposten et langt stykke hen af vejen dybest set står for det samme. Selvfølgelig handler politik om, hvad kandidaterne står for, men som en konsekvens af, at deres politiske linjer ikke afviger så meget fra hinanden, kommer det af naturlige grunde til at dreje sig om, hvem de er som personer - de folk, der bejler til de øverste poster i samfundet. Valget falder på den person, der besidder karakterer og egenskaber, som vi vælgere ønsker hos den, der skal stå i spidsen for landet. Det handler ikke kun om likeability, men også om troværdighed, kompetencer og integritet. Der er selvfølgelig en masse politiske parametre, men man skal ikke underkende betydningen af at have den rette frontfigur. Lige så vel som man kan tabe stort, med den „rigtige“ politik, hvis man har den forkerte frontfigur, kan man også vinde, hvis man har den rigtige person uden en politik, der spiller 100%.

Mange vælgere, ikke mindst de 25%, der ikke har besluttet sig for, hvordan de vil stemme, interesserer sig bestemt ikke meget for politik, og de vælgere forholder sig til, hvad det er for nogle personer, der markedsfører butikken.

Antagelsen om, at medierne ikke vil beskæftige sig med substans holder simpelthen ikke. Det er rigtigt, at vi beskæftiger os meget med processen, men det kan jo hænge sammen med, at politikerne ikke giver os så meget andet at beskæftige os med, al den stund at der er en politisk konsensus om ikke at lægge sig ud med midtervælgerne. Vi har en politisk grød på midten, der gør det meget vanskeligt at se forskel på en socialdemokratisk statsminister og en Venstre-statsminister. I fraværet af reelle store politiske forskelle er det naturligt, at medierne fokuserer på andre ting, herunder personen og processen. Medierne giver danskerne den politiske dækning man må forvente i en situation, hvor politikerne ikke adskiller sig væsentligt fra hinanden.

Og det er en misforståelse, at danskerne ikke interesserer sig for politik. Politik er godt stof! Vi kunne samle næsten en million seere til duellen på TV2, det er ikke tosset! Når der er valg er stemmeprocenten på 88-89%. Det er kun overgået i Belgien, hvor man får bøder, hvis man ikke møder op for at stemme.

De sidste måneder har medierne handlet om Lene Espersens overbetalingssag og Helle Thorning Schmidts skattesag. Hvad er det for en tendens vi ser? Er politikerne blevet mindre troværdige end tidligere? Eller er journalisterne blevet bedre til at grave skidt frem på de forskellige politikere?

Det er helt sikkert, at troværdighed er blevet et parameter, befolkningen måler politikere på. I det øjeblik, der fremstår et misforhold mellem det, politikere siger, og det, de gør, vækker det en helt legitim interesse i medierne. Lene Espersen sagde selv, at: „Det her job har jeg altid ønsket mig, nu vil jeg arbejde, jeg ved ikke hvor meget“ – men det viser sig, at det er så som så med den arbejdsindsats. Helle Thorning slår sig op på skat, og så bliver der rejst en mistanke om, hvorvidt hun i sin egen privatøkonomi lever op til de fine skåltaler. Jeg syntes, det er helt relevant at se på de to sager, for de omhandler troværdighed – om der er et misforhold mellem det, politikerne siger, og det, de gør!

*S-SF's politik er designet til Christiansborgs medieunivers med udspillet **Fair Løsning** som omdrejningspunkt. Men hvor meget vil et regeringskifte egentlig ændre for dem, der tidligere blev kaldt arbejderklassen?*

Lars Olsen: Helle fra Ishøj

Af Lars Olsen

Som forfatter holder jeg foredrag mange steder. For nylig bestod tilhørerne af folk, der sidder i bestyrelser for almene boligforeninger på Københavns Vestegn. Det er engagerede mennesker, som bruger tid i beboerforeningen og afsætter en aften til et seriøst foredrag. På et tidspunkt spurgte jeg, hvor mange der holder en avis: Det gjorde ganske mange.

Jeg kender ikke tilhørernes politiske ståsted, men det må være centrum-venstres kernetropper. Blandt aktive almene beboere på Københavns Vestegn falder rigtig mange krydser på S og SF. Alligevel var der påfaldende lidt tiltro til, hvor meget et eventuelt regeringskifte overhovedet vil ændre.

„Vil et nyt flertal egentlig betyde så meget?“ spurgte én.

„Er de fine folk inde på Christiansborg ikke ligeglade med sådan nogle som os?“ lød det fra en anden.

Jeg forstår deres skepsis.

S-SF markerer et klart alternativ i den økonomiske politik. I stedet for massive nedskæringer vil en ny regering gennem trepartsaftaler med fagbevægelse og arbejdsgivere få os til at arbejde mere. Dermed bliver der råd til noget af den velfærd, som VKO barberer væk. S-SF lægger også op til en mere retfærdig fordelingspolitik, for eksempel en millionærskat.

Men hvad med alt det andet, som også er afgørende for vores hverdag? Bolig? Arbejdsmarked? Uddannelse? Integration? Vil en ny regering for alvor markere en ny start – eller snarere blot en ny retorik?

S-SF's forhold til det brede lag af almindelige lønmodtagere er senest aktualiseret af Helle Thorning-Schmidts skattesag. I skrivende stund er de juridiske aspekter af sagen ikke afklaret, men i store dele af offentligheden har den genskabt et billede af „Gucci-Helle“. Mange føler – med rette eller urette – at oppositionens leder kommer fra en anden sfære i samfundet end almindelige vælgere.

Jeg kommer tilbage til Helle Thorning-Schmidt og de konkrete politikområder, men vil i første omgang zoome ind på to strukturelle forandringer. Det er i høj grad disse to forandringer, som sætter scenen for centrum-venstrepartierne forhold til brede vælgergrupper:

For det første er Christiansborg blevet en boble, der styres af sine egne logikker. For en generation siden var partierne tæt forbundet med hverdagsliv og engagement i brede samfundslag. S var arbejderklassens parti, mens „det nye venstre“ – SF, VS med flere – fra 1960'erne og frem mobiliserede unge og nye grupper af offentligt ansatte i diverse græsrodsbevægelser (fred, miljø, kvindesag mv.). I dag er politisk aktivitet uden for Christiansborg mere diffus. Politikernes vigtigste forbindelseslinjer til vælgerne er professionelle værktøjer – meningsmålinger, fokusgrupper, mediestrategier.

For det andet er det klassepolitiske landskab anderledes. Fortidens skel mellem højre og venstre var socialt – arbejderpartierne repræsenterede samfundets underprivilegerede. I dag handler klasser og politik ikke bare om top og bund, men også om konflikten mellem de pengestærke og de skolekloge – mellem økonomisk og kulturel kapital:

I det ene hjørne står den **økonomiske** overklasse/middelklasse, som især stemmer på V og K; de er økonomisk velbjergete og har ofte gode job i den private sektor.

I et andet hjørne finder vi den **kulturelle** overklasse/middelklasse, som sætter kryds ved de Radikale eller venstrefløjen, typisk folk med høje uddannelser og gode job i den offentlige sektor eller oplevelsesøkonomien.

Et helt tredje sted har vi så de underprivilegerede klasser – det store flertal af faglærte og ufaglærte – hvor der falder mange krydser på S og DF.

Sociale konflikter udkæmpes således ikke kun mellem de røde og de blå, men også *inden for* blokkene. For eksempel mellem de Radikale, der entydigt er blevet et interesseparti for de bedrestillede kulturelle klasser – og S og SF, der lejlighedsvis er opmærksomme på det bredere vælgergrundlag.

Mens forskere og politikere erklærer klassekampen for død, er strategerne ikke sene til at læse det nye landskab. VKO vandt en jordskredssejr i 2001, netop fordi både Venstre og Dansk Folkeparti flyttede hundredtusinder af almindelige lønmodtagere over i den borgerlige lejr. Fundamentet for ti års VKO-flertal var alliancen mellem de højere økonomiske klasser og dele af de underprivilegerede, med indvandringspolitik og opgør med „smagsdommere“ som afgørende bindemiddel.

Tilsvarende bygger SF's fremgang på mobilisering af nye sociale grupper. Kommentatorer udlægger Villy Søvndals SF som en højredrejning, men partiet har bare taget to skridt ned ad klassestigen. Folkesocialisterne er ved at bryde ud af den kulturelle middelklasseres reservat og har ifølge målingerne fået større tilgang af faglærte og ufaglærte. Under overfladen lurer imidlertid opgøret mellem to forskellige strømninger i partiet. Én vil fastholde det gamle SF – det progressive middelklasseparti – mens en anden strømning søger at skabe en ny koalition mellem middelklasse og arbejderklasse.

Venstrefløjens interne klassekamp

S-SF-aksen starter også hér. I de seneste år har den socialdemokratiske top i stigende grad ageret ud fra en erkendelse af, at nøglen til Statsministeriet ligger hos de såkaldte „blå socialdemokrater“ – faglærte og ufaglærte, der tidligere stemte til venstre for midten, men i dag vakler mellem S-SF og V-DF. Derfor har Thorning og Søvndal fundet sammen om den store tegning: S-SF rykker til venstre omkring fordeling og krisepolitik, samtidig med at man kommer tættere på, hvor folk er flest omkring indvandring, retspolitik mv.

Især det sidste er sket i et hårdt opgør med det kulturelle borgerskab. Ifølge Politiken og ligesindede er det højere humanistiske værdier, der står på spil. Måske – men det hjælper nu gevaldigt, hvis man ikke selv bor i attraktive bydele, langt fra vildfarne kugler og utilpassede rødder. Hér er Thorning-Schmidt til gengæld trådt i karakter som „Helle fra Ishøj“. Med årtiers forsinkelse er partitoppen ankommet til den sociale

virkelighed, som de socialdemokratiske borgmestre på Vestegnen gjorde opmærksom på allerede i 1980'erne.

Denne virkelighed handler imidlertid ikke kun om indvandringspolitik. Jeg startede dette essay med boligfolkene på Vestegnen – og deres skepsis over for et nyt flertal. Efter min mening er denne skepsis velbegrundet.

3 eksempler:

1) Flertallet af danskere bor i ejerbolig, men der er trods alt næsten to millioner lejere, heraf en million i den almene sektor. Det er imidlertid boligejerne, som i de seneste årtier har nydt godt af gevinsterne og opmærksomheden – både i medier og politik. Heller ikke S og SF har for alvor gjort lejere og almene boliger til en mærkesag.

I 2009 afsatte VKO eksempelvis halvanden milliard til den såkaldte renoveringspulje, hvor folk fik offentlige tilskud til at forbedre deres bolig. Fra starten var lejerne stort set udelukket – og over halvdelen af pengene gik til boligejere med en husstandsindkomst over 600.000 kroner. Oppositionen kritiserede da også puljen, men især for noget andet: at der ikke var nok klima og miljø. Den kulturelle middelklassedagsorden var vigtigere end lavindkomsterne i det almene boligbyggeri.

2) Uddannelsespolitikken. Når der er massiv social skævhed i uddannelse, kan det ikke bare forklares med borgerlig nedskæringspolitik. Også centrum-venstrepartierne har støttet tiltag, der indretter uddannelserne efter de bedrestillede klasser og skaber ulighed. Tag Reform 2000, der individualiserede erhvervsuddannelserne og pådannede arbejderklassens unge „ansvar for egen læring“. Eller tag gymnasiereformen, hvor 16-årige knægte skal lære abstrakt videnskabsteori og lave projektarbejde på akademisk niveau. Hvis uddannelserne skal indrettes efter de manges børn, er der brug for intet mindre end en kulturrevolution; det kræver, at også centrum-venstre kaster elitært vraggods overbord.

3) Arbejdsmarkedet. Danmark har historisk været kendetegnet af velordnede forhold, også for dem nederst i hierarkiet. I de seneste år har vi imidlertid været vidne til en omfattende „brutalisering“ af arbejdslivet. Inden for rengøring, hotel & restauration, byggeri og transport har arbejderne oplevet en hård cocktail af udlicitering, nye arbejdsorganiseringer og social dumping – ikke mindst som følge af østeuropæiske løntrykkere. Men S og SF bringer ikke for alvor dette spørgsmål i front – måske fordi man ikke vil puste til den udbredte EU-skepsis i arbejderklassen.

Hvad enten vi taler om boliger, uddannelse eller arbejdsmarked, er mønsteret det samme: S og SF mumler lidt i skægget, men giver den ikke for alvor gas.

Hvorfor? Fordi politik for de underprivilegerede ofte kolliderer med forestillinger i de bedrestillede kulturelle klasser. Og fordi de tidligere arbejderpartier er integreret i Christiansborg-boblen, der lever sit eget liv afsondret fra brede samfundslag.

S-SF's politik er designet til Christiansborgs medieunivers. Der skal være fyndige svar på den økonomiske krise, når Thorning og Løkke Rasmussen tørner sammen på tv. Og det skal undgås, at også næste valgkamp udkæmpes på indvandringspolitikken med oppositionen som lallende slappere. Resultatet er en „endimensionel“ politik, bygget op

om det økonomiske udspil „Fair Løsning“ og enkelte andre politikområder.

For de fleste mennesker har politik imidlertid langt flere dimensioner. Tv-journalisterne spørger til de to-tre emner, der er udnævnt til valgets vigtigste, men almindelige borgere er ofte lige så optagede af noget fjerde eller femte. Et par gode mærkesager kan aldrig erstatte et bredt reformprogram, som tager fat på hele viften af hverdagens problemer. Professionelle mediestrategier kan heller ikke erstatte folkelig mobilisering – fra grupper på Facebook til den lokale fagforening.

Gucci-Helle – eller Helle fra Ishøj?

Lars Løkke Rasmussens politik er ved at opløse den sociale koalition, der udgjorde fundamentet for dette årtis borgerlige flertal. Foghs systemskifte i 2001 byggede på, at VKO „fredede“ velfærden og vandt valget på skattestop og udlændingepolitik. Løkke har lagt en mere traditionel borgerlig kurs med nedskæringer af dagpenge, børnetilskud, uddannelser mv. Kursskiftet kan flytte hundredetusinder af vælgere, især blandt de faglærte og ufaglærte – spørgsmålet er bare, om oppositionen er i stand til at tage tråden op.

Da Helle Thorning-Schmidt blev socialdemokratisk formand, fik hun øgenavnet „Gucci-Helle“. Baggrunden var en elegant tøjstil og forkærlighed for dyre tasker, i dag kan borgerlige kommentatorer også pege på S-formandens valg af privatskole og hendes mands skatteforhold. Uanset hvordan skattesagen falder ud rent juridisk, er det folkelige og politiske problem åbenlyst. Det er en udbredt forestilling blandt almindelige vælgere, at den socialdemokratiske formand tilhører en anden og mere privilegeret klasse.

De socialdemokratiske strateger søgte en overgang at skabe et andet billede – „Helle fra Ishøj“. Thorning-Schmidt er godt nok cand.scient.pol. og ud af en højtuddannet familie, men forældrene blev skilt, og Helle voksede op i alment boligbyggeri. Hun er en pige af folket med begge ben på jorden.

Spørgsmålet er, hvilken Helle der sætter kurs mod Statsministeriet? Er det Gucci-Helle, der vil forskanse sig med spindoktorer, embedsmænd og lidt proselytter i de højere kulturelle klasser? Eller er det Helle fra Ishøj, der stiller sig i spidsen for bredt anlagte samfundsforandringer til gavn for samfundets underprivilegerede?

Hvis S og SF vil gøre en forskel for almindelige mennesker, må de have langt mere præcise forestillinger om, **hvordan** det skal finde sted i konkret politik. Når man sidder i ministerbilerne, er der nok at se til.

Lars Olsen (f.1955) er cand.phil. i samfundsfag, forfatter og foredragsholder. Han har blandt andet skrevet bøgerne „Eliternes Triumf“ (2010) og „Den nye ulighed“ (2007). I over 25 år har han arbejdet som journalist, herunder en del år som Christiansborg-reporter for Politiken og det nu hedengangne Aktuelt.

Regeringen ligger, som den har redt. Hvis formålet var at føre borgerlig-liberal politik, er man dumpet. Paradoksalt nok kan regeringens frygt for vælgerne – og sin egen skygge – ende med at koste magten.

Peter Kurrild-Klitgaard: Udkast til obduktion af en politisk selvmorder

Af Peter Kurrild-Klitgaard

„It's better to burn out than to fade away ... It's better to burn out than it is to rust“

Neil Young, 1979

Meget tyder på, at de borgerligt-liberale regeringspartier er på vej mod et af deres dårligste valgresultater i nyere tid. Ved valget i 2001 fik VK 40,3 pct. af stemmerne (VKO: 52,3 pct.); i 2005 gik man lidt tilbage til 39,3 pct. (mens VKO holdt 52,6 pct.); i 2007 røg regeringspartierne yderligere ned på 36,7 pct. (VKO: 50,5 pct.). I skrivende stund (forår/sommer 2010) har de to partier i meningsmålingerne svinget dramatisk mellem tilsammen 26 og 35 pct.s tilslutning (VKO: 38-49 pct.).

Det sidste dyk har fundet sted samtidig med, at ABØF-oppositionen ikke har kunnet præsentere meget andet end luftige løfter om, at Danmark kan løse de store problemer, vi står overfor, ved, at man (dvs. nogle) bliver „12 minutter“ længere på arbejdet. Ingen kan eller vil realisere en sådan plan – og den ville næppe komme i nærheden af at forholde sig til de større samfundsøkonomiske problemer, som et hav af kommissioner mv. har påpeget over en længere årrække.

Hvordan er det kommet dertil for regeringen? Nogle af VK's problemer er ikke (kun) selvforskyldte: Tiderne er usikre, og nedadgående økonomiske konjunkturer rammer altid siddende regeringer, uanset ideologisk observans. Det samme gør nedslidningseffekten ved at have siddet længe, mens problemer og „sager“ akkumulerer.

Men et tredje forhold er den synligt manglende begejstring for regeringens „projekt“, hos både politikerne selv, vælgere og partimedlemmer – og det kan meget let være den faktor, der holder én procent af vælgerne hjemme, eller sender en anden procent (eller flere) udi en ren proteststemme. Så lidt skal der faktisk til for at kunne gøre udfaldet.

„Systemskiftet“

Da VK-regeringen kom til i 2001 var det på baggrund af den største ikke-socialistiske stemmeafgivning blandt vælgerne i årtier. Man skal tilbage til 1970'erne for at finde tilsvarende samlede stemmeandele, og man skal reelt tilbage til før 1. Verdenskrig (før indførelsen af forholdstalsvalg, kvindernes stemmeret mv.) for at finde et flertal til „højre“ for Det Radikale Venstre.

I årtier har valgforskere stillet danskerne de samme fire traditionelle fordelingspolitiske spørgsmål (om skat, ulighed, sociale reformer og regulering af erhvervsliv). I 2001 så man i disse den kraftigste

holdningsmæssige „højredrejning“ hos vælgerne i undersøgelsesernes historie. I 1979 havde andelen af danskere, der svarede „højreorienteret“ på spørgsmålene været helt nede på 32 pct., men herefter steg den jævnt støt og lå i 2001 på 46 pct. Andelen, der svarede „venstreorienteret“ på de samme spørgsmål faldt i samme periode fra 68 til 54 pct. af vælgerne.

At man altså kom til ved en markant valgsejr, havde stor folkelig medvind, og ikke skulle basere sig på Det Radikale Venstre, gjorde, at man – i det store billede – sad på et relativt klart og stærkt mandat.

Set fra et borgerligt-liberalt perspektiv kunne forudsætningerne – hvis man altså vittterligt ville føre borgerligt-liberal politik – i 2001 ikke være meget bedre.

At Venstre så oven i købet havde påført Socialdemokraterne et sviende, historisk nederlag ved at detronisere dem fra pladsen som det største parti for første gang siden 1920, var vel næsten blot rosinen i pølseenden (eller saltet i såret, afhængig af hvorledes man så på tingene).

Men viljen til at føre borgerligt-liberal politik, i hvert fald på en række centrale, klassiske punkter, var ikke rigtigt til stede – ja, man kan sige, at den sådan set var blevet smidt på porten allerede i 1998, da Anders Fogh Rasmussen sammen med Claus Hjort Frederiksen lagde strategien for „Aldrig mere et ’98-valg!“ Deres fokus: at undgå at snuppe nederlaget ud af kæberne på sejren – ved i sidste øjeblik at blive skudt i skoene, at man var for „højreorienterede“ og ufølsomme overfor velfærdsstaten. Strategien bestod som bekendt i at bevæge Venstre direkte ind mod midten, lægge sig omtrent dér, hvor Socialdemokraterne lå fordelingspolitisk, og samtidig rykke til „højre“ på den værdipolitiske dimension, i retning af strammere indvandring, mere „lov og orden“, osv.

Det var en en realpolitisk elegant knibtangsmanøvre – især hvis man ikke var specielt interesseret i at realisere egne idealer (hvis disse iøvrigt eksisterede). Men det siger sig selv, at det – som alle politiske strategier – i bedste fald kun er en strategi, der kan virke, så længe modstanderen er for paralyseret og desorganiseret til at kunne svare strategisk igen.

„Hvis ikke nu, hvornår så?“

Trods den nye strategi var der ved regeringsskiftet i 2001 og umiddelbart derefter endnu nogle – både til højre og til venstre i det politiske spektrum – der troede, at „fra hulemand til julemand“-strategien bare var „spin“: når først man havde magten, skulle der føres „rigtig“ politik. Men de pågældende – eller ihvertfald de mest virkelighedsnære af dem – måtte hurtigt revidere deres forventninger.

Denne skribent oplevede gennem en årrække selv det borgerligt-liberale Danmarks – og særligt Venstres – strategiske og politiske transformation på ganske nært hold. Bl.a. derfor blev jeg inviteret til at tale i april 2002 ved et aftengruppemøde i Venstres folketingsgruppe med henblik på at give min vurdering af den situation, regeringen stod i. Aftenen var for mig en skelsættende illustration af, hvad der var ved at ske mentalt – for folk med liberale idealer, og for folk uden. Essensen af min tale var et spørgsmål: „Hvis ikke nu, hvornår så?“ Hvis Venstre – og det borgerlige Danmark i almindelighed – ikke skulle prøve at føre en målrettet, ideologisk linje med lavere skatter, færre regler, osv., på dét tidspunkt, hvornår i alverden skulle man så nogensinde kunne gøre det?

Uanset at Dansk Folkeparti på nogle punkter ville noget andet, var faktum, at nu – foråret 2002 – var den måske bedste chance nogensinde

til at igangsætte større reformer at et borgerligt-liberal tilsnit. I hvert fald i mere end 30 år, og måske i et helt århundrede. Så skulle man være logisk og strategisk, burde man her og nu køre hårdt på med markante, langtrækkende reformer – og hvis DF gjorde modstand, måtte man betale sig fra det, eller om nødvendigt true dem med valg.

Hvorfor skulle man gøre dét, velvidende at det vil kunne være farligt at føre en politik, som nogle midtervælgere – og venstrefløjen med sikkerhed – ikke ville kunne lide, og som derfor ville kunne koste en genvalgsmulighederne? Mit svar var, at gjorde man det ikke nu, ville mulighederne kun blive ringere med tiden.

For det første ville der uvilkaarligt ske en nedslidning. Tiltagende magtfuldkommenhed og selvtilfredshed, erosion af idealer og nytænkning mv., har altid, uanset ideologisk observans, tæret på regeringers langsigtede evner.

For det andet ville fravær af reformer reelt betyde en fortsat ekspansion af omfordeling og bureaukrati, og det ville kun gøre reformer på et senere tidspunkt endnu sværere.

Og så, for det tredje, det faktum at historien talte for, at en VK-regering formodentlig ikke ville kunne overleve et kommende valg alligevel: Historisk set mister regeringer i gennemsnit ca. 2,5 pct. i tilslutning over en valgperiode, så hvis man holdt statistikken, ville man formodentlig alligevel tabe magten ved førstkommande valg. Så man kunne lige så godt gøre noget nu – for chancerne ville ikke blive bedre, og der ville aldrig være mere goodwill end lige efter det valg, hvor man var kommet til.

Jeg advarede om, at hvis man omvendt altid bevidst lagde sig politisk der, hvor man tror, den midterste vælger befinder sig, ville man i hvert fald på længere sigt blot opnå, at midten så rykkede mod venstre – fordi vælgerne ville misopfatte den førte „midterpolitik“ som værende borgerlig-liberal politik, og at det, der er „venstreorienteret“, så er noget, der ligger til „venstre“ for den førte politik. Med tiden ville vælgerne holdninger kunne blive skubbet længere og længere mod venstre. Samtidig ville det kun være et spørgsmål om tid, inden i hvert fald dele af venstrefløjen ville vågne og tage den logiske konsekvens og rykke sig selv lidt længere til venstre. Alt i alt, ville dét at flytte sig til venstre blot gøre det sværere at gennemføre de politikker, man ellers angiveligt syntes om.

Jeg advarede også om, at hvis man glemte de ideologiske rødder, ville man på et tidspunkt blive straffet af skuffede kernevælgere, der så ville søge eller skabe andre alternativer – som det var sket med De Uafhængige i 1950erne og med Fremskridtspartiet i 1970erne, som reaktion på ideologisk udsalg af henholdsvis VK- og VKR-regeringerne (1950-53, 1968-71). Særligt den sidste måtte i de fleste henseender være det perfekte skræmmebillede.

Men allerede den april-aften 2002 kunne jeg tydeligt mærke, hvorledes regeringsledelsens strategi var begyndt at „sive ned“, og at det, der var begyndt som strategi for nogle, nu var blevet dagen, vejen og mentaliteten hos ambitiøse fodfolk. Jeg husker endnu det lille gisp, der gik gennem salen, da jeg sendte et PowerPoint-dias henover skærmen, hvor der med en parafrase på Poul Schlüters optimistiske ord stod „Det går ufatteligt ... skidt“. Responsen var ellers et sted mellem apatisk og grænsende til det små-indignerede. „Vi har jo chancen ... altså hvis vi ikke ... altså for første gang nogensinde at få en Venstre-statsminister

genvalgt! Det er jo aldrig sket før!“, sagde et yngre, kvindeligt folketingsmedlem. Mit svar var: „Og hvad så? Det er vel grundlæggende ligegyldigt at blive genvalgt, hvis man ikke får gennemført den politik, man synes om? Altså bortset fra, hvis det ikke er den førte politik, der interesserer én mest.“ Jeg spurgte retorisk, hvad det næste mål skulle være, når man ved et valg i 2004 eller 2005 havde bevist, at man for første gang nogensinde kunne få en Venstre-statsminister genvalgt? „At blive genvalgt to gange? At blive genvalgt tre gange? At blive den længst siddende liberale regering nogensinde?“ Det var lidt ment som en provokation, men skulle vise sig at være tragikomisk præcist i forhold til, hvilke argumenter man rent faktisk kom til at høre fra VK-politikere efter 2005- og 2007-valgene. Det pågældende kvindelige folketingsmedlem førte de næste år en loyal, upåagtet rolle og blev uundgåeligt behørigt belønnet med en ministerpost.

Ikke alle reagerede sådan. Et par V-folketingsmedlemmer sendte mig indforståede ansigtsudtryk, og en enkelt kom venligt op og bad om at måtte få mine PowerPoint-dias. Sigende nok blev denne person holdt bagest i folketingsgruppen og ikke genvalgt. De andre blev først ministre et pænt stykke tid efter 2001 – da også de havde lært ikke at insistere på, at en liberal regering bør forsøge at føre liberal politik.

Konsekvenserne

Hvad blev resultatet af den af VK-regeringen lagte linje? Medierne har gennem det seneste årti brugt megen tid på indvandrings- og integrationspolitikken, udenrigspolitikken og i de første år ikke mindst Anders Fogh Rasmussens mere symbolske, værdipolitiske udmeldinger. Det har i mange henseender været forståeligt nok, men samtidigt har fokus i realiteten ikke været på en udvikling, som ellers nok traditionelt burde have kunnet få borgerligt-liberale politikere til at hæve stemmen:

Den af VKO-flertallet førte overbudspolitik har resulteret i offentlige udgifter, der bedst kan betegnes som værende løbet løbsk – bortset fra at det antyder, at der er tale om et uheld og ikke en bevidst ligegyldighed overfor konsekvenserne af ens egen politik. Det offentlige forbrug er i perioden 2001-2010 steget med i gennemsnit 1,7 pct. om året – hvilket er voldsomt meget mere end hvad Nyrops SR-regering havde planlagt. Det har allerede givet Danmarkshistoriens højeste offentlige forbrug. Fortsætter den lagte linje over de næste ti år, vil man mangle penge svarende til 3 pct. af BNP – og det vel at mærke under en noget urealistisk antagelse om, at et evt. nyt ABØF-flertal ikke skulle kunne finde på at hæve de offentlige udgifter yderligere.

Samtidigt har man præsideret over et stigende skattetryk (målt som samtlige skatter og afgifters andel af BNP) – en stigning, der på overfladen ser beskeden ud, fra 48 pct. i 2002 til 48,2 pct. i 2009, men som undervejs passerede en Danmarkshistorisk rekord på 51 pct. i 2005 og reelt dækker over en massiv stigning i skatteindtægterne, som blot er kamoufleret af, at BNP (hvor også indgår overførselsindkomster) samtidigt er steget betragteligt. Det er blevet muligt gennem indførelsen af over 250 nye skatter og afgifter, desuagtet eksistensen af det nominelle „skattestop“ (2001-09), frem til Skattereformen og „Genopretningsplanen“ fra 2009/2010, der tilsammen reelt indebar en af de største skatteforhøjelser i nyere tid, som bogstaveligt vil få pengene til at fosse ud af borgernes lommer og ind i de offentlige kasser. Der er i dag langt flere offentligt ansatte og flere modtagere af offentlige

overførselsindkomster tilsammen end på noget andet tidspunkt i Danmarkshistorien.

Som prikken over i'et har VKO-flertallet forestået en sand eksplosion i mængden af regler og love, der griber ind i danskernes hverdag. Hvor antallet af nye love og bekendtgørelser op gennem 1990erne til omkring årtusindeskiftet lå støt på ca. 1.000 om året, viser en opgørelse, at antallet under VK-regeringen er eksploderet til næsten det dobbelte – knap 1.900 nye love og bekendtgørelser (2007). Den samlede regelmenge er nu så stor, at man ikke siden 2003 har lavet en årlig opgørelse. Ad den vej har man de facto udstedt en fatwa imod tidligere klassiske borgerlige mærkesager som personligt ansvar, retssikkerhed og magtens tre-delning – symboliseret ved nye Kafkaske våbenlove, overvågningsprogrammer, udvisninger af personer med opholdstilladelse uden fremstilling af disse for en dommer, aflytninger uden dommerkendelser, forbud mod tilfældige hunderacer, osv., osv., osv.

Hvad har konsekvensen af VKO-flertallets politik været?

Klart er det i hvert fald, at hvis man som politiker ændrer sin retorik og politik gennemgribende, skal man ikke blive overrasket, hvis ens vælgere holdninger efterfølgende flytter med. Under 2005-valgkampen kunne man f.eks. opleve det intet mindre end bizarre, at landets statsminister, Venstres formand, uprovokeret erklærede, at „liberalismen er forældet“, og at sådanne ideologier er noget, der tilhører det forgangne århundrede. Kort efter lod han sin designerede efterfølger, den senere statsminister og V-formand Lars Løkke Rasmussen, lede arbejdet med et nyt partiprogram, der skulle præsentere en ny „skandi-liberalisme“, hvis vision kunne sammenfattes som et småborgerligt forsvar for status quo: En stor stat, med højt skattetryk og megen regulering.

Vælgerne fulgte holdningsmæssigt med. Som omtalt havde disse i 2001 været de mest markant „højreorienterede“, der var blevet målt af valgforskerne siden 1979 – men det forsvandt. I 2006 og 2007 kunne to målinger fra Epinion Capacent vise, at vælgerne under den nye linje var svunget radikalt til venstre på de fordelingspolitiske spørgsmål. Hvor andelen, der svarede borgerligt-liberalt på spørgsmålene i 2001, havde ligget på 46 pct., mens andelen, der svarede venstreorienteret, havde ligget på 54 pct., vendte mere end 20 års udvikling radikalt: Nu var der 71-73 pct., der svarede venstreorienteret, og kun sølle 27-29 pct., der svarede højreorienteret. Selv blandt Venstres vælgere er der nu en klar majoritet af fordelingspolitisk venstreorienterede.

Sådan kan det gå, når man bilder vælgerne ind, at de kan få noget for intet: Deres forventninger bliver derefter. Paradoksalt nok har man netop derfor i meningsmåling efter meningsmåling kunnet se, at et overvældende flertal af vælgerne tror, at der er blevet skåret ned i de offentlige udgifter, desuagtet at det stik modsatte har været tilfældet, og at de offentlige udgifter i 2010 ligger hele 67 mia., kr. over, hvad de gjorde under SR-regeringen.

Jo, værdikampen havde en effekt.

Gravskriften

Når VK-regeringernes gravskrift skal skrives, kan man spørge sig selv: Kunne man have ført en anden politik, end man gjorde? Nogle vil sikkert

sige nej. Ligesom Schlüter i 1980'erne sagde at „man skal kunne tælle til 90 i dansk politik“ har kloge mennesker som f.eks. Bertel Haarder ved flere lejligheder sagt, at VK-regeringen reelt ikke kunne føre anden politik end den førte – fordi DF ikke ville være med.

Men det er notorisk usandt. Fra begyndelsen – eller i hvert fald fra et tidspunkt i 2002 og derefter i stadigt stigende grad – opgav man, fra top til bund i regeringen og fuldstændigt bevidst, at føre en mere klar borgerlig-liberal politik, og årsagen var utvetydigt, at man troede, at en sådan ny strategi ville øge ens genvalgsmuligheder—også udover hvad der var nødvendigt blot for at beholde magten. Gang på gang er man kommet med politiske udspil, man ikke har været tvungent til, men som har været i klokkeklar modstrid med et liberalt og/eller konservativt udgangspunkt. Men som Claes Kastholm Hansen for nogle år siden formulerede det på et møde i den borgerlige tænketank CEPOS, hvor han gik i clinch med netop Bertel Haarder om netop dette: „Hvis stemmer er det egentlig, at I tror, I vil miste, hvis I ikke dagligt kommer med nye forbud eller giver statstilskud til healere?“ (parafraseret fra hukommelsen). Dét svarede Haarder ikke på, og det var synd, for spørgsmålet rørte sådan set ved noget essentielt: Ingen, hverken til højre eller til venstre i det politiske spektrum, kan forvente, at deres „egen“ regering gennemfører alt, hvad den eller de helst gerne ville have – der **skal** kunne tælles til 90 mandater. Men man kan forvente, at den pågældende regering ikke fører en politik, der er den stik modsatte af dens naturlige grundlag, og i særdeleshed på områder, hvor det ikke engang er noget, der giver stemmer.

Hvad er så den langsigtede konsekvens af den bedrøvelige affære, som VKO-flertallet har været for det borgerligt-liberale Danmark? Som jeg argumenterede ved det førnævnte aftenmøde i 2002, ville regeringens politik blive opfattet som og udstillet som „ekstrem“ og „yderligtgående“ uanset, hvad den gjorde – og så kunne man såmænd lige så godt have tonet rent flag og gennemført modige reformer, mens man kunne. I stedet valgte man fordelingspolitisk at optræde som Socialdemokrater – med den konsekvens at man skubbede vælgerne holdninger og forventninger endnu længere til venstre. Man har fodret et evigt umætteligt dyr – men vel at mærke med ens egne lemmer.

Man har dermed skaffet sig selv et dobbelt-problem. Man har markant ekspanderet „velfærdskoalitionen“, altså antallet af personer, der er afhængige af de offentlige kasser, og dermed gjort det endnu sværere at reducere, eller blot tæmme, statens rolle i fremtiden. Lægger man antallet af offentligt ansatte og folk, der gennem overførsler har deres primære indkomst fra det offentlige, sammen, så udgjorde de i 2001 tilsammen 60,5 pct. af vælgermassen. I 2010 havde VK-regeringen sørget for at øge denne andel til 63 pct. Dermed har man – udover at cementere et samfundsøkonomisk problem – skabt en tilgang til det vælgersegment, der alt andet lige lettere stemmer på stort set alt andet end V og K. Samtidigt har man ved sin blotte eksistens og ved den problematiske medievinke af alt, hvad en borgerligt-liberal regering gør, opnået, at den førte politik er blevet opfattet som „meget højreorienteret“.

V og K har dermed metaforisk tisset i de velkendte gummistøvler for at holde varmen på en kold vinterdag – og så har man oven i købet taget en god lang gåtur i dem. Der er næppe tvivl om, at hvis tiden var gået i stå i år 2001, ville Danmark have haft et samfund, der nok

grundlæggende var gennem-socialdemokratisk i både sjæl og politik – men dog var friere og mindre beskattet, end det er nu, efter ni år med en nominelt borgerlig-liberal regering.

Peter Kurrild-Klitgaard (f. 1966) er professor i Statskundskab ved Københavns Universitet og fast kommentator ved Berlingske Tidende. Uddannet cand.phil. i samfundsfag fra Københavns Universitet (1991) og ph.d. i statskundskab fra samme (1997); Fulbright Scholar ved Columbia University 1992-1994 og MA herfra 1993. Siden adjunkt ved Aarhus Universitet og Professor ved SDU. Forfatter til en lang række artikler og bøger, bl.a. RÆSON-bogen „Bushs Amerika“ (2005) og „The Dynamics of Intervention: Regulation and Redistribution in the Mixed Economy“ (2006).

Portræt af Thor Möger Pedersen: Den praktiske socialist

Af Magnus Boding Hansen

Hvad driver Thor Möger Pedersen? „Klassiske socialistiske mål: lighed, fairness, den slags,“ siger Uffe Lembo, som har været aktiv i SFU og formand for Danske Gymnasieelevers Sammenslutning (DGS) – ligesom Thor. „Det er gamle mål. Thors særlige talent er at formulere dem på en ny måde, lægge planer for at nå dem og begejstre folk til at arbejde for dem.“ „Han får ting til at ske,“ siger Pelle Dam, som var formand for SFU indtil april 2011. Det er midlerne, ikke målene, der er nye. Thor selv siger: „På venstrefløjen har der været en tendens til at sige, at jo mere kompromisløs, man er, jo mere venstreorienteret er man. Det har jeg altid fundet sært.“

Hellere det halve gode end trodsig frelst modstand mod ikke at få det hele?

”Ja.”

Som 20-årig fik Thor i 2004 100.000 elever og studerende på gaden i protest mod besparelser på uddannelsesområdet. „Man er simpelthen nødt til at skabe et bevis på, at man faktisk er rigtig mange, der står bag det samme budskab,“ sagde han dengang til Berlingske. „Det kan ikke lykkes igennem et par fornemme møder, hvor man tager pænt slips på.“

Han havde uglet strithår og en gullig trøje med et stort motiv på maven.

Nu er han i pæn sort jakke og ensfarvet skjorte. Men stadig uden slips. Ligesom Villy.

Fornemme møder holder han til gengæld mange af. Med erhvervslivet og fagforeningerne – og især med S. Den effektive strategi tilskrives Möger – og hans ukendte socialdemokratiske modpart Bjarne Fog Corydon – meget af æren for. De har gjort med S-SF-samarbejdet, hvad Anders Fogh Rasmussen gjorde med VK-samarbejdet op til sin første valgsejr i 2001 og lige siden: gjort det tæt.

Har du lært noget af Fogh?

”Jeg har lært, at det er afgørende for at kunne levere stabile regeringskonstellationer at have stærke alliancer på tværs af forskellige partier”.

Så du har lært noget af Fogh håndværksmæssigt?

”Alliancemæssigt, sagde jeg”.

Jyllands-Posten spurgte 4/2 2010 Thor, om han havde en folketingspolitiker i maven: Hans svar: „Det ligger ikke i kortene“. Det gør det måske stadig ikke. Selv om han er opstillet. Og netop dét er symptomatisk for den ny venstrefløj: At chefarkitekten bag SF's succes ikke engang kommer i Folketinget.

Har du større magt bag scenen end som folketingsmedlem?

”Der er en hel række af de parlamentariske redskaber, som jeg ikke har direkte adgang til i det daglige virke, så nej. Men jeg arbejder ikke bag scenen. Jeg har et mandat fra SF's bestyrelse og SF's medlemmer”.

Venstrefløjen har altid vundet mange renhjernede unges stemmer, ment det rigtigste og rareste og har altid været lettest at skrive blødende manifeste til. Men Thor opdagede, „at dem, vi selv syntes, vi sloges for, ikke stemte på os“, som han sagde til Thomas Brahm og Troels Dalgaard, der skrev en opgave på RUC med titlen. **Det ny SF**. Thor fandt med fokusgrupper de nuværende og de potentielle SF'ere. Der var flest af de sidste, så SF besluttede at blive „et folkeparti og ikke et eliteparti“ – og nu er der flest af de første. Målet er magt. Midlet: partimodernisering, alliancer og en pragmatisk filosofi om at tage **små skridt**.

Hvad bliver en rød regerings første lille skridt?

”Sikkert et eller andet rigtig kedeligt”.

Du må vælge lige, hvad du vil...

”Ok, det første bliver at få styr på økonomien og bugt med arbejdsløsheden.”

Og det kalder du små skridt. Hvad bliver det første lille skridt?

”At vedtage en fremrykning af offentlige investeringer, så vi kan få gang i nogle infrastrukturprojekter, der få uger efter beslutningen er truffet i Folketinget, betyder, at nogle, der i dag er på dagpenge, får et arbejde.”

Jeg har lagt mærke til, at Thor altid siger **folk flest**. I Deadline, i SF's medlemsblad F!, i Debatten. I alle portrætterne og i de fleste interviews.

Du siger altid „folk flest“. Det kender jeg ikke andre, der gør.

”Det er et forsøg på at beskrive almindelige lønmodtagere i Danmark; dem, som der nu engang er flest af. Jeg bryder mig ikke om, når politikere snakker om almindelige mennesker. Jeg betragter mig selv som et almindeligt menneske. Det er vigtigt at definere, hvem man slås for”.

Hvem er ikke inkluderet i betegnelsen 'folk flest'?

”De meget privilegerede. Jeg mener ikke, mit job som socialist er at kæmpe for millionærerne”.

Folk flest lyder lidt blegt. I det hele taget taler Thor på en anden måde nu end før.

For et par år siden sagde han til Euroman („med et glimt i øjet, som blev fejlbrugt og udlagt enormt alvorligt“), at han fandt inspiration i filmen om The Godfather – **en karismatisk mafioso**, der får ting til at ske. Da jeg spørger ham nu, siger han, som han har gjort de senere år, Aksel Larsen, SF's stifter – **en søn af en træskomager**.

Folk flest ved ikke, hvem Aksel Larsen er. Måske det ikke er folk flest, Thor taler til?

Det var det dengang han gik på Frederiksborg Gymnasium (hvor alle på skolen, ifølge Therese Engrob, som havde samfundsfag med ham, mente, at han en dag ville blive statsminister): „I gymnasiet var han en eksplosiv retoriker. Sjovt at se ham nu på tv, hvor han er tæmmet og tilpasset det toppolitiske miljø.“ Flere klassekammerater fra Statskundskab mener også, han er blevet mere defensiv: „Dengang satte han folk på plads, hvis de spildte tiden med dumme spørgsmål; nådesløst, elitært og skarpt; han tog flere chancer end i dag,“ siger én.

Dine universitets- og gymnasiekammerater synes, du er blevet lidt defensiv.

”Jeg betragter mig ikke som defensiv. I al beskedenhed betragter jeg mig som både offensiv og progressiv. Men jeg tror, det er rigtigt, at man gennem sit liv ændrer sprogbrug og temperament. Mit ansvar er blevet et andet, og jeg er blevet ældre. Derfor har jeg også ændret arbejdsform og udtryksform. Men jeg brænder for politik, og det engagement er kun blevet større.”

„Når man laver forandringer skal man altid kalkulere med en akkumuleret mistillid blandt enkeltpersoner, udfordringen er bare at sørge for at bevare tilliden fra det store flertal i sin organisation, der faktisk skal knokle ens forandringer igennem i praksis,“ sagde han i interviewet i 2009 til Brahm og Dalgaard. Men mange mener, at SF har forladt rødderne og er rykket for meget mod højre i jagten på magten. Pointsystem for indvandrere. Strammere retspolitik. Krigen i Libyen. Accept af 24-års-reglen. Tæt samarbejde med midterpartiet Socialdemokraterne.

Du synes slet ikke, I har rykket jer ind mod midten?

”Hvis vi skal diskutere, hvor vores projekt ideologisk stammer fra, så er det fra Aksel Larsens tanker om, hvordan man skal være socialist i et socialdemokratisk velfærdssamfund.”

Nogle vil spekulere i, at du ikke fik en sikker kreds – eller vandt opstillingen i den, du fik – fordi du er i opposition til SF’s bagland; at du fungerer som en slags lynafleder for kritik af Villy Søvndal for at været drejet til højre på blandt andet udlændingespørgsmålet.

”Det er jo et stærkt SF-felt, der er i omegnen, og det er første gang, jeg opstiller. Derfor er det klart, at jeg får hård konkurrence mod garvede folk som Pernille Frahm. Så jeg ser det ikke på nogen måde som et stort nederlag.”

Der er ikke nogen som helst opposition til dig i SF’s bagland?

”Opposition synes jeg er et meget voldsomt ord. Det er klart, at i SF er der rigtig mange holdninger. Det er et resultat af, at vi er blevet et større parti. Men jeg mener, at jeg som næstformand er i god overensstemmelse med det store flertal af SF’s medlemmer. Ingen tvivl om det.”

På websitet Modkraft kørte en debatråd om jeres partifilosof Kasper Bjerrings taktiske overvejelser ift. pointsystem og 24-årsregel, hvor han og den netop afgangsforsker SFU-formand Pelle Dam stod i opposition til mange, som mente, at SF er drejet til højre. Fra kritikerne lød der især kritik af spindoktorkorpset, som du stadig var en officiel del af på det tidspunkt. Formanden for SF Tønder, Baltser Andersen, talte om „tågesnak fra Christiansborgs spindoktorbefængte korridorer.“ Den stemning kobles flere steder med dig og den udvikling, du har ført SF igennem.

”Jeg er enormt stolt af SF’s udvikling og af at være en del af det hold, der står i spidsen for den. Vi har en meget åben diskussion i partiet om, hvordan vi hele tiden skaber et bedre og stærkere parti og politisk projekt. Det er klart, der altid er forskellige synspunkter i SF’s interne demokrati, og det skal der blive ved at være.”

Den liberale blogger Jarl Cordua skrev, at du ikke vandt

den interne afstemning, fordi SF's græsrodde ser dig „som eksponent for alt det smarte, kalkulerede og spindoktoragtige i moderne politik, som SF indtil for få år siden forsagede som pesten.“

”Jeg er uenig. Jeg har et flot demokratisk mandat i SF som næstformand. Det er min fornemmelse, at jeg er relativt repræsentativ.”

Søren Pind gav i sommeren 1999 Anders Fogh bogen „The Unfinished Revolution“, skrevet af Tony Blairs spindoktor Philip Gould. Gould argumenterer for, at kontraktspolitik og midtersøgen er vejen til at vinde magten. Foghs strategi før valget i 2001 var efter sigende skrevet i marginen på den bog. Men Thor afviser, at også han er inspireret af Gould og Giddens:

Hvad er forskellen på dig og dem?

”At de argumenterede for, at socialdemokratiske partier skulle acceptere en række borgerlige præmisser for at genvinde magten.”

De var mere kyniske?

”Ikke bare det. Hele processerne omkring Den Tredje Vej, og Neue Mitte, var **socialdemokratiske**. Det handlede om socialdemokratiske partiers strategiske og politiske ageren i 90'erne. Det, jeg – eller vi – siger, er, hvordan **socialistiske** partier som SF skal agere.”

Men hvad er egentlig forskellen – Socialdemokraterne følger den Tredje Vej, og I følger Socialdemokraterne på alle de centrale politikområder?

”Jeg synes heller ikke, S følger Den Tredje Vej. Det, S-SF har præsteret, er ret nyt. Forskellene på de politiske strømninger i Danmark er blevet større. Hvis man forestiller sig en centrum-venstre-regering i 2007 og i 2011, så er den i 2011 markant mere forskellig fra en borgerlig regering end den i 2007. Det er det, der har kendetegnet SF's bestræbelser: At vi faktisk har taget et frontalt opgør med borgerligheden i stedet for at prøve at kopiere den”.

26 år og manden, der sender SF i regering?

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansv. chefredaktør. Cand.mag. i retorik med speciale i debat og tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har været praktikant på DR2 Udland og rapporteret fra Honduras, Costa Rica, Haiti, Den Dominikanske Republik, Colombia og Sydsudan til bl.a. Information, Deadline 22.30 og Weekendavisen.

Interview med Hans Engell: Derfor fortsætter Løkke efter nederlaget

En sejr til Løkke kræver "et mirakel", intet mindre – til gengæld vil Venstres bagland efter det sandsynlige nederlag lægge pres på Løkke for at blive i spidsen for partiet, mens Helle Thorning-Schmidt kæmper med sin helt altafgørende udfordring: at forlige de bitre, dybe uenigheder mellem R, S og SF. For en Søren Pind eller Kristian Jensen vil ikke så naturligt som Løkke kunne udfylde rollen som leder af oppositionen, når den nye regering viser svaghed.

Af Lasse Marker, medlem af chefredaktionen

I din artikel i "Helle eller Løkke?" (RÆSONs Forlag, 2010) forudså du, at valget først ville komme til september. Hvorfor kommer valget først nu?

Fordi der for Løkke ikke har været det helt rigtige tidspunkt at udskrive et hurtigt valg på. Han har hele tiden ventet på, at den optimale situation for regeringen skulle indfinde sig – og den er ikke kommet. Hver eneste gang, Løkke har haft bygget noget momentum op (omkring efterlønnen, 2020-forhandlinger og andet), har der været andre sager, der har krydset det: han har ikke på noget tidspunkt haft mulighed for at holde sin egen dagsorden. Antallet af sager har overskygget de økonomiske temaer, som Løkke har villet have i fokus, og det har betydet, at meningsmålingerne generelt har været svage for regeringen. Tiden er gået, fordi Løkke ikke har kunne fastholde sin egen dagsorden.

Har Løkke større chance for at vinde valget nu, end han har haft undervejs i sin regeringsperiode?

Nej. Der har været andre situationer, hvor han har stået stærkere. Med regeringens to meget store økonomiske indgreb – Genopretningspakken samt 2020-planen og VKOR-aftalen, hvor det lykkedes regeringen at splitte oppositionen i en så væsentlig sag som efterlønnen – har Løkke fået skabt et godt udgangspunkt. At han ikke har kunne bruge det til at udskrive et valg på, viser jo i virkeligheden, hvor svagt regeringen står. Der har været tidspunkter, blandt andet i forlængelse af Løkkes nytårstale, hvor han begyndte at løbe en dagsorden i gang, og hvor regeringen begyndte at ligne et offensivt og ambitiøst foretagende, som man kunne have udnyttet mere. Men det har Løkke altså ikke villet. Desuden har han set det som en kvalitet i sig selv, at regeringen har kunnet sidde perioden ud. Han har følt, at han – der kom ind som statsminister fra sidelinjen – har haft brug for det. Det hurtige og taktiske valg har ikke tiltalt ham. Og så hænger det også sammen med Løkkes gemyt: han er ikke en, der tager de store chancer. Han er forsigtig, og han vil helst ikke løbe nogen risiko.

En regering bliver sjældent genvalgt efter at have siddet tre perioder, denne regering lider under en økonomisk krise, en masse personskandaler og et Konservativt Folkeparti i opløsning. Hvordan kan det overhovedet være der stadig er spænding om, hvem der vinder valget?

Fordi nogle af de hovedemner, regeringen har vundet på siden 2001, stadig er højt på den politiske dagsorden. Udlændinge- og retspolitik

står fortsat meget centralt. Og så hænger det sammen med, at oppositionen ikke har formået at skabe en fuldstændig enig front. S og SF holder sammen, men de fleste vælgere er jo helt klar på, at de Radikale have en pris for at gå ind i et regerings samarbejde med S og SF. At R lukker sæsonen med at gå ind i 2020-aftalen med regeringen, er jo nærmest et udtryk for et sammenbrud af Thorning's strategi. S og SF havde aldrig drømt om, at R kunne holde til at indgå forlig med regeringen så tæt på et valg. Hertil kommer, at oppositionen på væsentlige områder som fx udlændinge og retspolitik er i konflikt med en stor del af vælgerne. Den anden fordel, regeringen har, er, at de har siddet i mange år: Det er erfarne folk, og man ved, hvad VKO står for, selvom der knytter sig en usikkerhed til Liberal Alliance. Desuden burde det alt andet lige være en fordel for en borgerlig-liberal regering, at den økonomiske politik står så højt på den økonomiske dagsorden, fordi de traditionelt har haft en større troværdighed end rød blok indenfor økonomisk politik. Med andre ord: som udgangspunkt burde det ikke være fuldstændig usandsynligt, at regeringen kunne vinde valget. Men hvis man ser på meningsmålingerne, skal der et mirakel til. Det undrer mig meget, at hele det øvrige ministerhold – på nær Løkke og Claus Hjort, der har været meget på – ikke har brugt sommeren til at sætte en politisk dagsorden. De har holdt ferie allesammen – selvom, der ligger et folketingsvalg, der ligner et nederlag, lige rundt om hjørnet. Det tyder på, at trætheden har sat sig i denne her regering, og det gør det svært for vælgerne at se dem som et dynamisk og fremtidssikret hold.

Regeringen har været en kæmpe fiasko det sidste år. Hvordan er det gået så galt?

Fordi der har været alt for mange tabersager og alt for meget personfnidder. Der har desuden været opløsningstendenser – partierne er helt tydeligt begyndt hver især at slås for deres egne interesser og ikke for det fælles projekt. Det, der har kostet dyrt, er selvfølgelig nedsmeltningen hos K med Lene Espersens pinagtige afgang og Lars Barfoed, der tager over. Men det er kun en del af det, for der har også været Birthe Rønn og mange andre personsager. Dog slår det stærkest igennem, at det er en regering, som begynder at tale sig fra hinanden. Tag bare den seneste uges meldinger – fx interviewet med Lars Barfoed i Weekendavisen, der er en total undsigelse af regerings samarbejdet og især samarbejdet med DF. K og DF er på total konfrontationskurs, og det er stadig sværere at se, hvad deres fællesprojekt består i. Barfoed skaber tvivl om, hvorvidt K overhovedet vil fortsætte i regering, selvom flertallet måtte være der efter valget – og DF vælger en dagsorden, der handler om mere lighed og en genopretning af fuld regulering af overførselsindkomster, pensioner, dagpenge og så videre. Det er en regering, der er ved at opløse sig selv. Og det er meget synligt for vælgerne. VKO er nu begyndt at tænke på deres egne mandater, og V har ikke tænkt sig at betale frem for fremgang til K. DF er irriteret over, at især K (men også V) mener, at DF ikke kan gøre krav på en regeringsplads efter et valg – og det til trods for deltagelse i Genopretningspakken, 2020-planen og alle andre store politiske forlig, der er indgået de sidste ti år. Det signalerer en regering, der er ved vejs ende. Det fælles projekt er ved at kuldsejle, og der er ingen fremtidstro hos dem – bortset fra Løkke, der forsøget at puste en positiv stemning op internt, udtaler de sig stridt imod hinanden. Interviewet med

Barfoed var bemærkelsesværdigt: han afviser flere indrømmelser til DF på udlændingeområdet, men til gengæld skal DF levere en fortsat reformpolitik på det økonomiske område. Hvordan i alverden skulle det kunne lade sig gøre? Det betyder sådan set, at Barfoed siger, at DF skal støtte det, K vil, men at K har ikke tænkt sig at betale noget for det. Det vil aldrig nogensinde kunne forekomme i politik. Så K og DF er ved at tale sig fuldstændig fra hinanden.

Du skriver i foråret 2010, at Løkke må forbedre forholdet til K og DF, hvis regeringen skal gøre sig forhåbninger om at vinde næste valg. Er det mislykkedes for ham?

Nej, ikke i forhold til K. V har faktisk givet de Konservative meget lang snor. Mens V har kæmpet for at holde på stemmerne, midtvalgerne og de offentlige ansatte, så har K fortsat deres krav om skattelettelse på et fuldstændigt håbløst tidspunkt mens balladen om Lene Espersen kørte – og det har V jo ikke udnyttet. Jeg synes, at V har strakt sig meget langt i forhold til K. I forhold til DF virkede det som om forholdet blev bedre lige efter Barfoed havde taget over. DF understregede, at den fyring af Barfoed som minister i 2005, partiet i den grad havde udløst, var fortid, og at nu skulle man videre. Der var en kortere periode, hvor de talte pænt til hinanden. Men i takt med, at Barfoed har skulle levere til 'nok-er-nok-segmentet' hos K – som er dem, der har båret Barfoed ind som partiformand – og derved lægge luft til DF, så er forholdet mellem K og DF blevet dårligere. Og deres forhold har aldrig været dårligere, end det er i øjeblikket. Derimod er VK-forholdet langt bedre. Men det er jo klart, at Barfoeds udmelding om, at han vil være klar til at samarbejde med S, hvis der kommer et regeringsskifte, må få Løkke til at banke hovedet ind i en træstamme. For det, Barfoed i virkeligheden siger, er, at han tror, at VK-projektet er færdigt, og at han nu gør klar til at samarbejde med den nye regering under Thorning. Så man må sige, at V i virkeligheden har været meget nænsomme i deres kommentering af Ks fejltrin det sidste halve år.

Nu siger du selv, at regeringen står splittet. Vil den så overhovedet kunne bruge argumentet om, at oppositionen ikke står samlet?

Jeg tror ikke, at regeringen vil bruge argumentet, men de vil børe i de konkrete uenigheder blandt oppositionspartierne. Man vil understrege, at VKOR-forliget om efterlønnen gælder efter et valg, uanset om der er rødt flertal eller ej. Man vil børe i, at R har forpligtet sig til borgerlig side, og at der på stort set alle områder – uanset om vi taler om uddannelses-, udlændinge-, rets- eller skattepolitik, økonomi generelt, overførsler eller EU – er kæmpestor forskel på R og de andre oppositionspartier.

Regeringen understreger, at oppositionen har et meget ungt og uerfarent hold og derfor ikke er regeringsduelige. Er det et argument, der dur?

Det argument har ingen som helst konsekvenser. Da Schlüter-regeringen tiltrådte i 1982 var Erik Ninn-Hansen den eneste konservative, der havde været minister før. Hos V var der tre. I Nyrop-regeringen havde hverken statsministeren eller vicestatsministeren siddet i regering før. Da Fogh tiltrådte, der var der fire eller fem, der havde været ministre før. Så det argument holder simpelthen ikke.

8/2 2010 giver du 10 bud til Lars Løkke under overskriften: "Hold op med at ligne en pryglet hund". Du opfordrer ham til at vise overskud og humor og siger, at "det vigtigste er, at Lars Løkke holder op med at ligne en mand, der har den ene fod i graven og den anden på en bananskræl". Er det lykkes Lars Løkke at efterleve dine 10 bud?

Nej, kun delvist. Løkke virker stadigvæk alt for vrissen, og der er alt for mange situationer, hvor han taber hovedet. Uanset, at han cykler med Rynkebyholdet, synes jeg, at der har været for få lejligheder, hvor vi har lært ham at kende på en mere afslappet måde. Men han er selvfølgelig også gået fra stort set den ene storpolitiske krise til den næste, og der har ikke været mange rolige perioder, hvor han har kunne folde sig ud.

I din artikel i RÆSON-bogen "Helle eller Løkke?" siger du, at det kan være både personligt og politisk farligt at undervurdere Løkke. Kan du uddybe det?

Med det mener jeg, at Løkke er en fantastisk dygtig politiker. På samme måde, som vi kan kritisere ham for at være for underskudsagtig, må vi også erkende, at han er en af Danmarks dygtigste politikere, når vi taler om 'den politiske arkitektur'. Han kan stoffet. Han vil aldrig nogensinde blive fanget, som Thorning blev det i et møde forleden, hvor hun ikke kunne kende forskel på overskud og underskud på betalingsbalancen. Det vil man aldrig nogensinde kunne fange Løkke i. Han kan sine ting, for det første. For det andet har han meget råstyrke. Han er ikke en, der kører træt. Han er en bulldozer. Han har masser af kræfter. Løkke er VKO-sidens stærkeste kort og Vs stærkeste kort. Kigger vi på hele VK-holdet, så er det Løkke, der skal køre valgresultatet hjem – det står og falder med ham. Der er ikke nogen, hverken hos V eller K, der overhovedet kommer i nærheden af ham som politisk kampvogn. Derfor mener jeg, at man begår en fejl, hvis man bare afskriver ham på forhånd. De store TV-debatter mellem Løkke og Thorning bliver selvfølgelig helt afgørende. Her vil der være ret mange mandater i spil. Og dér har Løkke generelt ikke gjort det dårligt. Kan han i de debatter komme til at fremstå som den kompetente, der har greb om tingene, mens Thorning har lidt svært ved at kende forskel på overskud og underskud, så kan det godt styrke ham. Det er det, jeg mener: Man skal ikke undervurdere Løkke.

Undervurderer oppositionen Løkke?

Tværtimod. Vi har i øjeblikket en opposition, der er fuldstændig klar over, at valgsejren ikke er hjemme. De ved udmærket, at der kan komme overraskelser under en valgkamp, og at Løkke er en formidabel modstander.

K er i frit fald og står til 5 % det dårligste valg nogensinde. Hvad skal K gøre for at redde deres situation?

Den konservative krise viser, at det i mindre grad handler om personer end om politik. K fik jo ikke lige pludselig en fremgang på 4-5 procent, da Lene Espersen blev formand. Og K fik slet ikke en fremgang på 4-5 procent, da Barfoed overtog efter Lene Espersen. Så skal man drage nogen konklusioner er det, at det IKKE er spørgsmålet om, hvem der er konservativ partileder, der er det afgørende, men partiets politiske profil og placering. Dér er partiet ekstremt klemmt: det K kan, det kan V, LA eller R mindst lige så godt. Og hertil kommer, at K har

ført en politisk zigzag-kurs, som har været svær at følge for mange borgerligeliberale vælgere. I det ene øjeblik vil man være noget for de offentlige organisationer – næste øjeblik er det erhvervslivet, det handler om. Det ene øjeblik er det skattelettelse for enhver pris – og i det næste øjeblik er det så pludselig andre politiske temaer. Man skifter politisk slagmark hele tiden – bortset fra skattelettelse, som der næppe er særlig mange stemmer i. Desuden har K med deres placering fra valget meget store vælgergrupper. I hele den offentlige sektor, hvor K tidligere stod stærkt, står de uendeligt svagt i dag. I de store faggrupper som sundhedssektoren, uddannelsessektoren og i forhold til politiet og forsvarret står K uendeligt svagt. At man har tabt den offentlige sektor koster rigtig dyrt. For når det gælder erhvervsstemmer, kan de andre partier også meget.

Skal K forsøge at appellere til den offentlige sektor?

K kan ikke gøre ret meget på denne side af et folketingsvalg. Det samme, man sagde om Bendtsen og Espersen, gælder for Barfoed: Hvad er hans politiske projekt? Når Barfoed definerer konservatisme, hvad han gjorde fornyligt i Berlingeren, kunne det ligeså godt have været et hvilket som helst andet parti, der havde skrevet det. Det er den store svaghed. For det betyder selvfølgelig, at andre partier overtager konservative vælgere. Og så har de været klemt i regeringssamarbejdet – V og DF har presset det meste af livet ud af K. De er virkelig blevet behandlet som lillebror i klassen. K skal sørge for at undgå at lave nogen dumheder, og så bliver det efter valget, at Barfoed skal definere det nye konservative projekt.

I din bog "Farvel til Slotsholmen" beskriver du, hvordan K under valget i 1994 markerede sig over for V ved at holde Hans og Holger-møder. Vil Barfoed og Søvnald-møder være en mulighed?

Ja, det kunne det bestemt være. Det kunne også være Vestager og Barfoed – problemet er bare, at de er så teknokratiske begge to. Det skal jo også helst være noget, som folk gider høre på, og der kan man sige, at Barfoed og Søvnald måske matcher hinanden bedre.

Det tætte samarbejde mellem S og SF har tvunget dem til at holde sig tæt til de ting, som de allerede nu har aftalt. Vil S og SF fremlægge nye forslag under valgkampen?

Nej, det tror jeg ikke. De vil finjustere det, de har lagt frem og så ikke andet. Den største risiko for oppositionen under valgkampen bliver ikke om man taber pusten, men snarere hvis der pludselig blusser en intern diskussion op med S-SF på den ene side og R på den anden. Medierne kaster sig over det og vælgerne bliver usikre på, hvad det egentlig er for en regering, der kommer ud af det. Tag efterlønnen: S, SF og EL har lovet, at hvis der er rent rødt flertal efter valget, vil der ikke blive rørt ved efterlønnen overhovedet. Men problemet er, at der ikke er nogen målinger, der tyder på, at det er realistisk at de tre partier får flertal. Og selv om de gjorde det, ville S og SF have R med i regering, og jeg kan garantere for, at den første pris, de kommer til at betale for et sådant regeringssamarbejde, er accept af efterlønsaftalen, R har lavet med de borgerlige. Derfor er man i den vanskelige situation under den kommende valgkamp, at Thorning og Søvnald på den ene side vil tordne imod efterlønsindgrebet – men på den anden side godt, ved at de selv kommer til at gennemføre det. Det er den type af usikkerhed, der kan koste hos vælgerne.

Lad os gå videre til valgkampens emner. Hvem får ret? Fogh: "udfaldet af kulturkampen afgør Danmarks fremtid. Ikke den økonomiske politik", eller Clinton: "politik handler om økonomi, dit fjols" ("It's the economy, stupid")?

Det bliver en blanding. På den ene side er økonomien helt afgørende – dvs.: hvem mener vælgerne og erhvervslivet vil være bedst til at styre Danmark igennem nogle besværlige år? Husk på, at der ikke er nogen uenighed mellem rød og blå blok om, at der venter Danmark nogle hårde år. Men bag ved det kommer værdikampen til at fylde meget, for vi lever i en tid, hvor værdipolitik fylder enormt meget. Vi lever i en verden, hvor mange følger sig truet og presset og usikre over for den globale udvikling. Så spørgsmål om, hvad Danmark skal leve af i fremtiden, og om hvordan vi skal overleve i forhold til de kæmpestore internationale udfordringer, vi står overfor, kommer også til at fylde meget.

Du siger, at værdikampen også kommer til at fylde meget. Søren K. Villemoes og Troels Heeger skriver i deres artikel i "Helle eller Løkke?" at en Thorning-regering, der ikke formår at føre værdipolitik, ikke vil holde længe. Er du enig i den analyse?

Nej. Jeg selvfølgelig præget af, at jeg selv har været politiker i 20 år, og derfor er jeg altså noget mere prosaisk. Det, der bliver helt afgørende for en mulig S-regerings overlevelse er, om Thorning er i stand til at holde sammen på S-SF og R – det er simpelthen et spørgsmål om, hvorvidt de overhovedet kan enes. Jeg ser det som en kæmpe udfordring for en Thorning-regering at få et samarbejde til at fungere. Vi skal ikke glemme, at S, SF og R ikke er præget af gensidig kærlighed. At S har måtte lægge kursen om og invitere SF ind i regering er ikke et frit valg, men af bitter nød: Man var nødt til at brække et mønster op, hvis det skulle skabes et nyt politisk kraftfelt. Og der er derfor masser af socialdemokrater, der er dybt forbitrede over, at SF klarer sig så godt, og at S stadig kører med nogle ganske dårlige meningsmålinger. Hertil kommer mistroen over for R, som er enorm. Og derfor bliver Thornings evne til at holde sammen på de tre partier – og her taler vi om den konkrete politik – det helt afgørende. Efter et valg med en ny Thorning-regering, vil S gå frem og SF tilbage i meningsmålingerne, simpelthen fordi Thorning som statsminister bliver så synlig. Og du vil også få den situation, at der skal sluges nogle ordentlige kameler, og spørgsmålet bliver, hvordan de vil glide ned i SF's folketingsgruppe, hvor de fleste af dem altså IKKE bliver ministre. Og så kommer hele værdipolitikken: Hvordan skal man finde en fælles linje? Den allerstørste risiko for en S-SF-R-regering bliver at håndtere velfærdssamfundets udfordringer, og også en S-SF-R-regering vil være nødt til at foretage nogle meget drastiske indgreb. For det, vi har oplevet senest med 2020-forliget, er kun begyndelsen på en lang årrække nødvendig tilpasning af det danske samfund, og vil en S-SF-R-regering overhovedet kunne finde sammen om det? Eller vil situationen være den, at det hele smelter ned, fordi de – allerede når de skal i gang med at lave deres anden finanslov – vil mangle så mange penge i kassen, at regeringen lammes internt? Fordi de ikke kan blive enige om, hvad man skal stille op med folkepensionen, førtidspensionen, dagpengesystemet og så videre? Det bliver enormt besværligt. Så for en

Thorningregering bliver det mest besværlige velfærdsfinansieringen på den ene side – og værdipolitikken. Vinder hun, skal vi helt tilbage til Ankers tid for at finde en folkevalgt statsminister, der kommer til på et mere besværligt tidspunkt. Løkke var i samme situation, fordi han tog over der, hvor finanskrisen brød løs. Men Thorning vil blive leder af en regering, der vil få meget store vanskeligheder ved at holde sammen. Proven kommer allerede, når de skal lave et regeringsgrundlag, fordi R også har mistro til S og SF. De Radikale vil derfor med garanti forlange en ganske detaljeret drejebog. Alene at få den på plads bliver meget besværligt.

Valgene i 2001, 2005 og 2007 blev vundet på udlændingepolitikken. Vil VKO få held med at spille udlændingekortet igen?

Selvfølgelig vil udlændingekortet komme på bordet, men ikke helt så stærkt. Hvis valget kommer til september er tragedien i Norge så tæt på, at den vil kaste nogle skygger. Se fx, hvordan tragedien i Norge har fået spørgsmålet om grænsekontrollen til at glide i baggrunden. Men selv hvis der går længere tid inden valget udskrives tror jeg stadig ikke, at udlændingepolitikken kommer til at fylde så meget i en valgkamp.

Var grænsekontrollen et forsøg på at skifte fokus mod udlændingepolitikken?

Nej, jeg tror mere, det var et en meget meget synlig indrømmelse til DF i forhold til efterlønnen. Det er første gang, VK har givet DF indrømmelser på områder, der handler om EU. Der har tidligere været den bagvedliggende dagsorden, at uanset, hvad der skete på det EU-politiske, så har DF accepteret og har måtte acceptere, at VK på det her område stod fuldstændig fast. Grænsekontrollen var første gang, VK accepterede at EU blev bragt i spil, og det tror jeg, de har lært af for det viste sig at være for farligt. Reaktionen fra baglandene i både V og K var meget kraftige, for EU er hjerteblod for de to partier. At DF fik spillet grænsekontrollen på bordet og har også skabt furore rundt omkring i Europa og enormt negative reaktioner herhjemme fra erhvervslivet – det har kostet VK dyrt. Så på det EU-politiske tror jeg, at V og K vil være forsigtige.

Så EU vil ikke blive et emne under en valgkamp?

Nej. Også i betragtning af, at ingen af partierne har noget at byde på. Danmark skal have formandsskabet i 2012, og det bliver nogenlunde den samme dagsorden, uanset om det bliver blå eller rød blok, der vinder. EU-forbeholdene er ikke noget, der kommer på bordet de næste adskillige år. Oppositionen har også sagt, at selvom de vinder, så kommer der ikke nogen afstemning før formandsskabet. Så jeg tror, at EU kommer til at spille en meget lille rolle.

Kunne S tabe valget, fordi de IKKE vil røre ved efterlønnen?

Nej. Socialdemokraterne vil gøre, hvad de kan for at spille efterlønsproblemet ned. De vil selvfølgelig tale om urimelighederne, men de skal også passe på – for jo højere de svinger sig op i lianerne imod efterlønsindgrebet, desto større vanskeligheder vil de få efter valget, når de skal sidde og forhandle regeringsgrundlag med de R. Og det ved de udmærket godt. Så jeg tror faktisk, at regeringssiden hellere vil bringe efterlønsproblemet frem, end rød blok vil. Men jeg tror ikke, at efterlønnen kommer til at spille den store rolle. Det bliver ikke noget, der flytter mandater. Det kan jeg slet ikke se for mig.

Bliver Libyen et emne i valgkampen?

Regeringen overhalede alle indenom ved at lægge fem gang to milliarder besparelser på forsvarsområdet ind. Oppositionen har også gjort det til deres egen politik, og derved er der sat en ny dagorden. For det betyder jo i virkeligheden, at både rød og blå blok er indstillet på, at den aktivistiske udenrigs og sikkerhedspolitik bliver mindre aktivistisk/militaristisk i de kommende år. Danmark kommer forsvarspolitisk til at skrue blusset meget alvorligt ned, og vi kommer ikke til at se storskalaaktioner som den i Afghanistan i rigtigt mange år. Med Libyen vil man have fælles sag, og forsvars og sikkerhedspolitikken vil generelt blive præget af ret stor enighed, hvor de to blokke ikke rigtig kan drille hinanden, også fordi alle er med i forsvarsforliget. Udenrigs-, forsvars- og sikkerheds- og EU-politik, ser jeg ikke som store emner under valgkampen, alene fordi blokkene stort set er enige om det hele.

Så det bliver de indenrigspolitiske spørgsmål, der kommer til at præge valgkampen?

Det afgørende bliver økonomi, velfærd, værdier – og personerne. Personerne – partilederne – kommer til at fylde rigtig meget. Det her bliver den første valgkamp, hvor alle partiledere kommer op at hænge i lygtepæle på valgplakater for det bliver første gang, at Johanne Schmidt-Nielsen fra Enhedslisten kommer på valgplakater. Selv det parti, der har været allermindst personfikseret er nødt til at få partiets mest synlige ansigt på banen.

Nu har regeringen siddet i tre perioder. Nogle mener, at hemmeligheden ved Socialdemokratiets magt fra 1953 til 1968 var, at de formåede at forny sig. Regeringen har fornyet sig: Både V og K har fået ny partiformand; i 2010 foretog Løkke den største ministerrokade i nyere tid og med genopretningspakken har regeringen brudt med kontraktpolitikken. Har fornyelsen øget regeringens chance for at vinde valget?

Nej, det tror jeg ikke. For fornyelsen har ikke været synlig og mærkbar nok. Det vigtige er, at vælgerne mærker en fornyelse, og det har de ikke gjort. Mange vil sige: "Det, der er på tegnebrættet nu, hvorfor var det ikke på tegnebrættet for flere år siden?" Der er for lidt tid til, at det kan få troværdighed. Og så består fornyelsen jo ikke kun i, at der kommer en ny partileder. Fornyelsen kræver, at man er i stand til at overbevise medarbejderne om, at der sker noget. Og mærker man stemningen i den offentlige sektor – jeg har selv haft lejlighed til det ved ganske mange møder ikke mindst i sundhedssektoren, politi og forsvar – så er der ikke meget, der peger i retningen af regeringen. De spørgsmål, der stilles, og de temaer, man driver frem, er enormt kritiske over for regeringen. Hvis regeringen skal vinde det her valg, så er det først og fremmest fordi vælgerne i sidste ende ikke synes, at oppositionens politik hænger sammen. Om det kan ske i løbet af en valgkamp, må vi se. Jeg vil ikke blive forundret, hvis blå blok haler noget ind under valgkampen – men jeg tror ikke, at de kan nå at hale nok ind til at vinde.

I B.T. d. 29. maj kunne man læse overskriften: "Løkkes hemmelige nødplan: Vestager som statsminister", hvilket minder om dengang da Dyremose (K) tilbød Marianne Jelved statsministerposten i 1993. Er Vestager som statsminister en seriøs mulighed?

Det har ingen gang på jorden. Alene fordi R aldrig ville drømme om at sige ja. Hvorfor ville de ikke det? To årsager. For det første fordi det så bliver Løkke og Pia Kjærsgaard, der bestemmer, hvornår proppen skal trækkes ud af den regering ikke Vestager. For det andet vil stemningen mellem R og S-SF blive så giftig, at det vil blive en regering uden venner den vil kun få fjender, og det ved R godt. Ligesom de ved, at dét forslag – hvis det overhovedet er et forslag – ikke er et udtryk for venlighed overfor R, men båret af at ville genere rød blok så meget som muligt. Dengang jeg selv var konservativ partileder, legede vi og V med nøjagtigt de samme tanker i 1993, hvor vi tilbød Jelved statsministerposten. Men det ville R ikke røre ved med en ildtang, og det vil de heller ikke denne gang. Så forslaget har slet ingen realiteter i sig – det kan overhovedet ikke lade sig gøre.

I din bog “Farvel til Slotsholmen” skriver du, at havde R spillet med musklerne i 1993 og gjort Jelved til statsminister, ville det være blevet en kort, trøstløs omgang. Ville Vestager som statsminister også blive en kort, trøstløs omgang?

Ja, det ville det.

Du siger, at der skal ske et mirakel, hvis regeringen skal vinde valget. Hvis ‘miraklet’ sker, vil DF da kræve ministerbiler for at støtte en borgerlig regering?

Ja. Pia Kjærsgaard vil ikke acceptere bare at være støtteparti, som de sidste 10 år. Men min vurdering er, at hvis der er blåt flertal, så ender det ikke med en VKO-regering, men med en ren V-regering. Hvis ikke de kan komme med i en regering, vil DF under ingen omstændigheder bare lade Løkke og Barfoed køre videre uden betaling. Pia Kjærsgaard ser ikke sig selv som en, der kommer med Anders Samuelsen og Simon Emil Ammitzbøll i hænderne til forhandlinger over i statsministeriet. Hun vil forlange et opbrud i mønstret og så ender det med, at K vil træde ud af regeringen – mere eller mindre frivilligt – men de udtræder. Så, hvis der er blåt flertal, og V og K ikke vil acceptere DF i regeringen, så tror jeg, at det vil ende med en ren V-regering. Jeg kan i øvrigt godt forestille mig, at det bliver et emne under valgkampen: altså, hvis der bliver blåt flertal, hvad er det så egentlig for en regering, der kommer ud af det?

I “Helle eller Løkke?” spør Troels Mylenberg, at hvis det ikke lykkes Thorning at vinde valget, vil hun blive kåret til en af dansk politiks største parenteser. Mange spør, at hvis Løkke ikke vinder valget, vil han blive husket som vikaren for Fogh. Vil taberen blive tvunget til at gå af som partiformand?

Nej, det tror jeg ikke. Hvis Thorning ikke bliver statsminister, forlader hun selv partilederposten hurtigt. Jeg tror ikke, at hun skal tvinges til noget som helst. Med Løkke forholder det sig lidt anderledes. Hvis han taber valget, og V mister 45 mandater, kan det godt være, at Løkke selv vil have lyst til at forlade politik. Men det tror jeg ikke, at han får lov til. Hvis Vs nederlag er for stort, kan han blive tvunget til at gå af. Men hvis det kun er tale om 4-5 mandater og regeringsmagten, der går tabt, vil det ikke være en ydmygelse – og jeg tror, at der vil komme et meget stort pres både fra V’s folketingsgruppe og fra partiet V på Løkke om, at han skal blive. Og han skal blive i hvert fald de første 2-3 år for at se, hvordan en Thorning-regering overhovedet klarer sig.

Løkke er en af landets dygtigste politikere, og vil være selvskrevet som oppositionens leder. Hvis Kristian Jensen, Søren Pind eller Troels Lund bliver formand for V, vil vedkommende ikke per definition være oppositionsleder. Men det vil Løkke være. Og derfor vil Løkke på den plads spille en meget central rolle. Hvis en Thorning-regering knækker sammen på grund af de ting, vi har talt om, efter halvandet til to år, så vil Løkke være klar til at vende tilbage. Så min vurdering er, at Thorning selv går af som partileder, hvis hun taber, mens Løkke, hvis han taber, vil blive yderligere et par år.

Hvem vinder valget?

Rød blok, tror jeg. Det skal ske et mirakel, hvis blå blok skal vinde. Men jeg vil ikke satse penge på resultatet.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af chefredaktionen. Han har to bachelorgrader fra Københavns Universitet – en i Dansk og en i Statskundskab – og er kandidatsuderende på Statskundskab og Historie. Desuden ansat på Politiken.

Preben Wilhjelm: S og SF er krysternes kartel

S-SF burde gøre systemkritikken til deres nye store projekt. Men de er for bange for vælgerne. Det siger Preben Wilhjelm, medstifter af SF, til RÆSON. "Vækstdogmet er ikke bare blevet stuerent – det er blevet en hellig ko. Venstrefløjen burde påberåbe sig førsteretten til at påpege de store problemer med vores finansielle system."

Af Martin Ledstrup

Preben Wilhjelm er 77, men det kan man ikke se. Han er pensioneret atomfysiker, har en doktorgrad i jura, og så var han med til at stifte SF, inden han sprængte partiet og stiftede Venstresocialisterne – som senere blev lagt sammen Dansk Kommunistparti og skabte Enhedslisten. Han byder mig på kaffe og en snak om den nye danske venstrefløj, som han har beskyldt for en højredrejning. Velfærd er ikke længere venstrefløjens patent, ligesom vækst ikke er højrefløjens, mener han. Derfor har S-SF behov for et nyt projekt og det burde være systemkritikken.

Helle Thorning-Schmidt fastslår, at hun vil tænke på vækst "morgen, middag og aften". Er vækstdogmet blevet stuerent på den danske venstrefløj?

Vækstdogmet er ikke bare blevet stuerent – det er blevet en hellig ko. Det er utroligt, at den økonomiske krise, vi står i, ikke giver anledning til nogen som helst grundlæggende systemkritik. Der er ikke skyggen af eftertanke om, hvorfor krisen kom bragende. På under tre år er vi gået fra et overskud på statsfinanserne på 60 milliarder til et underskud på 85 milliarder. Det er eddermame drastisk. Og det er langt ud over, hvad der kan forklares af rigtige eller forkerte politiske beslutninger. Ingen i det demokratiske system har noget egentligt ansvar for krisen, for det er en følge af markedsmekanismerne. Men fra videnskaben ved vi, at halvdelen af løsningen ligger i at påpege problemet. Så venstrefløjen burde påberåbe sig førsteretten til at påpege de store problemer med vores finansielle system.

Men markedsmekanismerne er jo globaliserede, så hvad ville den danske venstrefløj få ud af en systemkritik?

Markedsmekanismerne er ganske vist globale. Men vi deltager jo slet ikke i systemkritikken. Der er sågar andre lande, hvor den allerede er i gang. Det er endda blevet borgerligt. Charles Moore, en ultra borgerlig kommentator fra den britiske avis The Telegraph, skrev for et par måneder siden: "Jeg er begyndt at overveje, om venstrefløjen havde ret." Han er en hæderlig borgerlig, som er blevet forarget over alle de europæiske redningspakker. Det er som at tage fra de fattige og give til de rige, bemærker han. Det har han så observeret, men der er jo ingen systemkritisk analyse bag. I en dansk sammenhæng er der selvfølgelig Enhedslisten. Men det ville være overmodigt at have bragt systemkritikken ind i en valgkamp.

Enhedslisten fik et rekordvalg. Er der en sammenhæng mellem nedtoningen af systemkritikken i valgkampen og deres fremgang?

Enhedslistens fremgang skyldes naturligvis utilfredsheden i SF. Men jeg er ikke i tvivl om, at mange hos Enhedslisten har en grundlæggende

systemkritisk tankegang. Når så dét er sagt, vil jeg gerne fremhæve to gamle socialdemokrater – Mogens Lykketoft og Erling Olsen lige før hans død. Lykketoft har for nylig problematiseret vækstbegrebet, hvilket er ret markant, fordi det er så radikalt i forhold til, hvad Socialdemokraterne ellers har stået for i årtier. Og så var der gamle Erling Olsen, som kort før sin død skrev en kronik om, hvorvidt vi kan lære af det islamiske banksystem. Det var en 80-årig, der kiggede udover sin egen næsetip og den snævre debat i hans eget parti. Det er opmuntrende, men det er også lidt nedslående, at det er Lykketoft og Erling Olsen, der skal åbne op for tankevirksomheden. Jeg har været med i dansk politik i 40 år, og jeg har aldrig oplevet en situation, hvor det burde være så indlysende at rette en grundlæggende, fuldstændig nøgtern systemkritik.

Det lyder som om, du håber på en højere grad af social indignation på venstrefløjen? Er klassekampen død?

Jeg skal være den første til at sige, at den sociale indignation er startknappen. Det er den, der tænder de allerfleste, jeg har kendt på venstrefløjen. Og det er også den, som tændte mig selv som ganske ung. Det starter ikke med Marx' teorier. Det starter med social indignation. Men klassekampen er noget, der har ændret sig i helt objektiv forstand. Så man kan ikke længere tale om en egentlig klassekamp. Det har man ikke kunne længe. Man kan tale om en social kamp og en social udstødelse, men ikke en klassekamp. Det moderne finansielle system er afhængig af, at lønmodtagerne har råd til at købe varer. Det, der appellerer til overklassen, er et lille appendiks i det store hele, så vi er for længst kommet over i en fase, hvor hele lortet bryder sammen, hvis ikke dem, vi kalder arbejderne, har råd til at købe deres egne produkter.

Men når arbejdernes vilkår på den måde har ændret sig, så ændrer venstrefløjens udgangspunkt sig vel også. Hvad er venstrefløjens nye store projekt?

Det burde som sagt være systemkritikken. Summen af verdens finansielle transaktioner i 2010 var 70 gange større end hele verdens samlede BNP. I dag kan Facebook-stifteren – en enkeltperson med en god idé i et virtuelt, u håndgribeligt rum – skabe en formue på tre milliarder. Dét havde Marx ikke forudset. Vi må finde en løsning, og det er ikke den gamle socialistiske løsning. På en måde er markedsøkonomien jo genial. Det er en demokratisk proces, som er detaljeret og dagligt afstemmende. Man stemmer med dankortet, og dét har vist sig at være fremragende i den forstand, at det er mere innovationsskabende end det der betonsystem, de havde i Østeuropa. Så markedsøkonomien i det små er i mine øjne en virkelig værdifuld, demokratisk styringsmekanisme. Men kun inden for bestemte grænser. Nemlig privatforbruget. Når den bliver brugt i det store, så er den fuldstændig ødelæggende. Den er ustyrlig. Den er det, man inden for fysikken kalder for et metastabilt system. Det er muligt at få en mønt på højkant, men der skal ikke meget til at vælte den, og når den vælter, så vælter den. Det starter med en simpel boligboble, som sgu da er et overskueligt problem. Men det spreder sig til alle mulige andre sektorer, og inden vi ser os om, er det en global krise. Nøjagtig ligesom krisen i 1929.

Under Depressionen indrømmede Franklin D. Roosevelt, at han kunne tage fejl med sine løsningsforslag, men at han ville prøve. Og hvis det ikke lykkedes, ville han

prøve noget nyt igen og igen, indtil krisen var løst. Den danske venstrefløj virker imidlertid så overbevist om, at vi kan investere os ud af krisen, at de meget nødig vil tale om, hvad vi gør, hvis det ikke lykkedes. Men hvad hvis fremrykningen af offentlige investeringer ikke virker?

Det er en chance at tage. Det var jo også det, Lykketoft og Jelved gjorde tilbage i '93. Det, de overtog fra Schlüter, så sort ud, men de kickstartede dansk økonomi. Og denne kickstart – i kombination med Pinsepakken nogle år senere – var grunden til, at Danmark i ti år blev den, som hele Europa skelede til. Det er grunden til, at vi i dag trods alt har en mere stabil økonomi end de andre kriseramte europæiske lande. Derfor synes jeg også, at det er forløsende, at S-SF foreslår noget andet end at spare sig ud af krisen. De solgte så ideen rigtig dårligt, men det er noget andet.

Men forskellen på 1993 og 2011 er vel, at den danske venstrefløj står over for en anderledes økonomisk krise. Dels er gælden større, dels er vi afhængige af, hvad der sker i Sydeuropa.

Det fandens er, at inden for eurosystemet skal alle gøre det samme. At Socialdemokraterne er gået ind på konvergenskriterierne, der er så firkantet neoliberalistiske, det fatter jeg ikke. De burde sige det lige ud: Ja, vi overskrider konvergenskriterierne og kickstarter os ud af krisen, som vi gjorde i 1993 – også selvom underskuddet nogle år bliver større end tilladt. Og når så manglen på arbejdskraft opstår, så kører vi de 12 minutter. Men de har fået rodet det hele sammen, og derfor kan folk selvfølgelig ikke forstå, hvorfor de skal arbejde mere, når vi har arbejdsløshed. Det er rigtig dårligt markedsført. Men det er trods alt forfriskende, at de forsøger et alternativ. Også selvom det er inden for systemets rammer.

Du er alligevel fortrøstningsfuld?

Jeg er ikke særlig fortrøstningsfuld. Det værste er, at S-SF nu har besluttet sig for ikke at ville røre boligbeskatningen. Tænk, hvis Henrik Sass Larsen bliver vores næste finansminister, og han går ud med den herostratisk berømte bemærkning: "Jeg kan da ikke se, hvordan det skader bistandsklienten i den anden ende af Køge, at mit hus stiger med en million kroner". Hvis det er en kommende ministers forståelse af samfundsøkonomien, at det ikke skader bistandsklienten, at Henrik Sass Larsen pludselig får en købekraft på en million kroner, som der ikke betales skat af, så er det langt ude. Det er angst for vælgerne. Eller for nu at bruge en term, jeg stødte på for nyligt: Det er krysternes kartel.

Martin Ledstrup (1983) er cand.mag i Mellemøststudier og BA i filosofi med tilvalgsfag i islam og politik. Han har studeret mellemøststudier og læst arabisk ved Yemen College of Middle Eastern Studies samt været i forskningspraktik ved det franske institut i Sana'a. Han er stifter af bloggen "Det (u)lykkelige Arabien" om yemenitiske forhold.

Kommentar: Det kunne Fogh, som Helle ikke kan

Anders Fogh – som vandt valget i 2001 for præcis ti år siden i dag – evnede at konstruere og kommunikere forskelle i den sociale og politiske virkelighed på baggrund af et ideologisk fundament. Og han vidste, at succes i den sproglige magtkamp forudsætter et ideologisk fundament til at give retorikken retning og troværdighed. Thorning-regeringen synes at mangle begge dele – især evnen til at kommunikere et appellerende projekt.

Af Jan Maintz Hansen

Set i lyset af Anders Foghs berømte, berygtede og dagsordensættende erobring af statsministerposten for ti år siden fremstår venstrefløjens aktuelle indtog i regeringskontorerne unægteligt blodfattigt og retningsløst. Og kritikken af Socialdemokratiet og SF er siden magtskiftet 15/9 2011 vokset dag for dag: Hvad er det, de vil udover at sidde på magten? Kritikerne savner med andre ord en tidssvarende, veldefineret og revitaliseret ideologisk og visionær politik – de savner, hvad højrefløjen fik af Fogh: et visionært, ideologisk forankret projekt. Men hvad var det egentlig for et projekt, Fogh lancerede i 2001? Hvilken tænkning byggede det på? Og hvad kunne Fogh, som Thorning tilsyneladende (endnu) ikke kan -som magtovertager, ideolog og politisk kommunikator? Folketingsvalget i 2001 udgør en markant milepæl i dansk politisk historie: For første gang siden 1920 var Socialdemokratiet ikke længere det største parti. Valget blev den største jordskredssejr til en opposition siden 1973. De borgerlige partier fik 53 procent af stemmerne, det højeste tal siden 1920. Og valgresultatet betød en fuldstændig ændring af styrkeforholdene mellem højre og venstre gennem trekvart århundredes dansk politik. Prægnante forklaringer på denne fuldstændige ændring i magtforholdene udpeger værdipolitikken som afgørende faktor. Ikke mindst indvandrerpolitikken. I bogen *Kampen om sandhederne* (2008) inddrager journalist på Information Rune Lykkeberg en mere langsigtet mentalitetshistorisk forklaring. Den angår udviklingen i to grupperingers kamp om velfærdsstatens formål og eksistentielle og demokratiske idealer, altså udviklingen i de sidste ca. 50 års kamp mellem på den ene side den særligt danske institutionaliserede alliance mellem en venstreorienteret kulturel overklasse og Socialdemokratiet og på den anden side en række borgerlige politikere og kulturkritikere. Lykkebergs tese er denne: 2001-valgets udfald var *også* et resultat af, at den borgerlige fløj lykkedes med at konstruere en dominerende, formynderisk venstrefløjsgruppering som folkets egentlige modstander i form af den kulturelle overklassens "smagsdommere" og dens formynderiske, undertrykkende forsøg på at opdrage 'den almindelige dansker'. Foghs kulturkamp var altså i høj grad en magtkamp, der, ligesom så megen anden politisk kamp, foregik *sprogligt*.

Sådan konstruerede Fogh 'smagsdommerne' som 'folkets' modstander

Et særligt træk ved Foghs kulturkamp er dens varighed og ideologiske soliditet. Da Fogh i sin berømte nytårstale 1/1 2002 for

alvor potenserede sit angreb på "statsautoriserede smagsdommere" og "såkaldte eksperter", var det ikke opfundet spin til lejligheden, men kulminationen på en indædt kulturkamp, som meget konsistent udgør den samlet set mest enhedsskabende faktor i Foghs hele politiske karriere. Kulturkampen handler ifølge Fogh om den demokratiske relation mellem borger og stat. Han pointerer i bogen fra *Socialstat til minimalstat* (1993), at hans grundtanke er, at "liberalismen [er] udtryk for den samfundsopfattelse, at kun det enkelte menneske kan afgøre, hvad der konkret er et godt liv for hende eller ham", hvorfor "grundsynspunktet er, at vi kun kan leve som mennesker med *verdigheden* i behold, hvis vi i højere grad *selv* tager hånd om vort eget liv." Dette bærende kulturkampargument udgør et organiserende princip i størstedelen af Foghs politiske taler og tekster. Frekvensen af det i varierende formuleringer er slående. Det kan konstateres ved en gennemlæsning af kronikker af Fogh, interviews og af hans bøger *Opgør med skattesystemet* (1979) (hvor den ideologiske motivation for et nyt skattesystem er "det fællesskab, som er forudsætningen for den enkeltes frihed"), *Kampen om boligen* (1982), *Fra socialstat til minimalstat* (1993) og *I godtvejr og storm – samtaler med Anders Fogh Rasmussen* (2000) og bogen *30 taler – 30 år. Anders Fogh Rasmussen* (2006) med 30 af hans taler. Og kulturkampargumentets fremherskende status er stærkt motiveret: Gentagende gange pointerer Fogh, at "Det er udfaldet af kulturkampen, der afgør Danmarks fremtid." (Weekendavisen 17.1.03). Eller mere bombastisk udtrykt i minimalstatsbogen: "Vi kaster ikke slavesindet af os blot ved at afvikle socialstaten. Det er selve ånden i befolkningen, der skal ændres. [...] Egentlig er der brug for kulturkamp. [...] Vi skal helt fra bunden af gøre op med de kollektivistiske normer, vi så at sige har fået ind med modermælken." Kulturkampens modstander er kondenseret i begrebet 'smagsdommerne'. Begrebets indhold er imidlertid ikke nyt stof i Foghs ideologi. Allerede i 1976 siger Fogh i en tale som VU-formand: "I dag er en ny herrestand af tekniske og videnskabelige eksperter vokset frem. [...] Stadig flere afgørelser træffes hen over hovedet på jævnlige. De må blindt stole på eksperternes udsagn. Friheden er for dem blevet et begreb uden indhold. Deres sag skal vi tale. Vi opstod som og skal stedse være den lille mands parti." Allerede her ses forsvaret for "den lille mand" mod en magtelitær ekspertgruppe. Og selve smagsdommermetaforen bruger han mindst så tidligt som i en Grundlovstale i 1986 og i *Fra socialstat til minimalstat*, hvor han kritiserer "statsansatte smagsdommere". Men omkring årtusindskiftet stiger frekvensen af Foghs brug af smagsdommerbegrebet. Og i nytårstalen 2002 anvender Fogh for alvor og stærkt polemisk begrebet foran et stort publikum, og det får herefter en særlig offentlig status; ordet konnoterer fra da af unægteligt Foghs kulturkamp. At nytårstalen giver begrebet den status, underbygges af en søgning på ordet 'smagsdommer' i artikeldatabasen Infomedia. Efter Foghs nytårstale i 2002 stiger forekomsten eksplosivt: fra 164 artikler i 2001 til 1297 i 2002, en stigning på 691%. Og denne frekvens fortsætter i årene efter. Resultaterne indikerer nytårstalens og generelt kulturkampens gennemslagskraft og dagsordensættende evne. Hvorfor Foghs politiske kommunikation og angreb på "smagsdommerne" lykkes Fogh kunne på baggrund af et ideologisk fundament kommunikere og konstruere *forskelle* i den sociale og politiske virkelighed. Fogh kunne definere

modsætninger mellem ham selv og sine politiske modstandere – og han kunne med sin retorik vinde tilslutning til opfattelsen af sine modstandere som dem, der er forkert på den. Han lykkedes med at appellere til og inkludere vælgere og betjente sig på én og samme tid af en ekskluderende strategi: Hans skabelse af en alliance fungerede ved *også* at konstruere en fjende, der truer alliancens interesser. Nytårstalen 2002 kondenserer og tydeliggør strategien i Foghs politiske kommunikation og hans ideologi. Nytårstalen bygger på én gennemgående, organiserende modsætning: menneskelig frihed versus menneskelig undertrykkelse. Det tema grundlægges i en indledende international og historisk ramme for det kulturkritiske fokus på Danmark. Først taler han kort om 11/9, hvor modsætningen er terrorgruppens ”herskesyge tyranner” versus ”personlig frihed, demokrati”. Så berører han kort danske soldaters kamp for sidstnævnte ”værdier” i Afghanistan og på Balkan. Og i forlængelse heraf fremsætter han sin overordnede vision: ”Vi skal sætte nye mål for det 21. århundrede”, og han skaber en modsætning mellem det gamle århundrede som undertrykkelsens århundrede og det nye som frihedens århundrede. Modsætningen undertrykkelse over for menneskelig frihed strukturerer resten af talen. Et uddrag af talens vægtigste del: ”Ansvaret for medmennesket er ikke at gøre sig til det andet menneskes formynder [...] Den enkelte skal have større frihed til at forme sit liv. Vi vil gøre op med stive systemer, umyndiggørelse og ensretning. Vi tror på, at mennesker er bedst til selv at vælge. Vi behøver ikke eksperter og smagsdommere til at bestemme på vore vegne.” Fjenden er skaberne af den socialdemokratiske, ’formynderiske’ danske velfærdsstat. I et interview ”indrømmer” Fogh, at smagsdommerne er tilhængerne af ”68-tænkning” i ”råd, nævn og institutioner”, ”en gruppe af eksperter, [der] altid støttede venstrefløjen” (Berlingske Tidende 5.9.02). Det er denne gruppe, Fogh fremstiller som frigørelsesprojektets modstander. Følgende opremsning angiver værdierne i den afgørende modsætning, som Fogh omkring magtovertagelsen i 2001 definerede og potenserede. På Foghs side finder vi frihed, personligt ansvar, **individets værdighed**, effektiv stat, sandt demokrati, fri debat, skattestop, lov og orden og en fast og fair indvandrerpolitik. På modstandernes side – venstrefløjselitens side – hersker ifølge Fogh antidemokrati, ufrihed, formynderstat, vildtvoksende stat, uværdighed, eksperter, smagsdommere, skatte-hop og kaotisk indvandrerpolitik. Man kan hierarkisere punkterne på Foghs værdiprojekts side og se, at det bærende ideologiske punkt er individets værdighed. Alle de andre punkter har dette punkt som mål. Det politiske sprogs skabelse af nye virkelighedsopfattelser fungerer blandt andet ved at sammenblende allerede eksisterende begrebsbetydninger. Præcis denne strategi anvender Fogh. Ordet ’smagsdommere’ bruges to gange og begge gange i sammenhæng og sideordnet med ordet ’ekspert’. Herved sammenblandes og ligestilles smagsdommerbegrebets semantiske felt: det æstetiske, subjektive domme, normativitet – med ekspertbegrebets semantiske felt: videnskabelighed, objektivitet, værdifrihed, empirisk verifikation. At være smagsdommer eller ekspert er to sider af samme sag ifølge Foghs diskurs. Konsekvensen er, at Fogh gør enhver ekspertise og indsigt – herunder kunstnerisk, pædagogisk, eksistentiel, etisk indsigt – til noget subjektivt uden nogen grad af overindividuel, almen gyldighed. Han nivellerer og relativiserer enhver forskel i intellektuel

autoritet. Ekspertter er således også ”såkaldte ekspertter” (underforstået: de er ikke ekspertter), der ”mener at vide bedst” (underforstået: de ved ikke bedst). Ekspertters og smagsdommeres viden er reduceret til ”faktisk viden”. Både smagsdommere og ekspertter frarøves enhver autoritet. De er uden autoritet og fungerer på subjektive præmisser og formynderisk. Derfor er deres dominans forkert. Dernæst intensiverer Fogh metaforikken: ”I de senere år er der ved knopskydning skudt et sandt vildnis af statslige råd og nævn og institutioner op over alt. Mange af dem har udviklet sig til statsautoriserede smagsdommere, som fastslår, hvad der er godt og rigtigt på forskellige områder.” Den botaniske, organiske metaforik er stærk mht. betydningsdannelse hos tilhørerne. Velfærdsstatens udvikling gøres med den til noget irrationelt, selvgenererende, omsiggribende og ustyrligt. Det er slående, at Fogh så gennemført ikke søger at overbevise befolkningen med rationelle argumenter. Hans metaforiske konstruktion af fjenden er ideologisk og manipulatorisk. Fogh vidste om politisk kommunikation, hvad allerede Aristoteles pointerede i sin bog *Retorik*: ”Tilhørerne vil altid have en tilbøjelighed til at gribes af de samme følelser som den, der taler følelsesbetonet, selvom der ikke er det mindste om det, han siger.” Den politiske retoriks effekt baserer sig langt hen på appel til følelser, ikke til fornuft. Foghs konstruktion af den politiske venstrefløj og den kulturelle overklasse som den undertrykkende og følgelig onde fjende placerer endvidere Fogh i rollen som frigørende helt, og onskabsfuldheden legitimerer og nødvendiggør uden argumentation Foghs projekt. Den amerikanske sprogforsker George Lakoff påpeger, at i politisk retorik om fjender og ondskab gælder følgende logik: ”Hvis du er svag, lader du onskaben sejre, hvorfor svaghed i sig selv er en form for ondskab.” Altså: Ikke at bekæmpe ondskab er ondskab, og en modstander af ondskab er per definition god. Ved at udpege modstanderen som en ond undertrykker definerer Fogh sig selv som den gode frigører.

Foghs demokratisyn

Smagsdommerbegrebet, ekspertnivelleringen og undertrykkelsesretorikken har demokratiske implikationer, der også ekspliciteres i talen: ”Der er tendenser til et eksperttyranni, som risikerer at undertrykke den frie folkelige debat.” Et afgørende aspekt ved Foghs konstruktion af smagsdommerne som folkets fjende er netop det ideologisk funderede demokratibegreb, denne konstruktion hviler på. Demokrati er i Foghs diskurs først og fremmest et middel, der alene qua styreform er demokratisk. Demokrati er ifølge Foghs diskurs ikke – med Hal Kocks ord – ”en livsform, som man først tilegner sig derved, at man lever den igennem.” Demokrati er ikke noget, man skal bevidstgøres om eller opdrages til. Dets eksistens forudsætter f.eks. ikke et oplyst og aktivt deltagende folks fælles rationelle ræsonnementer, hvor det bedre arguments konklusion angiver fælles problemløsninger. Fogh er mere på linje med Danmarks anden ledende demokratiteoretiker, Alf Ross, for hvem en stat er ”demokratisk i det omfang, hvori staten tilkommer folket”. Foghs begrundelse for individets eksistentielle selvbestemmelse er denne: Mht. det gode liv ved ingen mere end andre: ”Når vi skal træffe personlige valg, er vi alle ekspertter” (fra nytårstalen 2002). Det er denne demokratiopfattelse, der gennemsyrrer Foghs årelange kulturkampdiskurs, og som nytårstalen

potenserer. Kernen i modsætningen mellem Fogh og den danske velfærdsstats virkemåde er i den optik og ifølge Foghs konstruktion forholdet mellem stat og borger. For begge poler i modsætningen er demokratiets *mål* realiseringen af individets sande frihed og mulighed for selvrealisering. Uenigheden handler om *midlet* hertil: statsligt autoriseret og institutionaliseret opdragelse og bevidstgørelse af individet eller individets personlige autonomi og ansvar for selv at vælge sin livsform? Foghs diskurs definerer ved sin metaforik og retorik den første løsning – kulturelradikalt opdragelsesdemokrati, altså smagsdommernes løsning – som en løsning, der ikke beforder individets sande frihed, men moraliserer og med sin formynderiske dominans undertrykker uden legitimitet hertil og med individets ufrihed og dermed uværdighed som konsekvens. Uagtet enhver etisk vurdering af Fogh som politisk aktør og uagtet hans videre politiske resultater: Fogh vidste, at politik i høj grad også foregår sprogligt. Og at succes i denne sproglige magtkamp forudsætter et ideologisk fundament, som de sproglige indlæg i kampen kan retningsbestemmes af og hente troværdighed fra. Thorning-regeringen synes – i modsætning til Fogh – at mangle begge dele. Eller i hvert fald at mangle evnen til at kommunikere et appellerende projekt.

Jan Maintz Hansen (f. 1979) er cand.mag. i Nordisk sprog og litteratur og Filosofi fra Aarhus Universitet i 2007. Han har bl.a. undervist på Aarhus Universitet, på lærerseminariet i Odense og på Testrup Højskoles politiske sommerkursus. Han har skrevet litterære artikler og anmeldt filosofi og litteraturteori i forskellige tidsskrifter. Han underviser på Silkeborg Gymnasium og læser samfundsfag ved Aarhus Universitet.

RÆSON spørger Vestager: Hvad hvis væksten udebliver?

”Man skal tro på sine planer og lade være med at lægge nødplaner”

Af Lasse Marker

Du har placeret dig i Økonomi- og Indenrigsministeriet. Hvorfor?

Af flere grunde. Dels kommer den økonomiske dagsorden til at fylde enormt meget, og derfor var tanken at få to stærke økonomiske ministerier – Økonomi- og Finansministeriet – til at samarbejde herom. Det er også baggrunden for at trække indenrigsområdet tættere på. For hele spørgsmålet om, hvordan kommuner styres, hvilke rammer og frihedsgrader der er, og hvordan man skaber rammer for god ledelse og faglig udvikling, spiller en utrolig stor rolle. Så det er et forsøg på at trække tingene sammen og sørge for, at der er kræfter og ressourcer nok til at møde udfordringerne, som er blevet større.

Du har skabt et meget stærkt ministerium, som får konjunkturerne, lovmodellen og Økonomisk Redegørelse, som før lå i Finansministeriet. Hvad er din plan med ministeriet?

Vi – regeringen – skal bruge det til at sikre, at der bliver et reelt samarbejde i regeringen. Risikoen er, at samarbejde kun er noget, partier taler om, men ikke noget, de gør. Det at binde regeringen sammen er også at lave nogle konstruktioner, der sørger for, at der er samarbejde. Og Finans-, Økonomi- og Indenrigsministeriet skal samarbejde for at kunne løse de udfordringer, Danmark står over for. Økonomiministeriet laver eksempelvis en økonomisk redegørelse og konjunkturvurdering, som Finansministeriet bruger som ramme for den konkrete finanslov. Jeg kan ikke undvære det, som finansminister Bjarne Corydon har ansvar for, nemlig de konkrete kommuneforhandlinger og de offentlige overenskomster – for vi kommer til at sidde og lave opfølgningen på aftalerne vedrørende budgetter, regnskaber og skatteinddrivning. Det vil sige, at vi ikke kan undvære hinanden. Det er et forsøg på at gøre samarbejde mellem regeringspartierne til en konkret hverdagsvirkelighed, så vi ikke får en situation, hvor partierne har hver deres ministerieklynge, som de triller af sted med hver især. Det er for at etablere én samlet regering.

Er Økonomi- og Indenrigsministeriet det mest magtfulde ministerium i dag?

Nej, det tror jeg ikke. Jeg tvivler på, at man kan gøre det sådan op. Et ministerium er kun et godt og effektivt ministerium, hvis det bliver brugt.

Regeringen vil gøre op med statsstyring og detailregulering af kommunerne. Hvordan ændrer det forholdet mellem stat og kommune?

Der er dels en principiel, diskussion og dels en erfaringsdiskussion. Det, vi har erfaret i hvert fald de sidste 10 år og sikkert også tidligere, er, at kontrollen er blevet skærpet. På Slotsholmen har man haft en idé om, hvordan ting skulle gøres helt ned i den enkelte klasse på en folkeskole. Man registrerer fravær på en bestemt måde, fordi det skal indrapporteres til skolelederen, der indrapporterer til kommunen, der indrapporterer til

skolestyrelsen, som gør et eller andet med det, som jeg ikke ved, hvad er. Alene begrundet i, at man ikke har tillid til, at lærerne bekymrer sig nok om eleverne til at bemærke, hvis de har stort fravær. Vi har set en tsunami af regler. Den stående vittighed i Beskæftigelsesministeriet er: „Skriv ikke loven ud, den er ændret i morgen.“ Vi kan se, at kontrollen ikke virker godt nok. Tværtimod skaber det mistillid til de offentligt ansatte. Der er en fælles interesse mellem stat og kommune, når det handler om den økonomiske politik. De 98 kommuner er helt afgørende, når man ser på finanspolitikken som helhed, fordi kommunerne forvalter omkring halvdelen af de offentlige udgifter. Tager man regionerne med, når man endnu højere op. Der er en fælles interesse i, at der er styr på de samlede offentlige udgifter. For hvis ikke der er det, kommer borgerne til at mærke det direkte ved vilkårlige besparelser eller indirekte ved stigende renter og færre job. Derfor er tankegangen, at der selvfølgelig skal være kontrol og rammer – for det er skatteydernes penge – men inden for de rammer er der plads til at give flere frihedsgrader, end der er i dag. De steder, hvor det går godt i dag, er, hvor der er plads til god ledelse, hvor medarbejdernes faglighed kan folde sig ud, og hvor tiden er lagt i serviceydelser frem for bureaukrati.

Er det et opgør med New Public Management [et styringsparadigme med fokus på resultatorienteret kontrol, red.]?

Både-og. Der vil fortsat være elementer af styring og kontrol – for man skal have respekt for skatteydernes penge. Men der ligger et opgør med forestillingen „Vi alene vide på Slotsholmen“. Det bygger dels på noget principielt holdningsmæssigt hos de tre regeringspartier, men også på en banal konstatering af, at detailstyringen ikke virker.

Så kontrol er dyrere end tillid og de markedsfejl, der nødvendigvis må følge med?

Jeg har den tro, at der altid vil være nogle, der forsøger at smygge sig uden om. Og at antallet er nogenlunde konstant. Problemet er, at vi for ofte møder en snyder med øget kontrol af alle. Det er u hensigtsmæssigt. Det problem forsøger regeringen at håndtere blandt andet ved at definere og operationalisere nye begreber. Noget af det kalder vi en styringsdialog. Det er et redskab, som skal bruges til at imødegå konkrete udfordringer. Ved at identificere konkrete problemer i de enkelte kommuner kan vi afdække, om det er en strukturel fejl. Hvis det ikke er en strukturel fejl, skal man ikke ændre reglerne for alle kommunerne, men lave et partnerskab med den enkelte kommune om at løse det konkrete problem.

Hvilke muligheder giver de her nye former for styringsdialog og partnerskaber mellem staten og kommunerne?

Det giver først og fremmest en udfordring for ministre og ordførere, der – når de konfronteres med konkrete problemer rundtomkring i kommunerne, hvilket uundgåeligt vil dukke op – ikke kan springe op på ølkassen og sige: „Jeg går ned i folketings salen og løser det med en ny regel“. Man bliver nødt til at finde på andre måder at forholde sig holdningsmæssigt til de ting, der foregår. Det handler om at indbygge en regelbegrænsende adfærd hos politikere og ministre. Det andet er, at vi går videre med nogle af de tiltag, vi kender i forvejen, frikommuneforsøg og udfordringsret, og ser, hvordan vi kan bruge dem i en ny sammenhæng.

Du lægger op til en voldsom effektivisering af den offentlige sektor. Hvordan kan det lade sig gøre?

Jeg tror kun, at det kan lade sig gøre, hvis det lykkes for os at give bedre rum til ledelse og faglig udvikling. Hvis vi vil have mere ud af pengene, så har vi brug for medarbejdernes indsigt og lederne evne til at fremme ditto og optimere processer og måder, man gør tingene på. Man kan ikke effektivisere Danmark fra Slotsholmen, men man kan skabe nogle rammer for det. Ser vi på den offentlige sektor, der udgør ca. 440 mia., diskuterer vi normalt kun en marginal del heraf. Hvis medarbejdere, ledere og borgere skal opleve, at tingene forandrer sig, så er det i den store del, som normalt ikke diskuteres, der skal ændres.

Bliver S-SF-R en reformregering?

Det gør den.

Hvilke reformer vil vi med sikkerhed se?

Vi har lagt en reformvej frem mod strukturel balance i 2020. Vi har lavet ni forskellige rammesættende betingelser for den økonomiske politik, der bliver ført. Vejen derhen skal være grøn, og vi vil bekæmpe fattigdom og skabe lige muligheder for alle. Vi vil kickstarte økonomien blandt andet ved fremrykning af offentlige investeringer – men kickstart er netop i ordets bogstaveligste forstand kun noget, der sætter gang i ting. Hvis man vil have varig vækst, bliver man nødt til at arbejde med produktivitet, konkurrenceevne, arbejdsstyrke og kompetencer. Det er de fire områder, som vores reformer drejer sig om. Der er tre elementer ud over kickstarten. Det ene er trepartsforhandlinger, som kommer i 2012, og som indeholder diskussioner af alle de fire nævnte elementer. Så kommer skattereformen – som skal sænke skatten på arbejde – og som er fuldt finansieret. Herefter begynder de øvrige reformer at trille ind: Det er kontanthjælp, førtidspension, fleksjob, forebyggelse, international rekruttering. En lang række reformer, der strukturelt skal imødegå Danmarks fremtidige udfordringer. Den her retning kan man kun fastholde ved at gøre det til en reformregering.

Hvilke reformer håber du herudover at se?

Jeg tror, at vi får nok at gøre med at få gjort de aftalte reformer til virkelighed. Som sagt har regeringen lavet ni forskellige rammesættende betingelser for den økonomiske politik. Den niende målsætning er at bekæmpe fattigdom og skabe lige muligheder. Det er en holdning, der gennemtrænger vores arbejde. Vores mål er at skabe et samfund, hvor folk trækkes ind og bliver en del af samfundet. Mange af vores systemer i dag skubber folk ud. Vi tror ikke, at vi har svaret på alt. Vi lytter gerne. Man bliver nødt til at sige, hvad man mener, og lade sig modsige for at blive klogere. Derfor er det vigtigt at give plads til at inddrage folk. Det er ikke inddragelse at udstikke et regelkatalog og en tjekliste.

Hvilke reformer mangler Danmark for at være konkurrencedygtig i dag og i fremtiden?

Hvis jeg skal pege på noget, som er underforstået i regeringsgrundlaget, så er det en reform af vores mindset – af vores tankegang. Det ligger i nogle af de ord, som vi bruger: frihed, lige muligheder, fællesskab, tolerance. I forhold til modernisering af den offentlige sektor: tillid, ledelse og faglighed. Det er ikke en reform, man kan skrive ned på gult papir, men en måde at tænke og handle på. Og det er dét mindset, der binder vores reformpakke sammen og gør, at vi når vores mål.

OECD har peget på klima, miljø og velfærd, mens Danmarks Vækstråd har peget på velfærdsteknologi, grøn økonomi, fødevarer og turisme som vækstområder. Regeringen vil give subsidier til grøn energi. Vil regeringen

også give subsidier til andre vækstområder?

Der ligger et kæmpe potentiale i velfærdsteknologi, som OECD og Danmarks Vækstråd også peger på. Det offentlige kan være med til at fremme det ved at skabe efterspørgsel. Det, der er potentialet, er ikke kun, at der er nogle virksomheder, der kan få testet nogle løsninger og gøre dem klar – ikke kun til afsætning herhjemme, men også til eksportmarkedet – det virkeligt løfterige er, at det formentlig vil give borgerne flere frihedsgrader og større fleksibilitet. Det er et virkelig sjældent match. Større frihedsgrader og fleksibilitet for borgerne, lavere udgifter for kommunerne og mulighed for vækst i private virksomheder. At virkeliggøre det kræver ikke nødvendigvis, at staten giver subsidier, men at staten er en aktiv kunde og klog regulator.

Så staten skal skabe efterspørgsel snarere end at subsidiere de øvrige vækstområder?

Ja. Vi skal se på, hvordan det offentlige er som kunde. Er den måde, vi gør tingene på, en måde, der fremmer de forskellige erhverv, eller er det noget, der hæmmer?

Men regeringen VIL give subsidier til grøn energi. Hvorfor er det på det grønne område ikke tilstrækkeligt, at staten er en aktiv kunde og klog regulator, der påvirker udbud- og efterspørgselssiden?

Fordi det afgørende på det grønne område er mikset mellem afgifter og subsidier. Energiforhandlingerne spiller en hovedrolle i den samlede grønne omstilling, og vi har tradition for, at vi har teknologier, hvor forbrugerne betaler en lille overpris for at fremme de teknologier. Det gælder vindmøller, biogas m.m. Nogle af de afgifter, der ligger andre steder, er med til at kompensere for den markedsfejl, det er, at vi ikke betaler den pris, vi egentlig burde for kul, olie og naturgas. For en økonom er det åndssvagt, at kullet er så billigt, fordi eksternaliteterne er så enorme. Vi skal hen i en situation, hvor vi lægger afgifter ud fra CO₂-indholdet. Den vej bevæger vi os allerede i retning af. EU er langt i udformningen af et direktiv, der skal introducere CO₂-afgifter på brændstoffer. På den måde er vi en del af en europæisk strømning, vi er bare svømmet helt foran i den strøm.

Hvis alle miljømæssige, sociale og fremtidige sundhedsomkostninger ved at producere en hamburger er indregnet, skulle den koste omkring 30 dollars.

Det er spot on, hvad jeg mener. Det er lige præcis kernen i det.

Har de borgerlige ikke en pointe i, at investorer på et frit marked vil sætte deres penge, hvor det giver højest afkast, og at det maksimerer Danmarks vækst?

Jo, hvis markedet var perfekt, så ville det argument holde hele vejen hjem. Det ville være en skøn verden. Men markedet er ikke perfekt. Der er markedsfejl, og det er let at observere. I en økonomi som vores – som er en form for blandingsøkonomi (styret markedsøkonomi) – forsøger vi med stor ydmyghed at finde ud af, hvor der er fejl, der gør, at markedet ikke fungerer. Men ligesom der er markedsfejl, er der også politikerfejl. Fordi ligesom markedet ikke er alvidende, er politikerne det heller ikke.

Regeringen møder Danmarks økonomiske udfordringer ved fremrykning af offentlige investeringer, skattesækning, fastfrysning af lønniveauet i nominelle termer og subsidier til grøn energi. Hvad hvis væksten udebliver?

Man skal tro på sine planer og lade være med at lægge nødplaner.

Er det ikke en farlig strategi? Det er usikkert, hvordan markedet kommer til at reagere på jeres tiltag.

Vi ved ikke, hvad fremtiden bringer. Det, der er opgaven, er at forsøge at præge den så godt, som vi kan.

I har ikke nogle „nødinstrumenter“, som I kan hive frem?

Der er altid ting i værktøjskassen, men jeg tror, at det giver rigtig god mening at gøre, som vi gør. En kickstart løser ikke problemet, men det sætter ting i gang – og med de andre reformer, som kommer til at blive gennemført inden 2020, så kan vi også arbejde strukturelt med vores vækst, konkurrenceevne og produktivitet. Og frem for alt kan vi arbejde sammen med folk om det. Det er ikke os, der dikterer, hvordan overenskomsterne skal være, men vi sender det signal, at løntilbageholdenhed er en del af løsningen. Vi vil gerne inddrage så mange som muligt.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han har to bachelorgrader fra Københavns Universitet – en i dansk og en i Statskundskab – og er kandidatstuderende på statskundskab og historie på KU. Desuden ansat på Politiken.

Ekspertter om Thorning: "De første 100 dage er ikke bare spildt, de har gjort ondt værre"

Tre danske eksperter vurderer regeringen i RÆSON: Sigge Winther, der er valgforsker ved Københavns Universitet, professor Peter Nedergaard (KU) og Lars Trier Mogensen, der er redaktør af lederkollegiet på Politiken. Trier Mogensen: "Regeringens første 100 dage har været en misbragt mulighed for at gennemtrumfe politiske løsninger, som for alvor kan kickstarte økonomien".

Af Christopher Hermann og Lasse Marker

Hvordan har regeringen klaret sine første 100 dage?

Sigge Winther: V og K tabte valget, men S og SF vandt ikke valget. Thorning skulle ikke have sagt: "Vi gjorde det". Hun skulle i stedet have skruet forventningerne helt ned og sagt, at S og SF med valget ikke fik mandat til at føre den lovede politik. Det ville have gjort det nemmere for dem. Man har indtryk af en regering, der træder vande og ikke ved, hvad de skal bruge magten til. De første 100 dage er derfor ikke bare spildt, de har også gjort ondt værre. Regeringen har ikke formået at etablere en overordnet fortælling om, hvad de vil – og mangler fortsat at blive konkret.

Lars Trier Mogensen: De første 100 dage har været både kaotiske og frugtesløse. Den nye regering begyndte med at kaste alle ideer ud af tårnværelset på Amager – for dernæst at famle sig mere eller mindre tilfældigt frem, da de trådte ind i magtens korridorer. Regeringen fremstår desorienteret og uden retningssans i forhold til at ville konfrontere den økonomiske krise. Det er kun blevet til lidt symbolpolitik for Irma-segmentet med nye ritualer for kirkevielser af bøsser og en lang række elitære livsstilsskatter på fedt og sukker, der reelt har karakter af dummebøder til underklassen.

Peter Nedergaard: Regeringen er ikke kommet godt fra start, og det viser meningsmålingerne også. De første 100 dage har været præget af løftebrudsdiskussionen, hvor man har sagtét, men gjort noget andet. Jeg tror regeringens plan er at tage alle tæskene det første års tid til halvandet, indtil konjunkturerne vender, og så håbe på at kunne sejle frem til næste valgdag.

Hvad burde regeringen have gjort anderledes?

Winther: Thoning taler stadig som om, at hun er i opposition: hun taler i brede overordnede vendinger uden at blive konkret, mens Løkke stadig opfører sig som om, at han er statsminister: han er utrolig konkret. Thorning må begynde at opføre sig som en statsminister. Det er afgørende for en ny statsminister at definere sig op imod sin forgænger, og det har Thorning forsømt. Schlüter definerede sig op imod Anker Jørgensen som økonomisk ansvarlig. Nystrup talte om moralens årti til forskel fra Schlüter og Tamilsagen. Fogh talte om troværdighed i modsætning til Nystrup, der pillede ved efterlønsindgrebet. Thorning mangler stadig at definere, hvad hun og regeringen skal være kendt for?

Nedergaard: Regeringen er kendetegnet ved alle dens spindoktorer, der næsten udelukkende er rekrutteret fra parti-apparatet. Det er usædvanligt i forhold til den tidligere regering, der

nøje gik ud og udvalgte sig journalister, der kendte til pressen. Regeringen har haft et dårligt forhold til pressen, og måske er den selv skyld i det – for den har ikke sørget for etablere broer til pressen ved også at rekruttere spindoktorer derfra. Det har været en lærestreg. Regeringen har også haft mærkelige udnævnelser af et par ministre, f.eks. skatteministeren, Thor Möger, der er studerende og aldrig har haft et job. Mange tænker, at man skal have en vis etos, hvis man skal være minister. Det er ikke nok bare at være ung og slagfærdig, man skal også gøre sig fortjent til det og bygge et renommé op for at blive minister. Det har man ikke, når man er 26-27 år.

Trier Mogensen: Regeringen mangler handlekraft og fremstår som idéfattig. De mange uerfarne ministre gør, at afhængigheden af embedsapparatet bliver ekstremt stor. Der har været en meget åbenlys tendens til, at embedsværket har kvalt en meget stor del af de idéer og initiativer som politikerne er kommet med, og hvor en videreførelse af tingene, som de var, har fået lov til at regere. For partier som Socialdemokraterne og SF, og selv Det Radikale Venstre, burde det være en kerneudfordring at sørge for arbejde til almindelige lønmodtagere og folk i den lavere del af middelklassen. Men intet synes at ske. Passiviteten er endnu mere udtalt, når det gælder regulering af finanssektoren, hvor regeringen har indtaget en besynderlig og reaktionært konservativ position i spørgsmålet om en skat på finansielle transaktioner i Europa. Det er dybt uansvarligt og komplet asocialt.

Kan man mærke, at Danmark har fået en ny regering?

Winther: Nytårstalen var Thornings mulighed for at slå fast, at der er kommet en ny regering. Men den samme nytårstale kunne langt hen ad vejen have været blevet holdt af Løkke, og jeg tror ikke, at der var nogen af dem, der sad hjemme i stuerne og så nytårstalen, der har sagt til sig selv: ”Nu kan jeg mærke det. Danmark har fået en ny regering”.

Nedergaard: Regeringen har ikke lavet den store fortælling endnu, men jeg tror, at strategien er at lade fortællingen udfolde sig af sig selv hen ad vejen. Det er i virkeligheden antitesen af kontraktpolitik. Kontraktpolitikken gik jo ud på, at man efter valget gjorde det, som man havde lovet inden valget. Og det har regeringen ikke gjort. Det er mere en demonstrationspolitik: regeringen demonstrerer sin politik i stedet for at fortælle den med ord.

Trier Mogensen: Jeg har undret mig over, hvor fænomenet med at måle nye regeringer på de første 100 dage oprindeligt stammer fra – og fandt ud af, at det begyndte med Franklin D. Roosevelt, som blev USA's præsident umiddelbart efter det store finanskrak i 1930'erne. Han formåede at gennemføre store dele af sin New Deal-politik på netop 100 dage. Siden da er alle amerikanske præsidenter blevet vurderet efter 100 dage, og senere også danske statsministre. Sammenligningen er tankevækkende: Ligesom dengang står vi midt i en dyb krise, som i høj grad er fremprovokeret af et spekulativt krak på finansmarkederne. Men i modsætning til dengang er det sparsomt med konkrete initiativer. Målt i forhold til den oprindelige 100 dage-målestok med New Deal, ja, så har S-R-SF-regeringens første 100 dage været en misbragt mulighed for at gennemtrumfe politiske løsninger, som for alvor kan kickstarte økonomien. Den nye regerings handlingslammelse står i skærende kontrast til, hvordan borgerlige regeringer i resten af Europa har formået at udnytte krisen; som en

chokkur til at igangsætte ideologisk motiverede besparelser og nedskæringer i den offentlige sektor.

Christopher Hermann (f. 1988) er BA. og kandidatstuderende i statskundskab ved Københavns Universitet, hvor han har specialiseret sig i brasiliansk udenrigspolitik og politisk kommunikation.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han har to bachelorgrader fra Københavns Universitet – en i Dansk og en i Statskundskab – og er kandidatstuderende på Statskundskab og Historie på KU. Desuden ansat på Politiken.

RÆSON spørger Anders Samuelson: Hvem er mere magtfuld end dig? Ingen

Af Magnus Boding Hansen

Skal staten hjælpe nogen, der godt kan klare sig selv?

I udgangspunktet, nej.

Skal vi så stadig give universelle ydelser?

Jeg er ikke ideolog. Jeg er praktiker og pragmatiker. Så du vil stadig høre os sige 'børnecheck til alle'. Så går der også en børnecheck til folk, der kan klare sig selv-- fordi det reelt er et personfradrag. Hvis man fjerner den for de halvrigge, skaber det forkerte incitament. Hvis man fjerner den for de meget rige, giver det ingenting. Vi er 70% pragmatikere-og-praktikere og 30% teoretikere.

Du siger, vi ikke skal hjælpe nogen, der kan klare sig selv. Så må du også kunne udpege én universel ydelse, vi ikke længere skal give? Det er testen på, om du arbejder for de rige, eller for, at vi ikke skal hjælpe nogen, der kan klare sig selv.

Et supereksempel: Vi skal fjerne SU'en på kandidatuddannelser. Det er noget, man giver primært til middelklassens børn, der for en stor dels vedkommende godt kan klare sig selv.

Men du kan ikke give ét eksempel på en velfærdsydelse – til dem, der klarer sig selv bedst – vi ikke længere skal give?

Problemet, når du gør det op på den måde, er, at du kan godt finde rige, som egentlig har råd til at betale deres operation selv, men de har betalt høj skat i mange år og har derfor krav på de ydelser.

Men der ER en sammenhæng mellem, hvor mange penge, man tjener, og i hvor grad man kan klare sig selv. Og du siger selv, at vi ikke skal hjælpe nogen, der kan klare sig selv. Så det er et meget rimeligt spørgsmål at stille: Hvor skal vi hjælpe dem, der kan klare sig selv, mindre?

Det kan fx være influenzavaccinationer. Eller at man får et togkort, når man er over 65. Det synes vi, at man bør gøre op med og i stedet have folks tillægspension. Det er en måde at fjerne fra de rige og give lidt bredere ud til dem, der har behov.

Det er jo småting. Socialdemokraterne taler om at fjerne ældrechecken for de rige. Vil I det?

Det er meget svært at forholde sig til det forslag. Jeg ved ikke, hvad det indebærer. Vi har en pakke, der kan redde det her velfærdssamfund. Du spørger så om små dele. Det har jeg faktisk ikke ambitioner om at forholde mig til.

Jeg spørger kun, fordi du selv lige har sagt, at man kun skal hjælpe dem, der ikke kan klare sig selv. Og så kan du kun give meget få eksempler på meget små dele.

Jeg svarede ja til princippet. Prøv nu at høre her, vi har en plan, hvor vi ikke engang behøver at gå de yderligere skridt i de der ting. For vi har en samfundskontrakt. I virkeligheden er jeg nok mindre liberalistisk, end man kunne forvente.

Så det er altså IKKE et specielt vigtigt princip for dig?

Altså, jo! Det er på alle måder et vigtigt princip.

Men du kan ikke omsætte det i konkrete forslag.

Det, jeg prøvede at sige før til dig, var, at jeg er 70 % pragmatiker og praktiker, 30 % ideolog. Ved at tage nogle liberale principper, får vi nogle pragmatiske og praktiske løsninger, som virker.

Men du siger jo selv lige, at man skal give pragmatiske og praktiske bud på, hvordan man gør ens principper til virkelighed, og du fastholder, at det er et vigtigt princip for dig, at staten ikke skal hjælpe nogen, der kan klare sig selv.

Ja, og det siger jeg ja til.

Så bør du da også kunne omsætte det til faktiske forslag. Især hvis du er 70 % praktiker.

Jeg siger, at det er et princip. Det siger S da også. Og SF. Det tror jeg, alle siger. Det er et princip. Så har vi så de konkrete udfordringer for Danmark, som vi skal løse, og det har vi så lagt en model frem på, hvordan man kan gøre. Vi har en plan. Og vi behøver ikke engang at tage noget fra nogen. Når man betaler en høj skat, så uanset hvor rig du er, og om du kan klare dig selv, så får du også leveret varen. Den dag, det for alvor vil lykkes for os at sænke skattetrykket, så folk vitterligt har flere penge, de selv kan disponere over, så kan vi diskutere, om der er nogen steder, hvor vi nogle, der er rige, skal du betale mere for noget.

Hvor magtfuld er du?

Vi har flyttet nogle dagsordener, som alle i dag taler om, men som ingen turde tale om for to år siden. Og vi har oven i købet fået noget af det vedtaget. På den måde er jeg enormt magtfuld.

Hvilke dagsordener?

Det er vores fortjeneste, at der kom en skattereform efter 2007-valget, og at vi pressede V så meget, at Løkke i nytårstalen i 2011 blev nødt til at lancere et opgør med efterlønnen. Og at Kristian Jensen kom til at sige nulvækst i det offentlige. Vi har allerede haft enorm indflydelse.

Vurderet på den måde: Hvem er mere magtfuld end dig i dansk politik?

Ingen.

Hvad bliver det næste, som I mener nu, som de andre kommer til at mene om nogle år?

Man er ikke for alvor begyndt at tale om udlicitering i alle partier endnu. Det kommer forhåbentligt til at ske. Og registreringsafgiften på biler, som vi er begyndt at lancere. Eller at sænke moms for servicefagene. Vi har logiske og rationelle svar til stort set alle de udfordringer, som de andre ikke har. Hvor de andre siger „kickstart“, der siger vi „sænk skat eller moms inden for service- og restaurationsfagene“. Det giver PERMANENTE jobs til ufaglærte og ledige.

Du siger, at vi IKKE bliver nødt til at skære i velfærden som konsekvens af jeres program.

Ja.

Og det giver I to grunde til: 1) At lavere skat skaber vækst. 2) I kan effektivisere. Korrekt?

Ja. Og især det sidste.

Kan du nævne ét parti i Folketinget, der ville stemme nej til et konkret forslag, hvis de kunne få PRÆCIS samme ydelse i PRÆCIS samme kvalitet for færre penge, som I

siger, I kan?

Umiddelbart nej. Men når vi foreslår det, siger folk, „det kan ikke lade sig gøre“.

I kan jo bare foreslå alle de effektiviseringer, som ikke koster noget på kvalitet, én for én...

Det agter vi også at gøre.

Men mange kommuner HAR allerede skåret det overflødige fedt væk.

Nej. Ved sidste byrådsmøde i Horsens, vedtog vi – jeg lagde stemmer til også – at sætte penge af til en skøjtebane foran Horsens Rådhus. Hvis vi har råd til en skøjtebane, så har vi ikke skåret ind til benet alle mulige andre steder.

Jeg er fra Svendborg. Der har man sparet at tænde lygtepælene og at salte mange af vejene-- med den konsekvens, at man skal lave flere hofteoperationer, fordi folk skvatter i mørket. Ud over at det er dumt, er det vel et eksempel på, at man HAR effektiviseret ind til benet?

Nej, det er et eksempel på en irrationel kommunalbestyrelse.

Du siger hele tiden, at jeres plan ikke betyder mindre velfærd. Burde den ikke det? Har vi ikke en masse velfærd, vi godt kan undvære? Skøjtebanen foran Horsens Rådhus fx.

Det må kommunen selv om. Jeg har ingen ambitioner om at tvinge folk til noget.

Det er indlagt i jeres og de andres planer, at væksten vender tilbage. Hvad hvis den ikke gør?

Så stiger min udfordring.

Jeg har lige interviewet Martin Wolf, som siger, at væksten først vender tilbage i 2020'erne. Alligevel baserer alle politiske partier deres planer på, at den snart vender tilbage. Og ingen af dem vil svare på, hvor vi først skal spare, hvis den ikke vender tilbage – jeg har spurgt de fleste partiledere om dét. Men I er det modige parti, siger du, så måske I vil svare?

Ja. Det er derfor, vi har lagt en plan frem, som sparer 70 milliarder, men kun bruger 50.

Hvis krisen fortsætter indtil 2020'erne, er 20 milliarder småpenge.

Arh, 20 milliarder er altså ret meget.

Vi gik fra et stort plus på statens finanser til et underskud på 100 milliarder på få år, da krisen ramte, så hvis der kommer en ny krise, er 20 milliarder småpenge.

20 milliarder er en slat.

Det er ikke nok, hvis væksten ikke vender tilbage.

Hvis det er for lidt, så må vi kigge på noget mere.

Det er det, alle de umodige partier også siger: at så må vi se på det til den tid.

Altså, det kan du da ikke skræmme mig med. Jeg har intet problem med at sige, at så må vi have 20.000 yderligere væk fra den offentlige sektor. Det er der da ingen problemer i. Og så kan vi kigge på branche- og SATS-involveringsprocenten. At man ikke bliver fattigere på overførselsindkomst, men heller ikke rigere. Det er der ikke andre, der tør at sige. Nu har jeg allerede nævnt to ting, som ret beset giver et

yderligere besparelspotentiale. Det har jeg virkelig ikke noget problem med. Jeg vil da også gerne sige, at så skal vi finde 20 eller 25 milliarder kroner i yderligere effektivisering via udlicitering. Det vil jeg gerne være modig at sige. Jeg er helt enig med dig i, at det kan du sikkert ikke få nogle af de andre til at sige.

Så I kan altid bare finde 20 mia. mere i udlicitering?

Ja, det kan vi da blive nødt til. Du siger jo, at det er vi nødt til, fordi krisen fortsætter, og så siger jeg "godt, hvis det er opgaven, så må vi løse den".

Men hvis I bare kan finde 40 mia. ved udlicitering, som ikke kan mærkes på velfærden, hvorfor nøjes I så med 20 nu?

Vi har sagt, hvor lidt der egentlig skal til for at løse udfordringen. Vi har ikke taget den ultraliberale model. Vi har taget den lille skrabebe model med et antal offentlige ansatte, der cirka er nede på det niveau, det var under Poul Nyrup. Det er simpelthen nærmest uambitiøst. Det er nærmest som om, der er nogen liberalister i det her land, der er halvt kommunister, ikke? Det samlede skattetryk vil med vores plan falde fra 47% til 43%. Der er stadigvæk langt ned til det skattetryk, der var under Krag.

Vi skal både blive billigere og bedre for at klare os i den internationale konkurrence. Enig?

Selvfølgelig.

Skattelettelser skal gøre os billige. Hvad skal gøre os bedre?

At vi fører den rigtige udlændingepolitik. Hvis de klogeste 5% af verdens unge havde en drøm om at komme til at arbejde i Danmark, hvilken fantastisk nation ville vi ikke blive? Og det ville gøre os skarpere. Jeg kan se det på mine egne børn.

Ét er at gøre det nemmere at komme til Danmark. Men hvad skal gøre, at nogen VIL hertil?

Et fornuftigt skattetryk samtidig med et højt velfærdsniveau. Det er jo ikke på grund af vejret. Vi skal sige: „Du er velkommen her, hvis du bidrager“. Åbne grænser, lukkede kasser.

Bliver det nemmere for højrefløjen at samarbejde efter et valg, end det er for regeringen nu?

Ja. Helt sikkert. Enhedslisten er jo slet ikke med i nogen ting.

I kan sagtens blive enige med DF om en hel masse ting?

Tja, det kan jeg ikke se, hvorfor vi ikke skulle kunne

Du nævnte to ting, som skal gøre Danmark konkurrencedygtigt: Lavere skat, mere åbenhed. DF vil ingen af delene.

Jeg har lært noget af Pia Kjærsgaard: Hun sørger for, at folk ved, hvad hun kan overtale til. Hun skal have en stram udlændingepolitik og en stram retspolitik. Vi siger det samme: Vi skal have lavere skat og mindre offentlig sektor. Det skal vi betales med. Så kan vi stemme for meget.

Præcis sådan bliver det, hvis oppositionen vinder: lavere skat, strammere udlændingepolitik. For man kan hverken forestille sig, at DF ikke får en strammere udlændingepolitik, eller at LA ikke får lavere skat. Dermed af det kun én af de to ting, som du sagde, skulle gøre Danmark konkurrencedygtigt, opfyldt.

Jeg er ikke vildt bekymret. Jeg tror godt, vi kan snakke med DF om

udlændingepolitik. For vi har faktisk en ret kontant politik: „Du kan komme hertil, hvis du kan klare dig selv – ellers ikke.“

DF siger nej til paraboler, til burkaer. De vil gøre Danmark MINDRE åbent for verden ...

Der er jeg så i den lykkelige situation, at jeg ikke skal være i regering. Det må V og K finde ud af.

Men alle den slags ting VIL blive gennemført?

Altså, det er ikke vores politik. Men lad os nu tage det, når vi kommer derhen.

Så det ene af dine to punkter – et mere åbent Danmark – vil du skulle opgive?

Der tager du grundlæggende fejl. Vi er ikke bange for at sige, at vi ikke vil have folk ind, der ikke kan klare sig selv. Så der er vi enige med Dansk Folkeparti.

Hvilket parti står i mindst grad for åbenhed over for og positiv omtale af indvandrere?

Op til valget var det SF.

Mere end DF?

Ja. Søvnald var så langt ude i sin retorik til sidst, at ikke engang Pia Kjærsgaard kunne følge med.

Kan du give et eksempel?

At Sharia skulle gå af helvede til og at ... – der var alt muligt.

Det mener alle.

Hvad var forskellen til sidst på pointsystemerne?

At det røde var en smule mildere.

Nej. På nogle punkter var de hårdere. De gik til valg på, at hvis man forlod landet som ung studerende eller nyuddannet og blev væk for længe, så skulle man betale sin SU tilbage. Det har jeg da ikke engang hørt fra Dansk Folkeparti!

Du mener helt ærligt, SF er mere globaliseringsangste og indvandrerfjendske end DF?

Jeg mener helt ærligt, at DF sejrede så meget, at man til sidst ikke kunne høre forskel på dem og på SF og S. Og det kan du jo se nu. R har kæmpet mod udlændingepolitikken, og nu har de tabt fuldstændigt, fordi den eneste justering, der er foretaget i udlændingepolitikken, tager den tilbage til første halvdel af Lars Løkke's regeringsperiode. Det er det. Hvis det var det, R havde kæmpet for i 10 år – så tillykke med det. Andet er der ikke kommet.

Mange vil give dig ret i, at S-SF til sidst var DF minus 5 % på udlændingepolitik. Men du siger, SF er DF PLUS en smule.

Det var bare så lidt, der var til forskel til sidst. Da Marianne Jelved sagde, at Fogh er farlig i anden halvdel af 2004, der stod udlændingepolitikken her, hvor den er endt nu. Og den kommer ikke længere ned.

Men de HAR skruet den en lille smule tilbage?

Ja, en lillebitte smule.

Hvordan kan du så sige, at de står for mere fremmedfrygt og globaliseringsangst?

Fordi det er så lillebitte en justering, at det betyder 2000 flere familiesammenføringer. Resten af udlændingepolitikken består af retorik. Der blev SF og S og V og K og DF enige om, at det gjaldt om tale om trusler og angsten for de fremmede. Der er næsten ikke nogen

flanke imellem det, VKO stod for, og det, S-SF i dag står for, og som R har lagt sig ned for.

Taler den nye regering mere om trusler og angst for de fremmede end den forrige gjorde?

Den nye taler slet ikke om udlændingepolitik.

Der er nogle konkrete ting, der er rullet tilbage.

Jo, en lillebitte smule. Sandheden er, at der ikke er nogen debat om udlændingepolitik længere.

Præcis. Og hvis DF kommer til, vil de igen tale om det hele tiden og skade udlændinges syn på Danmark med snak om grænsebomme.

Har du nogle tal? Jeg sad i Europa-Parlamentet fra 2004-2007 blandt andet under Muhammed-krisen. Og vi dyrkede meget den historie i Danmark, at hele verden så os som forfærdelige. Men gjorde de nu også det? Udlændingepolitikken fyldte utroligt meget herhjemme, men om hele verden har fulgt med i vores udlændingediskussion, er jeg mere tvivlende overfor.

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansv. chefredaktør. Cand.mag. i retorik med speciale i debat og tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har været praktikant på DR2 Udland og rapporteret fra Honduras, Costa Rica, Haiti, Den Dominikanske Republik, Colombia og Sydsudan til bl.a. Information, Deadline 22.30 og Weekendavisen.

RÆSON spørger Kristian Thulesen-Dahl: Blev samfundet mere lige, da i var støtteparti? Nej

Af Magnus Boding Hansen

Er DF et lighedsorienteret parti?

Ja.

Er der kommet mere lighed i Danmark, mens I var støtteparti fra 2001-11?

Nej. Hvis man måler ginikoefficienten [et anerkendt mål for økonomisk lighed, red.], er der kommet en øget ulighed, hvilket er helt naturligt i gode år med voldsom vækst og stigende aktiekurser og ejendomspriser.

Der har både været gode og dårlige år fra 2011-11.

Ja. Men en stor del af årsagen er den situation, økonomien har været igennem de år.

Så det er ikke VKO's skyld?

DF's indflydelse på VK's økonomiske politik har skabt mindre ulighed.

Så det er ikke VKO's skyld, at der er kommet mere ulighed?

Hvis du tager skattestoppet isoleret, så skaber det ikke mere lighed, det fastfryser bl.a. ejendomsværdiskatten, og at fastlåse den skaber heller ikke mere lighed.

Præcis – og begge dele var grundpiller i VKO-tiden. Og topskattelettelserne i 2009, som DF også stemte for, skabte OGSÅ mere ulighed.

Ja, men i forhold til skattelettelser, så kommer det an på, hvad man lægger ind som finansiering. Mange, der i forvejen betaler topskat, kommer til at stå for finansieringen, f.eks. gennem beskæring af rentefradrag og loft på indbetaling til ratepension. De finansierer det selv. Derfor var det også mere acceptabelt for os at være med, end det ellers ville have været.

Du siger, at DF's indflydelse på VK har gjort stigningen i uligheden mindre, end den ellers havde været. Men flere af jeres mærkesager har direkte medvirket til at skabe større ulighed – f.eks. starthjælpen.

Hvis du isoleret ser på ydelsen, så ja. Men hvis du ser på, at den bringer folk hurtigere i job, fordi de får en større tilskyndelse til det, så nej.

Hvad er de største resultater, I har opnået i forhold til at skabe større lighed?

Ud fra en økonomisk tankegang, er det sådan noget som ældrechecken. Den koster et par milliarder og er målrettet de pensionister, der har mindst. Og vi har fået hævet pensionisternes tillæg.

Kan du give ét eksempel, som ikke samtidig er en gave til de ældre?

Et af de største er beskæftigelsesfradraget, som var vores opfindelse. Forskellen mellem dem på overførselsindkomst og dem i lavtlønsjob var for lille. Stærke politiske kræfter ønskede at løse det ved at sætte overførselsindkomsterne ned, men vi ville hellere gøre forskellen større

ved at sikre dem, der er i arbejde. Et andet eksempel er fra genopretningsplanen efter finanskrisen, hvor der var et forslag om fastfrysning af alle overførselsindkomster i kroner og øre over de næste tre år. Det modsatte vi os, og vi pegede på, at hvis man i stedet halverede dagpengeperioden, kunne man finde nogenlunde de samme midler. Det handlede igen om at motivere folk til at tage arbejde frem for bevidstløst at holde dem på overførselsindkomster.

Hvorfor står der ikke ét ord om lighed i jeres partiprogram?

Det kan man jo diskutere, om der gør. Der er en masse punkter om retfærdighed og rimelighed. Der står en del om de ældres vilkår. Der står, at unge skal have ordentlige vilkår, og at dem, der står uden for arbejdsmarkedet, skal have ordentlige vilkår.

I kunne gøre mere økonomisk lighed til et eksplicit mål?

Det mener vi ikke, er en politisk opgave. For hvis der så er udsving i økonomien, som skaber enten større eller mindre ulighed, så vil vi skulle korrigere for det, og det kan være meget vanskeligt.

Ligger DF ideologisk tættest på liberalisme eller socialdemokratisme i forhold til den økonomiske politik?

Klart tættest på socialdemokratisme. Vi er nationalkonservative med et stæk af socialdemokratisme.

Synes du egentlig ikke, den nuværende regering fører en god økonomisk politik?

Nej. På det overordnede plan kan jeg godt lide, at de vedkender sig, at det ikke er slaraffenland-tider. Men det sætter demokratiet ud af kraft, at de gik til valg på noget, de helt åbenbart er ligeglade med efter valget.

Men du er enig i den politik, de fører nu, og de prioriteringer, de laver?

Nu er der mange områder, hvor vi ikke aner, hvad de kommer med endnu. Fx en fleksjobreform, som er Claus Hjorts, men som Mette Frederiksen spiller ud med. Da Claus Hjort kom med den, var vi bekymrede for de mest udsatte. Sindslidende og psykiatriske patienter kan risikere at ende i en situation, hvor de får nedsat ydelsen med 7.000 kr. om måneden, hvis forslaget kommer igennem.

Du sagde i Politiken i marts, at DF forfægter de synspunkter, Mette Frederiksen havde, indtil hun blev beskæftigelsesminister. Et eksempel?

Før valget sagde hun, at den daværende regering var ude i en ren spareøvelse, og det var hun dybt bekymret for. Nu overtager hun nøjagtig den samme plan, så hvorfor skulle det så ikke stadig være en ren spareøvelse?

Vil euroen overleve på lang sigt?

Nej. Man har vundet tid, men har ikke repareret på de grundlæggende problemer.

Hvor mange år vil du gætte på?

Meget længere end sundt er, fordi der er investeret så meget politisk prestige. Men at den til sidst krakelerer er helt oplagt. Det er kun et spørgsmål om tid.

På grund af de grundlæggende problemer eller den stigende folkelige modstand?

Begge dele. KAN politikerne gennemføre så store reformer, som de skal, alene ved en politisk beslutning? Det tror jeg ikke. Derfor har

sydeuropæerne fået teknokrat- og marionetregeringer – fordi demokratiet har svært ved at holde til det. Det er trist, at løsningen på euroens problemer er at sætte demokratiet ud af kraft.

I kritiserer ofte S-SF for at sige, at alt er i spil i forhold til besparelser. Hvorfor?

Hvis man siger til befolkningen, at alle mulige områder nu er til debat, så breder det sig i mængder af utryghed. Familierne og virksomhederne skal jo disponere. Hvis man lever i en situation, hvor man er uvis om fremtiden, skaber det utryghed, hvilket så skaber tilbageholdenhed. Det er en af grundene til, at vi til trods for gode opsparinger ikke har mere vækst, end vi har. Jeg har sagt flere steder, at det er vækstdræbende, det regeringen gør.

Men I gør det samme selv. Jeres partiformand, Pia Kjærsgaard, sagde i Politiken i januar, at „vi er nok kommet dertil, at velfærdssamfundet skal fungere på en lidt anden måde“, og uden at specificere det, sagde hun, at DF derfor vil stille krav til folk i den arbejdsdygtige alder frem for til folkepensionisterne. Hvilke krav og til hvem? Det er – ifølge din logik – vækstdræbende, hvis ikke du svarer.

Det er klart, at dem, der er raske og rørige og kan være på arbejdsmarkedet, skal være det. Derfor strammede vi i vores tid rådighedsreglerne markant.

Du svarer ikke. Hvem er det i den arbejdsduelige alder, som I mener, der skal stilles flere krav til? Og hvilke krav helt konkret?

Det er konkret ift. rådighedsregler. Hvis et job ligger 70 km væk, skal man tage det. Holdningen skal drejes tilbage på sporet. Hvis man kan, så skal man også.

Gør I ikke det samme, som I kritiserer regeringen for, når I siger, I vil stille flere krav, uden at følge det op med en helt konkret plan for hvilke krav og til hvem?

Nej. Vi kommer med en principiel holdning til, at hvis evnen er der, så er det en pligt at yde.

Det er mere end et princip. I varsler nye krav til dem i den arbejdsduelige alder.

Det er ikke nyt, at vi arbejder på den måde. Claus Hjort Frederiksen strammede rådighedskravene for at sikre, at folk har respekt for systemet. Det, regeringen gør, mener jeg, er noget andet. Den tager alle de politisk væsentlige områder og kaster dem op, og siger, „der kommer i øvrigt reformer lige om lidt.“

Skal den offentlige sektor være større, mindre eller præcis som nu?

Vi har før valget lavet en plan, hvor vi åbent har sagt til vælgerne, at hvis vi bestemte, ville vi sikre en realvækst i den offentlige økonomi fra 2014-20 på 0,8 %.

Hvis du kun må svare ja eller nej: Må det blive dyrere at være dansker?

I så fald nej.

Hvis den offentlige sektor vokser, risikerer vi så, at det blive dyrere at være dansker?

Sådan kan man ikke slutte. En realvækst på 0,8 %, hvis man har en normal situation, hvor økonomien generelt vokser, vil generere de

nødvendige indtægter til, at det ikke behøver at blive dyrere at være dansker.

Men hvis væksten ikke vender tilbage, vil I skulle vælge mellem, at den offentlige sektor vokser, og at det ikke må blive dyrere at være dansker. Hvad vælger I så?

Hvis den økonomiske krise fortsætter meget længere, end vi regner med, så bliver vi også nødt til at fortsætte på skrump. Hvis ikke finanskrisen var kommet, så var der ikke kommet en genopretningsplan med nulvækst i den offentlige sektor i tre år. Hvis der kommer en ny krise, vil lignende tiltag skulle tages.

Hvis væksten ikke vender tilbage, er velfærden nødt til at komme på skrump?

Ja.

En lang række markante økonomer er enige: Væksten vender ikke tilbage de næste mange år. Martin Wolf, som jeg lige har interviewet, tror ikke, Europa igen får sund, almindelig vækst før i 2020'erne. I så fald vil velfærden, som du siger, skulle på skrump. Hvor vil I så spare først?

Hvis væksten ikke vender tilbage, vil hele samfundet skulle vise tilbageholdenhed.

Og hvor vil I så spare først?

Jeg mener ikke, man kan sige det på den måde.

Det er i den grad et realistisk scenarie. Det kan meget vel være allerede om få år, man må beslutte nye besparelser. Hvis ikke politikerne melder ud, hvem der står først for, er alle i farezonen, hvilket du selv siger kan skabe utryghed og hæmme vækst. Men ingen af jer melder ud. I lægger alle sammen økonomiske planer efter, at krisen stopper om få år – vi så det senest med 2020-planerne i valgkampen – selvom det ikke er det mest sandsynlige, og i al fald ikke det eneste sandsynlige.

Jeg ser det lige omvendt: Det at gå ud før tid og annoncere, hvem der står først for, er at bede om fortsat lav vækst. Det er det, regeringen gør. Den går ud og siger, at den vil lave meget om, hvilket dræber væksten.

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansv. chefredaktør. Cand.mag. i retorik med speciale i debat og tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har været praktikant på DR2 Udland og rapporteret fra Honduras, Costa Rica, Haiti, Den Dominikanske Republik, Colombia og Sydsudan til bl.a. Information, Deadline 22.30 og Weekendavisen.

RÆSON spørger Johanne Schmidt-Nielsen: Er du enig i, at der SKAL spares? Nej

Af Magnus Boding Hansen

Du har flere steder sagt, at du ikke mener, verden i tilstrækkelig grad har taget et opgør med finanssektoren og med de grådige spekulanter?

Ja.

Så I vil et opgør med de grådige spekulanter. Hvem er de helt præcis?

Det er dem, der laver hurtige handler, hvor værdipapirer skifter hænder mange gange hver eneste dag. Den type spekulation er jo en af årsagerne til den økonomiske krise, vi har fået. Vi synes, det ville være rimeligt, hvis man lavede den her lille skat på finansielle transaktioner [Tobinskatten, red.] for at dæmpe den her hurtige spekulation.

Vil den kun ramme de hurtige, grådige spekulanter?

Ja. Det vil være dem, der bytter pengene rundt hele tiden, som for alvor bliver ramt.

Jeg har en kammerat, der er porteføljemanager i et forsikringselskab, som IKKE laver mange hurtige handler. Han siger, at Tobinskatten vil ramme dem hårdt, fordi den vil fryse markedet til. Vil den kun ramme de hurtige, grådige spekulanter?

Fordi skatten er så lille, vil den især ramme dem, som foretager en masse handler.

Det, han siger, er, at det vil ramme bredt afledt. At hvis man rammer dem, som laver mange hurtige handler, så vil det have en skadelig effekt på hele markedet. Især hvis det – som det ser ud – ikke er noget, man kan gennemføre globalt.

To ting: 1) Det ville undre mig meget, hvis branchen sagde, at det er en skidegod ide. 2) Det er klart, at det vil være optimalt, at så mange som muligt er med. Men jeg tror ikke på, at man først skal gøre noget, når alle er med, for så kommer der aldrig til at ske noget.

Men du anerkender, at det kan have en skadelig effekt?

Det kan godt være, der er noget spekulation, som så rykker ud af de lande, der går sammen om at indføre den her skat, men mon ikke det går? Jeg synes ikke, at det har været synderligt gavnligt at have den type spekulation alligevel.

Det største problem med medierne i dag?

Hvis en historie ikke er tv-egnet, så er det meget svært at få den ud. Som f.eks. hele historien om de statsløse unge, der blev snydt for deres statsborgerskab af Birthe Rønn. Det var faktisk først ved det samråd, hvor Birthe Rønn blev så sur, at hun slukkede for mikrofonen, og der dermed opstod billeder, at den begyndte at brede sig. Det, syntes de fleste medier, var en lidt sjov historie: 'Åh, nu har Birthe Rønn endnu engang opført sig tosset. Hun har slukket for mikrofonen under et samråd'. Men det var jo hele tiden en kæmpe stor historie: En minister kendte til konventionsbrud og gav faktisk ordre til at fortsætte konventionsbrud i årevis! Det burde have været i alle medier fra dag et.

Er medierne for borgerlige?

De dagblade, der er, har et borgerligt udgangspunkt. Jeg synes, det er en skam, at der ikke er dagblade, der går kritisk til regeringen fra venstre side, men kun fra højre.

Hvordan fra højre? Har du et eksempel?

Stort set alle aviser havde ledere om, hvor fantastisk en idé det var at afskaffe efterlønnen. Det siger noget om mediebilledet.

Du sagde til Information i januar: „Venstrefløjen skal for eksempel turde sige højt, at vores klode kan simpelthen ikke holde til ideen om konstant vækst“. Er det så Enhedslistens politik at arbejde for, at vi ikke har vækst i Danmark?

Det er jo en frygtelig langhåret debat, for hvad er vækst? Noget vækst er klogere end anden vækst. Det er fornuftigt at have vækst i vindmøllesektoren.

Så vi må godt have vækst, hvis det er grøn vækst?

Det betyder i hvert fald noget, hvad det er for en vækst. Vores klode kan ikke holde til, at vi alle sammen skal blive rigere og rigere og forbruge mere og mere. Derfor er opgaven i de rigeste lande, som Danmark, i højere grad at omfordele den velstand vi har.

Konsekvensen af det, du siger, er, at på et eller andet tidspunkt skal man gøre det til et mål ikke at have vækst. Hvorfor udskyde det?

Det er ikke et mål for mig, at vi alle sammen får flere biler og større huse.

Men er det på sigt et mål for dig, at vi ikke har vækst i den vestlige verden?

Det kommer an på, hvad man lægger i 'vækst'. Men vores klode kan ikke holde til, at vi alle sammen skal have et større privatforbrug.

Hvorfor så ikke gøre det til et mål med det samme?

Det er sådan set også et mål for os nu.

Så I glæder jer mere, hvis vi har minusvækst, end hvis vi har plusvækst?

Det kommer an på, hvor vi oplever vækst. Vækst på det grønne område er fornuftig.

Så væksten må GODT stige, hvis bare den er grøn?

Jeg har prøvet at sige det tre-fire gange nu, men jeg siger det meget gerne igen: Vores klode kan ikke holde til, at vi alle sammen forbruger mere og mere. Slet ikke i den rige del af verden som Danmark. Her bliver vi nødt til i stedet at satse på en omfordeling.

Ja tak. Men er konsekvensen af det, at du glæder dig mere, hvis væksten falder, end hvis den stiger, hvis vi antager, at den grønne andel af væksten er den samme?

Det kommer an på, hvad det er for en vækst.

Præcis den samme som nu.

Så vil jeg nok sige, at det ville være fint at have den nogenlunde stabil.

Så væksten behøver ikke falde, hvis bare den ikke stiger?

Vi skal blive bedre til at forbruge på en meget mere bæredygtig måde.

Du er uenig med regeringen i, HVORDAN de vil spare. Er du enig i, at der SKAL spares?

Nej. De nordiske velfærdssamfund er nogle af dem, der klarer sig bedst gennem krisen, netop fordi man har en stærk offentlig sektor, som konjunkturaftøder.

Man kan godt både have den nordiske model og være nødt

til at spare. Bliver vi ikke nødt til at spare, hvis væksten ikke vender tilbage før om lang tid?

Det er et politisk valg, om man mener, den offentlige sektor skal styrkes eller svækkes. Jeg mener, vi skal styrke vores uddannelsessektor, vores daginstitutioner, vores hjemmepleje. Det kræver nogle penge.

Skal de ekstra penge, du vil bruge, komme fra besparelser, gæld eller begge dele?

Det er bestemt ikke Enhedslistens politik, at man bare skal bruge løs af penge, man ikke har og opbygge en stor gæld. Det ville være ualmindeligt dumt. En del af svaret er at sige til dem i toppen af vores samfund, at de må bidrage lidt mere til fællesskabet. Og så er noget af det, som for alvor skaber hul i kassen nu, den stigende arbejdsløshed. Den bedste måde at rette økonomien op på er jo ved at skabe jobs.

Hvordan skaber man sådan nogle?

Blandt andet ved at satse massivt på teknologier på det grønne område som vindenergi og solceller. Ved at sætte gang i renoveringen af vores skoler. Og så er vi jo faktisk begyndt at eksportere viden om omsorg.

Villy Søvnald sagde for nylig, at de fleste af de over 150.000 jobs, vi har mistet under krisen, har været private, og at det derfor er vigtigt, at de nye jobs, der bliver skabt, i overvejende grad bliver private jobs. Enig?

Det skal jo være begge dele. Jeg synes, der er behov for flere pædagoger i vores daginstitutioner og flere ansatte på vores plejehjem. Det er offentlige arbejdspladser. I øvrigt er der faktisk ikke særlig stor økonomisk forskel på, om en SOSU- eller pædagogmedhjælper går arbejdsløs på dagpenge eller sættes i arbejde.

Men skal det overvejende være offentlige eller private jobs, vi får skabt?

Det vil jeg ikke sætte tal på. Men det skal være begge dele.

Så den bedste måde at styrke statens finanser er at få folk i arbejde. Styrker det også statens finanser at få folk i offentligt arbejde?

Ja. Det er jo hele den der diskussion, om hvad man tillægger værdi. Hvis vi tager et eksempel som pædagogmedhjælperen, der går langtidsledig, så ved vi, at det er der meget alvorlige konsekvenser ved, fordi det så kan blive rigtig svært at komme ind på arbejdsmarkedet igen. Det giver også vores samfund værdi, at vi har ordentlige vilkår i vores daginstitutioner og en veluddannet befolkning.

Jeg taler kun om statens finanser nu. Overgår statens indtægter ved, at nogle ikke går langtidsledige, statens udgifter ved selv at betale dem løn?

Det kommer jo an på, hvilken person vi taler om. For en pædagogmedhjælper f.eks. er forskellen på at have vedkommende gående på dagpenge og i arbejde omkring 30.000 årligt. Det er så lavtløsområdet. Der synes jeg jo, at det er væsentligt klogere at bruge pengene på at have folk i arbejde og dermed rent faktisk tilføre vores samfund værdi. Det koster selvfølgelig nogle penge.

Du har skrevet, at I er imod, hvis regeringen fortsætter med at lave aftaler med de borgerlige. Du vil have mere blokpolitik?

Det må være op til dig, hvilket ord du vil bruge. For mig er det afgørende indholdet.

Hvad foretrækker du: En finanslov med S-SF-R-Ø, som du synes er god, eller én med et bredt flertal, som du synes er en lille smule dårligere?

Jeg ville da foretrække den bedste. Det er klart.

Så det har ingen værdi i sig selv at undgå blokpolitik?

Det må være en vurdering fra sag til sag.

Kristian Thulesen-Dahl sagde for nylig: „Stadig flere på Christiansborg undrer sig over, at Enhedslisten er så nem at håndtere for regeringen. Partiet lader sig ydmyge den ene gang efter den anden. Det er da paradoksalt, at vi har fået en regering, der sidder på Enhedslistens mandat, og som vil gennemføre reformer, som partierne før valget var så sure over.“ Ville I ikke være sværere for regeringen at håndtere og ydmyge, hvis I turde sige klart, at der er nogle ting, I i hvert fald ikke går med til?

Dansk Folkeparti accepterede forringelser af velfærden i kommunerne, skattelettelser til de rigeste, efterlønsforringelser, dagpengeforringelser, og at man gav penge til dem, der havde i forvejen og sendte regningen til dem, der havde mindst, hvis de til gengæld kunne få lov at genere nogle flygtninge og indvandrere. Sådan kommer Enhedslisten aldrig til at arbejde. Man vil aldrig opleve, at vi siger „okay, vi lægger stemmer til forringelser for de sygemeldte og de handicappede, hvis vi til gengæld kan få lidt bedre vilkår for asylansøgerne“.

Så der ER nogle ting, I i hvert fald ikke vil kunne acceptere?

Det er bare for at sige, det er to helt forskellige roller. Dansk Folkeparti indgik byttehandler, hvor de lagde sig fladt ned og accepterede, at man gjorde de rigeste rigere.

Alternativet til at lægge sig fladt ned er vel klart at sige, vi er kun er med, hvis nogle centrale ting er opfyldt – f.eks. at de rige ikke gøres rigere. Men det vil du ikke sige?

Nej. Det, jeg vil sige, er, at vi står klar til at forhandle. Vi er fuldstændig med på, at vi kan ikke få alt vores politik gennemført; det er der ikke nogen partier, der kan. Det afgørende for os er, at vi trækker i den rigtige retning. Vi har sagt, at det bestemt ikke er vores kop te, men vi er åbne for at diskutere, om man skal hæve grænsen for, hvornår man betaler topskat, en smule. Men det vil så koste noget et andet sted.

Altså en slags byttehandel?

Jo. Men hvor man ikke forringer vilkårene for nogen.

Hvad er forskellen på din slags byttehandel og DF's byttehandler, som du lige har kritiseret? Er du ikke bare uenig i politikken og ikke i det at lave byttehandler?

Jo. Det kan du da godt sige. Det er ordkløveri. Men vi kommer ikke til f.eks. at forringe vilkår for arbejdsløse mod lidt forbedringer for udlændinge.

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansv. chefredaktør. Cand.mag. i retorik med speciale i debat og tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har været praktikant på DR2 Udland og rapporteret fra Honduras, Costa Rica, Haiti, Den Dominikanske Republik, Colombia og Sydsudan til bl.a. Information, Deadline 22.30 og Weekendavisen.

RÆSON spørger Villy Søvndal: Skal vi skele til danske interesser, når vi vælger vores krige?

Nej

Af Magnus Boding Hansen

Findes der en Søvndal-doktrin?

Ja. At Danmarks skal have et åbent forhold til verden. Derfor har vi øget bistandshjælpen efter ti år, hvor der er blevet skåret. Derfor har vi fjernet Dansk Folkepartis plan om grænsebomme. Det er et vigtigt signal om, at vi vil samkvem med verden.

Hvad er den vigtigste forskel på dansk udenrigspolitik med dig og før dig?

At gøre op med frygten. At turde sin omverden. At kaste sig ud i det. At udnytte alle vores fantastiske muligheder.

Den udenrigspolitiske tænkter Dominique Moïsi inddeler i bogen The Geopolitics of Emotion verden efter følelser. USA og Europa: frygt. Mellemøsten: ydmygelse. Asien: håb. Ser du verden sådan?

Nej. Jeg synes ikke, dansk udenrigspolitik er kendetegnet af noget nær frygt.

Men er Europa? Og var Danmark før dig?

Nej. Vi har det stærkeste brand, vi overhovedet kan få ude i verden, så det ville være tungt at gå rundt og være bange. Jeg var i Sydøstasien for to uger siden – det er helt tydeligt, at Danmark har et ufatteligt stærkt brand. Vi er kendt for tre ting: 1) at hjælpe, 2) at være grønne, 3) at være et lighedsorienteret land, det giver mennesker en chance.

Er det fair at sige, at alle de tre ting, også var i den gamle udenrigspolitik?

Ja.

Så der er intet helt nyt i din vision?

Jo. Det er nyt efter ti år, hvor man trappede ned på ulandsbistanden, at vi trapper op. Det er nyt, at vi har placeret nedrustningsdagsordenen så højt – den har været glemt i ti år. Det er nyt, at vi gør det grønne brand så stærkt – den tidligere regering svækkede det meget. Vi er i fuld gang med at genoprette.

Men det var der alt sammen før. Er der ikke noget afgørende nyt?

Der ER afgørende nybrud. Og det er et nybrud, at vi ansætter en menneskerettighedsambassadør og tager initiativ i EU til at få en særlig repræsentant for menneskerettigheder.

Der står i regeringsgrundlaget: „Vi skal arbejde for, at EU's nye udenrigstjeneste bliver en stærk og effektiv aktør.“ Hvorfor?

Vi har som lille land en stor interesse i, at EU's fælles udenrigstjeneste kommer til at fylde mere for at kunne spille en rolle geopolitisk.

Hvordan skal den fylde mere?

Et tankevækkende eksempel: EU sidder for bordenden ved forhandlingerne om Irans atomprogram. Europa er en mindre satan

end USA i deres øjne og kan derfor spille en rolle. Men husk: Den fælles udenrigstjeneste er kun halvandet år gammel, og den er summen af de nationale stater. Det er det sædvanlige slagsmål mellem det fælles og nationalstaten – især Storbritannien vil ikke afgive suverænitet til EU. Men der er ikke skyggen af tvivl om, at jo længere vi kigger frem, jo større en rolle vil EU og den fælles udenrigstjeneste komme til at spille.

Jo, der er. En af verdens førende udenrigspolitiske tænkere, Fareed Zakaria fra CNN og Time, sagde til mig [i RÆSON10]: „Der er et enormt problem i Europa: at budgettet til militær aktivisme er kollapsed. [...] Der er simpelthen ikke penge nok til at gøre alt det gode, EU gerne vil.“

Nej, det er jeg egentlig ikke enig i. Europa spillede jo en afgørende rolle i krigen i Libyen – med amerikansk hjælp til nogle af støttefunktionerne. Vi er på vej imod en evaluering efter ti års ekstrem aktivisme under Bush og Fogh: Nåede man af militær vej de mål, man havde sat sig, i de store militære indsatser Irak og Afghanistan? Svaret er definitivt nej. Irakkrigen var en fadæse. Den skabte et ganske stort modsætningsforhold mellem de arabiske lande og Vesten, drev fire mio. mennesker på flugt og gjorde Irak til Irans i dag tætteste allierede. Det var næppe hensigten med den krig. Efter 12 års krig i Afghanistan har man vel også erkendt, at man ikke på den måde kan eksportere demokrati med militære midler. EU har et langt bredere spektrum af midler. Hvis vi tager Somalia som eksempel, så er der både det landmilitære, som de afrikanske styrker står for, det sømilitære, som NATO og EU står for, statsopbygning, som en række lande har forpligtet sig på, og så bistandshjælp. Det er for første gang i to årtier, der anvendes udtrykket ‚håb‘, når man diskuterer Somalia, og det kan kun lade sig gøre, fordi man har den brede tilgang. Det er det, EU kan. Også i Afghanistan. Jeg tror, EU's brede helhedsorienterede tilgang til kriser står foran at få en anerkendelse, som den ikke havde i tiåret under Bush og Fogh.

Skal EU's udenrigspolitik have flere midler?

Ja, gerne for min skyld. Det er afgørende, at Europa bidrager som kontinent.

Og skal vi gå forrest i EU's udenrigspolitik?

Ja.

Hvis EU's udenrigspolitik skal styrkes, og hvis vi skal gå forrest, hvorfor sparer I så 15 % af hele forsvarrets budget, og hvorfor sparer I så i den 2020-plan, I har fremlagt i dag, på det grundbeløb, vi overfører til EU?

Fordi den militære del kun er én del af værktøjskassen. Der var i Fogh-Bush-æraen en overvurdering af, hvad man kunne nå med militære midler.

EU røder økonomisk. Er der noget af det, EU som udenrigspolitisk aktør kan nu, som det ikke skal kunne fremover?

Nej.

Danmark sparer på forsvaret. Er der noget, vi ikke længere skal kunne?

Nej. Vi skal kunne udviklingsbistanden, statsopbygningen, samarbejde med NGO'er og civilsamfundet – og både selv, bilateralt og multilateralt.

Vi skal stadig kunne bidrage til en landkrig?

Det kan man ikke udelukke.

Den sikkerhedspolitiske journalist Jørgen Dragsdahl siger i dette nummer: „I forhold til Afghanistan har antallet af soldater simpelthen været for lavt. Den store erfaring fra Vietnam, Malaysia, Afghanistan er, at ressourcerne skal være langt større, end der har været politisk vilje til, hvis man skal vinde den slags krige.“ HAR Danmark råd til nye krige?

Man må anerkende, at løsningen i Afghanistan ikke bliver et vestligt demokrati. Der var en fuldstændig mangel på realisme i målene i starten. Men hvis alt det, der er i gang nu – at uddanne sikkerhedsstyrker, forhandle med interne parter, inddrage nabolande, og at det internationale samfund fortsætter indsatsen efter 2014 med bistand – lykkes, så er der mulighed for, at vi kan opleve et stabiliseret Afghanistan.

Men er du enig i Dragsdahls pointe: at demokratiopbygning kræver langt flere ressourcer, end der blev sat af i Afghanistan? Og HAR vi råd til nye krige?

Afghanistan ville heller ikke være et demokrati, hvis man havde fordoblet styrkerne. Det er et land, der ikke har nogen som helst demokratisk tradition, og hvor en meget stor del af befolkningen ikke kan læse og skrive.

I skriver i regeringsgrundlaget: „Ambitionsniveauet for danske bidrag til internationale missioner skal fremover være kvalitativt frem for kvantitativt funderet.“ Hvad betyder det?

At vi må kigge på den måde, vi har organiseret vores forsvar på, og det er vi i øvrigt i fuld gang med.

Jeg spørger specifikt i forhold til „danske bidrag til internationale missioner“, som I skriver har været kvantitativt frem for kvalitativt funderet. Kan du pege på et eksempel på det?

Næ. Men du spurgte også, om man kan spare penge på et forsvar og så stadig levere, og svaret er ja, fordi man på nogle måder har en uhensigtsmæssigt organisering. Det, der diskuteres i øjeblikket, er blandt andet, om man skal fastholde antallet af værn, om man skal samle forsvarskommando og forsvarsministerium, og om man skal suspendere værnepligt. Der kan man jo sagtens – eller der KAN man – til trods for ændringer fastholde et forsvar, der stadig kan levere internationalt. Det kan man ved at fjerne noget af alt fedtet.

Er du enig i dit regeringsgrundlags antydning af, at danske bidrag til internationale missioner ikke har været af tilstrækkelig høj kvalitet?

Jeg synes, Irakkrigen var en fejl, men det har ikke så meget at gøre med de danske bidrags afstemning af kvantitet og kvalitet. Der er internationale missioner, jeg ikke har været enig i. Men konkrete styrkemål varetager forsvarsministeriet.

Det er vel også dit job at afstemme mål og midler i udenrigspolitikken?

Ja, det er klart. Men der er en grund til, at vi har et forsvarsministerium og en forsvarskommando særskilt.

Men vi har strakt ressourcerne for langt?

Ja, det er klart, at man er belastet, når man deltager i flere krige på én gang.

Du vil have, at EU skal spille en større rolle udenrigspolitisk. Hvad er din vision for HVILKEN rolle?

At Europa kommer til at tale med én stemme og udøve indflydelse på verden ud fra EU's grundlæggende værdier: demokrati, menneskerettigheder, rule of law, respekt for det enkelte menneske.

I skriver i regeringsgrundlaget, at EU „på flere områder skal tale med én stemme“. Et eksempel på nogle nye områder for fælles EU-udenrigspolitik?

Vi gør det på et stadigt stigende antal områder, senest i Syrien. Og så har vi i høj grad varetaget Iran-atomkonflikten i et meget tæt samarbejde mellem de forskellige lande.

Det er klart, at EU ikke har udtalt sig om konflikter, før de opstår. Men I skriver, at EU skal tale med én stemme på FLERE områder. Hvilke nye?

Konflikter i Afrika, Mellemøsten.

EU-udenrigsminister Catherine Ashton udtaler sig jo allerede for EU om konflikter i Afrika og Mellemøsten. På hvilke NYE områder skal EU tale med én stemme?

På menneskerettigheder, f.eks. Og det sker i stigende grad. Man har lavet en særlig repræsentant, der netop taler om det.

Kan du give et eksempel på et område, hvor EU i dag IKKE taler med én stemme, men fremover skal?

I forhold til Palæstina er der forskellige opfattelser blandt de europæiske lande.

Og hvad kan man så gøre for, at EU i højere grad taler med én stemme dér?

Arbejde med det, prøve at finde kompromiser.

Der er ikke noget strukturelt, man kan ændre, for at EU oftere vil kunne tale med én stemme, sådan som det er jeres mål?

EU taler faktisk i stigende omfang med én stemme. Men der VIL være konflikter, hvor landene vil beholde deres ret til at varetage deres egne interesser.

Så din pointe er ikke, at EU oftere først skal blive enig om én stemme og SÅ tale?

Jo, og det sker også oftere og oftere. Men det vil man ikke kunne altid.

Skal Danmark primært lægge sig op af EU eller USA i udenrigspolitikken?

Der er ikke nogen modsætning i det. Udviklingen går i retning af, at det tætte samarbejde mellem Europa og USA vil blive forstærket.

I 2008 arbejdede du for, at EU skulle være „et stærkt alternativ til USA“. Hvad mener du i dag?

At EU skal være et stærkt supplement til USA.

Hvilke betingelser skal være opfyldt for, at Danmark går i krig igen?

Det er svært at stille kriterier op. Det er jo komplekst. Men for det første skal alle andre muligheder være udtømte; politiske, diplomatiske, økonomiske. For det andet skal man stå over for en umiddelbar trussel mod mennesker, som i Benghazi i Libyen. Og for det tredje er læren af Irak, at man skal overveje, ikke alene en exitplan, men også en plan for

hvilken samfundsformation man skal fastholde i den periode, hvor krigen foregår.

Skal det være en BETINGELSE for at gå i krig, at man har en exitplan?

Man kan ikke sætte det op som et krav for, at man går i krig, at vi har en exitplan. Det er en forsimpning.

Havde Vesten i tilstrækkelig grad en exitplan, da man gik ind i Afghanistan?

Nej. Man havde en forestilling om, at det var relativt let at lave et demokrati af vestlig karakter, og om at den afghanske befolkning ville anse det for godt, at der var udenlandske militærstyrker til stede.

Havde Vesten i tilstrækkelig grad en exitplan i Libyen?

Ja. Vi havde en forestilling om, at vi skulle ind og beskytte civilbefolkningen, vi havde en FN-resolution, og vi havde en alliance med den Arabiske Liga, hvilket var helt afgørende. Derfor blev det, hvis man kan tale om krig som succes, en relativ succes. Og hvad tog det? Kun cirka otte måneder. Jeg var selv i Libyen for et par måneder siden sammen med nogle danske journalister, som bemærkede en forskel mellem nu, hvor man kan gå rundt i byen, og hvad der var før krigen.

Mange er i stigende grad urolige for militsernes magt og islamisering?

Jo. Men den slags fører jo let til den doktrin, Søren Espersen udtrykte i et nummer af RÆSON: at han foretrækker sikre og stærke diktatorer. Det gør jeg ikke. Jeg har ikke nogen forestilling om, at folk skal stemme på dem, jeg synes, de skal stemme på.

Et dansk bidrag til en mission kan sagtens være en succes, selvom den ender med, at der kommer et islamisk styre til magten?

Jeg vil ikke i så fald betegne det som ligefrem en succes. Men at folk selv får lov til at forme deres fremtid, er under alle omstændigheder et fremskridt. Vores rolle i mange af de her lande vil være at insistere på de værdier, der er vores: demokrati, menneskerettigheder, kvinders rettigheder, unges rettigheder. Men der er ikke nogen sikker vej. Demokrati er en indviklet proces.

Skal der være særskilt danske interesser for, at vi skal være med i en krig?

Nej. Vi havde stort set ingen interesser i Libyen. Vi havde interesse i humanitært at beskytte mennesker. Det var ikke ud fra en dansk interessevaretagelse, at vi deltog. Men vi har en interesse i at have en verden med demokrati, i stedet for én hvor forholdene er usikre, og hvor diktatorer får lov til at herse rundt med mennesker.

Der er jo masser steder i verden, hvor diktatorer herser rundt med mennesker. Hvordan skal vi vælge vores krige?

Hvis man kigger på udviklingen over år, så har rigtig mange lande kastet diktaturet væk: Hele Østeuropa var et diktatur, Sydamerika i 70'erne, hvor jeg rejste rundt der, Spanien med Franco, Portugal med Salazar, de græske oberster, Apartheid i Sydafrika og nu de nordafrikanske lande. Der er formentlig 30 lande eller flere i min levetid, der har kastet det af sig. Mange steder er det sket med et politisk, diplomatisk pres. Nogle gange ved et rent tryk indefra. Andre gange har der været brug for sanktioner, f.eks. i Sydafrika. Myanmar er det seneste land, der har kastet diktaturet væk med en blanding af folk indefra, af nogle generaler, der vil en anden

udvikling, og af påvirkninger fra ASEAN-landene og af sanktioner udefra.

Men hvordan skal vi vælge vores krige?

Jeg tror ikke, du kan lave en facitliste.

At have en udenrigspolitisk doktrin handler vel blandt andet om at have retningslinjer for, hvordan vi vælger vores krige. Søren Espersens bud er, vi skal vælge ud fra særskilt danske interesser. Hvad er dit?

At vi skal anvende den flerhed af forskellige virkemidler, vi har i udenrigstjenesten.

Det mener alle vel. Hvordan skal vi vælge?

Det er jo ikke sådan, at de enkelte lande beslutter, at nu synes vi, en krig vil være i orden. Det har vi FN til at styre...

Vi beslutter da selv, hvilke krige vi synes, det er i orden for os at deltage i.

Ja, ja. Men det afgørende er, at FN er på plads. Når så FN er på plads, vil det afgørende være, at et 2/3-flertal i det danske Folketing tager en beslutning, så vi undgår at gentage fadæsen Irak, hvor et meget smalt flertal gik i krig. Herudover må man så i hver situation vurdere, hvilke virkemidler der er bedst. Nogle gange vil det være en militær indsats som i Libyen, andre gange hjælp, diplomatisk pres eller økonomisk pres.

Men vi skal ikke skele til danske interesser?

Nej.

Hvorfor ikke?

Fordi det ikke er danske interesser, der er afgørende. Det, der er afgørende, er, om vi kan hjælpe udviklinger på vej i den her verden. Det bliver en tryggere verden for os at leve i, i det omfang det lykkes os at få diktaturer erstattet af demokratier.

Ifølge regeringsgrundlaget kan kravet om FN-mandat tilsidesættes i situationer med „et entydigt og akut behov“ for indgriben. Hvad er forskellen på Syrien lige nu og en situation med et entydigt og akut behov?

Rigtig mange ting. Først og fremmest allianceerne.

Alliancer er afgørende for, om man kan tilfredsstille et behov for indgriben, men vel ikke for, om der ER et behov?

Man kan ikke lave den type afkoblinger. Verden er kompleks.

Men hvordan afgør I, om et behov er entydigt og akut?

Man skeler til: 1) om man tror, man kan løse situationen med militære midler, 2) international legitimitet. Når det er afgjort, er næste spørgsmål, om der er en tilstrækkelig stærk alliance til, at missionen vil kunne lade sig gøre – herunder f.eks. om der er en opposition, der vil være i stand til at tage over efter en krig. Det var der i Libyen. Det er langt mere flagrende i Syrien i dag. Derfor hører jeg ikke nogen udenrigsminister tale om en militær intervention i Syrien. For hvis du laver en militær intervention i Syrien, så starter du ikke alene et blodbad, hvor du skal gange Irak med et eller andet – du starter det store mellemøstlige opgør med alle aktører. Og det tror jeg, alle er meget opmærksomme på.

Så der er ikke opbakning, og det vil ikke lykkes. Men er der et akut behov?

Ja, ja – et akut behov for hjælp.

Er behovet der i lige så tilstrækkelig grad, som det var i Libyen?

Ja. Men man skal være forsigtig med at lave den slags sammenligninger. Der er ingen tvivl, om der foregår grove krænkelser af mennesker i Syrien. Det tror jeg alle er enige om.

Foregår der nok krænkelser til, at hvis man kunne samle en alliance og troede på, at det kunne lykkes, så ville man gribe ind?

Det ved jeg ikke. Det er et fuldstændig hypotetisk spørgsmål. Men hvis du åbner for at bringe militære midler i anvendelse, så splitter du den alliance, der i dag er omkring Syrien, i atomer. Og så kommer fantasier til at forlænge konflikten.

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansv. chefredaktør. Cand.mag. i retorik med speciale i debat og tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har været praktikant på DR2 Udland og rapporteret fra Honduras, Costa Rica, Haiti, Den Dominikanske Republik, Colombia og Sydsudan til bl.a. Information, Deadline 22.30 og Weekendavisen.

Emma Knudsen og Lasse Marker: Ministeriet for krig

Forsvaret skal skære 15 % af budgettet. Det er en chance for reformer.

Af Emma Knudsen og Lasse Marker

Med stillingsopslaget og udnævnelsen af Peter Bartram som ny forsvarschef vandt forsvarsminister Nick Hækkerup (S) i marts det første store slag i kampen mod det traditionelle forsvar. Udnævnelsen var et opgør med traditionen om, at posten som forsvarschef vælges mellem cheferne for de tre værn: hæren, søværnet og flyvevåbenet. Desuden var Bartram brigadegeneral og havde kun én – og ikke tre – stjerner på skulderen. De næste to skridt i Hækkerups planlagte omstrukturering af forsvaret er en sammenlægning af Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet samt en suspendering af værnepligten. Det skal dels modernisere forsvaret, dels spare penge, og førstnævnte skal desuden sikre større politisk kontrol med forsvarsledelsen.

Regeringens krav om at spare 3 mia. kr. fra 2015, svarende til 15 % af forsvarets budget, er en væsentlig årsag til, at Hækkerup ser strukturerne igennem i sømmene. I december 2011 nedsatte han en arbejdsgruppe, der vil fremlægge en rapport, som skal danne grundlag for de konkrete politikformuleringer, der skal forhandles ved det nye forsvarsforlig i 2014. Også de seneste års mange sager i forsvaret og de danske landstyrker tilbagetrækning fra Afghanistan i 2014 har skabt en gunstig situation for reformering netop nu.

De seneste år har sager som Jægerbogsagen, Lækagesagen, torturbillederne og Papkassenotatet ramlet ned over det danske forsvar. Sagerne væltede både forsvarschef Tim S. Jørgensen (2008-2009) og forsvarsminister Søren Gade (2004-2010), og Papkassenotatet satte Poul Kiærskou ud af spillet om posten som ny forsvarschef, da Knud Bartels forlod stolen 1. januar 2012 til fordel for jobbet som formand for NATO's militære komité. Sagerne har affødt krav om øget kontrol med forsvaret. Ifølge Jens Ringsmose fra Centre of War Studies på Syddansk Universitet kom Papkassenotatet belejligt for Hækkerup: „Det er præcis sådan en sag, ministeren har brug for for at få den kontroversielle sammenlægning af Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet til at glide ned,“ siger han til Information 9. februar. Hækkerup har refereret til sagen som argument for nødvendigheden af „at samle kompetencerne i Forsvarskommandoen og departementet, så vi forhåbentligt kan undgå noget lignende i fremtiden.“

Fusionsplanen

Hækkerup overvejer en sammenlægning af Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet og har ikke lagt skjul på, at det – ud over et ønske om at modernisere forsvaret – handler om 1) at få øget kontrol med forsvaret og 2) at finde besparelser ved at reducere antallet af officerer. Indtil nu har medierne omtalt en sammenlægning af Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet som „Pentagon-modellen“. Men hvor Pentagon-modellen fra USA blot er et „bofællesskab“, hvor det amerikanske forsvarsministerium og den

amerikanske forsvarskommando er placeret i samme bygning, ser Hækkerup gerne en mere integreret sammenlægning af det danske forsvarsministerium og Forsvarskommandoen. Han lægger sig dermed nærmere den norske ISL-model (Integreret Strategisk Ledelse) eller den britiske Whitehall-model, men er samtidig reelt åben for en diskussion af, hvad den rigtige model er. Det er derfor mere korrekt at kalde det den integrerede model.

„De konflikter, som Danmark er involveret i og kommer til at være involveret i fremadrettet, kræver en integration af det militære og det politiske,“ siger Hækkerup til RÆSON. „Når vi er i Afghanistan, opstår der problemer, ikke bare i forhold til hvordan vi løser opgaven militært, men også juridisk i forhold til, hvad vi gør med tilbageholdte fanger, økonomisk i forhold til at sikre finansiering af opgaverne og kommunikationsmæssigt i forhold til at fortælle pressen og befolkningen om, hvad der foregår. Derfor ser jeg gerne, at Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet bliver mere integreret end blot et bofællesskab.“

Ønsket om at flytte forsvarsledelsen tættere på ministeren var også intentionen, da Forsvarskommandoen i 2007 blev flyttet fra Vedbæk til Holmen i København. Og kravet om øget politisk kontrol følger direkte af udviklingen fra et territorialforsvar under Den Kolde Krig til en aktivistisk udenrigspolitik, forklarer Mikkel Vedby Rasmussen, der er chef for Center for Militære Studier på Københavns Universitet:

„Man må se krigen som en risiko i sig selv. Dét at føre krig er noget, der løbende skal kontrolleres, og måden, krigen bliver ført på, får en helt særlig politisk logik. Papkassenotatet, der handler om en strid, hvor forsvarer er blevet beskyldt for at have misledt Folketinget ved at oplyse et forkert fangeantal, har måske fyldt mere end spørgsmålet om, hvad vi faktisk har opnået i Irak. Og den manglende evne til at styre sagen har været dyr for den tidligere regering. Kravet om øget politisk styring og løbende kontrol med operationerne er derfor helt naturligt.“

Men der er ikke konsensus om, at der er behov for øget politisk kontrol med forsvaret. Hans Engell, forhenværende forsvarsminister og nu politisk kommentator, mener, at medierne har hjulpet til at puste sagerne unødigt op ved at henvise til „skandaler“ og slå dem sammen under ét: „Kritikken har ramt helt ved siden af. Sagerne har jo haft vidt forskellig karakter. En situation som Jægerbogsagen kan alle organisationer komme ud for, mens Lækagesagen tilsyneladende havde sin oprindelse i Forsvarsministeriet.“

Heller ikke oberst Lars R. Møller mener, at der er behov for øget politisk kontrol med forsvaret og påpeger, at det tværtimod er forsøg på politisk indflydelse i forsvarets sager, der har ført til de seneste års omdiskuterede sager: „Større politisk kontrol – hvad betyder det? Det er noget sludder. Der sker ikke en skid i forsvaret, uden at den lange skruetrækker fra Forsvarsministeriet har været drejet godt ned i maskinen. Ministeren har mere end rigelig kontrol med forsvaret. Stort set alle de sager, som vi har haft, er opstået, fordi den politiske indflydelse er sivet ned i de forsvarsmæssige dispositioner. Det gælder senest med sagen om udsendelse af den mobile luftrumskontrolradar. Den eneste undtagelse er Jægerbogsagen, men der tog man jo også konsekvensen og afskedigede to personer, og forsvarschefen gik af.“

„Jeg har stor sympati for de to officerer, der sendte Jægerbogen til en arabisk oversættelse. De har følt, at en meget stor del af deres krig har drejet

sig om at få politikerne og den danske opinion til at indse alvoren i krigen. De så en chance for at gøre alle opmærksomme på, at krigen er alvorlig. Jeg ved ikke, om det er værre end at kaste missiler i hovedet på folk?' Citat: Jørgen Dragsdahl, journalist

Den integrerede model er dog ifølge Vedby ikke kun oplagt, fordi han mener, der er behov for øget kontrol med forsvaret. Den er også en naturlig konsekvens af, at vi i dag har afskaffet værnepligtshæren uden at erstatte kommandosystemet fra Den Kolde Krig: „Forsvaret er i dag ikke indrettet til krig. Forsvarets ledelsesstrukturer hænger fast i Den Kolde Krig og er indrettet til at administrere en værnepligtshær i fred, hvor majorerne – i det øjeblik russerne kommer – kan forlade deres skriveborde og gå ud at styre værnepligtshæren i en totalkrig. Men problemet er, at vi i dag er i operation hele tiden, og så bryder den logik simpelthen sammen.“

Hækkerup selv peger også på koldkrigsarven: „Vores forsvar har været igennem en meget vigtig og rigtig udvikling i løbet af de seneste 20 år i retning af at være det aktive værktøj i den aktivistiske udenrigspolitik. Men vi mangler at tage det sidste skridt og tage konsekvensen af, at der ikke står en fjende, som vil kaste sig over Danmarks grænser, hverken på kort eller på lang sigt.“

Kritikerne af den integrerede model

Forsvarets Personeltjeneste har oplyst til Dagbladet Politiken, at der i dag er 8.158 ledere ansat i forsvaret, fordelt på 3.818 officerer og 4.340 sergenter. De skal kommandere og lede 7.042 konstabler og ca. 4.800 værnepligtige. „Vi har simpelthen for mange officerer i forsvaret,“ udtalte Peter Viggo fra Forsvarsakademiet til Politiken 25. marts, og Troels Lund Poulsen (V) beskrev, hvordan der har været en løbende diskussion i Folketinget, hvor alle har sagt „mindre hoved og mere krop“.

Hækkerups ønske om at lægge Forsvarskommandoen ind under Forsvarsministeriet skal afhjælpe det: „Der vil komme fyringer i forsvarsledelsen. Desuden vil der være nogle synergieffekter ved at lave et samlet økonomikontor, et samlet pressekontor og et samlet jurakontor, i stedet for, at både forsvaret og ministeriet har hver deres egne kontorer. Det vil kunne give nogle besparelser.“

Da man i 2003 indførte ISL-modellen i Norge, var en reduktion i den øverste forsvarsledelse også et centralt argument. Dengang regnede man med, at man ville kunne spare ca. 50 % i forsvarets øverste ledelse svarende til 800 stillinger. Den reelle besparelse er dog endt på 20-30 %, dvs. ca. 400 stillinger, vurderer Kjell Inge Bjerga, der er forsker ved Institut for Forsvarsstudier i Oslo med ekspertise i organisering i forsvarssektoren. Hækkerup siger, at den danske besparelse ved en omstrukturering til en mere integreret model ikke vil komme i nærheden heraf, og lytter man til Bent Fabricius, der er formand for Hovedorganisationen af Officerer i Danmark, så kan man ved en sammenlægning forestille sig, at reduktionen i stillinger kommer til at være op til 10-20 %.

Endelig er Lars R. Møller slet ikke enig i vurderingen af, at forsvaret har et for stort hoved til en for lille krop: „Sådan en relativering er ubrugelig. Man siger, at vi skal have veluddannet forsvarspersonale, som er tilpasset en international operationsramme – og så siger man samtidig, at man vil skære ned på den del af det velkvalificerede

personale, fordi de ikke er nok til stede på jorden. Det er jo helt hen i vejret. Sammenligningen svarer til, at man i centraladministrationen fyrede akademikere, fordi ca. 95 % af de ansatte er akademikere, mens kun ca. 5 % er arkivfolk.“

Tanken om at sammenlægge Forsvarskommandoen med Forsvarsministeriet er ikke ny. Allerede i 2003 anbefalede daværende næstformand i Forsvarsudvalget, Søren Gade (V), at man rationaliserede og slankede forswarets øverste ledelse ved at implementere Pentagon-modellen. Det blev dog ikke gennemført, da Gade kom til som forsvarsminister i 2004. Det har ikke været muligt at få en kommentar fra Gade, men ifølge tidligere forsvarsminister Gitte Lillelund Bech (V) er årsagen til, at Gade ikke gik videre med det i 2004, at „han opdagede, at ulemperne var større end fordelene“.

I debatten er der mindst fem argumenter imod den integrerede model.

„Søren Gade var, ligesom mange andre har været det, forelsket i tanken om at have flere ansatte under sig.“ Citat: Lene Espersen (K)

1. „Den største ulempe ved den integrerede model er, at det vil give en mudret ansvarsfordeling, hvor det vil være vanskeligt at skelne mellem, hvad der er ministerens bord, og hvad der er forsvarschefens opgaver. Armslængdeprincippet vil gå tabt, hvilket vil sige, at hver eneste gang en soldat træder forkert et eller andet sted ude i verden, så er det ministerens sag. Derfor er Venstre også imod en sammenlægning,“ siger Lillelund Bech. Lene Espersen er enig og kalder en model, hvor man kan gøre ministeren ansvarlig for, at der er sket en fejl i 140. kontor, for en „dødfødt model“. „På transportområdet har man forsøgt at modvirke netop dette. Man har oprettet selvstændige styrelser for at sikre, at ministeren kan holdes uden for ansvar i en lang række sager,“ siger hun. Men Hækkerup afviser kritikken og siger, at det ikke skal være et argument for ikke at lægge Forsvarskommandoen ind under Forsvarsministeriet, at man herved lettere vil kunne holde forsvarsministeren til ansvar. „Min erfaring er, at de sager, der opstår ude i Forsvarskommandoen, alligevel ender på mit skrivebord. Derfor vil det kun være en fordel at få fat i sagerne helt fra starten,“ siger han.

2. Forsvarsministeriet er i dag på ca. 150 mand, og Forsvarskommandoen er på ca. 350 mand. En sammenlægning vil derfor give et departement på ca. 500 personer fratrukket de dobbeltstillinger, der kan spares væk. Lene Espersen mener, at det vil være en næsten umulig opgave for en minister at styre et så kæmpestort ministerium. „Hvis man ønsker, at den politiske chef skal have mindst mulig føling med, hvad der foregår, og lade departementschefen styre meget, så er den integrerede model derfor den rigtige model,“ siger hun. Hækkerup afviser Lene Espersens argument: „Efter min mening er det overskueligt.“

3. Den amerikanske politolog Samuel Huntington har kaldt det „subjektiv styring“, når forsvaret er underlagt politiske instanser. Bent Fabricius peger netop på problemet ved subjektiv styring: „Hvis forsvarschefen og departementschefen er uenige, så ender ministeren med at træffe operative beslutninger, som reelt ikke er hans gebet. Det er noget rod.“ Over for det står „objektiv kontrol“ med forsvaret, der hviler på, at det politiske niveau og forsvaret holdes uafhængigt – som nu. Her sikres tilsyneladende, at forsvaret ikke kan udnyttes til at sikre politiske interesser, og at det har en uvildig, rådgivende og professionel

rolle, hvilket ifølge Fabricius er det normativt bedste.

4. Forud for udnævnelsen af Bartram vakte spørgsmålet om departementschefens rolle nogen bekymring. Til trods for stadig usikkerhed om eventuelt kommende forsvarsreformer, forsikrede forsvarschef Bartram dog ved sin tiltrædelsestale om, at han var blevet lovet direkte adgang til forsvarsministeren og således ikke er underlagt departementschefens bestemmelser. Ifølge Lene Espersen vil en implementering af den integrerede model dog resultere i en beslutningsgang, hvor forsvarschefen i f.eks. planlægning af den militære aktion vil komme til at referere til departementschefen og ikke direkte til ministeren: „Det vil være en tidsforlængende og procesforlængende indsats, som ikke er klog, hvis man vil føre en aktivistisk udenrigspolitik.“ Og Lene Espersen står ikke alene med den bekymring. Fabricius „frygter, at forsvarschefen på sigt vil blive underlagt departementschefen“, hvilket han finder stærkt problematisk. Han frygter en marginalisering af ledelsen fra Forsvarskommandoen: „Jeg er bekymret for, hvordan forsvaret og forsvarschefen kommer til at stå i forhold til forsvarsministeren i fremtiden. Hvad bliver forsvarschefens indflydelsesmuligheder? Hvis forsvarschefen kun får ansvaret for det operative og skal spørge om lov for at flytte personstillinger, så er det problematisk. Og i forhold til forsvarschefens fremtidige, direkte adgang til forsvarsministeren kan man jo se på, hvor mange styringschefer, der har direkte adgang til deres fagministre.“

Omvendt siger oberst Lars Møller, at der ham bekendt ikke er nogen i forsvarsledelsen, der har et problem med sammenlægningen: „Jeg frygter overhovedet ikke, at den uniformerede del vil blive marginaliseret. Jeg kan ikke forestille mig andet, end at vi får øget indflydelse. Vi vil være tættere på beslutningerne og vil kunne sparke døren til ministerens kontor op og spørge, hvad helvede der bliver af en beslutning, som vi venter på bliver taget. Al det bøvl og ballade, som forsvarsledelsen i dag skal tage sig af, vil ministeren i fremtiden kunne få lov at rede ud. Held og lykke med det.“

Heller ikke Vedby frygter en marginalisering af den uniformerede del af forsvaret og siger, at kritikerne fokuserer for meget på, hvem, der er i toppen, og for lidt på, hvem der er sagsbehandleren: „Forsvarsministeriet er på ca. 150 personer, mens Forsvarskommandoen er på ca. 350 personer. Hvis Forsvarskommandoen fusioneres med Forsvarsministeriet, så ved jeg godt, hvilken af de to kulturer, der ville komme til at fylde mest. Også når man medtænker, at Forsvarsministeriet i dag i vidt omfang er fyldt med officerer, der bare har taget et jakkesæt på. Jeg er derfor slet ikke sikker på, at det vil betyde, at den uniformerede del af forsvaret vil få mindre at skulle have sagt.“

Også Hans Engell mener, at forsvaret næppe vil få mindre at skulle have sagt ved en sammenlægning: „Det er utænkeligt, at forsvarschefen ville blive forment direkte adgang til ministeren.“

5. Så er der spørgsmålet om gennemsigtighed. „Lægges Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet sammen, vil både Folketingets og mediernes adgang til information blive forringet, og det vil være en konkret forværring af den demokratiske kontrol med, hvad der foregår,“ siger journalist og Cavling-modtager Charlotte Aagaard og uddyber: „Alt, hvad der handler om politiske og militære beslutninger øverst i systemet, vil blive inden for den samme enhed,

hvorefter der ikke er aktindsigtsmulighed. Man vil kunne henvise til lovgivningen, der siger, at hvis der er tale om interne dokumenter, som er udvekslet mellem myndigheder inden for samme myndighedsområde, så behøver man ikke at udlevere dem.“

„Hold da kæft, hvor fedt med en sammenlægning. Tænk på alle de aktindsigtssager, som vi så ikke længere skal tage os af. Det vil frigive 25 % af vores arbejdstid, og vi vil kunne få lov at passe vores rigtige arbejde.“
Citat: Lars R. Møller.

Den norske erfaring

De seneste år er den integrerede model blevet implementeret i en række andre lande, som sagt bl.a. Norge i 2003. Kjell Inge Bjerga genkender de første fire kritikpunkter. „Det var de samme argumenter, der blev brugt, da vi i Norge indførte ISL-modellen i 2003. Men i dag er alle argumenterne tonet kraftigt ned,“ siger han og fortsætter: „Den integrerede ledelse er blevet justeret flere gange siden 2003, men der er i dag ingen seriøs debat om at forlade modellen, og alt tyder på, at integreret politisk-militær ledelse er kommet for at blive i Norge.“

1. kritikpunkt: Mudret ansvarsfordeling og tab af armlængdeprincippet. „I lyset af den norske erfaring er det en illusion at tro, at ansvarsfordelingen var klarere, før ISL-modellen blev indført,“ siger Bjerga og påpeger, at der i forbindelse med den nye langtidspan for det norske forsvar, der blev præsenteret i marts måned, ikke har været tvivl om, hvad der har været forsvarschefens fagmilitære anbefaling, og hvad der har været politiske vurderinger og prioriteringer.

Både i Danmark og Norge står ministeren til ansvar over for parlamentet (konstitutionelt ansvar) i forhold til alt, hvad der sker i departementet og i underliggende agenturer. „Det vil sige, at ministerens ansvar i princippet er nøjagtigt det samme uafhængig af ledelsesmodellen,“ siger Bjerga og tilføjer: „Samtidig kan det i dagens medievirkelighed være opportunt for en minister – og regeringen – at holde en vis afstand til militære operationer. Hvis medierne ved, at en operation i Afghanistan ledes direkte fra departementet, vil de rette deres spørgsmål til departementschefen i samme øjeblik, noget går galt. Hvis der derimod findes en militær institution uden for departementet, vil de i første instans rette deres spørgsmål til chefen for denne institution. Herved vil ministeren ikke eksponeres umiddelbart, og ministeren og regeringen vil købe sig tid. På den anden side må ministeren være opmærksom på, at bliver afstanden til de militære operationer så stor, at ministeren mister overblik og kontrol, kan det være mindst lige farligt som at blive for tæt knyttet til operationerne.“

Den erkendelse var formentlig en af grundene til, at man i Norge i 2009 flyttede den militæroperative ledelse ud af departementet. Den er nu placeret i forsvarsstaben, som ligger i samme hus som departementet – dog uden at være en del af departementets organisation – samt i forsvarrets operative hovedkvarter, som ligger i Nordnorge. Alle større militæroperationer skal i princippet planlægges og ledes fra forsvarrets operative hovedkvarter, der har egen chef, en trestjernet general.

„Dilemmaet knyttet til operationerne er med andre ord løst gennem en sofistikeret kombination af fysisk nærhed mellem politisk og militæroperativ ledelse på den ene side og organisatorisk afstand på den anden. Efter justeringen af ISL-modellen har Norge nu fået en holistisk ledelsesmodel, der er effektiv og velfungerende, og som giver fleksibilitet

til at kunne skifte mellem centraliseret og decentraliseret ledelse," siger Bjerga.

2. kritikpunkt: Forsvarsministeriet vil blive så kæmpestort, at det vil være umuligt at styre. „Dette har ikke været nogen stor udfordring i Norge. Det integrerede departement har i dag 310 ansatte, og der er intet, der tyder på, at der i praksis er stor forskel på at styre et departement med 150 og et med 300 ansatte. Tværtimod er der høstet gode erfaringer fra samarbejdet mellem civile bureaukrater og officerer i forsvarsdepartementet,“ siger Bjerga, der desuden peger på, at Forsvarsministeriets tyngde muligvis er øget i sammenligning med de øvrige ministerier.

3. kritikpunkt: Hvis forsvarschefen og departementschefen er uenige, så ender ministeren med at træffe operative beslutninger, som reelt ikke er hans gebet. „Det er en kendt problemstilling i Norge, men problemstillingen var utvivlsomt lige så aktuel før ISL-modellen blev indført i 2003,“ siger Bjerga og fortsætter: „Al erfaring viser, at politisk ledelse griber ind i operative vurderinger i det øjeblik, det handler om politisk sensitive episoder eller kriser. Det har derfor ikke noget med ISL-modellen at gøre, men handler om hvilken type operationer man deltager i.“

4. kritikpunkt: Forsvarschefen vil komme til at referere til departementschefen og ikke direkte til ministeren. Det vil være en tidsforlængende og procesforlængende indsats, som ikke er klog, hvis man vil føre en aktivistisk udenrigspolitik. „Det har ikke været tilfældet i Norge,“ siger Bjerga og uddyber: „Tværtimod ser det ud til, at beslutningsprocesserne er blevet mere fleksible og går hurtigere. Før var der flere niveauer, der gjorde beslutningsprocesserne langsommere og mere rigide. På den ene side reducerede det måske risikoen for forhastede og forkerte beslutninger, men på den anden side kunne den længere beslutningsproces øge risikoen for, at den politiske ledelse blev utålmodig og gik uden om de formelle styringslinjer.“

Bjerga mener heller ikke, at den integrerede model vil betyde en marginalisering af den uniformerede del af forsvaret: „Forsvarschefen havde i realiteten ikke større frihed eller større handlingsrum, før ISL-modellen blev indført. Også dengang var pengebevillingerne til forsvaret og beslutningerne om, hvilke operationer forsvaret skulle gennemføre, et politisk anliggende. Forsvarschefen befandt sig imidlertid længere væk fra de politiske processer, med de konsekvenser det havde for hans evne til at give relevante råd til den politiske ledelse og øve indflydelse på udviklingen af det militære forsvar.“

Hvor skal der spares?

Hækkerup vil spare 3 mia. kr. svarende til 15 % af forsvarets budget, mens VK holder fast ved deres tidligere forslag om at spare 2,2 mia. – dvs. 10%. Selve beløbet kommer derfor til forhandling, når det nye forsvarsforlig skal forhandles i 2014.

Der er i dag ca. 24.000 ansatte i forsvaret, hvoraf ca. 4.800 er værnepligtige. Ifølge et notat fra Forsvarskommandoen 2011 kan der spares 351 mio. kr. om året, hvis værnepligten, som ministeren ønsker, suspenderes. Men Hækkerups forslag indebærer ikke en fuldstændig afskaffelse af den frivillige værnepligt som rekrutteringsbase for forsvaret, og man vil derfor formentlig kun kunne spare et mindre beløb.

Krigen i Afghanistan koster Danmark ca. 1,2 mia. kr. om året, og Lillelund Bech vurderer, at man vil kunne spare et trecifret millionbeløb fra 2015, når de danske kamptropper har forladt landet, også selvom vi fortsat bl.a. vil være til stede for at uddanne afghanske sikkerhedsstyrker. Bent Fabricius advarer mod at gøre de besparelser, der følger med Afghanistan, permanente:

„Det må ikke lede til den konklusion, at vi så aldrig kan føre en landkrig igen. Man kan rigtig nok spare store summer, når vi trækker os ud af Afghanistan, men gør man besparelsen til en varig besparelse i forsvaret, vil man ikke i fremtiden have ressourcer til at sende hæren ud i lignende operationer.“ Han mener, at det er utopi at tro, at kapaciteten kan genindføres, hvis den først er afskaffet: „Hvis man først afskaffer landstyrkerne og ændrer hæren til kun at føre FN-operationer – som fredsbevarende eller fredsskabende i Cypern eller Libanon – så kommer vi formentlig aldrig tilbage til igen at kunne gennemføre hårde og svære operationer.“

Hvis politikerne er enige med Fabricius, må de afstå fra at indkassere hele den potentielle besparelse ved en afslutning på de offensive operationer i Afghanistan.

„En suspensering af værnepligten og en sammenlægning af Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet er langt fra nok til at kunne finde de 3 mia. kr.,“ siger Hækkerup. I juni vil han præsentere sin spareplan, der bl.a. vil pege på øget effektivisering af forsvaret, et Smart Defence-koncept, hvor vi skal dele og koordinere mere med vores alliancepartnere, kasernelukninger og energibesparende investeringer for at nedbringe udgifterne til el, vand og varme.

„De 2,2 mia. kr. – som dækker over 2 mia. kr. i besparelser og 263 mio. kr. i ’effektiv administration i staten’ – er ’serious but doable’. Det er alvorligt at skulle spare 2,2 mia. kr., men det kan godt lade sig gøre. Jeg har min store tvivl om, hvorvidt det kan lade sig gøre at spare 3 mia. kr. uden at komme til at sænke ambitionsniveauet for vores operationer.“ Citat: Lillelund Bech.

Også Lillelund Bech peger på en yderligere effektivisering af forsvaret og øget Smart Defence: „Vi vurderer, at man vil kunne spare et trecifret millionbeløb ved at effektivisere processerne og fjerne unødvendige led i processen.“ Allerede i dag mener hun, at vi ville kunne spare nogle penge, hvis vores transport af materiel til Afghanistan – som koster et trecifret millionbeløb om året – blev bedre koordineret.

Holger K. Nielsen (SF) mener desuden, at man fremadrettet vil kunne spare markant på hærens tunge materiel: „Jeg tror ikke, man i de næste mange år frem vil se endnu en landkrig. Det er derfor oplagt at spare på nogle af hærens tunge kapaciteter. Desuden kommer man ikke udenom at skulle nedlægge kaserner. Hvad er alternativet? Der skal jo spares 3 mia. kr.“ Han uddyber: „Det giver jo ingen mening, at vi bibeholder kaserner, der er placeret bestemte steder af historiske grunde. Forsvarets personel kører jo rundt og bruger enorme summer på transport. Det er underligt irrationelt: Der kan lukkes virksomheder i et område, uden at der er nogen, der blinker. Lukkes en kaserne, går det hele i selvsving. Det er, som om kasernerne er blevet symbolet på, at vi ikke vil Udkantsdanmark det godt.“ Holger K. Nielsen kritiserer sine kollegaer på Christiansborg, for at forsvarspolitik i alt for høj grad er blevet lokalpolitik: „Mange politikere sidder udelukkende med forsvarspolitik for at forsvare deres egne, lokale kaserner. Det, mener jeg,

er dybt utilfredsstillende. Det er helt afgørende, at vi er i stand til at se bort for lokale interesser.“

Smart Defence

Ifølge Vedby er et tættere europæisk samarbejde nødvendigt, da alle lande skal spare penge. Samtidig er amerikanerne ved at flytte noget af deres strategiske opmærksomhed fra Europa til Stillehavet. „Det gør, at de europæiske lande bliver nødt til at samarbejde mere om materielindkøb, hvis vi stadig vil have militære kapaciteter til at gennemføre militære aktioner,“ siger Vedby. Der tales i forsvarsregi og især i NATO-sammenhæng om Smart Defence: at der samarbejdes mere internationalt i forhold til at deles om opgaver, købe ind sammen og drive fælles uddannelser.

„I dag uddanner vi helikopterpiloter sammen med briterne, og det kunne man sagtens udvide til også at gælde fælles uddannelse af mekanikere osv., ligesom man med fordel f.eks. kunne have et eller to værksteder, hvor alle fly fra EU kunne blive repareret, i stedet for at alle lande har hver deres,“ siger Lillelund Bech.

Mikkel Vedby advarer mod, at navnet kun bliver et andet ord for besparelser: „NATO skal undgå, at snakken om et smartere forsvar blot ender i et mindre forsvar. Det er en reel fare, fordi hvert enkelt land vil have interesse i at free-ride og lade de andre betale.“

Hans Engell giver ikke meget for retorikken om Smart Defence. „Det samme blev diskuteret i min tid som minister i 1980'erne. Selvfølgelig kan man samarbejde om at træne, uddanne og have fælles materiel, men egentlig deling af suverænitetsåndhævelser er ikke realistisk. Desuden vil de større nationer næppe overgive deres egenrådighed over de nationale forsvar, ligesom der er store nationale forsvarsindustrier, der vil sætte grænser for, hvor tæt et multinationalt forsvarssamarbejde man kan opnå på tværs af landene. Hvert land taler altid, om hvad de andre lande kan gøre for ens eget – f.eks. kunne man forestille sig, at tyskerne ville hjælpe Danmark med suverænitetsåndhævelse, men hvad skal vi hjælpe tyskerne med?“ spørger Engell, der kalder Smart Defence-debatten for „tom snak“, „skindebat“ og „det er i virkeligheden bare en måde, hvorpå staterne giver besparelser et andet navn.“

„Jeg så meget gerne, at vores suverænitetsåndhævelse kunne ske i samarbejde med nordmændene og svenskerne.“ Citat: Hækkerup.

„Det er fuldstændig vanvittigt, at Danmark, Norge og Sverige har nøjagtig de samme kapaciteter. Vi er nogle små nationer, og vi er ikke truet på vores suverænitet. Det ville derfor være enormt populært med en fælles nordisk suverænitetsåndhævelse, fordi alle lande skal spare på forsvarsbudgetterne.“ Citat: Charlotte Aagaard.

Hækkerup og Lillelund Bech taler begge om Smart Defence, men hvor Hækkerup gerne så et samarbejde med Norge og Sverige, afviser Lillelund Bech tanken pure. „Det hører til en selvstændig nation, at man kan håndhæve sin egen suverænitet, og jeg er derfor meget modstander af Hækkerups tanke om, at vi ikke behøver kampfly, fordi vi kan få svenskerne til at patruljere vores luftrum,“ siger hun. Hækkerup kan få vanskeligt ved at lave et nordisk samarbejde om suverænitetsåndhævelsen. Ikke alene skal han overbevise oppositionen, svenskerne og nordmændene, men han har også historien imod sig. Vi har tradition for at snakke om nordisk samarbejde, men ikke gøre noget ved det. Ifølge Charlotte Aagaard skyldes det, at snakken om et nordisk

samarbejde altid har været abstrakt og ukonkret: „Krisen, der tvinger alle lande til at spare på forsvarsbudgetterne, kan give nye muligheder for, at et nordisk samarbejde kan lykkes, fordi alle vil have en direkte interesse i at spare penge. Men jeg tror ikke, at regeringen vil gå enegang på de her spørgsmål, så det afhænger også af, om oppositionen kan se en fordel i et nordisk samarbejde. Selvom Lillelund Bech afviser det nu, kan hun jo nå at ændre mening, når forsvarsforliget skal forhandles til 2014.“

På forsvarsbudgetterne i både Danmark og hos vores allierede går ca. 50 % på lønninger. „Derfor er det oplagt at prøve at spare på lønsiden,“ siger Vedby og forklarer, at der derfor er en tendens til, at det er i hæren, man tager de store nedskæringer. Det ser vi både i USA og Storbritannien. Ifølge Vedby vil tendensen blive forstærket af, at Danmark i fremtiden formentlig ikke vil deltage i krige som Irak og Afghanistan: „Vi må erkende, at vi både har tabt Irak- og Afghanistankrigen, og vi vil derfor formentlig være mere påpasselige med at engagere os i lignende krige i fremtiden.“

Hækkerup gør det klart, at der vil komme fyringer, men understreger, at ikke hele besparelsen vil falde på lønsiden. Til gengæld vil Hækkerup ikke afvise dansk deltagelse i en ny krig med kampsoldater.

Sammenlægning af de operative kommandoer i de tre værn

Debatten har fokuseret meget på Hækkerups ambitioner om at omlægge den øverste del af ledelsesstrukturen med Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet. Men Vedby peger på, at det på mange måder er mere afgørende at reformere de operative kommandoer, som i dag er delt op i de tre værn hæren, søværnet og flyvevåbenet: „De tre værn kunne fornuftigt nok fusioneres i én operativ kommando, der tog sig af løbende operationer, og som havde størrelsen til rent faktisk at lave operationsplanlægning og strategi på det nødvendige niveau, hvilket al erfaring viser, at de tre værn hver for sig ikke har kapacitet til i dag.“ Også Lene Espersen foreslår at slå de operative kommandoer i de tre værn sammen og siger, at der formentlig vil være store synergieffekter og dermed effektiviseringspotentiale i det: „Det bør være muligt at få fjernet nogle af de beslutningslag, der er mellem soldaten i felten og op til ministeren, så man kan få skabt en mere direkte adgang. Og det er for mig ikke kun en sparerøvelse, men også en øvelse i, hvordan vi kan gøre forsvaret mere effektivt.“

Her er Venstre og de Konservative uenige. „Jeg har ikke set nogen analyser, der peger i den retning,“ siger Lillelund Bech, der har svært ved at se fordelene i at slå de operative kommandoer i de tre værn sammen. Heller ikke Hækkerup overvejer det i øjeblikket: „Det, vi ser på, er en sammenlægning af Forsvarskommandoen og departementet. Bagefter vil der komme en analyse af bl.a. de tre værns operative kommandoer. Jeg har ikke lagt mig fast på nogen holdning til, hvad der skal ske derefter.“

Forsvarets økonomistyring

Forsvaret har gennem en årrække været kritiseret for dårlig økonomistyring. Ét af de værste år var 2008, som Bent Fabricius kalder „en svipser af rang“, hvor Rigsrevisionen var særligt hård ved forsvarets overtrædelse af dets budgetter. „Det er dog en fejl fortsat at klandre

forsvaret for at have rod i økonomien,“ siger Fabricius, som mener, at der i dag er „styr på hver en krone“.

Men forswarets fejlkøb de seneste år i forbindelse med anskaffelse af nyt materiel indikerer et grundlæggende problem. Hans Engell påpeger et behov for, at der i forsvaret opstilles nye procedurer for fremadrettet at undgå sådanne fejlinvesteringer. Særligt slemt var købet af Tårnfalken, de canadiske, førerløse rekogniseringsfly, som aldrig kom i luften, og senest den mislykkedes ombygning af 30 panserkøretøjer, PMV M113'ere, hvor der efter ombygningen ikke var plads til de 30-50 % højeste soldater, fordi køretøjerne var blevet for lave.

Ifølge Bent Fabricius kan sådanne fejlinvesteringer dog ikke helt undgås. „Vi må selvfølgelig opstille en række krav, når vi indhenter tilbud, men når man står over for de forskellige valg, så må man gå på kompromis,“ siger han og tilføjer, at det danske forsvar er nødt til at købe „hyldevarer“: „Når man er et så lille land som Danmark, med et forsvar, der er så presset på økonomien, er der ikke råd til at få skræddersyet materiel. Det skal være noget, der er velafprøvet, men ikke nødvendigvis tilpasset os danskere.“ Ifølge Bent Fabricius er det altså ikke her, der kan spares.

Dansk Folkeparti har lanceret ideen om en „britisk budgetmodel“, hvor forsvaret, foruden et fast årsbudget, indimellem tildeles ekstrabeløb i forbindelse med internationale operationer. Hans Engell forkaster tanken og siger, at den „ikke har nogen gang på jorden“: „Der er ikke politisk opbakning i nogen andre partier, og det vil give en følelse af, at man fra politisk hånd fuldstændig mister grebet med forswarets budgetter, da man sjældent ved en missions udgangspunkt kan forudsige, hvor meget missionen til slut vil koste. Hvis pengene tildeles uden for det årlige budget, vil man tildele fra mission til mission“, siger Engell og kalder det „helt urealistisk“.

Bent Fabricius mener også, at det vil være umuligt at få politisk opbakning til forslaget, men kalder det alligevel en „interessant“ idé: „Det vil være en fin model, for hvordan man kunne låne penge af Finansministeriet med henblik på store bygge- eller materielanskaffelsesinvesteringer, som ikke vil kunne dækkes af et almindeligt årligt forsvarsbudget.“ Han peger på, at nye kampfly netop skulle dækkes af afsatte ekstrabeløb: „Ellers vil man skulle vinke farvel til nye kampfly, som er nødvendige i den værktøjskasse, Danmark bør have til udførelsen af fremtidig, fleksibel forsvarspolitik.“

Er fremtiden aktivistisk?

Ifølge Vedby er forsvaret på det politiske niveau blevet et helt andet instrument, end det var i 1990'erne: „Allerede inden 9/11 var der en langsom omstilling i gang fra et territorielt forsvar til et interventionsforsvar med indsatsen på Balkan og Kosovo. Men 11. september gav en ny politisk nødvendighed for en hurtig omstilling. Omstillingen kom med forsvarsforliget 2005-2009 og betød en ændret rolle for ansatte i forsvaret. Nu skulle de ikke gå at vente på krigen, men opøge krigen.“

Omstillingen var en erkendelse af, at kampen for de danske interesser ikke i fremtiden kom til at stå på dansk jord, men ude i verden.

Bliver de danske kamptroppers exit fra Afghanistan i 2014 enden på den aktivistiske udenrigspolitik? Fra politikerne er svaret et samstemmende nej.

„Den aktivistiske udenrigspolitik er ikke bestemt af Afghanistan, men af om Danmarks interesser og de danske værdier udfordres rundt omkring i verden. Og alt tyder på, at det fortsat vil være tilfældet de næste mange år. Både af ustabile regimer og af terrortruslen og enkeltpersoner,“ siger Hækkerup.

„Jeg tvivler meget på en ny landskrig i de næste mange år – der har Vesten simpelthen for dårlige erfaringer fra Irak og Afghanistan. Jeg tror, at fremtidens konfliktløsning i langt højere grad vil fokusere på kapacitetsopbygning, hvor vi støtter lokale aktører, såsom oprørerne i Libyen.“ Citat: Holger K. Nielsen.

Holger K. Nielsen er enig: „Vi vil fortsætte en aktivistisk udenrigspolitik, men med fokus på kapacitetsopbygning. Vi kommer ikke til at se en ny landkrig de næste mange år, til gengæld skal Danmark fortsætte med indsatser som pirateribekæmpelse, der kan karakteriseres som retshåndhævelse. Danmark er en søfartsnation, og vores aktivisme skal være baseret på nationale interesser. Vi kan ikke jage piraterne selv, ligesom vi ikke skal gå i land og deltage i en egentlig landkrig.“

Lillelund Bech lægger vægt på, at „vi fortsat skal have den internationale profil, som vi har i dag“, og at „vores soldater skal også i fremtiden kunne bidrage til sikkerhedspolitikken og bruges som et redskab i den udenrigspolitiske værktøjskasse. Det betyder, at vi fortsat skal kunne udsende soldater både til FN- og NATO-missioner.“

„Det er dybt uansvarligt, at regeringen fortsat vil føre en aktivistisk udenrigspolitik og fortsat vil have et forsvar, der skal kunne det hele, når man samtidig skærer 3 mia. kr. i forsvarsbudgettet. Man vil ikke kunne opretholde i dags aktivitetsniveau, uden at det er dybt uansvarligt. Forsvaret er allerede overanstrengt og har brug for langt større ressourcer, end det har i dag.“ Citat: Jørgen Dragsdahl.

Det danske forsvars særlige kompetence er, ifølge Lillelund Bech, vores tilgang til krigen og forståelse af, at freden ikke vindes med militære midler alene. „Hele sammentænkningen mellem den militære indsats og den civile genopbygning er vi rigtig gode til, og med Afghanistankrigen er det blevet tydeligt for alle, at koblingen mellem den militære indsats og den civile genopbygning er afgørende i sådanne krige. Derfor vil det være en egenskab, der i fremtiden vil blive efterspurgt,“ siger hun og fortsætter: „Vores måde at lave sikkerhed, træne soldater og i øvrigt understøtte den civile genopbygning i Helmand-provinsen bliver gang på gang i NATO-sammenhæng fremhævet som et forbillede.“

„Forsvaret er dybt frustreret over Udenrigsministeriet og Danidas indsats. Set fra forsvarets synsvinkel har den civile indsats været ekstremt kritisabel.“ Citat: Jørgen Dragsdahl.

Lillelund Bech mener, at det også i fremtiden vil være vigtigt, at det danske forsvar kan levere på alle tre værn og fortsat har en stor værktøjskasse med mange forskellige værktøjer, som man kan hive frem alt efter formålet: „Vi er rigtige gode til pirateribekæmpelse, som vi i øjeblikket laver ud for Afrikas Horn. Vores folk i flyvevåbenet er rigtig dygtige – de danske piloter fik de sværeste opgaver i Libyen i forhold til præcisionsbombninger. Endelig er vores hærsoldater enormt professionelle, fordi de kan alt fra ren krig til det mere fredsunderstøttende. Alt det skal vi fortsat kunne.“

Holger K. Nielsen mener dog ikke, at man kan bibeholde de eksisterende kapaciteter med de aktuelle sparekrav og vil fokusere

besparelserne ved særligt at beskære nogle af hærens tunge kapaciteter: „Vi bør bibeholde og fokusere på søværnet, så vi kan fortsætte missioner som pirateribekæmpelsesindsatserne i Adenbugten. Flyvevåbenet skal også kunne operere i fremtiden, men med langt færre fly.“

Charlotte Aagaard mener ligeledes, det er problematisk, at nogle lægger op til at ville have et forsvar, der skal kunne det hele, når man samtidig skal spare 3 mia. kr.: „Politikerne bliver nødt til at tage et valg. Det er ikke muligt at spare 3 mia. kr. og kunne det hele på det niveau, man ønsker.“

Danmark høster stor international anerkendelse for vores militæroperationer, og ifølge Hækkerup er en positiv sidegevinst ved den danske aktivistiske udenrigspolitik, at vi bliver lyttet mere til: „I april besøgte jeg den amerikanske forsvarsminister, og der bliver simpelthen lyttet mere til Danmark, fordi USA respekterer den indsats, som vi leverer. Der er stor respekt for vores militære værktøjer, og det giver os nogle udenrigspolitiske muligheder, som vi ellers ikke ville have.“

„Alle de forsvarsministre, jeg har talt med, siger, at hvis deres soldater skal ud at gå med et andet lands soldater, så vil de helst gå med de danske. Hvis de skal flyve sammen med andre fly, så vil de flyve sammen med de danske. Og hvis de skal være til stede til søs, vil de være til stede sammen med de danske.“ Citat: Nick Hækkerup

Ifølge Hækkerup er der derfor heller ingen tvivl, om at udnævnelsen af Anders Fogh Rasmussen som NATO's generalsekretær 1. august 2009 og udnævnelsen af Knud Bartels som formand for NATO's militære komité 1. januar 2012 – ud over at de er dybt kompetente – også hænger sammen med vores aktivistiske udenrigspolitik. Og selvom Fogh og Bartels ikke kan tage særlige hensyn til danske interesser, men vil gøre hvad der er bedst for NATO, så giver det alligevel visse fordele, at vi i dag har de to højeste poster i organisationen: „Jeg kan mærke, at der er en forventning hos mine forsvarsministerkollegaer om, at jeg har en anden mulighed for at tale med Anders Fogh Rasmussen og Knud Bartels, end de har. Det giver mig en mere direkte adgang til at snakke med den amerikanske, britiske og franske forsvarsminister,“ siger Hækkerup.

„Det er klart, at man vil forvente af Danmark, at vi leverer det, vi skal. At vi, som vi har gjort det de seneste mange år, boksede over vores vægtklasse, som amerikanerne plejer at sige om os,“ siger Lene Espersen.

Hverken Hækkerup eller Lillelund Bech vil afvise, at Danmark i fremtiden kommer til at deltage i en ny krig som Afghanistan. Alligevel bliver 10'ernes aktivisme en anden end 90'erne og 00'ernes, mener Vedby: „Amerikanernes skiftede fokus væk fra Europa betyder, at vi i fremtiden ikke blot kan koble os på amerikanerne. Aktivisme i 1990'erne og særligt i 00'erne har handlet om, at vi skulle stå skulder ved skulder med amerikanerne, når de bad os om det. I fremtiden vil der være en tendens til mere at kigge på danske interesser, og vi skal i stigende grad selv definere missionerne. Det stiller meget større krav til vores egen politik. Det er ikke længere nok bare at være aktiv, vi skal også finde ud af, hvorfor, hvordan og hvor vi vil være aktive.“

„Jeg ved ikke, hvad aktivistisk betyder? Det betyder én ting, når Holger K. Nielsen siger det, og noget andet, når Lene Espersen siger det. Betyder aktivisme blot, at man laver en masse aktivt? Er det aktivistisk udenrigspolitik at sende ulandsbistand til Tanzania? Jeg ved det ikke. Men

aktivisme i den forstand, at vi ikke finder os i overgreb mod den vestlige verden og vores frihedsidealer, kan jeg veldig godt lide. Vi skal ikke bare sidde herhjemme og trille tommelfingre. Vi skal ikke tilbage til de gamle FN-dage, hvor vi blot var på Cypern og i Congo. Vi skal være klassens duks, når det gælder NATO-samarbejdet.“ Citat, Søren Espersen.

Erfaringerne fra Afghanistan

En lære fra Afghanistan er ifølge Vedby, at vi skal blive meget bedre til at tænke strategi: „Vi er blevet bedre til at tænke i mål og midler, og til sidst i Afghanistan endte vi med faktisk at have planer. Men det har vi ikke overført til hele forsvarspolitikken, og det skal vi blive bedre til, hvis vi for alvor skal kunne fungere i den her nye verden. I krige som Irak, Afghanistan og Libyen er hovedudfordringen i virkeligheden at definere, hvornår nok er nok. For ellers kan man, som det er sket i Afghanistan, blive der, blive der og blive der, uden at man kommer tættere på mål.“ Ifølge Poul Dahl, der er tidligere Jægerkorpschef og i dag er medlem af Silkeborg Byråd for Venstre, bør endnu en lære fra Afghanistan være, at fremmede styrkers tilstedeværelse skaber flere problemer end løsninger: „Man kan ikke føre krig ved at være til stede. Hvis vi fremover skal i krig, skal det være en militæroperation, der er veldefineret og velafgrænset geografisk og i tid. Man skal ud at løse opgaven og hjem igen.“ En udbredt kritik i forhold til Afghanistan-krigen er, at der på intet tidspunkt har været en politisk konsensus, om hvad succeskriteriet har været for Afghanistan, og målene har hele tiden ændret sig. En lære kunne måske være at have politisk konsensus om et klart veldefineret succeskriterium, næste gang vi går i krig?

Det mener Holger K. Nielsen: „I 2001 var målet at ødelægge al-Qaeda's træningslejre, i 2003 var målet stabilisering for at hjælpe Karzai-regeringen, og siden har der været mål om demokrati og sikkerhed. På det sidste har man så igen talt om terrorbekæmpelse. Denne skøjten frem og tilbage er et kæmpeproblem. Også i forhold til soldaterne. For hvad er det, man sender soldaterne ud til?“

Søren Espersen mener dog, at det er urealistisk at forvente en klar strategi fra start: „Det kan ikke forventes, at vi politisk kan nå til enighed om, hvad der er målet for vores aktion. Som politikere har vi ret til at have forskellige indgange og forskellige mål, og det må soldaterne finde sig i. Sådan er den politiske virkelighed uanset, om det er krig, undervisningspolitik eller boligpolitik.“

„Selvom man så havde et fælles succeskriterium fra start, ville det ikke overleve mødet med krigen, men ville nødvendigvis ændre sig undervejs,“ siger journalist Jacob Svendsen, der sammen med Lars Halskov er aktuel med bogen „Et Land i Krig“, og tilføjer: „Vi skal først og fremmest tage erfaringen med os om, hvor vanvittigt svært det er at føre krig. En vigtig lærdom er, at når man går i krig, kan man ikke vide, hvor man slutter, og hvad mellemstationerne bliver, fordi krigen er total uforudsigelig. En anden vigtig lærdom er, hvordan vi håndterer fanger. Den tredje vigtige lærdom er, at krige ikke kan vindes militært. Det har alle politikerne efterhånden lært at sige, men de har ikke taget konsekvensen af det. Den stabiliserende og civile indsats skal prioriteres på samme niveau som den militære.“

Bliver læren af Afghanistan, at vi i fremtiden ikke går i krig for at indføre demokrati?

„Det har aldrig været DF's ambition at indføre demokrati, og jeg håber, at de andre partier vil tage ved lære af Afghanistan og Libyen, at vi ikke i fremtiden skal gå i krig med det mål. For det kan ikke lade sig gøre,“ siger Søren Espersen og tilføjer: „Vi går i krig for vores egen eller NATO's skyld – ikke for andres skyld. Vi skal ikke indføre demokrati eller menneskerettigheder for andres skyld. Glem de ting. Vi skal tænke koldt og kynisk på, hvad der er til Danmarks og Vestens fordel. Det håber jeg, at vi har lært af Afghanistan.“

Charlotte Aagaard: „Uanset, hvad man havde gjort, kunne man ikke have indført et troværdigt demokrati på ti år, og man bliver derfor i fremtiden nødt til måske at have et tidsperspektiv, der hedder 25 år. Men den danske befolkning vil aldrig være klar til at deltage i en krig, der skal vare 25 år, hvor man kan regne med jævnlige tab.“

Vil politikerne være parate til at investere 25 års krigsdeltagelse for at indføre demokrati, eller vil de sænke ambitionsniveauet? Jacob Svendsen: „Man har fundet ud af, at man skal passe på med de høje idealer. Men det er interessant, hvorfor man sætter så høje idealer? Det gør man for at vinde den hjemlige befolknings opbakning til krigen. Det er nemmere at sælge krigen til sin egen befolkning på idealer og smukke fortællinger om demokrati og pigeskoler end på ren interessepolitik.“

Men politikerne vil i fremtiden blive stillet i et dilemma. Vil man have opbakning til en fjern krig fra en befolkning, der ikke føler sig umiddelbart truet, så kan man tale det op til at være en krig for idealer. Derfor kan politikerne måske blive nødt til at tale om demokrati også næste gang. Men de skuffede forventninger om indførelse af demokrati i Afghanistan stiller tabet af de danske soldaters liv i et lys, der formentlig vil gøre befolkningen mindre villig til at gå i krig igen i den nærmeste fremtid – i hvert fald når det kommer til krigsdeltagelse med landtropper.“

„Der er kastet enormt mange ressourcer ind i Afghanistankrigen. De samlede danske omkostninger i Helmand og Gereshk, hvor der bor mellem 50-70.000 mennesker, har siden 2006 været 100.000 kr. pr. indbygger.“

Citat: Jacob Svendsen

„Irak er et klart eksempel på en uhyre omkostningsfuld krig med et uklart resultat“, siger Holger K. Nielsen og tilføjer: „Man fik fjernet Saddam Hussein, og kurderne i nord har det i dag langt bedre end tidligere. Der er en vis, men skrøbelig, stabilitet, og selvom der er skabt demokrati, er det meget ustabil. Man skal være sig uhyre bevidst om omkostningerne ved krigsførelse. Joseph E. Stiglitz, professor i økonomi ved Columbia University, har vurderet, at Irakkrigen har givet samfundstab på op mod 3.000 mia. dollars. Omkring 100.000 er dræbt, og mange flere er flygtet. Omkostningerne har været enorme,“ siger Holger K. Nielsen og påpeger, at nationale interesser er afgørende, når man går i krig. Han mener på den baggrund, at den danske deltagelse i krigen i Afghanistan var meget problematisk: „Jeg har meget svært ved at se vores nationale interesser i Afghanistan. Politikere fra V og S har talt om krigen som et nationalt sikkerhedsspørgsmål – det, mener jeg, er noget sludder. Det handler meget mere om solidaritet med USA og NATO. Det har ikke noget som helst at gøre med vores nationale sikkerhed. Og også denne krig har haft enorme menneskelige og ressourcemæssige omkostninger.“

Men selvom der er postet enorme ressourcer i Afghanistankrigen,

har det stadig været alt for lidt, mener Jørgen Dragsdahl: „Den nødvendige vilje til sejr mangler. Man tror, man kan klare sig med et billigt engagement. Antallet af soldater har været alt, alt for lavt. Det gør mig trist til mode, at vi har lidt så enorme udgifter og så enorme tab – både danske soldater og unødige drab på afghanere – fordi man tror, man kan gå i krig på en slags fribillet. Den store erfaring fra Vietnam, Malaysia og Afghanistan er, at ressourcerne skal være langt større, end der har været politisk vilje til, hvis man skal vinde den slags krige. Hvis Danmark bliver angrebet i morgen, kæmper vi en suverænitetskamp, hvor vi indsætter alle ressourcer. Men fordi krigen finder sted langt pokker i vold, og motiverne er diskutabile og ikke direkte betyder noget for vores egen overlevelse, så bliver engagementet for lille. Og det er årsagen til, at vi taber. Den nødvendige vilje til at vinde er ikke til stede.“

Uforberedt på krig

Det har gennem en årrække været en offentlig hemmelighed, at forholdet mellem ledelsen i Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet har været betændt. Allerede i 2003 skrev Søren Gade og Troels Lund Poulsen (V) i deres bog „Den forandrede verden“ om en „usund“ konkurrence mellem Forsvarsministeriet og forsvarsledelsen. I 2010 ansatte VK-regeringen for første gang i historien en civil leder af Forsvarets Efterretningstjeneste, Thomas Ahrenkiel med en fortid i Udenrigsministeriet og Statsministeriet. Dermed blev den militær-civile ledelseskonflikt yderligere intensiveret. Det var en strid med klare paralleller til udnævnelsen af Leon Panetta i 2009 som chef for CIA, FE's amerikanske søsterorganisation. Med processen omkring ansættelsen af Bartram som ny forsvarschef nåede konflikten ifølge Bent Fabricius sit foreløbige højdepunkt: „Tillidskrisen er vel reel. Det gælder primært en mistillid fra politikere, hvilket til gengæld har affødt en større forsigtighed i forsvaret og spændinger i de civil-militære forhold.“

Også Lars R. Møller mener, at flere politikere nærer en fuldstændig grundlæggende mistillid til forsvarsledelsen: „Uanset, hvad forsvarsledelsen siger, så har mange af politikerne en opfattelse af, at de er fulde af løgn og skjuler noget. Det er et farligt spor. Det er ikke alle, men nogle politikere. Men råddenskab begynder i Folketinget, for det er ikke rimeligt, at politikerne ikke giver os et klart mandat i forhold til, hvordan vi håndterer irakiske fanger, og så bagefter begynder at kritisere og pege fingre, som nogle politikere gør. For hvad fanden havde de tænkt sig?“

I forbindelse med Politikens anklager mod Poul Kiærskou for at have snydt med de irakiske fangetal kaldte Frank Aaen i februar måned forsvarsledelsen for „bundrådden“, og det generelle medie billede har købt påstanden om en rådden forsvarsledelse.

Holger K. Nielsen anerkender, at der har været en civil-militær tillidskrise, men tager afstand fra Aaens karakteristik: „Jeg er ikke enig i Aaens udtalelser om råddenskab i forsvarstoppen, men det er yderst vigtigt, at man agerer, og der er meget stort behov for, at de to kulturer taler bedre og mere sammen.“ Christian Brøndum, der er forsvarsmedarbejder på Berlingske, og Søren Espersen anfægter, at der skulle være tale om egentlige „skandaler“ og en rådden forsvarsledelse. Brøndum angriber sine egne kollegaer i mediebranchen, og Søren Espersen angriber sine egne kollegaer på Christiansborg.

Brøndum: „Det er især ringe medløberjournalistik, der har været med til at kaste forsvaret i mistillid. Medierne slår sagerne sammen og kalder det ‚skandaler‘ i forsvarsledelsen. Men er der nogen, der er tiltalt for noget? Er der overhovedet rejst en tjenestemandssag mod nogen? I Jægerbogsagen blev forsvarsledelsen offer for laverestående officerers løgne. I sagen om torturoplysningerne om irakiske fanger var det daværende forsvarsminister Søren Gade og ikke forsvarsledelsen, der skjulte oplysninger for Folketinget. Og hvis sagen med de irakiske fangetal var klokkeklart pilrådden, så ville man på nuværende tidspunkt nok have truffet afgørelse om at rejse en tjenestemandssag mod Poul Kiærskou. Forsvarsledelsen er ikke bundrådden. De fleste er tværtimod loyale, og de finder sig i meget.“

Espersen: „Det er ikke fair at kalde kommandosystemet båndråddent, fordi der har været nogle sager. Det ville være det samme som at kalde det kommunale system for bundråddent, fordi vi har haft en Esbjerg-sag. Det er en politisk langgen ud med spredde hagle, og det er helt forfejlet.“ Han tilføjer: „Det er unfair, at politikerne ustandseligt råber op og sætter soldater i gabestokken. Vores hær er måske den mest moralske i hele verden, og derfor er det urimeligt, at det hver gang, der er en mindre sag, bliver blæst op til kæmpe skandaler. Og det er politikernes skyld, ikke forsvarets skyld.“

„Forsvarsledelsen er ikke bundrådden. Den påstand er både pjattet, sjofel og fordummende. Det er et spørgsmål, om at Frank Aaen ikke med tilstrækkelig viden har været i stand til at stille de rigtige spørgsmål og presse på, indtil han fik svar. En del af problemet er, at politikerne i virkeligheden ikke er ret engageret i det her.“ Citat: Jørgen Dragsdahl.

Også Brøndum retter kritik mod flere politikere for i en række af sagerne at fare ud af en tangent og rette alvorlige anklager mod personer uden at have tilstrækkeligt kendskab til sagen: „Især i forhold til de irakiske fangesager har politikerne forsøgt at tørre den af på forsvarsledelsen. Det var fuldstændig velkendt blandt de daværende forsvarspolitikere, at ‚britefinten‘ med at overlade det til briterne eller irakiske politifolk at tilbageholde irakere var praksissen fra 2004. Det foregik med blåstempling fra Forsvarsministeriet, og det er derfor for ringe, at man bilder befolkningen ind, at det foregik i det skjulte og blev opfundet af den danske bataljon i Irak. For det er ikke rigtigt. Det er pinagtigt for politikerne, der prøver at tørre det af på forsvarsledelsen, og det er pinagtigt for medierne, der ikke gør deres arbejde godt nok.“

„Kritikken af Armadillo-basen på forsiden af Politiken 20. april viste sig at være lodret forkert, men der er ingen, der trækker i land og beklager deres fejlhistorie. Mistilliden til forsvarsledelsen får bare lov til at stå uimodsagt.“ Citat: Lars R. Møller.

Jørgen Dragsdahl retter kritikken endnu bredere ud og kalder det et kollektivt problem: „Det er et samfund, der er gået i krig, uden at være beredt til de udfordringer, som følger af at være i krig. Forsvaret var ikke forberedt på den type opgaver, det blev stillet over for. Politikerne var ikke forberedt på at give forsvaret den vejledning, som er nødvendig. Pressen har massivt svigtet sit ansvar med hensyn til at udøve den samtidige konstruktive kritik. Og befolkningen har været for overvældet af, at lille Danmark er i krig. Hverken politikerne, forsvaret eller pressen havde tidligere erfaring med at deltage i krige som Irak og Afghanistan, og en del af de sager, der har været i forsvaret, skyldes derfor inkompetence – både politisk, militært og mediemæssigt. Men hertil

kommer også bevidste løgne. Man har hele tiden fremholdt et billede af Afghanistan, der pegede på, at det gik godt, og at der var fremskridt. Og så har vi andre måttet undre os over, at det eneste sted, det gik godt, var i de danske indsatsområder. For i de andre indsatsområder har der været tilstrækkeligt med kilder til, at man har kunnet se, at det gik ad helvede til. Den danske informationsmængde har været både misvisende og ringe. Det er dels Folketingets skyld – de gør ikke som kongressen i USA og forlanger en stribe af rapporter. Det er dels journalisternes skyld – de har været for overvældet af at være ude i en rigtig krig med drengene til at kunne være kritiske. Og det drejer sig om aviser og redaktører, der ikke afsætter de nødvendige ressourcer til at have dygtige fagmedarbejdere. Det er en kollektiv fiasko.“ Dragsdahl mener, at det har været næsten umuligt at skabe en frugtbar debat om problemstillingerne: „Hvis forskerne skal have indflydelse, må de ikke være for kritiske. Og det er de så heller ikke. Det samme gælder for forsvarsledelsen. Hvis de er for kritiske, så bliver de beskyldt for at politisere.“

Hvornår er en militær beslutning politisk?

Forsvarsledelsen ER blevet kritiseret for at politisere. Tidligere jægerkorpschef, Poul Dahl, kritiserer forsvarets ledelse for at lege politikere på i hvert fald to måder:

For det første laver forsvarsledelsen spin, der fjerner fokus fra debatten om forsvarets struktur, når der skal forhandles forsvarsforlig: „Forsvaret vil gerne undgå debatten om, hvilket slags forsvar vi skal have, og hvad det skal bruges til? Derfor anbefaler de at lukke flyvestationer, flådestationer og kaserne. Det siger de, fordi de ved, det vil være et politisk problem. Forsvarsledelsen vil gerne fastholde den nuværende struktur, så de laver et spin, så det bliver en debat om kaserne lukninger, arbejdspladser og indenrigspolitik i stedet for en debat om forsvarets struktur. Det bygger ikke på en militærfaglig vurdering, men på tradition og vanetænkning og en intern konkurrence mellem de tre værn.“

Den anden måde, hvorpå forsvarsledelsen politiserer, er ved at fralægge sig ansvaret. Det gør de ifølge Dahl på i hvert fald fire måder: 1) Ved at anbefale dét, som ministeren gerne vil høre, 2) ved at kalde beslutninger, som burde være militærfaglige, for politiske, 3) ved at acceptere ministerens direkte indblanding i forsvarets indre anliggender og 4) ved at sætte soldater i gabestokken, når der er sket noget grimt på slagmarken:

1. „Forsvarsledelsen har påtaget sig en politisk rolle, som betyder, at man på bekostning af en konkret viden, om hvad der militærfagligt er det bedste, alligevel anbefaler det, som man tror, ministeren gerne vil høre. Det gør de for på forhånd at undgå at blive stillet til ansvar, og de gør det for at få politisk indflydelse på forsvarets indretning.“

2. „Spørgsmålet, om hvordan soldaterne skal uddannes og udrustes, er helt klart en militærfaglig beslutning. Men forsvarsledelsen tør ikke kridte skoene og sige, at de ikke vil sende soldater i krig, hvis ikke de får en bedre uddannelse og bedre materiel. For så vil ministeren måske træffe et valg om ikke at gå i krig. Og det svar er forsvarsledelsen bange for at høre. For hvis forsvaret ikke bliver brugt, så bliver det måske nedlagt.“

3. „I stedet for at stå fast på en militærfaglig vurdering tillader forsvarsledelsen, at ministeren griber direkte ind i sager i forsvaret. På

den måde kan forsvarsledelsen vaske hænder og sige: „Det var dejligt, nu slap jeg for det ansvar.“

4. „Forsvarsledelsen er begyndt at straffe og stille den enkelte soldat til ansvar, hvis der sker noget grimt på kamppladsen. Der er eksempler på, at forsvarsledelsen sætter soldater i gabestokken for at skubbe ansvaret fra sig. Men det går ikke, for så kan soldaterne ikke træffe beslutninger, og så kan de ikke føre krig. Derfor har 100 unge officerer nu skrevet et åbent brev, hvor de giver udtryk for deres bekymring for den manglende tillid fra forsvarsledelsens side.“

Ifølge Dahl er forsvarsledelsens helt store synd, at de „ikke har turdet påtage sig det fulde ansvar for krigsførelsen og fortælle politikerne og befolkningen, at krig er beskidt, blodigt og pisseuretfærdigt. Mistilliden til forsvarsledelsen er derfor overvejende selvforskyldt.“

„Det kaldes politisk kontrol med forsvaret. Hvis forsvarsministeren siger hop på tungen, så skal forsvaret hoppe på tungen. Derfor er det noget være øvl, når man vender det om og siger, at forsvaret politiserer og lefler for ministeren.“ Citat: Lars R. Møller.

Men både Jacob Svendsen og Charlotte Aagaard mener, at det er forfejlet at kritisere forsvaret for at politisere. Den type operationer, som det danske forsvar deltager i, kræver både, at forsvaret træffer militærfaglige og politiske vurderinger. „Det er en direkte konsekvens af, at forsvaret fører krig i en politisk sammenhæng,“ siger Svendsen, der ligesom Aagaard mener, at det er „indbygget i den militære konstruktion“.

Svendsen: „Forsvarsledelsen er ikke bundrådden, men ansvaret, opgaverne og kravene til forsvarsledelsen er blevet skærpet kolossalt de seneste ti år, fordi Danmark er kommet i krig. Og det har vist sig på en række punkter at være vanskeligt at håndtere for en forsvarsledelse, der har en baggrund i strukturen og traditionen fra Den Kolde Krig. Forsvaret spiller helt naturligt en mere politisk rolle i dag, fordi der ikke i dag er konsensus om én bestemt trussel, der skal håndteres på én bestemt måde. Forsvaret fører krig i en politisk sammenhæng, og derfor skal forsvarsledelsen selvfølgelig forholde sig til politiske spørgsmål. Der undervises i det her på Officersskolen, så at rette kritik mod forsvarsledelsen for ikke kun at forholde sig til rent militærfaglige vurderinger er helt misforstået. Der findes ingen krige, hvor det militærfaglige, det politiske og det følelsesmæssige ikke hænger sammen.“

Og ifølge Aagaard er det nærmest en naturlov, at embedsmænd i styrelser altid vil forsøge at please politikerne: „Forsvaret forsøger at please ministeren og den siddende regering, og det skal de på sin vis også, fordi forsvaret tager deres ordre fra regeringen. Vi ser gang på gang, at officererne forsøger at tilfredsstille det politiske system og levere de svar, de mener, politikerne helst vil have. Men det er indbygget i systemet, og det gør sig gældende på alle ministerområder. Det bliver bare så tydeligt, fordi der i krigstid er meget opmærksomhed på forsvaret.“

Alligevel retter Aagaard kritik af forsvaret for at have et kommunikationsproblem. Forsvaret burde tage den alt for hyppige dårlige medieomtale mere alvorligt, og forsvarsledelsen burde blive bedre til at håndtere og forudse, hvor der kan opstå „skandalesager“ og være på forkant, mener hun: „Der er kø ved håndvasken. Den udskældte forsvarsledelse forsøger at lægge ansvaret over på politikerne. Omvendt

siger politikerne, at det er forsvarsledelsens skyld. Det ville klæde forsvarsledelsen og politikerne, hvis man i stedet kunne indrømme, at man har taget fejl og ikke har behandlet sagerne, som man skulle. Det ville kunne lukke ret mange af de politiske debatter, som trækker i langdrag og skader forsvaret helt vildt. Undersøgelser viser, at når det går godt, er halvdelen af forsvarets omtale i medierne positiv. Når det går skidt, er det kun en tredjedel, der er positiv. Enhver anden stor virksomhed ville betragte det som en kommunikationsmæssig katastrofe, men det gør man ikke i forsvaret. Og det er underligt.“

Aagaard fortsætter: „Det andet kritikpunkt, man kan rette mod forsvarsledelsen, er, at det virker som om, det kommer totalt bag på dem, at der vil være et fangespørgsmål, ligesom det stadig kommer bag på søværnet, at der er problemer med at få afleveret nogle pirater til retsforfølgelse et eller andet sted. Forsvaret lader nogle gange tingene sejle, fordi det passer dem bedst. Forsvarskommandoen har ansat nogle af de ypperste jurister i Danmark til at håndtere den slags sager, så man kan sagtens forlange af forsvarsledelsen, at de får styr på dem – også inden de opstår.“

Den amerikanske erfaring

Ser man nærmere på udviklingen i de danske civil-militære forhold, vil man opdage, at Danmark med forsinkelse følger USA. Der har eksisteret en civil-militær ledelseskonflikt i USA siden Vietnamkrigen i 1970'erne, og sexskandaler på stribe i det amerikanske forsvar i begyndelsen af 1990'erne åbnede muligheden for Clinton til at reformere forsvaret i 1992. På samme måde er det Jægerbogsagen, Lækagesagen, torturbillederne og Papkassenotatet, som har gødet jorden for Hækkerup til at lave forsvaret om. Og ligesom for Clinton handler det for Hækkerup bl.a. om at genskabe tilliden til og øge åbenheden i forsvaret.

„Noget af det allervigtigste i det danske forsvar er, at vi skal være åbne og ærlige, om hvorfor og hvordan vi gør tingene, også når tingene ikke lykkes.“
Citat: Nick Hækkerup.

I 1993 gik den stærke amerikanske forsvarschef Colin Powell på pension fra aktiv tjeneste i militæret, og Clinton valgte efterfølgende en ny „svag“ forsvarschef, der kunne fungere som præsidentens marionetdukke. Bartram har en relativt begrænset relation til den øverste forsvarsledelse, og derfor kan Hækkerup måske have den nye forsvarschef tættere på sig. Spørgsmålet er, om Bartram er valgt som en svag forsvarschef, der ikke vil yde Hækkerups politiske dagsorden for meget modstand?

„Jeg har stor tiltro til Bartram. Men der er selvfølgelig politik i det. Bartram er håndplukket til at gennemføre en omstrukturering af forsvaret.“ Citat: Poul Dahl.

Både Lene Espersen og Lillelund Bech roser dog Bartram, og til trods for en stor skepsis forud for udnævnelsen mht. ansættelsesprocedurerne bakker Bent Fabricius op om valget: „Vi har fået en god mand, det mener jeg ubetinget.“ Han tilføjer, at Bartram formentlig ville have været i den øverste chefgruppe på udnævnelsestidspunktet, hvis der ikke på et tidligere tidspunkt var blevet skåret i gruppen af tophofficerer, netop da han var på vej op ad karrierestigen. Alligevel er Bartram et nyskabende valg til posten, idet han hverken har haft job i Forsvarsministeriet eller i NATO-systemet,

mener Hans Engell. Selvom Engell mener, at Bartram er kvalificeret, så ser han en fare for, at Bartram i forsvaret risikerer at blive opfattet som „Hækkerups mand snarere end forsvarets mand“.

„Tilbage i 1970'erne stod man også over for at skulle lave nogle ændringer i forsvaret. Dengang udnævnte man en visionær oberstløjtnant i Forsvarsministeriet, G. K. Kristensen, til generalløjtnant og forsvarsstabschef, dvs. den næstøverste i forsvaret og den forventelige næstkommende forsvarschef. Han fik ikke en chance. Han blev mobbet ud af de gamle generaler og admiraler. Bartram risikerer ikke at få chancen af sine egne kollegaer.“ Citat: Poul Dahl.

I USA prøvede Clinton i 1992 og Bush i 2001 at reformere forsvaret. De nåede ikke langt. Clintons „gennemgribende“ reform blev ikke til meget mere end „Don't ask, don't tell“-politikken vedrørende homoseksuelle – og Bushs reformer forblev ligeledes beskedne.

Vil Hækkerup lykkes med en gennemgribende reformering af forsvaret, eller bliver nyskabelserne ved en ny ansættelsesprocedure af forsvarschefen og en besparelse på 3 mia. kr. på forsvarsbudgettet?

Kendetegnende for dansk forsvarspolitik er, at forsvarsministeren, selv om han bestemmer meget, langt fra bestemmer alt. Forsvarspolitikken er noget af den mest forligsbelagte politik i Danmark – der er tradition for, at forsvarsministeren ikke træffer beslutninger uden om forsvarsforliget. Hækkerup kan ikke suspendere værnepligten og sammenlægge Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet uden at bryde forsvarsforliget – heller ikke selvom han skulle have flertal i folketingsalen. Han vil kunne opsigte forliget og indgå et nyt forsvarsforlig med Enhedslisten, men det er meget usandsynligt, at Hækkerup vil kunne finde på det.

Lene Espersen har meldt ud, at der ikke vil blive truffet større forsvarspolitiske beslutninger forud for næste forsvarsforlig, som træder i kraft i 2015, og hun bakkes op af forsvarsordførerne fra Venstre og Dansk Folkeparti. Hvis VKO-fronten holder, kan Hækkerups reformer vise sig at blive marginale.

Vedby mener, at besparelsen er Hækkerups mulighed: „Hvis de 3 mia. kr. bliver brugt som et brækjern til at modernisere, så tror jeg, at Hækkerup har chancen for at sætte et mærke på dansk forsvar, der er større end det, hans onkel [Hans Hækkerup, forsvarsminister 1993-2000, red.] lavede. Hvis ikke, så er der klart risiko for, at det bliver god administration snarere end reformation.“

Emma Knudsen (f. 1986) er kandidat-studerende i statskundskab og tidligere praktikant ved NATO, den amerikanske kongres, Forsvarsakademiet og Barack Obamas præsidentkampagne.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han er BA i dansk og i statskundskab, kandidat-studerende i statskundskab og i Historie og har skrevet analyser til og været researcher på Politiken.

RÆSON spørger Torsten Schack (V): var jeres skattereform mere blå?

Torsten Schack Pedersen (skatteordfører, V): "Det afgørende for, om skattereformen bliver blå, er, om skattetrykket sænkes". RÆSON: "Jeres skattereform i 2009 sænkede ikke skattetrykket. Var den så rød?" Schack Pedersen: "Regeringens skattereform er udsigtsløs, fordi den blot flytter pengene fra den ene lomme til den anden". RÆSON: "Det samme gjorde VK's skattereform i 2009. Var den udsigtsløs?"

Af Lasse Marker, medlem af chefredaktionen

Du kalder regeringens skattereform "udsigtsløs", fordi den blot flytter pengene fra den ene lomme til den anden. I 2009 flyttede VK-regeringen med forårspakken 2.0 rundt på 30 mia. skatte kroner uden at sænke skattetrykket. Var jeres skattereform i 2009 udsigtsløs?

Nej. Den var i omfang betydelig mere ambitiøs. Beløbet var større. Vi gennemførte den største sænkning af indkomstskatten siden, at indkomstskatten blev indført i 1903. Vi løftede 100.000 ud af topskatten, vi afskaffede mellemskatten, og vi sænkede bundskatten.

Men Jeres skattereform i 2009 flyttede kun rundt på skatte kronerne ligesom S-R-SF-regeringens skattereform gør. Hvorfor er regeringens skattereform udsigtsløs, når jeres skattereform i 2009 ikke er det?

I 2009 flyttede vi rundt på skatte kronerne, og vi tog al den finansiering, som, vi mente, ikke var problematisk. Vi skal gerne indrømme, at noget af den finansiering, som vi lavede, ikke var så problemfri, som vi dengang håbede på. Men når man har været igennem den øvelse, så nytter det ikke noget at fortsætte af det spor.

Jeg går ud fra, at I mener, at det spor, der er lagt med forårspakken 2009, er et godt spor. Hvorfor så ikke fortsætte?

Sporet er udtømt.

Regeringen sænker indkomstskatten, og de finansierer det på nøjagtig samme måde, som I gjorde i 2009. Ved øgede afgifter og skatter. Hvad er problemet?

Fx omfanget af grænsehandel tyder på, at vi allerede er gået alt for langt.

Så lad mig omformulere spørgsmålet. Er regeringens skatteudspil bedre eller dårligere end den skattestruktur, vi har i dag?

Det afhænger af, hvilken finansiering, man lægger på bordet.

Men finansieringen er jo lagt på bordet.

Jeg vil ikke sætte karakter på skatteudspillet. Det afgørende for os er, at der kommer en reel skattesænkning. Det er nu, der er mulighed for at sænke skattetrykket. Og den mulighed skal man gribe.

Er muligheden for at sænke skatten større i dag end den var i 2009?

Ja.

Løkke sagde før valget, at der "ikke er plads til nogen skattelettelser overhovedet". I dag forlanger I reelle

skattelettelser for 13 mia. kr. Hvad er der sket i økonomien, som gør, at I pludselig har råd til at give skattelettelser for 13 mia. kr.?

Regeringen har peget på, at der er 22 reformmilliarder. Det er vi enige i. Og vi er enige i en vækst i den offentlige sektor på 0,8%, som vi selv gik til valg på. Det, der ligger ud over en vækst på 0,8%, vil vi bruge på skattelettelser.

Jeg har lige talt med tidl. overvismand Torben M. Andersen. Han siger, at der ikke er råd til 0,8% vækst i den offentlige sektor og skattelettelser for 13 mia. kr. Han mener, at Venstre skatteudspil mangler omkring 5 mia. kr.

2020-planen viser, at der er 22 reformmilliarder. En vækst på 0,8% i den offentlige sektor koster 9 mia. kr. Dvs., at der er 13 mia. kr. tilbage til skattesænkninger.

Financial Times' Martin Wolf siger til RÆSON, at der ikke kommer gang i væksten i Europa før 2020'erne. Hvordan kan der så være råd til at give skattelettelser for 13 mia. kr.?

Det er et politisk valg. Det koster 9 mia. kr. at sikre en vækst i det offentlige på 0,8%. De resterende 13 reformmilliarder vil vi bruge på skattelettelser frem for på nye offentlige investeringer.

Er regeringens skattereform blå?

Der er elementer i alle retninger. Jeg vil ikke kommentere på delelementerne.

Er regeringens skattereform mere blå end rød?

Det bliver svaret ikke meget anderledes af.

Så du vil ikke vurdere, om regeringens skattereform er rød eller blå? Du må vel vide, om den er rød eller blå?

Det afgørende for, om skattereformen bliver blå, er, om skattetrykket sænkes.

Jeres skattereform i 2009 sænkede ikke skattetrykket. Var den så rød?

Vores skattereform i 2009 lavede den største sænkning af indkomstkatten siden indkomstkattens indførelse i 1903.

Du svarer ikke. Du siger, at regeringens skattereform er blå, hvis den sænker skattetrykket. Jeres skattereform sænkede ikke skattetrykket. Det må jo så betyde, at jeres skattereform var rød?

Meget kan man vist sige, men at vi blev beskyldt for, at vores skattereform i 2009 var rød, der erindrings jeg ikke. Det var en skattereform, der sænkede indkomstkatten. Vi løftede 100.000 ud af topskatten. Vi sørgede for, at det bedre kunne betale sig at arbejde, og at det bedre kunne betale sig at uddanne sig.

Det er nøjagtig det samme, som regeringen vil gøre nu. Så hvis jeres skattereform var blå, så må regeringens skattereform vel også være blå?

Svarene bliver de samme uanset, hvordan du spørger.

Du siger, at regeringens skattereform er blå, hvis den sænker skattetrykket. Regeringens skattereformudspil, som det foreligger nu, sænker allerede skattetrykket med omkring 4 mia. kr. Det må betyde, at den er blå?

Men vi vil sænke skattetrykket med 13 mia. kr.

I vil ikke være med til at sænke rentefradraget. I gjorde det selv i 2009. Hvad har ændret sig, som gør, at rentefradraget i dag er fredet?

Jamen, regeringens forslag følger bare samme spor, som vores reform i 2009. Men vi har været der. Og så kan man ikke bare lægge ovenpå.

Hvorfor ikke. Hvis du mener, at det i gjorde i 2009 virkede, hvorfor kan man så ikke gøre noget mere af det?

Vi sænkede rentefradraget til det niveau, som vi synes, det kunne bære. At gå videre af det spor vil betyde, at man tipper. Det er det samme, som da vi havde diskussionen om momsafgiften. Regeringen henviser til, at Venstre indførte momsafgiften. Men det betyder jo ikke, at man bare kan femdoble momsafgiften.

Løkke siger til Jyllands Posten 3. juni, at "den eneste skat, der i realiteten kan hæves, er boligskatten, men bare ikke på nuværende tidspunkt". Men mig bekendt var boligmarkedet i mindst ligeså stor krise i 2009 som i dag. Hvorfor var der så råd til at sænke rentefradraget i 2009, men ikke i dag?

Jeg har ikke set, hvad Løkke har sagt. Det er derfor svært for mig at kommentere på.

Men du ved vel, hvad din chef mener?

Boligmarkedet er langt mere presset i dag end i 2009. Derfor er der ikke råd til at øge beskatningen på bolig i dag.

I har vist jer parate til at stemme jeres egen politik ned for at vælte regeringen. Det så vi i efteråret 2011 med forslaget om at ændre regler for spindoktorerne. Den 17. november skar Løkke det ud i pap: "Vi vælter regeringen, hvis vi kan". Hvordan kan regeringen stole på, at I ikke indgår et forlig for herefter at stemme jeres egen politik ned i folketingsalen, hvilket vil vælte regeringen?

Hvis vi sidder ved forhandlingsbordet og indgår en aftale, så står vi ved det. Man kan ikke lave en aftale og så løbe fra den i folketingsalen. Sådan fungerer politik ikke.

I vil sandsynligvis kunne gøre det uden at miste tillid hos vælgerne ved at henvise til Svend Auken i 1988, hvor han i folketingsalen løb fra en aftale, hvilket tvang Schlüter til at udskrive valg.

Det har Svend Auken også fået ualmindelig mange klø for. Hvis man laver en aftale, så står man ved den. Men det er klart, at hvis vi kunne vælte regeringen i morgen, så gjorde vi det. Men ikke ved at løbe fra en aftale i folketingsalen.

Så Venstre bliver ikke det parti, der hjælper regeringen med at gennemføre en skattereform. Hvis regeringen ikke kan blive enige med andre partier, så vil Venstre heller ikke?

Hvis vi kan lave en aftale med regeringen, som vi synes er god, så gør vi det.

Så det passer ikke, når Løkke siger, at Venstre aldrig kommer til at hjælpe regeringen igennem med noget?

Altså. Det ville være skingrende vanvittigt at løbe fra en aftale i folketingsalen. Det kommer vi aldrig til at gøre.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han er BA i dansk og BA i statskundskab, kandidatstuderende i statskundskab og i Historie ved Københavns Universitet. Har været researcher ved og skrevet analyser til Politiken.